

900/15
P.O. 12614
A 1-III
I. LEIÇARRAGA^S

Baskische Bücher von 1571

(Neues Testament, Kalender und Abe)

im genauen Abdruck

herausgegeben

von

TH. LINSCHMANN und **H. SCHUCHARDT**

Mit Unterstützung

der Kais. Akademie der Wissenschaften
zu Wien

Strassburg

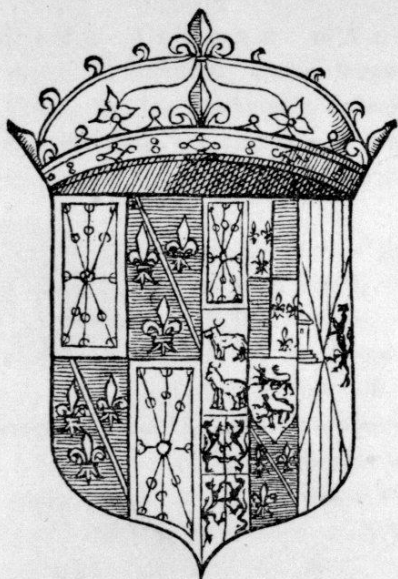
Verlag von K. J. Trübner

1900

D-

6.977

IESVS CHRIST
GVRE IAVNAREN
TESTAMENTV
BERRIA.

MATTH. XVII.

*Haur da ene Seme maitea, ceinetan neure atseguin ona
harizen baitut, huni beha çaquizquiore.*

ROCHELLAN.
Pierre Hautin, Imprimiciale.

1571.

THE 2ND CHRIST

OF THE FUTURE

THE FUTURE

THE FUTURE

THE FUTURE

THE FUTURE

THE FUTURE

A TRESILLUSTRE

DAME IEANNE D'ALBRET,
Roine de Nauarre, Dame souueraine de
Bearn, &c. son treshumble & trefobeissant
seruiteur Iean de Liçarrague de Briscous de-
sire grace & paix en Iesus Christ.

M Adame, ie seroye à bon droit
blasmé de temerité, de ce que
vous estant comme incogneu
i'ay esté si hardi que de vous
dedier ceste translation Basque du nouueau
Testamēt, si pour le moins ie n'amenoye quel-
que excuse de ceste mienne hardieffe. Entre
les autres raisons qui m'ont induit à ce faire,
cestes-cy m'ont esmeu le plus, assauoir, vostre
trefrenommee humanité & pieté. Quant à
l'humanité, encores que ma cōdition soit tel-
le, qu'il sembloit qu'elle ne deust iamais par-
uenir iusques à moy, toutesfois i'en ay senti
infinis effects, mesmement en ce qu'il a pleu à
vostre Maiesté m'ordonner gages, & me fai-
re entretenir en vostre pays de Bearn: mayāt

par ce moyen donné grande occasion & ouverture pour sortir des perplexitez d'esprit auxquelles i'estoye presque du tout plongé, & de la captivité où i'estoye detenu, la souvenance de laquelle me fait encores dresser les cheveux en la teste. Quât à la pieté, elle a engendré vne si grande reuerêce de vous és cœurs des gens de bien, que mesme ceux qui ne vous cognoissent point de face, ne peuuent assez admirer vostre vertu, pour les louanges qu'on vous donne à bon droit d'estre tant affectionnée à reestablis les ruines du temple de Dieu: lequel ayant esté presque du tout abbatu & demoli, est reedifié par vostre moyen, & reprend son ancienne beauté qu'il a euë autrefois du temps des Apostres. Pour le moins ie puis mettre en auant vostre pays de Bearn, lequel ayant esté autant farouche & rebelle à la parole de Dieu, qu'autre qu'on pourroit alleguer, neantmoins aujourd'huy, par la grace de Dieu, qui s'est serui de vostre zele, prudence & magnanimité, est si bien appriouisé, que la parole de Dieu y est paisiblement & en grande edification preschee, & la discipline ecclesiastique deuëment exercee. Mais quoy? ce n'est pas à moy d'entrer si auât au discours de vos louâges, de peur que la clarté d'icelles

soit aucunement obscurcie par l'insuffisance de mon style. M'arrestant donc ici, encores m'ose-je promettre que ce qui a esté dit me pourra defendre contre quelques vns, qui font profession de mesdire & blasmer mesmes les plus droites & entieres volôtez. Car y peut-il auoir petiteesse de condition ou autre telle chose, qui m'ait deu empescher de dedier vne œuvre si sainte à vne Roine dôt le saint zele & la pieté sont tant recommandez par tout le mōde? Si on replique qu'un autre eust mieux fait cela que moy, ie pourray faire seruir à ma defense ce que dit vn iour vn nommé Pædaretus, lequel ayant failli à estre esleu au nombre des trois cës Magistrats de la ville de Sparte, s'en retourna tout ioyeux en sa maison, disant qu'il s'esjouïssoit de ce qu'il s'estoit trouué en la ville trois cens hōmes meilleurs que luy. Aussi puis-je bien dire, que s'il se feust trouué mille personnes qui m'eussent releué de ceste miēne peine, qui est plus grande qu'on ne pëseroit point de prime face, i'en eusse esté autant ioyeux, que i'ay esté marri de ce qu'autre que moy ne s'est mis en auāt pour commencer. De ceci pourront rendre tesmoignage ceux qui principalement m'ont incité à prendre ceste charge. Et afin que ie die ce

qui en est, encores que voz grandes vertus, Madame, & principalemēt celles desquelles j'ay parlé, & les exhortations vehementes de monfieur de Gramont (qui estoit pour lors vostre Lieutenant general) ensemble les frequentes sollicitations de meſſieurs de Belfunce & de Meharin, & de quelques autres mes amis, ne fuſſent que trop ſuffiſantes pour m'eſmouuoir: toutesfois quand ie conſideroye que meſme de noſtre temps tant de ſçauans perſonnages ſe ſont employez à la traduction du nouueau Teſtament tant en Latin, François qu'en autres langues fort riches & viſitees: & que depuis les meſmes traducteurs, & apres eux les autres ont trouué pluſieurs choſes à redire, tant au ſens qu'au langage, me voyant moins que rien en comparaiſon d'eux, n'ayant que le ſeul zele & deſir de profiter: & craignāt que l'effect ne peust reſpondre à ma volonté, ie m'arreſtoye tout court: & peu ſ'en fallut que ie ne deſiſtaſſe entiere-ment, voyant mon entrepriſe d'autant plus grande, que la langue en laquelle j'ay eſcrit eſt des plus ſteriles & diuerſes, & du tout inuſitee, pour le moins en traduction. Toutefois m'aſſeurant que les Baſques, entre toutes autres nations, n'eſtoyēt point ſi barbares

que de ne pouuoir recognoistre le Seigneur en leur langue, & voyant l'occasion qui se presentoit, esperant aussi qu'il y auroit de plus suffisans que moy qui tiendroyent la main à l'œuvre (comme il s'est trouué quand par ordonnance du Synode de vostre pays de Bearn, il a esté question de reueoir & conferer la besogne) m'appuyant apres Dieu sur vostre auctorité, accompagnée d'infinies vertus, à la fin ie me resolu de faire ce qui seroit en moy, & rapporter de bon cœur ce qu'il a pleu à Dieu me donner pour l'edification de son Eglise. Mais encores ce qui me donna plus grande assurance, fut l'esperance que i'eue que par ce moyen la pure parole de Dieu auroit entree & accroissement au pays des Basques, & que pour ce faire ceci vous seruiroit cōme d'une trompette, par laquelle Dieu vous appelle pour faire la guerre à Satan en vostre royaume de Nauarre, aussi bien que vous l'auez faite & continuez en tous les autres lieux de vostre domination. Au reste, quant à la diligence que j'ay prise, & au fruit qu'elle peut apporter, les autres en iugeront. Je diray seulement ceci, que me souuenant tousiours de l'expres commandement de Dieu, qui est de ne rien oster ni adiouster à sa parole, ie l'ay

*fait le plus fidelement qu'il m'a esté possible.
Il reste que ie supplie vostre Maiefté de pren-
dre le tout en bonne part, regardant plustost
à la grandeur & dignité de l'œuvre, qu'aux
imperfections & à la petitesse du Transla-
teur. Cependant ie prie Dieu, Madame, qu'il
vous maintienne longuement pour se servir
de vous à sa gloire, & au salut de vos pources
suiets, vous gouvernant en toutes choses par
son saint Esprit, avec Monsieur & Madame
vos heureux enfans. A la Rochelle le
vingt deuxieme d'Aoust, 1 5 7 1.*

GVCIZCO ANDRE NOBLE

*Ioanna Albrete Naffarroaco Reguina
Bearnoco Andre guehién &c, denari, be-
re cerbitzari gucizco chipiac eta gucizco
obedientac, Ioannes Leizarraga Beraf-
coizcoac, Iesus Christen gratiá eta ba-
quea defiratzén.*

NDREA, ceren ni çure eçagun
gabea beçala naicelariç, Testa-
mentu berriaren heufcarazco
translatione hunen çure Maie-
stateari dedicatzera aufartu içan
naicen, mereci onez arintaffunez accusa ahal
neinde, baldin neure aufartgoa hunez cerbait
excusa bereren eman ezpaneça. Bada, niri haur
eraguin draudatē anhitz berce raçoinen artean
içan dirade, çure humanitate hãdi gende prestu
guciéz laudatua, eta Iaincoazco çure zelo han-
dia. Çure humanitateaz den becembatean, ene
manerá halaco bacen-ere, non ezpaitzuen iru-
diric-ere çure humanitatea seculan enegana hel
ahal leitela, guciagatic-ere anhitz aldez hura va-
liatu içan çait, eta principalqui, çure maiestatea-
ren placera hala içanic çage ordena lequidã, çu-
re Bearnoco herrian entretenitu içã naicen be-
cembatean: ecen halaz eman içan çait, ithoa be-

çala azpitic nenducaten gogo-arrāguretaric, eta orhoitzeac-ere buruco biloa latz eraciten drautā captiuitatezco fuiectionetic ilkiteco occasiōne eta moien. Eta çure zelo Iaincoazcoaz den becembatean, harc du engendratu çu baithara gende prestuén bihotzetan halaco reuerentia-bat, non are çure eçagutzea eztutenec-ere ecin alco mirets baiteçaquete çure verthutea, çuri çucen onez emaitē çaiçquičun laudorioacgatic ceren hain affectionatu eracusten çaren Iaincoaren templeco gauça gaizquituén dreçatzen, eta ceren harc, quasi defeguin eta arrafatu içanic, orain çure moienez reedificatzē delaric, recrubatu baitarama bere leheneco edertassun Apostoluén demborán ohi çuena. Hunetacotzat exemplutan frangoqui allega ahal deçaquet çure Bearnoco herria: hura behin berce erran ahal daitenic batre beçain Iaincoaren hitzaren recebitzera behatu gaitzetaco eta rebeleracutfi içanic, guciagatic-ere, Iaincoa çure zeloaz, çuhurtziaz eta gogo-handitassunaz cerbitzatu içanic halacara mansotu eta ematu içan da, nō egungo egunean Bearno gucian Iaincoaren hitza paifiblequi eta edificatione handitan predicatzen baita, baieta disciplina ecclesiasticoa eguiatzqui eta bide beçala obseruatzen. Baina cer? etzait niri eman çure laudorién aippatzez hain aitzina auançatzea, hetāgo claretatea neure minçatze-co insufficientiaz ilhun ezteçadançat. Baina hunetan guelditzen naicela-ere, sporçu dut ecen, ahal liratequeen vorōdateric çucenenez eta ho-

benez-ere gaizqui minçatzeaz berce officioric eguiten eztuten batzuetaric, ia erran içan denac-ere defenda ahal neçaquela. Ecē ahal datequea ene cõditionezco bachotaffunic ezpa hunelaco berce gauçaric batre, ni hain obra saindu baten, bere zelo eta affectione sainduagatic mūdu gucietan hābat laudorio emaiten çayon Reguina bati dedicatzetic guibeleratzeco nuenic? Eta baldin edoceinec replicatu nahi balu eta erran, ecen eguin içā dena, nic baino hobequi berce batec eguin vkan luqueela: hunetā applica ahal deçaquet neure defenfionetan Pædaretus deitzen cen Sparta hirico batec egun batez erran vkan çuena: çacuffanean ecē hirico hirur-ehū magistratuetic bat içatera, etzela hura elegitu içan biltzarretic alegueraqui bere etcherat itzuli içan cen, cioela, ecen atseguin handia luela ceren hirur-ehun guiçon hura baino preftuagoric hirian eriden içan ciraden. Segur nic-ere erran ahal deçaquet ecen milla eriden içan balirade-ere, ni arindu nēduqueitenic pena hunetaric (cein içan baita nehorc lehen vicitic estima ahal liçaqueen baino handiago) nic vkan nuqueela hābat atseguin nola vkan baitut atfecabe ceren niçaz berceric hatse baten eguitera auançatu içan ezten. Huneçaz testimoniage ekar ahal dieçaquedé principalqui cargu hunē hartzerra incitatu vkan nautenéc. Eta dena den beçala erran deçadançat, Çure verthute handiac, Andreá, eta principalqui nic orain aippatu ditudanaç, bayeta orduan çure Loctenent general-

Agramondeco Iaunaren ezhortatione handiac,
eta Belçunceco eta Meharineco Iaunén eta cē-
beit berce ene adifquiderē sollicitatze arduraz-
coac, ene goga eraciteco asco eta sobera içana-
gatic: hala-ere confideratzen nuenean, nola gu-
re demborán-ere anhitz perfonage iaquinsuric
Testamentu berriaren tráflationean emplegatu
içan dē, hambat Latinez, Francesez, nola anhitz
berce lēgoage abratsez eta praticatuz: eta guero
nola Tráflataçale beréc eta hayen ondoā bercéc
anhitz gauçatan, bay sensuan bay lengoagean
cer erran eriden vkan dutén: eta ikuffiric ecen
halacoequin comparatzera ez-deus baino ez-
deufago nincela, eta neure buruári quasi gogo
nahiaz eta probetchu eguiteco desiraz berceric
eznacuffolaric, eta nic hala vorondate vkanaga-
tic, beldurrez gauçá ez ledin moldez burutan
ilki: carguārē hartzera bathiric ecin naidiqueen,
eta guti falta cedin non ezpainendin choil gui-
belera, nacuffanean hambatez ene entrepresa
handiago, cembatez nic scribatu dudan lengoa-
ge motá baita, sterilenetarie eta diuerfenetarie:
eta oraino, tráflationetā behinçat, vřatu gabea.
Alabaina segur içanez ecen Heufcaldunac ber-
ce natione gucién artean ezgarela hain bassa, nō
gure lengoagez ecin eçagut eta lauda deçagun
gure Iainco Iauna: eta ikuffiric ecen occasionea
presentatzē cela, bayeta sperançaz ecē ni baino
sufficiētagoric-ere içanē cela obrán escu edu-
quirē luenic (nola eridē-ere içan baita Bearnoco
synodoarē ordenāçaz lan eguina visitatu eta cō-
eritu behar içan deneā) azqueneā, Iaincoaz lā-

dán, çure anhitz verthuterequilaco autoritate
hādian sporçu harturic, gogo eguin neçã, neure
ahal guciarē eguitera, eta Iaincoac eman placer
vkā drautan guciarē vorondate onez haren Eli-
çaren edificationetan emplegatzera. Baina are
guchienic bihotz eman vkan cerautana cen nic
nuen sperançá, ecē moien hunez Iaincoarē hitz
purac vkanē luela fartze eta auāçamēdu Heuf-
cal-herrian : eta hunetacotzat çu Andreá, hunez
cerbitzaturen cinadela trompettebaten ançora,
ceinez Iaincoac deitzē baitzaitu hala çure Naf-
farroaco resumã-ere Satani guerla eguitera, nola
eguin eta eguitē-ere baitraucaçu çure domina-
tioneco berce leku gucietã. Goiticora, nic obra
hunetan eçarri vkan dudan diligētiaz eta penaz
bayeta hunetariç ethor ahal daitequeen emen-
dioaz den becēbatean, bercéc iugeaturen duté.
Haur bay erranen dut, ecen bethi orhoitic nola
Iaincoaren manu expreffa den harē hitzari deus
edequi eztaquiō ez eratchequi : hala eguin ahal
dudã fidelquiena eguin vkan dudala. Hunē gai-
neã çure maieftateari supplicamenduz nagoca,
dena onetacotz othoi recebitu nahi duçun, o-
braren handitaffunera eta dignitatera behatze-
nago duçularic ecē ez Tranflataçalearen imper-
fectionetara eta chipitaffunera. Hambatequin
Iaincoari othoitz eguiten draucat, Andreá, nahi
çaituē othoi bere Spiritu fainduaz bethi illumi-
natzen çaituelaric, çure dohain-onetaco haour
Iaun Andrequin batean, bere gloriaren auançá-
mendutã eta çure fuiettē edificationetã luçaqui
conferuatu. Rochellan Agorrilaren 22. 1 5 7 1.

*Aduertissement à ceux qui ne sçauent point le Basque,
pour le sçauoir lire.*

LEs mots Basques se prononcent avec toutes leurs Lettres, à la façon Latine, comme ils s'écriuent: u voyele se prononce à pleine bouche comme si c'e-
toit ou.

HEVSCALDVNEY.

Heuſcarazco hitzac, nola ſcribatzen, hala letra guciequin Latinén ançora pronuntiatzen-ere dirade: eta u vocala, bethequi, ou baliz beçala. Berçalde Teſtamentu berriaren heuſcarazco trãſlacione hunetan hitz bakoitz batzu letra che-heagoz textu arteã eçarri içan dirade, eçagun dençat eenen hec teztuan aditzen diraden hitzac içanagatic, eztiradela ordea textu gorputz berecoac, baina declaragarri iarriac. Gainera-coaz den becembatean, batbederac daqui heuſcal herriã quaſi etche batetic bercera-ere minçatzeco manerán cer differentiã eta diuerſitatea den: raçoin hunegatic ſenſu eguiazcotic aldaratu gabe, lengoageaz den becembatean ahalic guehiena guciey adi eraciteari iarrei qui içan gaitzaitza, eta ez choil edocein leku iaquineco lenhoage bereciri: eta badaquigu eenen demborarequin anhitz hitz eta minçatzeco manera, eridenen dela obra hunetan bercela hobequi erran çatenic: halacoetan, gauçá ceren den daquitenetarie batbedera, orhoituren da, othoi, eenen hunelaco gauçác, guciz lengoage oraino vſatu gabe batetan, ecin behingoaz halaco perfectionetan iar daitezque-la, nola behar bailiçateque: guciagatic-ere minçatzeco manerán anhitz arraſtatu gabe, Iaincoaren hitz purari iarreiquiteco deſira dutenéc, ſporçu dugu eridenen dutela (ſuporturequin) cerçaz contenta. Eta baldin ſperança dugun beçala, oraindrano eguin den hunetan heuſcaldunac goçoric edo edificationeric hartzen badu, hunetan emplegatu içan diradenéc bihotz harturen duté, oraindanic gogo-ere duté beçala, eguin denaren berriz ikuſteco eta corrigitzeco: bayeta, baldin Iau-nac hala placer badu, paſſage difficilenén declaragarri annotationén eçarteco. Iaincoac othoi, haren deſohoretaco den doctrina gucia eçagut eraciric eta confundituric, haren ohoretaco dena bethi entreteni eta auança deçala Ieſus Chriſt bere Seme gure Iau-naren icenean. Amen.

BATBEDERAC IAQVITE-

*co, eta maiz iracurtzeco duen Aduertimendua
nola Iesus Christ den Iaincoaren Leguearen
fina, eta gure saluatzeco moien bakoitza.*

Ainco gauça gucién Creaçale eta o- * Gen 1.1.

brero gucizco perfectoac eta excel-
lentac, bere goitico creaturetan mi-
raculuzco baino miraculuzcoago e-
racutli içanic, are berce gucién gai-
neco eta bere obra gucién monstra-

buru beçala, creatu vkan çuë guiçona-ere, gucizco ex-
cellentia perfectionetacobat hura baithan contempla
ahal ledinçat: * ecen creatu vkan çuen bere imaginara * Gen.1.27.

eta irudira, halaco maneraz non Iaincoaren gloriaczco
claretateac hura baithan claroqui arguitzen baitzuen.
Eta perfectionetaco statu eçarri içan cen hunetan iraun
eraci ahal ceçaqueon moiena cen, bethi humilia ledin
Iaincoaren maieftate sainduaren aitzinean, hura bethi
remerciamentuquin magnificatzë eta laudatzen lue-
laric: eta ezleçan bere burua baithan bere gloriaric ba-
tre bilhatzera prefumi: baina nola gauça gucia garaitic
eman içan baitzen, hala goiti bethi beha leçan, laudorio
gucia appartenitzen çayon Iaincoa baitha glorifica le-
dinçat. Baina dohacabeac bere baithan cerbait içan na-
hiz, bertan has cedin eçagutze gabetzen, eta nondic ona
heldu çayon ahanciten, eta ingrataffunezco hauteneta-
te batez bere Creaçalearë eta gratia gucién emailaren
contra entrepreni ceçan vrgulutsuturic alchatzera. Eta
halacotz * trebucac cedin bere galtzapenetan, bere lehen * Gen. 3.6.

creationeco dignitate eta excellentia gucia gal ceçan,
bere gloria guciacz billuz eta gabe cedin, hura baithan
eçarri içan ciraden donoetarie aldara eta erauz cedin,
bere vrguluan confus içateco, eta bortchaz sendi leçan
amorioz aditu nahi vkã etzuen, nola bere-berez etzen

ez egundano-ere iĉan vanitate baicen, verthute gucita-
 co Iauna affistitu eta valiatu iĉan ĉayon becembatean
 baicen. Hunen gainean has cedin Iaincoa haren begui-
 tan hartzen, eta (nola mereci-ere baitzuen) bere obra-
 tan defaboatzen, ikuffiric ecen haren imaginá eta iru-
 dia hura baithan ez eztatu iĉan cela, eta haren ontassu-
 nezco gratia guciac iraũgui iĉan ciradela. Eta nola Iain-
 coac guiĉona eĉarri eta ordenatu vkan baitzuen, aita
 bat bere haour gucizco maitean beĉala, hura baithan
 delecta ledin eta atseguin har ahal leĉanĉat: berĉaldera
 bere defobedientiaren causaz hiragun cequion, eta abo-
 minationetan eta beguitan har ceĉan, halaco maneraz
 non hura baithan lehen laket eta placent ĉayon gucia,
 eguin baitzequion desplacent, eta delectatzen ohi ĉue-
 nac tharrita baitzeĉan: aitataffunezco begui eme batez
 behatzen ohi ĉuena detestationetá harturic eta abhor-
 rituric beguietaco-ere sobera iĉan ĉayó. Eta labur er-
 raitera, guiĉona cena cen beĉala bere appertenētia, de-
 pendentia, bere eguitate bere pensamendu, bere min-
 ĉatze eta iĉate guciarequin gaizetfi vkan du Iaincoac,
 bere etsay eta contrast special anĉo: bay erraiterano e-
 cen * vrriqui ĉuela ceren guiĉona eguin vkan luen. Eta
 confusione hunetara iraitzi iĉan cen ondoá bere irudico
 generationean engendratzeco abóðant iĉá da bere haci
 maradicatuan, arraĉa viciatuan, gaichtoá, corrũpituan,
 ontassun oroz desprobedituá, gaichtaqueriaz abratsean
 eta abundantean. Guciagatic-ere Iaun misericordio-
 foac * (ceinec ezpaitu onhesten solament, baina bera
 baita onherizte eta charitate) bere ontassun handiagatic
 onhetfi iĉateco digne etzena-ere onhetfi nahiz ezti-
 tu choil galdu funfitu ez abyfmatu vkan guiĉonac, hayē
 iniquitateac mereci beĉala: * baina emetassunez eta pa-
 tientiaz sustengatu eta suportatu vkan ditu, harengana
 conuertitzeco eta aldaratu iĉan ciraden obedientiara
 itzultzeco spatio eta leku emanez. Eta Iaincoac irudi-
 ric batre eguin gabe, hay manifestatu nahi ezpalitzauē
 beĉala, guiĉonac ichilic vtziten baicituen-ere * cein be-
 re desirén eta guthiciazco affectionén ondoan ioaitera,
 deus bere hitzazco legueric ez gatziguric ez correctio-
 neric

*Gen. 6. 7.

*Eph. 2. 4.
 1. ioan. 4.
 16.

*Gen. 6. 3.

*Psal. 8. 13
 act. 14. 16.

A D V E R T I M E N D V A

neric ez guidamenduric batre gabe, * guciagatic-ere
 hec haren bide beçala * bilhatzera erideitera, eçagu-
 tzera eta ohoratzer a incitatu behar ciratequeen auer-
 timêduric alco emâ vkan draue. Ecê leku orotâ eta gau-
 ça guciêtâ dreçatu eta althatu vkâ ditu bere ensegnâc
 eta armoriâc, bay hain gauça clarotâ, nō ecin baitzate-
 quê nehor, hain frangoqui bere magnificentia eracusten
 çuen Iaun subirano baten bide beçala eçagutu gabeaz
 excularic batre ahal luqueenic. Ecen mûduco ingurune
 eta corner guciêtâ bay ceruâ bay lurreâ scribatu eta en-
 grauatu beçala vkâ du bere puiffançaren, ontassunaren,
 cuhurtziaren eta eternitatearê gloriâ. Eta S. Paulec * e-
 guiazqui errâ vkâ du ecen Iauna, bere hitzarê eçagutzea
 igorri vkâ etzerâu gendeac baithara-ere, * eztela egû-
 dano berarçazco testimoniage gabe içan: ikuffiric ecen
 lurraren aldebatetic berceranoco creatura guciac ahal
 ciratequeela Iaincoaren gloriâz testimonio eta meçu
 guiçon guciac baithara, haren bilha eraciteco, eta eri-
 den ondoan, hain Iaun onaren, hain puiffantaren, hain
 çuhurraren eta eternalaren dignitateari çayon beçala
 recebi eta ohora eraciteco, eta inquisitione hunen egui-
 teco creatura hetaric batbederac cerbizatzen çuê. Ecen
 choritchoec-ere cantatzen ceraucaten Iaincoari: abre
 guciac, cein bere leguean beharra çutenaren peituya
 eçaguturic, hari aiuta esquez beçala çaiçcan: Elemen-
 têc beldur eta obedientia eracusten ceraucaten: men-
 diêc bere hotfaz laudorio emaiten ceraucaten: errequec
 eta ithurriêc, ceinec bere moldean beguitharte eta dili-
 gentiarequin obedientia eracusten eta rendatzen cea-
 raucaten: belharrec eta lorêc bere proprietatetan eta
 vffainetan auançamendu eta leyaltate elegrançarequin
 eracustê ceraucatê. *Eta eçagutze hunen vkaitera hain
 vrrun ioan gaberic-ere guiçonetaric batbederac bere
 baithan eridê ahal ceçaqueen, gu gucioc haren verthu-
 te gutan habitatzen denaz substâtiatzen eta conferua-
 tzen garen becembatean. Eta are bere clementia eta
 ontassun infinito a guiçonén artean manifesta leçançat,
 etzayo alco içan, erran den creaturezco manera hune-
 tan gucien instruitzea: baina are bere voza specialquia-

*act. 17.30

*act. 17.27

*Rom. 1.20

eph. 4.18

Act. 14.17

psal. 9.1

* Act. 17.

27

**

A D V E R T I M E N D V A,

- * *Exo.* 20. 2
deut. 7. 6 go adi eraci drauca edocein populu bereciri, *cein bere vorondate onez eta liberalitate gratiazcoz lurreco natione gucien artean elegitu eta hautatu vkan baitzuen eta hec ciraden Israeleco haourrac, hæy specialqui eta claroqui bere hitzaz manifestatu ičan çaye, eta bere obra miraculuzcoez declaratu vkan draue cer çaquian eguiten: * ecen hec Egypteco regue Pharaoren suiectionean marruscatuac selabo ceuden lekutic idoquiric, largoan eta libertate offoan eçarri vkã ditu: * eta lagundu ičan çaye bera-ere hayén arteã ihessi balebila beçala: * haci eta substãtiatu vkan ditu desertuan: lur promettatu ceraueneco possessor eguin vkan ditu: * triũpha eta victoria escuetara eman vkan draue. * Eta berce nationendaco deus ezipaliz beçala Israeleco Iainco expressuqui eta bereciqui deithu nahi ičan den beçala, nahi vkan du Israel-ere harẽ populu bereci dei ledin, baina halaco conditionerequin, non ezleçaten berce Iauinic eçagut ez berce Iaincoric recebi. Eta alliança haur iragan eta confirmatu ičan da Testamentuzco instrument authenticoz eta hare berac emã vkan drauẽ testimonia-ge expressez: guciacgatic-ere guçonac, nola bere arraça maradicaturat aurditẽ baitute guciéc, eta nola bere Aita Adamẽ succeffor eta primu baitirade: erran diraden eta anhitz berce eguin içã çayene remõstrançaz eztute cõturic eguin: eta Iaincoac aduertimẽduz emã cerauẽ doctrinari etzaizca behatu nahi ičan. * Creatura gucietan Iaincoarẽ magnificẽtiã eta gloriã scribatua beçala testificatzen eta eracusten bacen-ere, etzaye Gentiley deus probetchatu içã halacotz Iaincoarẽ glorifica eraciteco. * Legueac ez Prophetec eztute deus autoritateric vkã Iu duac baithara, hayen bide çucenera erekarteco eta guidatzeco. Guciac içã dirade itfu arguira, gor aduertimenduetara, eta gogortuac manamẽduetara. * Salbu, miraculu etfiric, eta ardura recebitzẽ citutzẽ vngui handiez garaithu içanic, Gentiley bortcha içã baitzaye, hambat on emaitẽ cerauen vnguiguile subiranoarẽ eçagutzera. Baina hec-ere bide cẽ gloriã Iainco eguiazcoari emã bideã imaginatu vkã dute Iaincobat bere placerera, eta beren fantasia erhoac bere vanitatean eta gueçurreã bu-

A D V E R T I M E N D V A.

rutan eman cerauenaren araura. Eta ez Iaincobat folament, baina hayen otrecuidança eta aufartgoa erhoac imaginatu eta eguin vkan ahal duen becembat-ere bay: hambatetarano non ezpaitzen populuric ez regioneric on irudi çayonaren araura Iainco berriric eguiten e-tzuenic. * Eta handic idolatria traidoreac eta maradicatuac hartu vkan du bere bogá, eta hanc itzuli vkan ditu Iainco eguiazcoaganic: eta beréc placer çuten moldera eguin vkan citutzê imaginén ondoan irion içan dirade. Eta Iuduéz den becembatean, Iaunac bere cerbitzariéz igorten cerauzten aduertimenduac recebitu, acceptatu eta laudatu vkan badituztere: * bertan hautfi eta falsificatu vkan draucate fedea Iaincoari, eta aldaratu içan dirade harêganic arinzqui: eta hautfi eta menospreciatu vkan dute haren Leguea, eta hura hiragunduric gogongaraitic hari iarreiqui irudi eguin vkã dute: elstrangertu eta vrrundu içan dirade Iaincoarê etchetic: eta harê vorondatearen cõtra Gentilén manera berean idolatratuz hec-ere Iainco arrotzê ondoã diffolutoqui lafter eguin vkan duté. Cauſa hunegatic guiçonéc, hãbat Iuduéc nola Gẽtiléc Iaincoagana hurbiltzeco moienic vkaitecotz behar eta neceſſario içan da Alliãça berribat, ſeguric eta hauts ecin leitenic eguin ledin: eta haren fundatzeco eta cõfirmatzeco, bi partidê, Iaincoarê eta guiçonê arteã accordu eçartera iar leitê ararteco eta moienaçale batê beharra içã da: bercela, guiçona bethi Iaincoarê hirã eta indignationeã guelditzê cen: eta etzuê trebucatu eta erori içã cen maledictione, miſeria eta cõfuſione hãditic hura releua ez idoqui ahal leçaqueen moienic batre. Behar hãdi eta ondicozco hunê remediagarri Ararteco iarri behar içã dena da, * Ieſus Chriſt gure Iaun eta Saluadore Iaincoarê Seme bakoitz eguiazcoa eta eternala: 5

*hura bere Aitarê partez guiçoney behar içã çaye igorri eta emã, bercela galdua eta deſolatua guelditzen cen mûdua redemi leçançat: eta mûduarê hatſeandanic bethiere hura baithã içã da Adam lehê guiçoneã eguin içã cê perditionearê reparatzeco ſperança gucia eta bakoi-tza: * Adami berari-ere, erori içã cê ſarrienaz, cõſola eta cõfortagarri hala promettatu içã çayõ, declaratu içã cayoneã, nola emaztearê ſabeletico hacias fuguearê bu-

* *Eſa.* 1. 4
eta 5. 24

* *Hiere.* 44.
10. 17. 18

* *1. Tim.* 2.
5

* *Mat.* 3. 17
eph. 1. 10

* *Gen.* 3. 15

** ii.

A D V E R T I M E N D V A.

rua porroscaturē eta ȝathituren ȝuē: eta hura errā nahi
 cen nola virgina batē fabeletic forthuric Iesus Chrīstie
 Satanen puissanȝa gucia abatiturē eta defeguinē ȝuen.
 Guero promes hura bera largoquiago arrāberritu iȝan
 ȝayon * Abrahama, Iaincoac erran vkan ceraucanean,
 een lurreco natione guciac haren hacian benedicatuac
 iȝanen liradela: eta hunez erran nahi ȝuen, een Iesus
 Chrīst haraguiaren araura Abrahamen hacitic ethorri-
 co cela: eta haren benedictioneaz eta reparuaz sanctifi-
 catuac iȝanen liradela hura recebituren luten guciāc.

*Gen 22.
18.

**Gen.* 26. 3

*Esa. 7. 14
gen. 49. 10
mich. 5. 2

* Manera bereã etã hitz beretã Abrahamẽ seme Iŕaac-
ere continuatu iãan çayõn. * Guero anhitz Propheta-
ren testimoniagez etã anhitz aldiz denunciatu, arram-
berritu etã cõfirmatu iãan da promes hura bera: bay hã-
batetarano, nõ confidãça etã segurança handiagogarri,
claroqui aitzinetic declaratu iãan baitzẽ, norẽganic, cer
dẽboratan etã cer lekutã Iefus Chrif t fortzeco cen, cer
afflictione etã cer herio mota fuffritu behar çuen, cer
gloriatan refuscitaturẽ cen, haren refumã ceric iãanen
cen: etã bereac cer ſaluamendutara guidaturen cituen.

* *Esa.* 7. 14
mat. 1. 23

$$*G\tilde{e}.49.10$$

Lehenic Eſaias Propheta baithan, nola Ieſus Chriſt
 Iauna virgina bataganic forthurẽ cen aitzinetic erran
 iñan cen, liola, * Huna virginá iñorraturen da eta er-
 diren ſeme batez, eta hari eritziren çayo Emmanuel.
 Moyſes baithan errana cegoén cer dẽboraz, * Iacob o-
 nac cioeneá, Iudaren leinutic ezta ſceptroa edequiren,
 ez haren exercitoaren guidaria, non igorteco dena i-
 gor eztadin: eta hura date gendén vſtecaria eta ſporçua.
 Eta haur hala verificatu eta eriden iñan da Ieſus Chriſt
 ethorri iñan den demboran. Ecen Romanoéc goberna-
 mendu oroz Iuduac billuciric hoguey eta hamaçazpi
 urthoren incurruen, aitzinetic ordenatu eñan euten

* *Mat.* 2. 1

*Herodes hayê gaineco regue, eſtranger celaric, Antipater Idumeacoaren ſeme, eta haren ama cen Arabiaco. Cembeit orduz lehen-ere guerthatu ičan cen Iudua regue gabetu ičan baitziraden, baina egundano etziraden Conſeiller, Gobernadore ez Legue eçarleric gabe ikuffi ičan orduan beçala. * Berce deſcriptionebat-ere eguitê da Daniel baithan hiruroguey eta hamar atezco

A D V E R T I M E N D V A.

contuaren gainean. Micheafec haren fortzeco lekua
 claroqui eracusten draucu, dioenean, * Eta hi Bethle-
 hem Ephrata, ezaiz chipiena milla Iudacoen artean,
 hireganic ilkiren caitadac Ifraelen dominaçale içanen
 dena: eta haren ilkitea duc eternitateco egunén hat-
 seandanic. Eta gure deliurançatan fuffritu behar cituen
 afflictionez, eta gure redemptionetan iragã behar çuen
 herioaz den becembateã, * Efaías eta Zacharias feigna-
 latuqui eta largoqui minçatu içan dirade. Haren re-
 surrectioneco gloriaz eta haren refumaren qualitateaz,
 eta harc bere populuari ekarri behar ceraucan salua-
 mendu gratiazcoaz * Efaiafec, * Hieremiafec, bay eta
 Zachariafec bethequi eta claroqui tractatu vkan dute.
 Eta * Iaincoaren Spirituaz complitu içanic perfona
 faindu hauëc teftificatu eta declaratu vkan dituzten
 promes hautan, Iaincoaren haourrac eta elegituac re-
 paufatu eta confolatu içan dirade: eta halaz haci, fu-
 ftengatu eta entretenitu vkan dute bere fperançã, Iau-
 nac promettatzten cerauenaren complimentuaren beha
 çaudelarie * eta complimentu hunen ikuffteco defira v-
 kan dute anhitz reguec eta prophetac: baina defir çu-
 tena beguiz ecin ikuffiagatic fedez eta fpirituz compre-
 henditzen eta ardiefte çutelaric. Eta are Melfias han-
 di hunen ethortea defir handirequin berant eftén çute-
 nac, Iaincoac manera oroz confirmago litzançat eman
 vkan draue bere Leguea * fcribuz, * anhitz ceremonia
 eta anhitz purificatione eta facrificio hartan compre-
 henditzen celaric: * eta hec guciac etziraden Chriften
 moienez ethorteco ciraden on handien figura eta fei-
 gnale baicen: * ecen figura hayen gorputza, eguia eta
 complimentu gucia Chrift bera cen. * Ecen * Le-
 gueac ecin nehor perfectionetara hel ahal çeçaqueen:
 baina folament Chrift eracusten çuelaric harengana
 nehor dreçatzen eta guidatzen çuen: ecen S. Paulec
 dioen beçala, * Chrift cen chedea, fina eta complimen-
 du gucia. * Halaber anhitz aldiz eta anhitz fafoinez
 igorri vkan draue edocein Regue, Prince eta Capitain
 hec etfayen menetic deliuraturic, baque onetan gober-
 na litzatençat, eta edequi içan çaitzen gauçac recr-

* Mich. 5. 2
mat. 2. 6

* Efa 53. 4.
zac. 12. 10

* Efa. 53. 8
* Hie. 23. 5
* Zach. 9. 9
* 2 Pie. 1. 21

* Mat. 13.
17
Luc. 10. 24

* Exo. 20. 2
* Levit. 1. 2
* Heb. 10. 1
* Col. 2. 17
* Heb. 7. 19
* Gal. 3. 24

* Rom. 10.
4
* Iug. 2. 16

- baturic, hayen refumaren triumpha eraciteco berce populu gucien artean hayen valentiaz aippa eta lauda eraciteco: Meffias handi hunetarie recebitzeco cituzten gratia miraculuzcoetarie cerbeit goço moien harçaz fendi eraci liecēçat, nola hura baithā desplegatu behar baitzen Iaincoarē refumarē verthute eta puiffança gucia * Baina dēboraren cōplimendua, eta aitzinetic Iaincoac ordenatuvkan çuen terminoa ethorri içan denean,
- * *Gal.* 4. 4 * Meffias hādi hābat promettatu eta hābat defiratu haur ethorri içā da: eta * acabatu eta cōplitu vkā du gure redēptionetan eta faluamēdutan behar içā dē gucia. * Eta hura emā içā çaye ez Iſraelecoey folamēt, baina natione
- * *2 Cor.* 5. 19 eta regione orotaco gēde mota guciey, * harē moienez natura humanoa Iaincoarequin recōcilia eta baque ledinçat. * Eta gauça hauē declaraçale Iefus Iaunac, nola bera baitzen fundamēt bakoitza ordenatu vkā ditu bere Apoftoluac, eta mūdu vniuerſoan bere gratiaren publicatzeco cargu eta manamēdu emā vkā draue. Guero Apoftoluéc bere carguaz bidezqui eta complituqui acquitta eta defcarga litecēçat, eztute bere embachadoregoaren ahozco predicationez executatzē pena eta diligētia eçarri vkā folament: baina are Moyſefen eta Prophetén exēplura predicatzē çutē doctrinarē memoriao bethiereco vtzi leçatençat, ſcribuz-ere hura eçarri eta vtzi vkā duté: eta bere ſcribuetan declaratu vkā duté lehenic Iefus Chriſt gure Iaunac gure faluamēducotzat eguin eta fuffritu vkan duena: guero eracutſi vkan duté harc cer mōtatzen duē, eta hartarie cer probetchu recebitzē dugū, bay eta cer moldez hartzeco eta applicatzeco dugū. Eta ſommario haur gucia deitzē da Teſtamētu
- * *Heb.* 8. 8, 13: *eta.* 13. 20 berria: eta berri deitzē da * Teſtamētu çaharrarē reſpectuz: eta çaharra, berrira raportatu eta itzuli behar cen becēbatean, bere baithā infirmo eta imperfect cē: harrē iragan eta abolitu içā da figura baicē etzen becēbatean. Baina haur da berria eta eternala, eta hunetaco Ararteco Iefus Chriſt denaz gueroz, iagoitic çaharturen ez faltaturen eztena, ecē harc ratificatu eta cōfirmatu vkā du bere herioaz, eta herio harçaz beraz leheneco Teſtamentuaren azpian reſtança guelditzen ciradē trāſgreſ-

fione gucién barkamendua bethequi complitu vkan du. Scripturác Testamentu berri haur Euangelio-ere deitzen du, cein erran nahi baita hambat nola berri ona eta aleguera: ceren hunetan eracusten eta declaratzen baita, * nola Iesus Christ Iainco viciarê Seme bakoitza naturala eta eternala, * Iainco bere Aitaren adoptionezco haour gu eguin guençançat, * guiçon eguin içan den. Hura da bada gure Saluadore bakoitza, * eta hura baitan dugu osloqui eta complituqui gure redêptione, baque, iustitia, sanctificatione, saluamendu, vicitze eta içate gucia: * hura hil içan da gure bekatuacgatic, resuscitatu gure iustificationeagatic, * igã içã da ceruëtara guri hã sartzeco * entrada eguitera, guretaco eta gure iceneã possessione hartzera, * bethi bere Aitaren aitzineã gure Aduocat eta Sacrificadore anço assistitzera: * harê escuineã da iarria Regue anço, gauça guciê gaineco Iaun eta Iabe eçarri içanic, * bay ceruã bay lurreã gauça guciac repara litzançat. Eta ez Aingueru ez Patriarcha ez Propheta, ez Apostolu guciéc gauça hautaric batre ecin eguin ahal çuqueitê: eztirade hartacotzat Iaincoaz ordenatu içã. * Eta nola Testamêtu çaharreã anhitz Prophetarê testimoniagez, anhitz aldiz Messiasa prometatatu içã baitzê: halaber testimoniage segurez eta guerthuz declaratu içã da Iesus Christ ceta Messias hura, eta ez berkeric: eta hura ceta ethorri behar cen hãbat desiratu. * Ecen Iainco Iaunac bere vozaz eta Spirituaz, bere * Aingueruêz, Prophetêz eta * Apostoluêz bay eta bere creatura guciêz hãbat cõplituqui certificatu eta seguratu vkã gaitu, non nehorere Iaincoarê puissança claroqui manifestatuaren eta declaratuaren contra iaquiara alchatzen licela eta hari refistitzen leraucala baicen ecin contrasta bailaite. Lehenic Iainco eternalac bere voz propiaz (baita dudaric batre gabe eguia reuoca ecin daitena) testificatu vkan draucu, cioela, * Huna ene Seme maitea ceinetan hartzen baitut neure atseguin ona huni beha çaquizquiot. * Spiritu sainduac-ere testificatzê draucu guri cein gure bihotzeta S. Ioã nec dioê beçala. Halaber Aingueru Gabrieleç, Maria virginari harengana igorri içanic, errã ceraucan,

* Mat. 16.

16

* Gal. 4. 4, 5

* Mat. 1. 21

* 1. Cor. 1.

30

* Rom. 4. 25

* Marc. 16.

19

* Ioan. 14. 2

* Heb. 9. 24

* 1. ioã. 2. 1

* Eph. 1. 20.

21

* Col. 1. 20

21

* Gen. 3. 15

esa. 9. 6

17

* Luc. 2. 9

* 1. Pier. 1.

10

* Mat. 3.

17

* Luc. 2. 9

* 1. Pier. 1.

10

* Mat. 17

5

* 1. Ioã. 5. 8

- **Luc. 1. 31* *Horrá concebituren dun eure fabelean, eta erdirẽ aiz feme batez, eta deithuren dun haren icena Iesus: ecen hura iñanen dun handi, eta eritziren ciayon subiranoaren Seme: eta emanen diraucã Iainco Iaunac bere Aita David-en thronoa: eta regnaturen din Iacob-en etchearen gainean eternalqui, eta haren resumaren finic eztun iñanen. * Mandatalgoa haur bera sustantiaz eguin iñan çayon Iosephi: * halaber artzainey-ere erran iñan çayeneã, nola Saluadorea forthu iñan çayen cein baita Christ Iauna: eta etzen Aingueru batez ber ekarri iñan berri haur, baina approbatu-ere bay Aingueruezco compainia handi batez, eta hec guciéc eman cieçoten gloria Iaunari: eta declára ceçaten baquea lurrean. Simeon iustoac-ere prophetiazco spirituz haur bera claroqui eta goraqui eçagutu eta aboatu vkan du: ecen haourra beffoetan çaducala errã vkan çuẽ, * Iauna, orain vziten duc eure cerbitzaria eure hitzaren araura baquez: ecen ikuffi dié ene beguiéc hire saluagarria, cein preparatu baituc populu gucién beguitharte aitzinean. Ioannes Baptista-ere, çacuffãnean Iesus harengana ethorten cela Iordanean, bide beçala minçatu iñan cen, cioela, * Huna Iaincoaren Bildotfa, munduaren bekatuac kencen dituen. * Apostoluéc-ere aboatu, predicatu eta testificatu vkan duté, nola gure saluamendutaco behar cen gucia, eta aitzinetic Prophetez erran iñan ciraden gauça guciac complitu iñan diraden Iesus Christ Iaincoaren Seme eguiazcoan. Eta Iaunac gure demborarano tçstimonio içateco ordenatu vkan cituenec-ere halaber iracatfi vkan duté bere scribuez, iracurçaléc claroqui eçagut ahal deçaqueten beçala. Testimoniage hauc iunctatzen eta bardincen dirade guciac hambat vngui eta chuchenqui, non hain conformitate handitic agueri baita claroqui, ecen erran den gucia segur dela eta eguiazco: ecen ezliçate possible gueçurrean hunelaco consentimendubat eta conformitatebat ahal liçatẽ. Baina are ez solamẽt Aitac, Semeac, Spiritu sainduac, Aingueruéc, Prophetec eta Apostoluec ekarri vkã dute Iesus Christez testimoniageric asco, baina haren obra berec-ere eracustẽ dute harẽ verthute guczco
- **Mat. 1. 20*
**Luc. 2. 11*
- **Luc. 2. 29*
- **Ioan. 1. 29*
36
- **Act. 2. 38*
eta 3. 25

A D V E R T I M E N D V A.

excellenta eta miraculuzcoa. *Eriéc, mainguéc, itfuéc, **Mat.* 15. 5
gorréc, mutuéc, paralytioéc, forhayoéc, lunaticoéc, de-
moniatuéc, bay eta harçaz refuscitatu içan diraden hi-
lec-ere alco seignale claroric eman vkan dute Iesus
Christez: berçalde, *hura bere verthutez refuscitatu i-
çan da, *bere içenean bekatuac barkatu vkan ditu. Eta **Mat.* 9. 2.
hunetaracotz etzuë caula gabe erraiten, *ecen alco te-
stimonio on cituela bere Aitac eguitera eman cerautzã
**Ioan.* 11. 47.
obrac. Are guehiago, *gaichtoac eta harë gloriaren et-
fay berac-ere eguiaren claretateaz vëçutu içanic bort-
chatu içan dirade anhitz gauçaren confessatzera eta a-
boatzera, hala nola, Caiphaz, Pilate, *haren emaztea
eta anhitz berçeric. *Ezta certaco nehorc hemen dea-
bruén ez spiritu satfuén testimoniageric allega deçan,
Iesus Christec berac hayen testimoniagea iraitzi vkan
duenaren gainean. Bada, hitz gutitan erraitera, elemen-
téc eta creatura guciéc Iesus Christ Iaunari gloria emã
vkã draucate. *Haren manura haiceac cessatu içan di-
rade, itsalço gaiztua ematu, *arrainac bere fabelean di-
drachma ekarri, *harriachari testimoniage ekartera vr-
ratu içan dirade, temploco velã artetic erdiratu, iguz-
quia ilhundu, monumentac irequi, eta anhitz gorputz
refuscitatu. Eta ezta deus içan ez ceruan, ez lurrean Ie-
sus Christ bere Iainco bere Iaun bere Iabe eçagutu eta
aboatu eztuenic eta hura dela saluamendu humanoarë
eguitera Iainco Aitac huna beherera igorri vkan duen
Embachadore handia. Gauça hauc guciac declaratu, e-
racutfi, scribatu eta signatu içan çaiçquigu Testamentu
hunetan, ceinez Iesus Christec bere Iainco Aitaren re-
sumaco *heredero eguiten baiquaitu eta testamentu
eguiten duen batec bere herederoy beçala, bere vorõ-
datea declaratzen draucu obratã eçar deçagunçát. *Eta
guciac deitzen gara heretage hunetara perfonezco *ac-
ceptioneric ez confiderationeric batre gabe, *arra ala
emea, chipia ala handia, cerbitzaria ala nabuffia, magi-
strua ala discipulua, bereterra ala laicoa. Hebraicoa ala
Grecoa, Francefa ala Latina *igorten çayona eguiaz-
co confidançarequin recebituren duenic, ez presenta-
zen çayona beffarcaturë duenic batre ezta arbuyatzen

**Mat.* 15. 5
ioan. 10. 38

**Rom.* 1. 4.

**Mat.* 9. 2.

**Ioã.* 10. 25

**Ioan.* 11.

47.

**Mat.* 27.

19.

**Mat.* 8. 29

luc 4. 41.

marc 1. 25.

34.

**Mat.* 8. 26

marc 6. 51.

**Mat.* 17.

27.

**Mat.* 27.

51.

**Rom.* 8. 17

**Act.* 2. 39

**Act.* 10.

34.

**Col.* 3. 11.

**Gal.* 3. 2.

**Ioan.* 1. 12
eta 17. 3.

ez iraitzen denic: * eta labor erraitera, bere Aitaz emaiten den ançora Iesus Chrifft eçaguturen, aboaturen eta recebituren duenic batre ezta iraitziric içanen. Bada hain cinez eta hain çudu handiaz guciy bardinzqui dohacunaz gueroz eta guciac Chriffino eſtimatzen gare-naren gainean, ſuffrituren dugu hain iuſtoqui eta hain çucen onez guciéy bardin appartenitzen çaicun Teſta-mentu complitu haur edequi, eſtal, corrumpi edo ezeztadaquigun? Helas, Teſtamentu haur gabe, Iaincoaren reſumã parteric ez ikuſtecoric batre ecin duquegu: haur gabe, Iesus Chriſtec eguin drauzquigun on handiez eta promeſſez, bay eta hanc preparatu draucun gloriâz eta dohainontallunaz eſcaz eta ignorant guelditzen gara: haur gabetarie ecin daquiquegu cer Iaincoac manatzen draucun ez cer defendatzen: haur gabetarie, ona gaich-totic, ez claretatea ilhunetic, ez Iaincoaren manamen-duac guiçonén ordenancetarie ecin diſcerni ez berez a-hal ditzaquegu. *Euangelioa eta haren eçagutzea gabe,

**1. Cor.* 1.
20.

guciac gara inutil eta vano: Euangelioa eta haren eçagutzea gabe chriſfino ecin garate: hura gabe abraſtaſlun gucia paubrecia baiçẽ ezta eta guiçonén çuhurtzia gu-cia, erhogoa Iaincoaren aitzinean: eta puiſſança gucia, flaccataſlun: eta guiçonén aitzinean iuſtificagarri dena,

**Gal.* 3. 26.

Iaincoaren aitzinean condemnagarri. Baina * Euange-

**Eph.* 2. 19.

lioaren eçagutzeaz, Iaincoaren haour eguiten gara, eta

**Rom.* 8. 17

Iesus Chriſten haourride, *ſainduén burgeſquide, ceruë-

**Iac.* 2. 5.

taco reſumaco habitant, * Iaincoaren heredero Iesus

**1. Cor.* 3.

Chriſtequin. * Eta Euangelioaren eçagutze hunez pau-

18.

breac, abrats bilhatzen dirade: flaccuac, botheretſu: *er-

**Ioan.* 8. 36

ho eſtimatuac, çuhur: bekatoreac dirade iuſtificatzen,

**Rom.* 1. 16

*ſuiectionean ciradenac libertatean iarten. Euangelioa

Mat. 16. 19

da vicitzezco eta eguiazco hitza: * hura da Iaincoaren

puiſſança, ſinheſten duten gucién ſaluatzecotzat: * hura

da Iaincoaren ſcientiazco gako ceruëtaco reſumaco

borthã fideley, bekatutaric lachatzen dituelaric, irequi-

tẽ drauena, eta ſinheſteric eztuteney, berén bekatuetan

**Luc* 11. 28

eſtecatzen dituelaric, erſten drauena. * Dohatſu dirade

hura ençuten eta beguiratzen duten guciac, ecen halaz

eracusten dute Iaincoaren haour diradela? * Baina mara-
diçatu dirade hura ençun nahi eztutenac eta hari iarrei-
qui nahi etzaizconac, ecen halaz eracustê dute beabrua-
renâc diradela. O Christinoâc, adi othoi hemê, eta ikas
eçaque, ecen segura da, * ignoranta bere ignorantiare-
quin galduren dela, * eta itfuari iarreiquiretê çayon itfua,
bere itfu-aitzinecoarequin batean hobira eroriren dela.
* Ezta bidebat, eguiabat vicitzebat eta saluamendubat
baicen, eta hura da fedea eta Iaincoaren promeffezco
segurâçá, baina hura nehorc ecin duque Euangelioa ga-
be, * haren ençutetic eta intelligentiatic fede vicia emai
ten da sperança segurequin, * Iaincoa baitharaco chari-
tate perfectorequin, eta hurcoa baitharaco amorio e-
guiazco batequin. Non dela bada, edo certan dela erran
ahal daite çuen sperança, baldin Euangelio faindu hu-
nen ençuteaz, ikusteaz, iracurtzeaz eta memoriotâ har-
turic obratan eçarteaz errequeituric ez conturic eguitê
ezpaduque? Mûdu hunetaco tractuetâ bere affectioneac
eçarten dituztenéc, eriden edo penfa ahal deçatê moi-
en oroz, ez gorputzie ez onic batre guppida eztutelaric,
bere vorondate pauffatuaren iragaiteari eta cõplitzeari
darreitza, eta gucia, begui erts-irequi arte batê segurâ-
çaric eztuen gorputz miserable eta gaicho hunê cerbi-
tzatzegatic. Eta dânatione eternalaren menetic ilkiric
vicitze eternalarê vkaiteco eta seculacotz ceruêtaco re-
fumâ heretatzeco moiena Euangelioâ iracastê çaicuna-
rê gaineac, hain errachqui ahal daidigularic, dembora
duguno, hain importantia eta mengoa handitaco Euan-
gelio, huni iarreiquireteaz eta behatzeaz errequeituric
eztugu eguinen? Mundu hunetan vici beharrezco
moienc chipitaco officioetan-ere, badacuffagu cembat
dembora eta cembat pena nehorc eçarten duê: eta fstatu
handiagotaco nahi diradenac, anhitz dêbora eta on de-
spêdatzen dutelaric, gau eta egun tormentatzen dirade
nondic mundu hunetaco scientia haice eta lanho bai-
cen eztiradenetan auança ahal daitezqueen. * Eta
gu cembatez cineçago emlegatzeco gara Iaincoac
bere Euangelio faindu hunetan reuelatu eta declara-
tu drauzquigun myfterio eta secretu handi hauta-
co eçagutzearen vkaiten? Eri denac edo cembeit

*1. Cor. 16.
22.

*1. Cor. 14.
38.

* Mat. 15.
14.

*Ioan. 14.
6.

*Ro. 10. 17

*1. Ioan. 3.
23.

*Mat. 13.
11.

atchaquia gorputzean duenac, ençun ez penſa ahal de-
 çan remediatzeco moienic eztu enſeyatu gaberie vtzi-
 ten: eta gure arimetaco eritaffunén eta atchaquia han-
 dién ſendatzeco eta remediatzeco moien bakoitza, eta
 behar dugun on guciaren complimendua Euangelioan
 preſentatzen baitzaicu, hain behar handian eta ondi-
 cozcoan notchalent eta anficabe içanen gara? Ez ſegur,
 Iaincoaren diradenac. Ecen ezta deus Euangelio faindu
 hunetarie Iaincoaren haourrac erauz, ez harçara ez vr-
 rund ahal ditzaqueenic: ez gaitzetfi edo menoſpreciatu i-
 çatec: ez eſcarnioc, ez mundu hunetaco onén eta oho-
 rē galtzec. * Badaquigu bide haur bera dela Ieſus Chriſt
 Iauna iragan den bidea, * haren diſcipulu nahi bagara,
 hari iarrei qui behar gaitzaitza: eta Euangelioari iarrei-
 quiteagatic guiçonéz iniuriatu, menoſpreciatu, gaitcer-
 ran eta iraitzi içatea, etzaicu gaitzi içateco ez eztugu
 reſulatzeco, Iaincoaren iugemenduan ohoratuac pre-
 çatuac eta glorificatuac içanen garela ſegurança emai-
 ten çaicunaren gainean. Bada eçagutze hunetarie gui-
 beleratzeco gaitu perſecutionec edo açotatu eta iraitzi
 içatec edo abraſtaſſunen edo onhaſſunen galtzec? Ez: e-
 cen badaquigu gu herri batetarie iraitziac içanagatic
 * *Pſal.* 24.1. * Iaunarena dela lurra: eta lur gucitic iraitziac garen or-
 duan-ere, alabaina Iaincoaren reſumatic ezgarela irai-
 tziac içanen: eta pillatuac eta paubretuac garen orduä-
 ere, Aitabat badugula gure hatzeco aſco abratſic ſegur
 gara: * eta are Ieſus Chriſt paubre eguin içan dela haren
 paubre içateari patientiarequin iarrei qui gaquitzonçat.
 Bada ſegurança hunetarie aldaraturen gaitu afflictionec
 preſoindeguic, eſtiratu içatec, edo berce tormentac? Ez,
 * *Luc* 24.26 * ecen badaquigu haur dela Ieſus Chriſtē exēplura Iain-
 coarē haourrē gloria eternalera heltzeco bidea, eta ez-
 tela herioric-ere eguiazco vicitzea edequi ahal dieçaque
 gunic. Ezta cer, Ieſus Chriſt Iauna bethi iabeturē çaiçu
 promes draucū beçala, * ecē ſeguratzen gaitu munduarē
 finerano gurequin içanē dela, eta hura gurequin denarē
 * *Mat.* 28. 20. gaineā, * ecin hel daquidigu hain mūduco eguitate gai-
 * *Ioan.* 11. 25. tzic ez maledictione hādiric, nō gure probetchutā bne-
 dicatua eta ſanctificatua eztén, ez hain gaitz hādiric, nō

* *Luc* 24.26

* *Mat.* 16.

24.

* *Pſal.* 24.1.

* *2. Cor.* 8.9

* *Luc* 24.26

act. 14.22.

* *Mat.* 28.

20.

* *Ioan.* 11.

25.

A D V E R T I M E N D V A.

gure emendiotan eta gure hobeagoatic eztén. Ezgaite-
 ceta bada desconforta, mundu gucia bere bothere eta in-
 dar ororequin gure contra altchatua ikus gueneçan or-
 duan-ere: ecen promessac ecin falta daidi, ceinetan er-
 raiten baitzaicu * ecen Iauna garaitic truffaturen dela, * *Pfal. 2. 4*
 haren contra altchaturen diraden biltzarre eta enseyu
 guciéz. Eta Iaincoaren cerbitzari eguiazcoac gure be-
 guién aitzinean esteyari hiltzen edo martirizatzen da-
 cufquigunean-ere ezgaitecela, sperança gucia galdu ba-
 liz beçala, desconfola: ecen latinez lehen scribatu duen
 doctor christinoetarie batec, Tertulianec, eguiazqui er-
 ran vkan duen beçala, Eliçaren aitzinaratzeco eta auan-
 çatzeco hacia Iaincoaren hitzaren sustengatzeagatic
 hiltzen diradē Martyrioen odola da: eta hala bethi pho-
 rogatu içan da, eta munduaren finerano hala içanen-ere
 da. Are badugu consolatione handiagobat eta fermua-
 gobat-ere, eta hura da, mundu hunez etfiric, eta gure
 spirituco beguiac ikus ahal daitezqueen gauça orotarie
 retiraturic, gure affectione principal gucia seculaco iça-
 te gloriázcoan sossega eta paussā deçagun, * bethi pa-
 tientiarequin Iaincoaren iugemendu handi, guiçonén
 entrepresa guciac moment batez berçaldera itzuliren
 dituenaren beha gaudelarie. Haur içanen da, Iaincoarē
 refuma orain sperançaz dacuffaguna, claroqui manife-
 staturen denean: eta Iesus Christ munduaren iugeatze-
 ra bere maiestate handian bere Aingueruēquin aguer-
 turen denean. * Orduan itzurteric batre gahe Regue
 handi hunen throno iudicialaren aitzinean comparitu
 behar vkanen dute on eta gaichto guciéc personalqui.
 Eta Testamētu hunetā fermu egon diratenac, * eta Iain
 co Aitarē vorondatearen, beguiratzē emplegatu dirate-
 nac, içanē dirade escuineco aldeā eguiazco haour anço,
 eta recebiturē duquite vkan duquite fedearē fina, bai-
 tate saluamendu eternala. Eta nola Iesus Christ eta harē
 doctrinā menospreciatzen ciradela çacuffatenean ezti-
 rate haren aithortzera eta confessatzera ahalque içan,
 hala participant-ere içanen dirate haren glorián, eta ha-
 requin batean eternalqui coroatuac, * Baina Euangelio
 saindu haur menospreciatu eta iraitzi duquite gaichto
 desobedientac eta reprobatuac: * halaber, bere ohorén, * *Mat. 10. 32.*

* *Iac. 5. 8.*

* *Mat. 25. 31.*
rom. 14. 10
2. cor. 5. 10.
Mat. 25. 33

* *1. Pier. 1. 9*

A D V E R T I M E N D V A.

- abraftaffunén eta ftatu handien entretenitzeagatic, Ie-
 fus Chriftequin humiliatu eta beheratu nahi igan ez-
 tiratenac: eta guigonén beldurragatic Iaincoaren bel-
 durra vtzi vkan duqueitenac, Aita eguiazcoaren defo-
 **Mat.* 25. bedient eta bastard anço, * iganen dirate ezquerreco
 41. aldean eta, iraitziren dirate maledictionetara, eta
 bere defleyaltatearen recompensamendutan recebitu-
 ren duquite damnatione eternala. Orain bada othoi,
 **2. Cor.* 1. Chrifinoác aditzen duçuenaz gueroz, nola Iefus Chri-
 20. stec presentatzen drauçuen bere Euangelioa, * ceine-
 **Ioan.* 5. 23. plimendua, declaratzen drauçularic * nola bere Ai-
 **Luc* 24. 44. taz igorric lurrera iautfi igan den, eta guigonén ar-
 tean conuerfaturic, * aitzinetic haren Leguean eta
 Prophetetan erran igan cen beçala, nola gure falua-
 mendutaco behar igan den gucia complitu vkan duen,
 segur baino segurago içateco çarete, ecen Euange-
 lioan paradifuco thefaur guciac çabaltzen eta irequi-
 ten çaiçquçuela, eta Iaincoaren on handiac desplega-
 tzen, bay eta vicitze eternala eraculten eta emaiten.
 **Ioan.* 17. 3. * Ecen haour da vicitze eternala, Iainco eguiazcoa-
 ren beraren eta Iefus Chrif harc igorri duenaren eça-
 **Act.* 4. 12. gutzea: * Iefus Chrif haur baithan ordenatu vkan
 draucu Iaincoac gure faluamenduaren hatfea, artea
 **Gen.* 22. 9. eta fina. * Haur da bere Aitaren seme maite sacrifi-
 **Act.* 2. 24. ciotan Ifaac sacrificatua, * eta halere ezpaita herioa-
 **Gẽ.* 31. 40. ren puiffançaren meneco guelditu igan. * Haur da be-
 guiraz dituen ardiéz arrangura handia duen Iacob ar-
 tzain iratzarria. * Haur da bere gloria guciarequin
 **Heb.* 2. 11. bere anaye bachoén eta on-beharrén eçagutzea eta
 recebitzea laido igan etzayon Ioseph anaye gogaberá
 **Heb.* 7. 24, eta ona. * Haur da bethierecotzat behingoaz sacrificio e-
 27. guin vkan duen Melchisedech Sacrificadore eta Ipizpicu
 **Exod.* 20. handia. * Haur da bere Leguea gure bihotzezco taule-
 21. tan bere Spirituaz scribatzẽ duen Moyfes Legue-eçarle
 2. *cor.* 3. 3. fubiranoa. * Haur da lur promettatura gure guidatzeco
 **Iofue.* 1. 6. Capitain eta Guidaçale Iehofuach fidela. * Haur da puif
 **2. Sam.* 2. fança defobedient gucia bere fuiectionera erekartẽ duen
 20.
 **1. Reg.* 3. 1. Daudid victoriofoa eta noblea. * Haur da baque eta pro-

A D V E R T I M E N D V A.

Iperitate onetan bere refumá gobernatzen duen regue
 Salamon triumphanta eta magnificoa. * Haur da bere
 herioaz bere etfayac accablatu eta defeguin dituen San-
 son erfona eta verthutetfua. * Eta guchiago dena, Ie-
 fus Chrift haur baithan berean erideiten da nehore pen-
 fa edo defira ahal leçaqueen on guciaren complimêdua.
 Ecê haur * humiliatu eta beheratu içan da, gure exalta-
 tzeagatic eta goratzeagatic: * fuiet eguin içan da, gure
 libertatetan eçarteagatic: * paubre eguin içan da, gu-
 re abratfeagatic: * saldu içan da, gure redemitzeagatic:
 captiuo eguin içan da, gure deliuratzeagatic: condem-
 natu içan da, gure condemnationetarie idoqueagatic:
 *maledictione eguin içan da, gure benedicatzeagatic:
 bekatuén caufazco facificio eguin içan da, gure iuftifi-
 catzeagatic: deffiguratu içan da, guri itchura emaita-
 gatic: hil içan da, guri vicitze ligunçat. Halaco mane-
 raz non hunen beraren moienetz içan baita gogorgoá
 ematu, hafferretaffuna amatigatu, ilhuna clartu, ini-
 ftitiá iuftificatu, flacqueçá indartfutu, defconfortua
 confortatu, bekatura empatchatu, menosprecioa me-
 nospreciatu, beldurra affeguratu, çorra quittatu, ne-
 quea aifetu, travaillua arindu, triftitiá alegueratu, ma-
 ledictionea benedicatu, ecina errachtu, defordrea aren-
 gatu, çathitua vnitu, laidoa anoblitu, defobedientiá af-
 fuetitu, mehatchua mehatchatu, embuscadá embufca-
 tu, garaita garaitu, bortchá bortchatu, combata com-
 batitu, mendequioa mendecatu, tormentua tormenta-
 tu, damnationea condemnatu, abyfmea abyfmatu,
 iffernua enferratu, herioa heriotara eman, mortala
 immortalu: eta labor eraitera, hurrupatu eta iretfti vkan
 du mifericordiac miferia gucia, eta ontaffunac dohaca-
 betaffun gucia. Ecen gure contra cõbatitzeco deabrua-
 ren harma eta gure contra colpatzeco herio ezten ohi
 ciraden gauça guciac Iefus Chriftetz eguin içã çaiçqui-
 gu, gure probetchua ahal daidiquegun beçalaco exerci-
 tio: halaco maneraz non, glorifica ahal baiquaitez-
 que Apoftoluaquin, diogula, * O iffernua, non da
 orain hire victoria? o herioá, non da hire eztena?
 Bada elegitu guciey promettatu içan çayen Chriften

*Iug. 16. 30

*Mat. 20.
28.

col. 2. 15.

*Phili. 2. 8.

Rom. 8. 2.

gal. 5. 1.

*2. Cor. 8. 9

*Mat. 27.

26.

*Gal. 3. 13.

2. cor. 5. 21

*1. Cor. 15.

55.

- **Gal.* 2. 20. Spiritu hunetarie heldu da, *ezpaicara gu guehiagoric vici, baina Christ vici baita gutan, eta *spirituz ia oraindanic iarriac baicara ceruētan diradenēn artēan, mundua guehiagoric mundu etzaicun becembatean, hartan oraino conuerſatzen badugu-ere, *baina contentamendu dugularic gauça guciēz, herriz, lekuz, vicitzeco conditionez, habillamēduz, viandaz eta berce hunelaco gauçaz: *eçagutze hunequin confortatuac erideiten gara tribulationeā, *aleguera tristetiān, dohatſu gaitzetſiac eta menoſpreciatuac garenean, abundos eta bibotz onetaco, paubreciā eta peituan: finean vici erideiten gara herioan-ere. Bada hitz gutitan erraitera, guçaz onic içatecotz, Scriptura gucian diligentqui bilhatu eta eriden behar duguna da, *Ieſus Christ gure Iauna, eta haren moienez Iainco Aitaz preſentatzen eta emaiten çaiçquigū on gratiaçcoac eta complituac vngui eta eguiazqui eçagut ditzagun. Ecen nehorc Leguea eta Propheta guciac vngui mira eta conſidera ditzaneā, eztu eridenen hitzbat-ere hunetara beha eztagoenic eta hunetara guidatzen eçgaituenic. *Bada intelligētiataco eta çuhurtziataco theſaur guciac Ieſus Christ Iaunean gordeac diradenaz gueroztugu certaco berce, chedetara buru daguigun, baldin gure nahi propiz iaquiara eta dacuſſagularic, eguiazco arguitic aldaraturic eta erau ciric, gueçurrezco ilhumbeari, gure damnationetan iarreiqui nahi ezpagaizquio. Eta hunetacotzat dio S. Paulec ecen *eztuela deus iaquitera ez eçagutzera eſtimatu vkan Ieſus Christ baicēn, eta hura crucificatua. Ecen haraguiaren opinioneari eçagutze hunen beharquia gauça communa eta gauça bachoa dela iruditzen baçayore, halacoa da, non alſco baita eta mercei baitu, gure mende gucia hartara gogoatuqui applica deçagun. Eta ezтуquegu gure dembora galdu, gure adimendu eta affectione gucia hartan probechatzera eta auançatzera
- **Ioan.* 17. 3 empletatu duquegun orduan. *Iaincoaren eçagutze eguiazco haur hain complimendu handitaco denaz gueroztu, hunen eguiazqui vkaitea baicen, gure arimēn doctrina ſpiritualarençat, cer berce ric mundu hunetan defira ahal gueneçaque? hunez *Iaincoaren imaginara transfor-
- Rom.* 5. 3.
**2. Cor.* 6.
10
**Ioan.* 17. 3
**Coloſs.* 2. 3
**1. Cor.* 2. 2.
**Ioan.* 17. 3
2. Cor. 3. 18
eta 5 21.

A D V E R T I M E N D V A.

transformatzen garella, eta haren iustotaffunean partipant eguin ićanic, haren irudi gloriázcoa gutan imprimitzen dela, *eta Iesus Christē moienez harē haour **Rom. 8.17*

eta heredero eguinić ceruētaco refumá cōplituqui posfedituren dugula seguratzen garenaren gainean? Bada egundanoz gueroztic Iaincoa bethi ećagutzerá eman ićan da eta contemplatzerá: baina gucićtaco clároquiena Iesus Christen beguithartean. Harren ezta fori Iaincoac eman draucun moien hunetarić den gutiena-ere aldara ez erauz gaitecen. Baina da gucićz neccsario gure adimendua bere ahal gucićz Scripturan arrasta eta funda dadin, ikas dećagunćat Iesus Christ Iaunaren, gure remedio bakoitzaren ećagutzen, harćaz Iainco Aita perfectione gucić bera baithan duenagana guida gaitecenćat *ecen hura da bidea, eguia eta vicitzea, nehor ez- **Ioan 14.6*

ta haren moienez baicen Aitagana ioaiten. Bada berriz erraitera, huna non consistitzen den secula hunetan guićonēc comprehendí ahal dećaqueten eta ikalłi behar duten sapientiá: ceini ez Aingueruc ez guićonec, ez hillec ez vicić ećpaitrauca deus eratchequiteco ez edequiteco. Haur da bada chedea, non gure adimendua arrastatu eta pauffatu behar baitugu, deus hunequin guretic nahastecatu gabe, ez eta huni eratchequi lequidion

doctrinarić batre recebitu gabe. *Ecen gure sal- **Gal. 1. 8.*
uamenduco beharquian, hunetan iracasten *apoc. 22.18*

ćaicunaz berćalde syllaba baten-ere

iracastera iarten lićatena, behar

da maradicatutan eduqui

Iaincoaren eta haren

Elićaren aitzí-

nean.

T E S T A M E N T V Ç A H A R R A C
eta berriac iracasten draucuten guciaren
sommariaoa.

Estamētu çaharreco liburuëe iracasten gaituzte ecen Adamec, Noec, Abrahamec, Isaac-ec, Iacob-ec, Dauid-ec eta berce gure Aitéc adoratu vkan duten Iaincoa, dela eguiazco Iaincobat bera, bothere gucitaco eta eternal: bere ontassun handiagatic cerua eta lurra eta hetan diraden gauça guciac bere Hitzaz creatu dituen, ceinaganic gauça guciac heldu baitirade, eta hura gabe deusec içateric eztu. Ceinec eguiten baitu iustitia eta misericordia, bayeta goitico gauça guciac gauça gucietan eta leku gucietan, berac placer duen begala. Eta ezta nehor hain aufartic içateco, non hari derrón, cergatic eguiten duena, hunela edo hala eguiten duen.

Guehiago, liburu hec declaratzê draucute, nola Iainco gucizco gorác eta bothere gucitacoac, berce gauçac creatu cituen ondoan, creatu vkan çuen Adam lehen guçona, bere irudi eta imagina spiritualera, hura eguiten çuelaric gauça gucién iabe lurean. Baina deabruaren inuidiaz eta enganioz desobedientiatan eror cedin Adam bere Creaçalearen manamenduaren iragaitez eta haustez: eta bere bekatuaz halaco kotfua eta poçoina mundura eman vkan du, non haren arraçatic heldu garen gucioc gure naturaz Iaincoaren hiraren eta punitionearen digne baicara: herioaren eta damnationearen fuiet, eta deabruaren tyranniaren eta botherearen me-neco eguin içanic.

Halaber, liburu noble eta excellent hetaric eçagutzen dugu, nola Iaincoac lehenago promettatu vkan cerauê Adami, Abrahami, Isaac-i, Iacob-i, Dauid-i, eta anhitz berce lehenagocori, ecen igorriren luela dohain onezco hacia, Iesus Christ bere Seme gure Saluadorea:

eta harc deliuraturē eta idoquirē lituela bekatutaric eta deabruaren tyranniatie eta suiunctionetic, fede viciz eta obratzen luen sinhestez promes hec sinhetfiren lituzten guciac, hura baithan berean ecarten lutelarie bere confidanza eta speranza gucia, eta promettatu ičan çayen beçala deliuraturen eta libertatetan eçarriren-ere baliadela.

Guehiago liburu hec aditzera emaiten draucute eta iracasten gaituzte nola lehenagoco Aita Iſraelitác, promettatu ičan çayen deliurançaren beguira ceuden bizquitartean (ceren guiçona baita hambat natura fierretaco eta corrupitutaco, non ezpaitu bere burua hain bekatore eçagutu nahi non Redemptore promettatuaren behar den) Iainco Iaunac eman vkan çuen bere Leguea Moyſefeſez, bi harrizco taulatan ſcribatua: harçaz guiçonéc eçagut leçatençat cer den bekatua eta guiçonaren bihotzeco eta gogoco malitiá eta gaichtataffuna, halatan affectionatuquiago eta ondicozago Ieſus Chriſten ethorteſa deſira leçatençat, harc bekatuaren menetic deliura eta redemi litzançat, Legueac ez Legueco ſacrificioéc ecin citzaqueiztenaz gueroz, ecen hec deus etzuten cerbitzatzen Ieſus Chriſtec bekatuaren abolitzeco eta iraunguiteco bere gorputz propriaz eguin behar çuen eguiazco oblationearen representatzeco baicen.

Teſtamentu berrico liburuēz den becembatean, hec aditzera eta eçagutzera emaiten draucute, nola Ieſus Chriſt Regue eta Meſſias handi promettatu ičan cena (cein baita Iainco eguiazco gauça guciaren gainetic laudatzecoa) Teſtamentu çaharreco liburuētan figuratua eta representatua, nola azquenecotz haren Aitac bere baithan ordenatu eta arraſtatu çuen demborán mundu hunetara igorri vkan duen: baitzén iniquitate eta gaichtaqueria guciac regnatzen çuen demborá. Bada Ieſus Saluadorea igorri ičan da, eta haragui humano harturic, eta herio eta paſſione iraganic reſuſcitatu ičan da: ez nehorc eguin ahal lituqueen obra onén cauſaz (ecen guciac ciraden bekatore) baina bere erranetan eta eguinetá bethiere eguiati den Iaincoac bere gratia promettatu çuenaren abraſtaffun handiac eman lietzagun-

çat, eta bere misericordiaz salua guençançat.

Bada Testamentu berrian claroqui eracusten çaiçu, nola Iesus Christ eguiazco Bildotça, eta guionén bekatuac edequitē dituen eguiazco oblationea, ethorri içanden bere Aitaren eta gure artean baquearen eguitera, eta harequin gratiatan eta amoriotan gure eçartera: gure bekatuac bere odolaz ikuciric eta garbituric, eta gu deabruaren suiectiōetic deliuraturic eta idoquiric adopta eta Iaincoaren haour eguin guençançat, eta bere Aitaren Refuma çabaleco eta complituco herederocuide berequin eguin guençançat.

Eta Iaincoac eguin drauzquigun on handi eta excellent hauc eçagut ditzagunçat, emaiten draucu bere Spiritu saindua, ceinec finhets eraciten baitraucu Iainco Aita baithan, eta hanc igorri duen Regue eta Meßiafa baithan. Ecen segur, Spiritu sainduaren operationea gabe (ceinec instruitzen eta finhesten dugun gauça guciac certificatzen eta seguratzē baiquaitu) ecin finhefts, gueneçaque nola Meßiafa igorri vkan duen Iaincoac mundu hunetara, ezeta nola Meßias hura Iesus den. Ecen S. Paulec erraiten duen beçala, Nehorc ecin eguiazqui cõfessa deçaque, Iesus Iainco eta Iaun dela eta hanc saluatzeco botherea duela, baldin Spiritu sainduarē moienez eta inspirationez ezipada. Spiritu hunec berac testificatzen eta finhefts eraciten drauca gure spirituari, ecen Iaincoaren haour garella, eta erausten eta çabaltzen du gure gainera S. Paulec Corinthianoetaratco epistolán scribatzen duen charitate eta amorio hãdia. Fedear eta charitateaz berçalde, Spiritu hunec berac emaiten draucu sperança vkaiteco verthutea, baita segurançarequin vicitze eternalaren eta seculacoaren beguira egoitebat, eta vicitze hartaco segurançá emaiten draucu, prestuzco beharquian bahi on batec segurança emaiten duen ançora: eta anhitz berce dohain eta gratia spiritual-ere emaiten draucu S. Paulec Galatianoetaratco epistolán erraiten duen beçala. Bada fedearen fructua eta irabacia ezta guti estimatzeço, ez verthute chipitaco: ecen Iesus Christ Iauna baithara dugun fedear (cein charitatezco obrez eracusten baita, hartara nehor inci-

tatzen duelaric) iustificatzen eta sanctificatzen gara: erran nahi da, ecen Iaincoac, Iesus Christ gure Iaunaren Aitac (cein gure Aita-ere baita, Iesus Christez eguin ičan çaicun adoptionearen causaz) bere gratia puragatic eta ontassunagatic iusto eta saindu gadutzala Iesus Christ bere Seme gure Iaunaren merecituaren eta satisfactionearen verthutez, gure bekatuez estimationeric ez conturic batre eguiten eztuelaric, eta hayen causaz eta respectuz herio eta pena eternalera condemnatzen ezgaituelaric.

Guehiago, ethorri ičan da mundu hunetara Iesus Christ, harçaz eta hartan hure bekatuetaric purgaturic eta sanctificaturic, vngui eguiteco exemplu hura baitan har gueneçançat, haren vorondateari iarreiçiz, obra onic eguinez, haraguiaren obra eta eguitate guciez renuntiatuz, eta gogo eta vorondate prest eta deliberatu batez Iauna, berac manu beçala, cerbitzatuz, gure vici gucian iustoqui eta sainduqui gure içatea iraganez: gu iayo gabe Iaincoac guçaz eguinen ciradela preparatu eta ordenatu cituen obra onez bethi eraculten dugularic ecen fedezco gratia eta dohain hunetara deithuac garela. Eta obra on hauc eguiten eztituenac, eraculten duque claroqui, ecen ezтуqueela harc Iesus Christec gutaric batbederaganic galdeguitē duē fedea.

Saluadore hunegana bada ioan eta retiratu behar gara, huni bihotz on eta libre batez iarreiqui behar gaitzaitza, iracats gaitzançat: ecen hura da gure Magistrua eta Iabea emerit eta gogaberaric, bayeta gure exemplua eta patroina, harenganic vngui vicitzeco manerá ikassí behar dugu.

Eta berçalde, hura da gure arimén Ipizpicua eta Pastora, hura da berac bere vorondate propriz guregatic bere odola issuri duen Sacrificadore handia, Iaincoaren eta gure arteco Arartecoa eta baque eçarlea, Iainco Aitaren efcuinean iarria dena, gure Aduocat eta Ararteco guregatic interceditzen eta othoitz eguiten duena: eta gauça segura eta guerthua da, berac seguratu eta iracatñi gaituen beçala, ecen harc bere Aitaganic impretaturen duela, cerere hari berari edo haren icenean ha-

ren Aitari esca bagaquitza, baldin esquez gaudenean finheften badugu, hala eguinen draucula: ecen hala promes draucu eta bere hitzaren Iabe da. Bada bekatutan eror bagaitez, eztaguigula dudarie eguiazco dolorequin (ceinetara bere predicationén hatseandanic Iesus Christec gomitatzen eta exhortatzen baiquaitu) eta eguiazco federequin throno realera ioaitera, non hura baita iarria, ez rigorez vfat dezançat, baina escaturen diradeney gratia daguiençat: eta halatan misericordia eguinen draucu: ecen hura ethorri içan da mundura, bere gratiaz bekatoreac salua ditzançat.

Iesus Christ haur bera da bere Aitaz determinatu eta ordenatu içan çayon demborán, ethorriren-ere dena, eta bere thronoan maieftate handirequin iarriric, guigon guciac iugeaturen dituená, eta batbederari vnguia bada gaizquia bada, eguin duqueenaren araura rendaturen draucana. Eta bere escuinecoey, vicitze eternalaren beguira egon dirateney, erranen draue, Çatozte, vicitze eternalaren vkaiteco ene Aitaz elegitu içan çaretenác, har eçaque posseffione munduaren creationetic preparatu eta assignatu içan çaiçuen refumán. Eta berçaldera, haren ezquerrean dirateney, erranen draue, Parti çaitetzte eneganic, creatura maradicatuác eta reprobatuác, eta çoazte deabruari eta haren aingueruey prest eta paratua dauen su eternalera. Eta orduan date munduaren fina, Iesus Christec bere etsay gucién gainean victoria vkanic, Iainco bere Aitari, orain harenganic daducan refumá rendatu eta eman drauqueonean.

Eta erran diraden gauça hauc eçagut ditzagunçat, Iaincoaren vorondate ona içan da, haren Spiritu sainduaz eman lequizquigun Bibleco liburuac scribiz, eta hetango doctrinaren predicationea licén, eta doctrinarequin Sacramenduac, doctrina hartango eguiá ciguillatua beçala licençat. Bada hauc guciac eguin içan dirade eçagut eta finhets deçagūçat ecen eztela Iainco eguiazcobat eta promettatu beçala hanc igorri duen Iesus Christbat baicen, eta finheftez vicitze eternala Iesus Christ hunez dugunçat.

Hunez berce fundamentic ecin nehorc eçar deçaque

Iefus Chriſten Eliçán, ceinen gainean Eliçá fundatua
baita, eta S. Paulec defiratzen du, hunez berce federic,
edo Iefus Chriſtez den ſaluamenduaz berce ric predica-
turen duen gucia Iaincoac defeguin, abyſma eta funſi
deçan, are cerutic ethorri Ainguerubat baliz-ere.

Bada Iainco Aitari, ceinaganic eta ceinez eta ceine-
nac baitirade gauça guciac, eta Iefus Chriſt haren Seme
gure Iaun eta redemptoreari, eta Spiritu ſainduari dela
ohore eta gloria ſecula ſeculacotz. Amen.

TESTAMENTV BERRICO

liburuën icenac.

Euangelioa S. Mattheuen araura.	28 cap.
Euangelioa S. Marc-en araura.	16 cap.
Euangelioa S. Luc-en araura.	24 cap.
Euangelioa S. Ioannen araura.	21 cap.
Apostoluén Acteac.	28 cap.

S. PAVLEN EPISTOLAC.

Romanoetara.	16 cap.
1 Corinthianoetara.	16 cap.
2 Corinthianoetara.	13 cap.
Galatianoetara.	6 cap.
Ephesianoetara.	6 cap.
Philippianoetara.	4 cap.
Colossianoetara.	4 cap.
1 Thessaloniceanoetara.	5 cap.
2 Thessaloniceanoetara.	3 cap.
1 Timotheogana.	6 cap.
2 Timotheogana.	4 cap.
Titegana.	3 cap.
Philemongana.	1 cap.
Hebraicoetara.	13 cap.

EPISTOLA CATHOLICOAC.

S. Iacquesec.	5 cap.
1 S. Pierrifec.	5 cap.
2 S. Pierrifec.	3 cap.
1 S. Ioannec.	5 cap.
2 S. Ioannec.	1 cap.
3 S. Ioannec.	1 cap.
S. Iudac.	1 cap.

Apocacalypsea.	22 cap.
<i>Gucietan.</i>	260 cap.

IESVS CHRISTEN

EVANGELIO SAIN-

DVA S. MATHEVEN

ARAVRA.

CAP. I.

1 *Iesus Christen burhaffo eta haraguiaren arauezco aitzinecoac.* 18 *Nola hura Spiritu sainduaganic concebituric, Maria virgina Iosephen emazteaganic iayo içan den.* 21 *Cergatic icen eman çayón Iesus.* 23 *Emmanuel.*

1 * E S V S C H R I S T *Luc. 3. 24.*

Dauíd - en semearen,
Abrahamen semea-
ren generationeco Li-
buruä.

2 * Abrahamec engēdra *Gen. 21. 2.*
ceçã Isaac. *Eta Isaac- *Gen. 25. 24*
ec engendra ceçan Ia-

cob. *Eta Iacob-ec engendra citzan Iuda eta ha- *Gen. 29. 35*
ren anayec.

3 *Eta Iudac engendra citzan Phares eta Zara *Gen. 38. 27.*
Thamarganic. *Eta Pharesec engendra ceçan *1. Chro. 2. 5.*
Esrom. Eta Esromec engendra ceçan Aram. *ruth. 4. 18.*

4 Eta Aramec engēdra ceçan Aminadab. Eta
Aminadab-ec engēdra ceçã Naaffon. Eta Naaf-
a.i.

fonec engendra ceșan Salmon.

- 5 Eta Salmonec engendra ceșan Booz Ra-
 1. *Sam.* 17. chabganic. *Eta Boozec engendra ceșan Obed
 12. Ruthganic. Eta Obed-ec engendra ceșan Iesse.
 2. *Sam.* 12. 6 *Eta Iessiec engendra ceșan Daudid reguea.
 24.
 1. *Reg.* 11. *Eta Daudid regueac engendra ceșan Salomon
 43. *Vriaſen emazte ișanaganic.*

1. *Chron.* 3. 7 *Eta Salomonec engēdra ceșan Roboam.
 10. Eta Roboamec engendra ceșan Abia. Eta A-
 biac engendra ceșan Afa.

8 Eta Aſac engendra ceșan Ioſaphat. Eta Io-
 ſaphatec engendra ceșan Ioram. Eta Ioramec
 engendra ceșan Ozias.

9 Eta Oziaſec engendra ceșan Ioatham. E-
 ta Ioathamec engēdra ceșan Achaz. Eta Acha-
 zec engendra ceșan Ezechias.

2. *Reg.* 20. 10 *Eta Ezechiaſec engendra ceșan Manaffe.
 21. Eta Manaffe-ec engendra ceșan Amon. Eta A-
 1. *Chron.* 3. monec engendra ceșan Ioſias.

13. 11 *Eta Ioſiaſec engendra ceșan Iacim. Eta Ia-
 5. *Reg.* 23. cimec engendra citzan Iechonias eta haren a-
 34, eta 24. nayeac, Babyloſerat eraman ișan cira denean.

1. 12 Eta Babyloſerāt eraman ișan ciraden on-
 2. *Reg.* 24. doan, *Iechoniaſec engendra ceșan Salathiel.
 6.
 1. *Chron.* 3. 16.
 1. *Eſdr.* 5.2. *Eta Salathielec engendra ceșan Zorobabel.

- 13 Eta Zorobabelec engendra ceșan Abiud.
 Eta Abiud-ec engendra ceșan Eliacim. Eta E-
 liacimec engendra ceșan Azor.

14 Eta Azorec engendra ceșan Sadoc. Eta
 Sadoc-ec engēdra ceșan Achim. Eta Achimec
 engendra ceșan Eliud.

15 Eta Eliud-ec engendra ceçan Eleazar. Eta Eleazarec engendra ceçan Mathan. Eta Mathanec engendra ceçan Iacob.

16 Eta Iacob-ec engendra ceçan Ioseph Mariaren senharra, *ceinaganic iayo içan baita Iesus, cein erraiten baita Christ. *ceinaganic Mariaganic.*

17 Bada Abrahamganic Daidgananoco generatione guciac, *dirade* hamalaur generatione. Eta Daidganic Babylonerat eraman içan ciraden arteranocoac, hamalaur generatione. Eta Babylonerat eraman içan ciradenetic Christgananocoac, hamalaur generatione.

18 Bada Iesus Christen fortzea hunela içan da. *Ecen Maria haren ama Iosephequin fedatua cela, hec elkargana gabe, içorra eriden cedin Spiritu sainduaganic. *Luc. 1. 27.*

19 Orduan bere senhar Iosephec, ceren iusto baitzen eta ezpaitzuen hura *diffamatu nahi, *Deut. 24. 1* secretuqui vtzi nahi vkan çuen.

20 Baina gauça hauc gogoan cerabiltzala, huná, Iaunaren Aingueruá aguer cequion ametsetaric, cioela, Ioseph Daid-en semeá, ezaice-la beldur eure emazte Mariaren hartzera: ecen hartan cõcebitu dena, Spiritu sainduaganic duc.

21 Eta erdiren duc seme batez *eta deithuren duc haren icena Iesus. Ecen harc *saluaturen dic bere populua hayen bekatuetaric. *Luc. 1. 31. Act. 4. 12.*

22 Bada haur gucia eguin içan da, Iaunac Prophetáz erran vkan çuena compli ledinçát, cieola,

23 *Huná, virginabat içorra içanen da, eta er- *Esa. 7. 14.*
a.ii.

S. M A T T H E V

diren da seme batez, eta deithuren duté haren icena Emmanuel, cein erran nahi baita hambat nola, Iaincoa gurequin.

24 Lotaric iratzarturic bada Iosephec eguin ceçan Aingueruâc manatu ceraucan beçala, eta har ceçan bere emaztea.

25 Eta etzeçan hura eçagut, bere lehen semeaz erdi cedino: eta deiceçã harẽ icena Iesus.

C A P. I I.

1 *Christ Bethlehemem iayo. 11 eta Orientetic ethorri Çuhurrez adoratu. 13 Guero Iosephec hala manamendu vkanic Iesus eta haren ama Maria harturic Egyptera ihes eguiten. 16 Herodesec haour chipiac hiltzen. 21 Ioseph ama-semequin Egyptetic itzuliric, Nazarethera ethorten.*

1 Ayo cenean bada Iesus Bethlehem Iudeacoan regue Herodesen demborán, huná, Çuhurrac Orientetic ethor citecen Ierusalempera,

2 Cioitela, Non da Iuduén regue iayo dena? ecen ikussfi dugu haren içarra Orientean, eta ethorri gara hura adora deçagunçat.

3 Bada regue Herodes ençunic hori trubla cedin, eta Ierufaleme gucia harequin.

4 Eta bilduric Sacrificadore principal guciac eta populuaren Scribác, informa cedin hetaric non Christ sortzeco cen.

5 Eta hec erran cieçoten, Bethlehem Iudeacoan, ecen hunela scribatua duc Prophetáz,

*Mich. 5. 2.
ioan. 7. 42.*

6 *Eta hi Bethlehem Iudaco lurrá, ezaiz Iu-

daco gobernadorén arteco chipiena, ecen hireganic ilkiren duc, Israel ene populua bazcaturen duen gobernadorea.

7 Orduan Herodes secretuqui Çuhurrac dei-thuric informa cedin hetaric diligentqui, içarra aguertu ičan çayen demboráz:

8 Eta hec Bethlehemerat igorriric, erran cieçén, Ioanic informa çaitetzte diligētqui haourtchoaz: eta eriden duqueçuenean, iaquin eraci ieçadacue, nic-ere ethorriric adora deçadan hura.

9 Hec bada reguea ençunic parti citecen: eta huná, Orientean ikussi vkan çuten içarra hayén aitzinean ioaiten cen, haourtchoa cen lekuaren gainera ethorriric gueldi cedino.

10 Eta içarra ikussiric bozcario handiz boz citecen haguitz.

11 Eta etchera farthuric eriden ceçatē haourtchoa bere ama Mariarequin: eta ahozpez adora ceçaten hura, eta bere thesaurac desplegaturic presenta cietzoten estrenác, vrrhe, encensu, eta myrrha.

12 Eta diuinoqui ametsetan aduertitu içanic ezlitechén Herodesgana itzul, berce bidez retina citecen bere comarcarát.

13 Bada hec retiratu eta, huná, Iaunaren Aingueruā aguertzen çayó Iosephi, dioela, Iaiquiric har itzac haourtchoa eta haren ama, eta ihes eguic Egyptera: eta aicén han *nic* darraqueadano: ecen Herodesec bilhaturen dic haourtchoa hiltzeco.

14 Iosephhec bada iratzarri eta, har citzan
a.iii.

S. M A T T H E W.

haourtchoa eta haren ama gauaz, eta retira cedin Egyptera.

15 Eta egon cedin han Herodesen finerano, Iaunac Prophetáz erran çuena cõpli ledinçát, *Ose. 11: 1.* cioela *Egyptetic deithu vkā dut neure Semea.

16 Orduan Herodesec ikuffiric nola Çuhur-réz enganatu içan cen, asferre cedin haguitz: eta *bere gendea* igorric hil citzan Bethlehe-men eta haren aldiri gucietan ciraden haour bi vrthetaco eta behereco guciac, Çuhurretariç diligentqui informatu içan cen demboraren a-raura.

17 Orduan compli cedin Iaunac Hieremias Prophetáz erran vkan çuena, cioela, *Hier. 31. 15*

18 *Voza Rhaman ençun içan da, deithore eta nigar eta auhen handi. Rachel bere haour-racgatic nigarrez egon, eta ezta consolatu nahi içan, ceren eztiraden.

19 Baina Herodes hil eta, huná, Iaunaren Aingueruá aguer cequión ametsetan Iosephi Egypten,

20 Cioela, iaiquiric har itzac haourtchoa eta haren ama eta ioan adi Israeleco lurrerát, ecen haourtchoaren arimarē ondoan çabiltzanac hil içan dituc.

21 Harc bada iratzarri eta, har citzan haourt-choa eta haren ama, eta ethor cedin Israeleco lurrera.

22 Baina ençunic ecen Archelaufec regna-tzen çuela Iudean bere aita Herodesen lekuan, beldur cedin hara ioaitera: eta ametsetà diuino-

qui aduertituric retira cedin Galileaco bazterretará.

23 Eta *hara* ethorriric habita cedin Nazareth deitzen den hirian: Prophetéz erran ičan cena compli ledinçat, ecē Nazareno deithuren cela.

CAP. III.

1 *Ioannes penitentia et Christum ethortea predicatzen.* 4 *Ioannes vestidura et vianda.* 6 *Bekatuē confessionea.* 7 *Ioannes Phariseuac reprotchatzen.* 8 *Penitentiaasco fructuac.* 9 *Abrahamen haour.* 10 *Aizcora arbore erroan.* 11 *Vrez et Spiritu sainduasco Baptismoa.* 12 *Bahea escuan, lastoa furaco, et bihia granerera.* 13 *Christus batheiatu.*

1 *Ada dembora hartan ethor cedin Ioānes baptista, predicatzen çuela Iudeaco desertuan: Eta cioela, Emenda çaitetzte: ecen ceruētaco resumá hurbil da.

*Marc. 1. 4.
Luc. 3. 3.*

3 Ecen haur da Esaias Prophetáz erran ičan cena, cioela, *Desertuan oihuz dagoenaren voza *da*, Appain eçaque Iaunaren bidea, çucen itzaque haren bidescá.

*Esa. 40. 3.
Marc. 1. 3.
Luc. 3. 4.
Ioan. 1. 23.*

4 *Ioannes hunec bada çuen bere abillamendua camellu biloz, eta larruzco guerricoa bere guerruncean inguru: eta haren viandá cen othiz eta bassa eztiz.

Marc. 1. 6.

5 *Orduan ethor cedin harēgana Ierufaleme eta Iudea gucia, eta Iordanarē inguruco comarca gucia.

*Marc. 1. 5.
Luc. 3. 7.*

6 Eta batheyatzen ciraden harēganic Iordaa.iiii.

S. M A T T H E W.

nean, bere bekatuac confessatzen cituztela.

7 Ikuffiric bada anhitz Pharifeuetaric eta Sadduceuetaric ethorten ciradela haren baptif-
Berriz. 12. mora, erran ciecen, *Vipera castá, norc auifatu
 34. *eta* 23. çaituzte hira ethortecoari ihes daguioçuen?

33.
luc. 3. 7. 8 Eguin itzaçue bada fructuac emendamenduaren digneac.

9 Eta ezteçaçuela prefumi ceuroc baithan
Ioan. 8. 39. erraitera, *Abraham dugu aita: ecen badiotfuet,
act. 13. 27. Iaincoac harri hautaric-ere Abrahami haour sufçita ahal dieçaqueola.

10 Bada ia aizcorá arborén errora eçarria da:
Berriz. 7. *beraz arbore fructu onic eguiten eztuen gucia
 19. piccatzen da eta fura egoizten.

11 *Eguia da, nic batheyatzen çaituztet vrez
Marc 1. 8. emendamendutara: baina ene ondoan ethorten
luc. 3. 16. dena, ni baino borthitzago da, ceinen çapatén
ioan. 1. 26. ekarteco ezpainaiz digne: harc batheyaturen
act. 1. 5. çaituzté Spiritu sainduaz eta fuz.

Luc. 3. 17. 12 *Bere bahea bere escuan du, eta garbitu-
 ren du bere larraina: eta bilduren du bere ogui-
 bihia granerera: baina lastoa choil erreren du
 behinere hiltzen ezten fuan.

Luc. 3. 21. 13 *Orduan ethor cedin Iesus Galileatic Ior-
marc. 1. 9. danera Ioannegana, harenganic batheya ledin-
 çát.

14 Baina Ioannefec haguitz empatchatzen
 çuen hura, cioela, Nic behar diat hireganic ba-
 theyatu, eta hi ethorten aiz enegana?

15 Eta ihardesten çuela Iesufec erran cieçón,
 Vtzac oraingotz: ecen hunela complitu behar

diagu iustitia gucia. Orduan vtzi ceçã *eguitera*.

16 Eta Iesus batheyatu cenean, bertan ilki cedin vretic: eta huná, irequi ičan çaizcan ceruác, eta ikus ceçan Iaincoaren Spiritua vſſo columna baten guiffán iauſten eta haren gainera ethorten.

17 Eta huná vozbat cerutic, cioela, *Haur ^{2. Pier. 1. 17.} da ene Seme maitea, ceinetan neure atſeguin ^{Coloff. 1.13} ona hartzen baitut.

CAP. IIIL.

1 *Chriſt deſertuan barur eguin ondoan Satanez têtatu.*
 11 *Eta Aingueruëz cerbitzatu.* 17 *Predicatzen haſſi.* 18 *Guero Pierris eta Andriu, Iaques eta Ioannes deithuric.* 23 *Euangelioa du Galilean predicatzen eta eri anhits ſendatzen.*

1* Rduan Iesus eramã cedin Spirituaz deſertura, deabruaz tenta ledinçát. ^{Marc. 1. 12 luc 4. 1.}

2 Eta barurtu cituenean berroguëy egun eta berroguëy gau, finean goſſe cedin.

3 Eta ethorriric harengana tentaçaſeac erran ceçan, Baldin Iaincoaren Semea bahaiz, errac harri hauc ogui eguin ditecen.

4 Baina harc ihardeſten çuela erran ceçan, Scribatua duc, *Ezta guiçona ogui beretic vicico, baina Iaincoaren ahotic ilkiten den hitz orotaric. ^{Deut. 8. 3.}

5 Orduan hura du eramaiten deabruac Ciuitate ſaindura, eta du eçarten templeco pinacle gainean.

S. M A T T H E W

6 Eta diotsó, Baldin Iaincoaren Semea ba-
Pfal. 91. 11. haiz, egotzac eure buruä beherera: ecen scriba-
 tua duc, *Ecen cargu emanen drauëla hiçaz be-
 re Aingueruëy, eta bere escuetan eramanen au-
 tela, eure oinaz harrian behaztopa ezadincât.

7 Erran cieçon Iesufec, Berriz scribatua duc,
Deut. 6. 16 *Eztuc tentaturen eure Iainco Iauna.

8 Berriz hura du eramaiten deabruac gúciz-
 co mendi gora batetara, eta eracusten drautza
 munduco refuma guciac eta hetaco gloriá:

9 Eta diotsó, Hauc gucioc emanë drauzquiat,
 baldin ahozpez adora baneçac.

10 Orduan diotsó Iesufec, Habil Satan, ecen
Deut. 6. 13, scribatua duc: *Eure Iainco Iauna adoraturen
20, eta 10. duc, eta hura bera cerbitzaturen duc.
20.

11 Orduan vtziten du hura deabruac: eta hu-
 ná, Aingueruäc ethor citecen, eta cerbitzatzen
 çuten hura.

12 *Eta ençun vkan çuenean Iesufec, ecen
Marc. 1. 14 Ioannes presonér cела, retira cedin Galileara.
luc. 4. 14.
ioan. 4. 45.

13 Eta vtziric Nazareth, ethor cedin eta ha-
 bita Capernaum itfas aldecoan, Zabulongo eta
 Nephthalingo bazterretan:

14 Compli ledincât Efaias Prophetáz erran
 içan cena, cioela,

15 *Zabulongo lurrá eta Nephtalingo lurrá
Esa. 9. 1. itsafforraco bide *aldean* Iordanaz berce aldetic,
 Gentilén Galileá:

16 Populu ilhumbean cetzanac argui handi
 ikuffi vkan du: eta herioaren regioneän eta i-
 tzalean ceunçaney argui altchatu içan çaye.

17 *Orduan-danic has cedin Iesus predica- *Marc. 1.15*
tzen, eta erraiten, Emenda çaitetze: ecen hurbil
da ceruëtaco refumá.

18 *Eta Iesufec Galileaco itfas aldean çabila- *Marc. 1.16*
la, ikus citzan bi anaye, Simon, Pierris erraiten
dena, eta Andriu haren anayea, egoizten çute-
la fareac itfaffora (ecen pefcadore ciraden.)

19 Eta diofte, Çatozte ene ondoan, eta egui-
nen çaituztet guiça pefcadore.

20 Eta hec bertã vtziric fareac iarrei qui i çan
çaizcan.

21 Eta handic aitzinago iraganic, ikus citzan
berceric bi anaye, Iaques Zebedeoren *femea*,
eta Ioannes haren anayea, vnci batetan bere ai-
ta Zebedeorequin, bere farén adobatzen ari ci-
radela: eta dei citzan.

22 Eta hec bertan vncia eta bere aita vtziric
iarrei qui i çan çaizcan.

23 Eta inguratzen çuen Galilea gucia Iesu-
fec, hayén synagoguetan iracaften ari cela, eta
refumaco Euangelioa predicatzen çuela, eta
sendatzen çuela eritaffun mota gucia, eta lan-
gore mota gucia populuaren artean.

24 Orduan io ceçan haren famác Syria gu-
cia: eta prefenta cietzoten gaizqui ceuden gu-
ciac, eritaffun diuerfez eta tormentaz eduqui-
ac, eta demoniatuac, eta lunaticoac, eta paralyti-
coac: eta sendatzen cituen.

25 Eta gendetze handi iarrei qui cequión
Galileatic, eta Decapolitic, eta Ierufalemetic,
eta Iudeatic, eta Iordanaz berce aldetic.

S. M A T T H E W.

C A P. V.

3 *Dohatfuac cein diraden.* 13 *Apostoluac deitsen lurreco gatz eta munduco argui.* 14 *Mendi gaineco ciuitatea ecin eſtal, eta nehorc ez candela vicia gaitzurupean eſarten.* 16 *Obra onac.* 17 *Chriſt certara ethorri.* 19 *Fidelén eguimbidea.* 21 *Hilitzecáz, gaitzeristeaz, adulterioaz.* 29 *Eſcuineco beguiaz eta eſcuaz.* 31 *Senhar emaztén ſeparationeaz.* 33 *Ez iniuriatzeco.* 39 *Iniuria ſuffritzeco.* 44 *Eſſayac onheſteco, eta perſecutatzaleacgatic othoitz eguiteco.* 48 *Perfectionea.*

1 Eſus bada ikuffiric gendetzeac, igan cedin mendi batetara: eta iarri cenean hurbildu ičan çaižcan bere diſcipuluac.

2 Eta bere ahoa irequiric iracaſten cituen, erraiten çuela.

Luc 6. 20. 3 **Dohatſu dirade ſpirituz paubreac: ceren hayén baita ceruétaco reſumá.*

Luc 21. 6. 4 **Dohatſu dirade nigarrez daudenac: ceren hec conſolaturen baitirade.*

Eſa. 61. 2. 5 **Dohatſu dirade emeac: ceren hec lurra he-retaturen baitute.*

Pſal. 37. 11. 6 **Dohatſu dirade iuſtitiaz goſſe eta egarri*
Pſal. 24. 4. *diradenac: ceren hec aſſeren baitirade.*
Eſa. 55. 1.

7 *Dohatſu dirade miſericordioſoac: ceren hæy miſericordia eguinen baitzaye.*

Pſal. 24. 4. 8 **Dohatſu dirade bihotzez chahu diradenac: ceren hec Iaincoa ikuffiren baituté.*

9 *Dohatſu dirade baquea procuratzen dute-nac: ceren hec Iaincoaren haour deithurē bai-tirade.*

10 *Dohatfu *dirade* iustitiagatic persecutazzen diradenac: ceren hayén baita ceruētaco resumá. 1. Pier. 3. 14
eta 4. 14.

11 Dohatfu ičanen çarete nehore iniuria erran draunqueueneã, eta persecutatu çaituqueztenean, eta hitz gaichto gucia erran duqueite-nean çuen contra, gueçurrez ene causaz.

12 Boz eta aleguera çaitetzte, ceren çuen laria handi baita ceruētan: ecen hala persecutatu vkan dituzté çuen aitzineco Prophetác.

13 *Çuec çarete lurreco gatza: eta baldin gatzaguetat badadi, cerçaz gacituren da? ezta guehiagoric deusgay camporat iraitzeco eta guiconéz ohondicatu içateco baicen. Marc. 9. 50
Luc. 14. 34.

14 Çuec çarete munduco arguia. Ecin estal daite ciuitate mendi gainean iarria.

15 *Eta eztute iraichequiten candelá eta hura eçarten gaitzurupean, baina candelerean, eta argui eguiten draue etheco guciey. Marc. 4. 21
Luc. 8. 16.
eta. 11. 33.

16 *Hala argui begui çuen arguiac guiconén aitzinean, çuen obra onac ikus ditzatençat, eta glorifica deçaten çuen Aita ceruētan dena. 1 Pier. 2. 12

17 Eztuçuela vste ecen Leguearen edo Prophetén abolitzera ethorri naicela: eznaiz ethorri abolitzera, baina complitzera.

18 *Ecen eguiatz diotfuet, iragan daiteno ceruã eta lurra, iotabat edo punctu hutsbat ezta Leguetic iraganen, gauça guciac eguin diteno. Luc. 16. 17.

19 *Norc-ere beraz hautfirẽ baitu manamendu chipiën hautaric bat, eta iracatsiren baititu hunela guiconac, chipiën deithuren da hura ce-

S. M A T T H E W.

ruëtaco refumán: baina norc-ere eguinen baititu eta iracatfiren, hura handi deithuren da ceruëtaco refumán.

20 Ecen erraiten drauquet, baldin abundo-fago ezpada çuen iustitiá *Scribena eta Phari-seuena baino, çuec etzaretela farthuren ceruëtaco refumán.

Luc. 11. 39. 21 Ençun vkan duçue nola erraniçã içã çayẽ *Exo. 20. 13.* lehenagocoey, *Eztuc hilen: eta norc-ere hilen *deut. 5, 17.* baitu, *hura* iudicioz punitu içateco digne date.

22 Baina nic erraiten drauquet, ecen nor-ere afferretzen baitzayo bere anayeri causa gabe, iudicioz punitu içateco digne datela: eta norc-ere erranen baitrauca bere anayeri, Raká, *hura* cõseilluz punitu içateco digne datela: eta norc-ere erranen baitrauca, Erhoá, fuzco gehennaz punitu içateco digne datela.

23 Beraz baldin eure oblationea eramaiten baduc aldarera, eta han orhoit bahadi ecen hire anayeac baduela cerbait hire contra,

24 Vtzi eçac han eure oblationea aldare aitzineã, eta habil: lehen appointadi eure anayerequin, eta orduan ethorriric presenta eçac eure oblationea.

Luc 12. 58. 25 *Aicén adifquide eure partida cõtraftarequin fitetz, harequin bidean aiceno, ezemón eure partida contraftac iugeari, eta iugeac ezemón fargeantari, eta presoinean eçar ezadin.

26 Eguiaz erraiten drauat, ezaiz ilkiren handic, renda diroano azquen pelata.

27 Ençun vkan duçue ecen lehenagocoéy er-

ran ičan çayela, *Eztuc adulterioric iauquiren. *Exo. 20.14.*

28 Baina nic erraiten drauquet, Norc-ere beguieften baitu emazteric, hura guthicia deçançat, hambatez adulteratu duqueela harequin bere bihotzean.

29 *Bada baldin eure begui escuinac trebuca eraciten bahau, idoqui eçac hura, eta iraitzac eureganic: ecen hobe duc hiretaco, gal dadin hire membroetaric bat, eta eztadin hire gorputz gucia egotz gehennara. *Berriz. 18. 8. marc 9.47.*

30 Eta baldin eure escu escuinac trebuca eraciten bahau, trenca eçac hura, eta iraitzac eureganic: ecen hobe duc hiretaco, gal dadin hire membroetaric bat, eta eztadin hire gorputz gucia egotz gehennara.

31 Halaber erran ičan da, *Norc-ere vtziren baitu bere emaztea, bemó separationeco letrá: *Berriz 19. 7. deut. 24. 1.*

32 Baina nic diotfuet, ecen norc-ere vtziren baitu bere emaztea, falbu paillardigarẽ caufaz, adulterio eguin eraciten draucala: eta nor-ere vtziarequin ezconduren baita, harc adulterio iauquiten duela. *marc. 10. 4 luc 16.18. 1.cor. 7.10.*

33 Berriz ençun vkan duçue, ecen lehena-gocoey erran ičan çayela, *Ezaiz desperiura-turen, baina rendaturen drautzac Iaunari eure iuramendu promettatuac. *Leui. 19.12 exod. 20. 7.*

34 Baina nic diotfuet ezteçaquen iura batre, ez ceruáz, ecen Iaincoaren thronoa da.

35 Ezeta Lurraz, ecen haren oinetaco alxia da: ezeta Ierufalemez, ecen regue handiaren ciuitatea da.

S. M A T T H E W

36 Halaber eure buruáz eztuc iuraturen, ecen bilobat churi ezpa beltz ecin daidic.

Iac. 5. 12. 37 *Baina biz çuen hitza bay, bay: ez, ez: eta hauçaz goiticoa, gaichtotic da.

38 Ençun vkan duçue, ecen erran içan dela, *Exo.* 21. 24 *Beguia beguiagatic, eta hortza hortzagatic.

leuit. 24. 17 39 Baina nic erraiten drauçuet, *Eztieço-
deu. 19. 11. çuela refifti gaizquiari: baina baldin norbeitec
Luc. 6. 29. io baheça eure efcuineco mathelán, itzul ieçóc
rom. 12. 17
1. Cor. 6. 7. bercea-ere.

40 Eta hiri auci eguin nahi drauanari, eta eure iaccá edequi, vtzi ieçoc mantoa-ere.

41 Eta norc-ere nahi vkanē bai hau bortchatu lecoa baten *eguitera*, albeitindoa harequin biga.

Deut. 15. 8 42 *Efcatzen çayanari emóc: eta hireganic maillebatu nahi duena ezteçála iraitz.

43 Ençun vkan duçue ecen erran içan dela, *Leui.* 19. 18 *On eritziren draucac eure hurcoari, eta gaitz eritziren draucac eure etfayari.

44 Baina nic erraiten drauçuet, Onhets itzaçue çuen etfayac, benedicaitzaçue maradicatzen çaituztenac, vngui eguieçue gaitz daritzuēney: *eta othoitz eguieçue oldartzen çaitziquienacgatic, eta persecutatzen çaituztenacgatic.

45 Çuen Aita ceruētan denaren haour çaretençat: ecen *harc* ilki eraciten du bere iguzquia gaichtoén eta onén gainera, eta igorten du vria iustoén eta iniustoén gainera.

Luc 6. 32. 46 *Ecen baldin çuey on daritzueney on badarizteçue, cer fari vkanen duçue? eztute publica

blicanoéc-ere hori bera eguiten?

47 Eta baldin çuen anayey folament begui-
tharte eguiten badraueçue, cer guehiago egui-
ten duçue? eztute publicanoec-ere horrela e-
guiten?

48 Çareten bada çuec perfect, çuen Aita ce-
ruëtan dena perfect den beçala.

CAP. VI.

1 *Elemofynáz.* 5 *Othoitzáz.* 14 *Elkarri nola barka-
tzeco.* 16 *Baruraz.* 19 *Theſaur eguiteaz.* 24 *Iain-
coa eta abraſtaſſunac ecin cerbitza.* 25 *Vicitze tem-
poralaz artharic ez vkaiteco.* 33 *Iaincoaren reſumá
eta hartaraco eguimbidea lehenic bilhatzeco.*

1 Eguirauçue çuen elemofyná
eztaguiçuen guiçonén aitz-
nean heçaz ikus çaitetzēçát:
ezpere fariric eztuçue vka-
nen çuen Aita ceruëtan dena

baithan.

2 *Bada elemofyna eguiten duanean, ezteçála *Rom. 12. 8.*
trompettá io eraci eure aitzinean, hypocritéc
eguiten duten beçala ſynagoguetan eta carri-
quetan, guiçonéz eſtima ditecēçát: eguiaz diot-
luet recebitzen dutela bere faria.

3 Baina hic elemofyna eguiten duanean, ezal-
beilequi hire ezquerrac, cer eguiten duen hire
eſcuinac.

4 Hire elemofyná ſecretuã dēçat: eta eure Aita
ſecretuã dacuſſanac, rēdaturen drauc aguerrian.

5 Eta othoitz eguiten duanean, ezaicela hy-
b.i.

pocritác beçala: hæy laket ciayec congregatio-
netan eta carrica cantoinetan çutic daudela o-
thoitz eguitea, guiçonéz ikus ditekēçat: eguiaz
erraiten drauçuet ecen recebitzen dutela bere
saria.

6 Baina othoitz eguiten duanean, far adi eure
gamberatchoã, eta eure borthá ertfiric, othoitz
eguióc eure Aita secretuan denari: eta eure Aita
secretuan dacuffanac rēdaturen drauc aguerrian.

7 Bada othoitz eguiten duçunengan, ezteça-
çuela anhitz edas Paganoéc beçala: ecen vſte
dute bere anhitz edalteaz ençunen diradela.

8 Etzaretela beraz hetarát irudi: ecen bada-
qui çuen Aitac ceren behar çareten, eſca çä-
quizquieten baino lehen.

Luc. 11. 2. 9 Hunela beraz çuec othoitz eguiçue, *Gu-
re Aita ceruētã aicena, ſanctifica bedi hire icena:

10 Ethor bedi hire reſumá. Eguin bedi hire
vorondatea ceruãn beçala lurrean-ere.

11 Gure eguneco oguia iguc egun.

12 Eta quitta ietzaguc gure çorrac, nola guc-
ere gure çordunéy quittatzen baitrauegu.

Berriz. 13. 13 Eta ezgaitzála far eraci tentationetan, bai-
na deliura gaitzac *gaichtotic. Ecen hirea duc
19. reſumá, eta puiſſancá, eta gloriá ſeculacotz.
Amen.

Marc. 11. 14 *Ecen baldin barka badietzeçue guiço-
25. ney bere faltác, barkaturen drauçue çuey-ere
çuen Aita cerucoac.

15 Baina baldin barka ezpadietzeçue guiço-
ney bere faltác, çuen Aitac-ere eztrauzquieue

barkaturen çuen faltác.

16 Guehiago, barur dagnuquenean, etzarete-la itchura triftetaco hypocritác beçala: ecen defguilatzén dituzté bere beguitharteac, barur diradela guíquoney agueri diradençat: eguiáz erraitén drauçuet, ecen recebitzen dutela bere fària.

17 Baina hic barur eguiten duanean vncta eçac eure buruã, eta ikuz eçac eure beguitharteac:

18 Guíquoney barur aicela agueri ezaquiençát, baina eure Aita secretuan denari: eta eure Aita secretuan dacuffanac rendaturen drauc aguerrian.

19 Eztitzaçuela eguin çuen thesaurac lurreean, non cerrenac eta herdoillác goastatzen baititu, eta non ohoinéc çulhatzen eta ebaisten baitituzté.

20 *Baina eguin itzaçue çuen thesaurac ceruã, nõ ez cerrenec ez herdoillac ezpaitu goastatzen, eta non ohoinéc ezpaitute çulhatzen ez ebaisten. *Luc. 12.33. 1.tim. 6.19.*

21 Ecen non baita çuen thesaura, han içanen da çuen bihotza-ere.

22 *Gorputzarē arguia da beguia, beraz baldin hire beguia simple bada, hire gorputz gucia argui datec: *Luc. 11.34.*

23 Baina baldin hire beguia gaichto bada hire gorputz gucia ilhun datec: beraz baldin hitan den arguia ilhumbe bada, ilhumbe hura cein handi *date*?

24 *Nehorc bi nabuffi ecin cerbitza ditza- *Luc 16. 13.*

S. M A T T H E V

que: ecen edo batari gaitz eritziren drauca, eta berceari on: edo batarequin eduquiren du eta bercea menospreciaturen. Ecin cerbitza ditza-queque Iainçoa eta abraſtaſſunac.

Luc. 12. 22. 25 *Halacotz erraiten drauçuet, eztuçuen
1. pier. 5. 7. artharic çuen vicitzeaz, cer ianen duçuen eta
psal. 55. 23. cer edanen: ezeta çuen gorputzaz, cerçaz vez-
philip. 4. 6. tituren çareten: ezta vicia viandá baino guehia-
1. tim. 6. 8. go, eta abillamendua baino gorputza?

26 Conſideraitzaque ceruco choriac, ecen eztute ereiten, ez errequeitatzen, ezeta grane-retara biltzen, eta çuen Aita cerucoac hatzen ditu hec: etzarete çuec anhitzez hec baino excellentago?

27 Eta norc çuetaric artha vkanez eratche-qui, ahal dieçaqueo beſſobat bere hãditaſſunari?

28 Eta veztiduráz cergatic çarete arthatſu? ikas eçaque nola landaco floreac handitzen diraden: ez nekatzen dirade, ez iruten duté.

29 Baina erraiten drauçuet are Salomon-ere bere gloria guciarequin eztela veztitu içan he-taric bat beçala.

30 Bada baldin landaco egun belhar dena, eta bihar labean eçarten dena, Iaincoac hala inguru veztitzen badu: eza çuec anhitzez area-go, fede chipitacoac?

31 Eztuçuela beraz artharic erraiten duçue-la, Cer ianen dugu, edo cer edanen dugu, edo cerçaz veztituren gara?

32 (Ecen gauça hauc guciac Paganoéc bil-hatzen dituzté) ecen badaqui çuen Aita ceru-

coac, ecen gauça hauen gución beharra badu-
çuela.

33 Baina bilha eçaque lehenic Iaincoaren re-
fumá eta haren iustitiá, eta gauça hauc guciac
emanen çaiçquique gaineraco.

34 Etzaretela bada arthatfu biharamunaz:
ecen biharamunac beretaco artha vkanen du:
egunac asco du bere afflictioneaz.

CAP. VII.

1 Ez iudicatzeco. 6 Gauça jaindua orez ez emaiteco.
7 Efcatzeco, bilhatzeco, bulkatzeco. 12 Scriptura-
ren sommarioa. 13 Bortha herffia eta çabala. 15
Propheta falsuac. 16 Arborearen fructua. 21.
Aita cerucoaren vorondatea eguinen duena saluatu-
ren. 22 Miraculu falsu eguiléz. 24 Hartoca edo
fable gaineco etcheaz.

1* Zteçaçuela iudica, iudica e- *Luc. 6. 37.*
tzaiteztençát. *rom. 2. 1.*

2 Ecen cer iugemenduz iudica- *1. cor. 4. 3.*
turen baituque, iudicaturen
çarete: *eta cer neurritz neur- *Marc. 4. 24*
thuren baituque, aldiz neurthuren çaique. *luc. 6. 38.*

3 Eta cergatic behatzen duc eure anayeren
beguico fitsera, eta eure beguico gapirioari ez-
atzayo ohartzen?

4 *Edo, nola diotfloc eure anayeri, Vztac ido- *Luc. 6. 41.*
qui deçadan fitfa hire beguitic, eta horrá, gapi-
rioa hire beguian?

5 Hypocritá, idocac lehenic gapirioa eure
beguitic, eta orduan behaturen duc, idoqui de-
b.iii.

çán fitfa eure anayeren beguitic.

6 Ezteyeçuela gauça saindua oreý, eta eztitzaçuela egotz, çuen perlác vrdén aitzinera: bere oinéz ohondica eztitzaten, eta itzuliric çathica etzaitzaten çuec.

Berriz. 21.
22.

mar. 11. 24

luc. 11. 9.

ioan. 14. 13

eta 16. 14.

iac. 1. 6.

7 *Eſca çaitetzte eta emanen çaiçue: bilha eçaçue, eta eridenen duçue: bulka eçaçue, eta irequiren çaiçue.

8 Ecen eſcatzen den guciac, recebitzen du: eta bilhatzen duenac, erideiten du: eta bulkatzen duenari, irequiren çayó.

9 Ecē nor da çuetaric guiçona, baldin bere ſe-me-a ogui eſca badaquió, harri emanē draucana?

10 Eta, baldin arrain eſca badaquió, ala fuguebat emanen drauca?

11 Beraz çuec gaichto çaretalaric baldin badaquiçue gauça onén çuen haourrey emaiten: cembatez areago çuen Aita ceruētan denac emanen drauzte gauça onac eſcatzen çaiçquioney?

Luc. 6. 31.
ioh. 4. 16.

12 *Bada guiçonéc çuey eguin dietzaçuen nahi dituçuen gauça guciac, eguin ietzeçue çuec-ere hæy halaber: ecen haur da Leguea eta Prophetác.

Luc. 13. 24.

13 *Sar çaitetzte bortha herffitic: ecen bortha largoa eta bide çabala da perditionetara irioiten duena, eta anhitz dirade hartaric ſartzen diradenac.

14 Ecen bortha herffia da eta bide herffia vici-
tzera eramaiten duena: eta guti dirade hura erideiten dutenac.

15 Beguirauque bada propheta falsuetaric, cein ethorten baitirade çuetara ardi abiturequin: baina barnean otse harrapari dirade.

16 Bere fructuetaric eçaguturen ditue hec.

*Ala biltzen duté elhorrietaric mahatfic, edo *Luc. 6. 44.* karduetaric ficoric?

17 Hala arbore on guciac fructu onac eguiten ditu, eta arbore gaichtoac fructu gaichtoac eguiten ditu.

18 Arbore onac fructu gaichtoric ecin daidi, eta arbore gaichtoac fructu onic ecin daidi.

19 *Fructu onic eguiten eztuen arbore gucia *Lehē 3. 10* piccatzen da eta fura egoizten.

20 Bere fructuetaric beraz eçaguturen ditue hec.

21 *Niri Iauna, Iauna, erraiten drautan gucia *Rom. 2. 13. iac. 1. 22.* ezta farthuren ceruētaco refumán, baina ene Aita ceruētan denaren vorondatea eguiten duena.

22 Anhitzec erranen draut egun hartan, Iauna, Iauna, eztugu hire icenean prophetizatu, eta eztitugu hire icenean deabruac egotzi campora, eta eztugu hire icenean verthute anhitz eguin?

23 Eta orduan erranen drauet claroqui, *Egun- *Luc 13. 26, 27.* dano etzaituztet eçagutu: parti çaitetzte eneganic iniquitate eguiten duçuenóc. *psal. 6. 9.*

24 *Norc-ere bada ençuten baititu ene hitz *Luc 6. 47.* hauc, eta hec eguiten, hura dut comparaturen guicon çuhur bere etchea arroca gain batetan edificatu duenarequin:

S. M A T T H E V

25 Eta erori ičan da vria, eta ethorri ičan dira-
de vr sobernác, eta eraunfi vkan duté haicéc, eta
io vkan duté etchearen contra: eta ezta erori i-
čan: ecen arroca gainean fundatua cen.

26 Eta norc-ere ençuten baititu ene hitz hauc,
eta ezpaititu eguiten, comparaturen da guiçon
erho bere etchea fable gainean edificatu due-
narequin.

27 Eta erori ičan da vria, eta ethorri ičan dira-
de vr sobernác, eta haicéc eraunfi vkan duté, eta
io vkan duté etche haren contra, eta erori ičan
da, eta haren defeguitea handi ičan da.

*Marc. 1. 22
luc. 4. 32.*

28 *Eta guerta cedin propos hauc acabatu ci-
tuenean Iesufec, populua miraz baitzegoen ha-
ren doctrináz.

29 Ecen iracasten cituen autoritate çuenac
beçala, eta ez Scribéc beçala.

C A P. V I I I.

2 *Sorhayoa. 5 Centeneraren muthil eria eta fedea. 11
Gentilén vocationea eta Iuduén iraitzea. 13 Sin-
hestea. 14 Pierrisen ama guinharrebá, bayeta anhitz
demoniatu eta eri fendatu. 19 Christi iarreiquiteco
vorondate çuen Scribá. 21 Bere aita ohortze behar-
rez congit esquez cegoen discipulua. 24 Itzafoco
tempestatea Christec cessa eraciten. 28 Eta bi demo-
niatu fendaturic, deabruey vrdetara ioaitera congit
emaiten.*

1
*Marc 1. 40 2
luc 5. 12.*

Ta menditic iautfi cenean gen-
detze handi iarreiqui cequión.
*Eta huná, sorhayo batec ethor
riric adora ceçan hura, cioela,

Iauna, baldin nahi baduc, chahu ahal niroc.

3 Eta escua hedaturic hunqui ceçan hura Iesufec, cioela, Nahi diat, aicén chahu. Eta bertan chahu cedin haren forhayotassuna.

4 Orduan diotfó Iesufec, Beguirauc nehorì ez-terroán: baina habil, eta eracuts ieçoc eure buruá Sacrificadoreari, eta presenta eçac *Moyfese-ordenatu duen oblationea, hæy testimonia-
getan *dençát.* *Leuit. 14. 3*

5 *Eta sarthu cenean Iesus Capernaumen, e-
thor cedin harengana Centenerbat othoitz e-
guiten ceraucala, *Luc 7. 2.*

6 Eta cioela, Iauna, ene muthilla diatzac et-
chean paralytico, gaizqui tormentatua.

7 Eta diotfó Iesufec, Nic ethorriric sendaturen
diat hura.

8 Eta ihardesten çuela Centenerac erran ce-
çan, Iauna, eznauc digne ene atharbean far a-
din: baina errac solament hitza, eta sendaturen
baita ene muthilla.

9 Ecen ni-ere guiçon nauc *berceren* meneco,
ditudalaric neure azpico gendarmefac, eta er-
raiten diarocat huni, Oha, eta ioaiten duc: eta
berceari, Athor, eta ethorten duc: eta neure cer-
bitzariari, Eguic haur, eta eguiten dic.

10 Eta *haur* ençunic Iesufec mirets ceçan: eta
diofte çarreizconey, Eguiaz erraiten drauçuet,
eztudala Ifralen-ere hain fede handiric eriden.

11 Baina badiotfuet ecen anhitz Oriëtetic eta
Occidentetic ethorriren diradela, eta iarriren di
radela Abrahamequin Isaac-equin eta Iacob-e-

S. M A T T H E W.

quin ceruëtaco refumán:

Berriz 22. 13. 12 Eta refumaco semeac egotziren diradela campoco ilhumbera: *han içanen da nigar eta hortz garrafcots.

13 Eta erran cieçon Iesufec Centenerari, Ohá eta finhetfi duán beçala eguin bequic. Eta senda cedin haren muthilla ordu hartan berean.

Marc 1. 29 *luc* 4. 38. 14 *Eta Iesufec Pierrisen etchera ethorriric, ikus ceçan haren ama-guinharreba ohean cetzala, eta helgaitzac çaducala.

15 Eta hunqui ceçan haren escua, eta vtzi ceçan helgaitzac, eta iaiqui cedin, eta cerbitza citzan.

Marc 1. 32 *luc* 4. 40. 16 *Eta arratfa ethorri cenean, presenta cieçoten anhitz demoniatu: eta egotz cietzen campora spirituac hitzaz, eta gaizqui ceuden guciac senda citzan:

Esa. 53. 4. *1.pier.* 2.24 17 Compli ledinçát Efaias prophetáz erran içan cena, cioela, *Harc gure langoreac hartu vkan ditu, eta gure eritaffunac ekarri vkan ditu.

Luc 9. 57. 18 *Eta ikuffiric Iesufec gendetze handi bere inguruän, mana citzan *discipuluac* ioan litecen berce aldera.

19 Eta hurbilduric Scriba batec erran cieçon, Magiftruá, iarrequiren natzaic hiri, norat-ere ioanen baitaiz.

20 Eta diotfó Iesufec, Aceriec çulhoac citié eta ceruco choriéc ohatzeac, baina guiçonaren Semeac eztic non bere buruá repofa deçan.

21 Guero bere discipuluetaric, berce batec er-

ran cieçon, Iauna, permetti ieçadac behin ioan nadin neure aitaren ohorztera.

22 Eta Iesufec erran cieçon, Arreit niri, eta vz- quic hilac bere hilén ohorztera.

23 *Eta vncian farthu cenean iarrei qui içan *Marc 4. 25*
çaizcan bere discipuluac. *luc 8. 22.*

24 Eta huná, tormenta handibat altcha cedin itfalloan, hambat non vncia bagaz estatzen baitzen : baina bera lo cetzan.

25 Eta hurbilduric bere discipuluéc iratzar ceçaten, ciotela, Iauna, beguira gaitzac, galdu guihoaçac.

26 Eta diofte, Cergatic çarete ici fede chipita-coac? Orduan iaiquiric mehatcha citzã haiceac eta itfalloa: eta fossagu handia eguin cedin.

27 Orduan gendéc mirets ceçaten, ciotela, Ceric da haur, non haicec-ere eta itfalloac obeditzen baitute?

28 *Eta iragan cenean berce aldera, Gergefenén regionera, aitzinera ethorri içan çaizcan *Marc 5. 1.*
bi demoniatu thumbetaric ilkiric, gucizco terribleac, hambat nõ nehor ecin iragan baitzaiten bide hartaric. *luc 8. 26.*

29 Eta huná, heyagora eguin ceçaten, cioitela, Cer da gure eta hire artean, Iesus Iaincoaren Semea? ethorri aiz huna ordu baino lehen gure tormentatzera?

30 Eta cen hetaric vrrun vrdalde handibat alha cenic:

31 Eta deabruác othoiztez çaizcan, cioitela, Baldin campora egoizten bagaituc, permetti

S. M A T T H E V

ieçaguc vrdalde hartara ioaitera.

32 Eta diofte, Çoazte. Hec bada ilkiric ioan citecen vrdaldera: eta huná, vrdalde hura gucia oldar cedin garaitic behera itfaffora, eta hil citecen vretan.

33 Orduan vrdainéc ihes eguin ceçaten: eta ethorriric hirira, conta citzaten gauça guciac, eta cer demoniatuey heldu içan çayen.

34 Eta huná, hiri gucia ilki cequiön Iesufi aitzinera: eta ikuffi çutenean hura, othoitz eguin cieçoten retira ledin hayen comarquetaric.

C A P. I X.

2 Iesufec paralyticoa sendatzen. 9 Mattheu deitzen. 12 Phariseuey ihardesten. 14 Bayeta Iohannesen discipuluey. 22 Odola çariön emaztea sendatzen. 27 Itsu bi arguitzen. 32 Demoniatu mutua sendatzen. 35 Hor emen ari predicatzen eta sendatzen. 38 Guero du Euangelioaren auâçamendutan othoitz eguitera exhortatzen.

1 Rduan sarthuric vncira iragan cedin berce aldera, eta ethor cedin bere hirira.

*Marc 2. 1.
luc 5. 18.*

2 *Eta huná, presenta cieçoten paralyticobat ohean cetzanic: eta ikussiric Iesufec hayén fedea, erran cieçón paralyticoari, Auc bihotz on, semé, barkatu çaiçquic eure bekatuac.

3 Eta huná, Scribetaric batzuc erraiten çuten bere baithan, Hunec blasphematzan du.

4 Eta ikussiric Iesufec hayén pensamenduac,

erran ceçan, Cergatic gaichtoqui pensatzen duçue çuen bihotzetan?

5 Ecen cein da erratchago, erraitea, Barkatu çaiçquic eure bekatuac: ala erraitea, Iaiqui adi eta ebil adi?

6 Daquiçuençat bada ecen guiçonaren Se-meac baduela autoritate lurrian bekatuén barkatzeco (orduan diotfó paralyticoari) Iaiqui adi, har eçac eure ohea, eta habil eure etcherát.

7 Orduan iaiquiric ioan cedin bere etcherát.

8 Eta gendetzéc *hori* ikuffiric mirets ceçaten, eta glorifica ceçaten Iaincoa, ceinec emã vkan baitraue halaco autoritatea guiçoney.

9 *Eta handic iragaiten cela Iesufec ikus ceçan *Marc 2. 14*
guiçombat peage lekuan iarria Mattheu dei- *luc 5. 27.*
tzen cenic, eta diotfó, Arreit niri. Eta iaiquiric iarreiqui cequión:

10 Eta guertha cedin Iesus *haren* etchean mahainean iarriric cegoela, huná, anhitz publicano eta vicitze gaichtotacoric ethorriric, iar baitzitecen mahainean Iesufequin eta haren discipuluequin.

11 Eta *hori* ikuffiric Pharifeuéc erran ciecén haren discipuluey, Cergatic publicanoequin eta vicitze gaichtotacoequin iaten du çuen magistruac?

12 Orduan Iesufec *hori* ençunic erran ciecén, Ofso diradenéc eztute medicuren beharric, baina eri diradenéc.

13 Baina çoazte, eta ikas eçaçue cer den, *Mi- *Ofe. 6. 6.*
sericordia nahi dut eta ez sacrificio. Ecẽ eznaiz *Berr. 12. 7.*

1. *Tim.* 1. 15. ethorri iustoén deitzera, *baina bekatorén, emendamendutara.

Marc 2. 18 *luc* 5. 33. 14 *Orduan ethor citecen harengana Ioannen discipuluac, cioitela, Cergatic guc eta Pharisieuéc barur eguiten dugu maiz, eta hire discipuluéc ezpaitute baruric eguiten?

15 Eta erran ciecen Iesufec, Ezeõduaren gamberaco gendéc doluric ekar ahal dirote, ezcondua hequin deno? Baina ethorriren dirade egunac edequiren baitzaye ezcondua eta orduan barur eguinen baituqueite.

16 Halaber nehorc eztrauca eratchequitẽ oi hal pedaçu latzbat abillamendu çar bati: ecen compligarri eratchequiac edequiten du abillamendutic, eta gaizquitzenago da ethendurá.

17 Eta eztute eçarten mahatfarno berria çahagui çarretan: ezpere lehertzen dirade çahaguiac, eta mahatfarnoá issurten, eta çahaguiac galtzen: baina mahatfarno berria çahagui berrietan eçarten duté, eta biac beguiratzẽ dirade.

Marc 5. 22 *luc* 8. 41. 18 *Gauça hauc hæy erraiten cerauztela, huná, iaun batec ethorriric adora ceçan hura, cioela, Ene alaba orain hil içan duc: baina ethorriric eçarrac eure escua harẽ gainean, eta vicico baita.

19 Eta iaiquiric Iesus iarreiqui cequión, eta haren discipuluac.

20 (Eta huná, hamabi vrthez odol iariatzez eri cen emazte batec guibelethic ethorriric hunqui ceçan haren abillamendu ezpaina.

21 Ecen erraiten çuen bere baithan, Baldin folament hunqui badeçat haren abillamendua,

fendaturen naiz.

22 Orduan Iesufec itzuliric eta hura ikuffiric erran ceçan, Aun bihotz on, alabá, eure fedeaç saluatu au. Eta senda cedin emaztea ordu bereá)

23 Eta Iesufec ethorriric iaun haren etchera eta ikuffiric foinulariac, eta gendetzea tumultu ari cela,

24 Diofte, Retira çaitetzte, ecen ezta hil nescatchá : baina lo datza. Eta truffatzen ciraden harçaz.

25 Eta idoqui içan cenean gendetzea, farthuric, har ceçan haren escua : eta iaiqui cedin nescatchá.

26 Eta lafter ceguian fama hunec lur hartan gucian.

27 Eta Iesus handie iragaiten cela, iarrei qui içan çaiçcan bi itfu oihuz ceudela, eta cioitela, Auc pietate guçaz Daudid-en semeá.

28 Eta ethorri cenean etchera, ethor citecen harengana itfuoc, eta diofte Iesufec, Sinhesten duçue hori ahal daididala ? Diotsote, bay Iauna.

29 Orduan hunqui citzan hayén beguiac, cioela, Çuen fedeaçen araura eguin bequiçue.

30 Eta irequi citecen hayén beguiac, eta debeta citzan mehatchurequin Iesufec, cioela, Beguirauçue nehorc eztaquian.

31 Baina hec ilkiric barreya ceçaten haren fama herri hartan gucian.

32 *Eta hec ilkiten ciradela, huná, presenta cie-

*Berr. 12.22.
luc 11.14.*

çoten guiçon mutu demoniatubat.

33 Eta deabrua campora egotzi içan cenean,

S. M A T T H E V

minça cedin mutua: eta mirets ceçaten gendetzéc, cioitela, Egundano ezta aguertu hunelaco gauçaric Ifraelen.

Berriz 12. 24. 34 *Baina Pharifeuéc erraiten çuten, Deabru-én princearen partez campora egoizten ditu deabruac.

Marc 6. 6. 35 *Eta inguratzen cituen Iesufec hiri eta bur-
luc 13. 22. gu guciac, iracasten ari cela hayén synagogue-
lehen 4. 23. tan, eta predicatzē çuela resumaco Euangelioa eta fendatzen çuela eritassun mota gucia eta lā-gore mota gucia populan.

Marc 6. 34 36* Eta ikuffiric *Iesufec* gendetzeac, compaffi-one har ceçan heçaz, ceren baitziraden errebelatuac eta barreyatuac ardi artzainic eztute-nac beçala.

Luc 10. 2. 37 Orduan diofte bere discipuluey, *Segur vz-
ioan. 4. 35. tá handi da, baina languile guti.

38 Othoitz eguiogue bada vzta Iabeari, irion ditzan languileac bere vztara.

C A P. X.

1 Sendatzeco dohainac. 2 Apostoluén contua eta ice-nac. 7 Hec igorri predicatzera. 11 Baquea hayen recebitzalén. 16 Çuhur eta simple içateco. 17, 21 Persecutionéz. 20 Spiritu jaindua Apostoluetan minço. 27 Ilhumbean eta beharrira errana. 28 No-ren nehor beldur içateco den. 29 Bi parra-chori. 30 Gure biloac contatuac. 32 Christen aboatzeaz, edo vkatzeaz. 34 Baqueaz, espatáz. 35 Diffenfionéz. 37 Ahaidey baino Christi hobe eritziteco. 38 Norc bere crutzea hartzeco eta Christi iarreiguiteco. 39 Viciaren galtzea edo beguiratzea. 40 Prophetén recebitzea.

1 * Rduan bere hamabi discipulu- *Marc. 3.13*
ac beregana deithuric, eman ci- *luc 9. 1.*
ecen bothere spiritu satfuén cõ-
tra, hayén campora egoizteco,
eta eritassun mota guciaren eta

langore mota guciaren sendatzeco.

2 Bada hamabi Apostoluén icenac dirade hauc:
lehena, Simon erraiten dena Pierris, eta Andriu
haren anayea: Iacques Zebedeoren semea, eta
Ioannes haren anayea.

3 Philippe eta Bartholomeo: Thomas eta Mat-
theu publicanoa: Iacques Alpheoren *femea* eta
Lebeo, icen goiticoz Thaddeo.

4 Simon Cananeoa, eta Iudas Iscariot, hura
traditu-ere çuena.

5 Hamabi hauc igor citzan Iesufec, eta eman
ciecén manamēdu, cioela, Gentiletarát etzoaz-
tela, eta Samaritanoén hiritan etzaitezela far:

6 Bainaitzitic çoazte *Israeleco etcheco ardi *Act. 13.46*
galduetara.

7 Bada partitu eta, predica eçaque, erraiten du-
çuela, *Ceruētaco refumá hurbil da.

Luc. 9. 2.

8 Eriac fenda itzaque, forhayoac chahu itza-
que, hilac refuscita itzaque, deabruac campora
egotz itzaque: dohainic recebitu duque, eta do-
hainic emaque.

9 *Eztaguicuela prouifioneric vrrhez, ez cil- *Marc. 6. 8.*
harrez, ez cobrez çuen guerricoetan: *luc 9. 3.*

10 Ezeta maletaz bidecotzát, ez birá arropaz,
ez çapataz, ez vhez, *ecen languilea bere vi- *Luc 10. 7.*
ciaren digne da. *1. tim. 5.18*

S. M A T T H E W

Luc 10. 10. 11 *Eta cein-ere hiritan edo burgutan farthu-
ren baitzarete, informa çaitetzte nor dē hartan
digneric, eta çaudete han parti çaitetzten.

12 Eta cembeit etchetan farthuren çarete-
nean, saluta eçaue hura.

13 Eta baldin etchea digne bada, ethor bedi
çuen baquea haren gainera: baina baldin digne
ezpada, çuen baquea çuetara itzul bedi.

Marc 6. 11 14 *Eta norc-ere recebituren ezpaitzaitzte,
Luc 9. 5. eta ez çuen hitzey behaturen, etche edo hiri
act. 13. 51, hartaric ilkitean iharros albeitzineçate çuen
eta 18. 6. oinetaco errhautfa.

15 Eguiaz erraiten drauçuet, emequiago tra-
ctaturen diradela Sodomaco eta Gomorrhaco
lurrecoac iudicioco egunean, ecen ez hiri hura.

Luc 10. 3. 16 *Huná, nic igorten çaituztet çuec, ardiac
otfoén artera beçala: çaretē bada çuhur fugueac
beçala, eta fimple vſſo columbác beçala.

17 Eta beguira çaitetzte guiçonetaric: ecen liu-
raturen çaituzte confistorioetara, eta bere syna-
goguetan açotaturen çaituzte.

18 Eta gobernadore tara eta reguetara erama-
nen çarete ene caufaz, hec eta Gentiléc teſti-
moniage *haur dutençat.*

Marc 13. 19 *Baina liura çaitetztenean, eztuçuela artha-
11. ric nola edo cer minçaturen çareten: ecen ordu
Luc 12. 11. hartan berean emanen çaiçue cer minça çai-
tezqueten.

20 Ecen etzarete çuec minço çaretenac, bai-
na çuen Aitaren Spiritu çuetan minço dena.

Luc 21. 16. 21 *Eta liuraturen du anayeac anayea heriota-

ra, eta aitác haourra : eta altchaturē dirade haour
rac aita-amén contra, eta hil eraciren dituzté.

22 Eta guciéz gaitzetfiac ičanen çarete, ene i-
cenagatic : *baina norc-ere perseueraturē baitu *Ber. 24. 13*
finerano hura saluaturen da.

23 Eta persecutaturen çaituztenean hiri har-
tan, ihes eguiçue berce batetara : ecen eguiaz er-
raiten drauçuet, eztituçue inguraturen Israele-
co hiri guciac, non ethor eztadin guiçonaren
Semea.

24 *Ezta discipulua magistruaren gaineco, ez- *Luc 6. 40.*
eta cerbitzaria bere iaunaren gaineco. *ioan 13. 16,*
eta 15. 20.

25 Afco du discipuluac bere magistrua beçala
den : eta cerbitzariac, bere iauna beçala : *baldin *Ber. 12. 24.*
Aitafamiá bera Beelzebub deithu baduté, cē-
batez guehiago haren domesticoac?

26 Etzaretela beraz hayén beldur : *ecen ezta *Marc 4. 22*
deus estaliric aguerturen eztenic, ezeta deus se- *luc 8. 17,*
eta 12. 2.
creturic iaquinen eztenic.

27 Ilhumbean erraiten drauçuedana, erraçue
arguiian : eta beharrira ençuten duçuená, predica
eçaçue etche gainetan.

28 Eta etzaretela beldur gorputza hiltzen du-
tenén, eta arimá ecin hil deçaquetenen : bainai-
tzitic çareten beldur arimá eta gorputza ge-
hennán gal ahal ditzaquenaren.

29 Bi parra-chori eztirade dirutcho batetan
faltzē? eta hetaric bat ezta lurrera erorirē, çuen
Aita gabe.

30 *Etare çuen buruco bilo guciac contatuac *1. Sam. 14.*
dirade. *45.*

S. M A T T H E W

31 Etzaretela beraz beldur: parra-choriéc baino quec guehiago valio duque.

Marc. 8. 38 32 *Bada norc-ere aboaturen bainau guiçonén
luc 9. 26, aitzinean, aboaturen dut nic-ere hura ene Aita
eta 12. 8. ceruétan denaren aitzinean.
2. tim. 2. 12

33 Baina norc-ere vkaturen bainau guiçonén aitzinean, vkaturen dut nic-ere hura ene Aita ceruétan denaren aitzinean.

Luc 12. 51. 34 *Eztuquela vste ecen baquearen eçartera, ethorri naicela lurrera: eznaiz ethorri baquearen eçartera, baina ezpataren.

Mich. 7. 6. 35 *Ecen ethorri naiz guiçonaren bere aitarren contra gudutan eçartera, eta alabáren bere amaren contra, eta errenaren bere ama-guinharrebaren contra.

36 Eta guiçonaren etfay beraren domesticoac *içanen dirade.*

Luc 14. 26 37 *Aita edo ama ni baino maiteago duena, ezta ene digne: eta semea edo alabá ni baino maiteago duena, ezta ene digne.

Ber. 16. 24. 38 *Eta bere crutzea hartzen eztuena, eta niri
marc 8. 34. ondotic eztarreitana, ezta ene digne.

luc 9. 23, 39 *Bere vicia beguiraturen duenac, galduren
eta 14. 27. du hura: eta bere vicia galduren duenac ene cauzaz, beguiraturen du hura.
Ber. 10. 25
marc 8. 35.

luc 9. 24, 40 *Quec recebitzen çaituztenac, ni recebi-
eta 17. 33. tzen nau: eta ni recebitzen nauenac, ni igorri
ioan 12. 25 nauena recebitzen du.
Luc 10. 16.
ioan 13. 20

41 Prophetaren icenean Prophetabat recebitzen duenac, Prophetaren faria recebituren du: eta iustoaren icenean iustobat recebitzen

duenac, iustoren saria recebituren du.

42 *Eta norc-ere edatera emanen baitrauca *Marc 9. 41*
beirebat vr hotz huts chipi hautaric bati disci-
puluren icenean: eguiaz diotsuet, eztuela bere
saria galduren.

CAP. XI.

2 *Ioannes Baptistac Christgana igorten.* 3 *Haren*
mandatalgoa. 13 *Leguea eta Prophetac.* 14 *Elias.*
16 *Merkatuan iarriric dauden haourrac.* 18 *Chri-*
stezco eta Ioanneszco reputationea. 20 *Chorazini,*
Bethsaidari, eta Capernaumi eguitē çayen reprotchua
eta mehatchua. 24 *Sodoma.* 25 *Chipiey Euange-*
lioa declaratu. 26 *Nekatuac eta cargatuac Christec*
beregana deitzen. 29 *Haren vztarria.*

1 Vero guertha cedin Iesufec be-
re hamabi discipuluey manā-
mendu emaitea acabatu çue-
nean, parti baitzedin handic i-
racats eta predica leçaçat hayén

hirietan.

2 *Eta Ioānesec prefoindeguian ençunic Chri- *Luc 7. 18.*
sten obrác, igorrriric bere discipuluetaric biga,

3 Erran cieçon, Hi aiz ethorteco cen hura, ala
berce baten beguira gaude?

4 Eta ihardesten çuela Iesufec erran ciecén,
Çoazte eta conta ietzoçue Ioannesi, ençuten e-
ta ikusten dituçuen gauçac:

5 Itsuéc ikuftea recrubatze duté, eta mainguac
badabiltza, forhayoac chahutzen dirade, eta
gorréç ençuten duté, hilac refuscitazen dirade,
eta Euangelioa paubrey denuntiatzen çaye.

S. M A T T H E W

6 Eta dohatfu da scandalizaturen eztena nitan.

7 Eta hec ioaiten ciraden beçala, has cedin Iesus erraiten populuari Ioannezez, Ceren ikusterara ilki içan çarete defertura? haiceaz erabilten den canabera baten?

8 Baina ceren ikusterara ilki içan çarete? guiçon abillamendu preciofoz veztitu baten? huná, abillamendu preciofoac ekarten dituztenac, reguén etchetan dirade.

9 Baina cerē ikusterara ilki içan çarete? Propheta batē? bay diotfuet eta Propheta bainoagoaren.

Mal. 3. 1. 10 Ecen haur da ceinez scribatua baita,* Huná, nic igorten diat neure mandataria hire begui-tharte aitzinean, ceinec hire bidea appainduren baitu hire aitzinean.

11 Eguiaz erraiten drauçuet, ezta ilki emazte-taric iayo diradenén artean nehor, Ioannes Baptista baino handiagoric: guciagatic-ere ceruētaco refumaco chipiena hura baino hādiago da.

Luc 16. 16. 12 *Eta Ioannes Baptistaren egunetarie orain-drano, ceruētaco refumari bortcha eguitē çayo, eta keichuéc harrapatzen dute hura.

13 Ecen Propheta guciéc eta Legueac Ioannes-ganano prophetiza tu vkan duté.

Mala. 4. 5. 14 Eta, baldin nahi baduçue recebitu, *haur da Elias ethorteco cena.

15 Ençuteco beharriric duenac, ençun beça.

Luc 7. 31. 16 *Baina norequin cōparaturē dut generatione haur? Merkatuā iarriric daudē, eta bere laguney oihuz dagozten haourtchoac beçalaco da,

17 Ceinéc baitioite, Chirula foinu eguin drau-

çuegu, eta etzarete dançatu: ereffiz cātatu drau-
çuegu, eta eztuque deithorerie eguin.

18 Ecen ethorri da Ioānes iaten ez edaten ez-
tuela, eta erraiten duté, Deabrua du.

19 Ethorri da guiçonaren Semea iaten eta e-
daten duela, eta dioite, Horra, guiçon gorman-
ta eta hordia, publicanoén eta vicitze gaichto-
tacoén adifquidea. Baina iustificatu ičan da sa-
pientiá bere haourréz.

20 *Orduan has cequién *hunela* reprochatzen *Luc 10. 13.*
haren verthuterie anhitze eguin ičan cen hiriey,
ceren emendatu etziraden:

21 Maledictione hiri Corazin, maledictione
hiri Bethsaida: ecen baldin Tyren eta Sidonen
eguin ičan balirade çuec baithan eguin ičan di-
raden verthuteac, aspaldi çacurequin eta haut-
lequin emendatu ciratequeen.

22 Etare diotfuet, Tyr eta Sidon iudicioco e-
gunean çuec baino emequiago tractatuac iça-
nen diradela.

23 Eta hi Capernaū cerurano altchatu ičan ai-
cena iffernurano beheraturē aiz: ecē baldin So-
domā eguin içā balirade hi baithā eguin içā di-
radē verthuteac, egūgo egunerano egō çateán.

24 Etare badiotfuet, ecen Sodomacoac hi bai-
no emequiago tractatuac içanen diradela iudi-
cioco egunean.

25 *Dembora hartan ihardesten çuela Iesufec *Luc 10. 21.*
erran ceçan, Aitá, ceruco eta lureco Iauná, ef-
querrac rendatzen drauzquiát, ceren estali bai-
trauztec gauça hauc çuhurréy eta adituey, eta
c.iii.

S. M A T T H E V.

manifestatu baitrauztec haour chipiey.

26 Bay Aitá, ceren hala ičan baita hire placer ona.

Ioan 3. 35. 27 *Gauça guciac niri neure Aitaz eman çaiz-

Ioan 6. 46. quit: *eta nehorc eztu eçagutzen Semea Aitác baicen: ezeta Aita nehorc eztu eçagutzen Semeac baicen, eta nori-ere Semeac manifestatu nahi vkanen baitrauca.

28 Çatozte enegana fatigatuac eta cargatuac çareten guciác, eta nic pauffu emanen drauçuet çuey.

29 Har eçaçue ene vztarria çuen gainera, eta ikas eçaçue eneganic ecen eme naicela eta bi-hotzez humil: *eta çuen arimēçát pauffu eridenen duçue.

1. Ioan 5. 3. 30 *Ecen ene vztarria aifit da, eta ene cargá arin.

C A P. X I I.

1 Discipuluac Sabbath egune an buruca idoquiten ari. 7 Misericordia eta Sacrificioa. 8 Sabbathoa. 13 Efcu eyharduna fendatu. 11 Ardi lecera eroria. 15 Christec eriac fendatzen. 21 Gentilén sferançá. 22 Demoniatua fendatu. 24, 31 Blasphemioa. 25 Refuma çathitua. 28 Iaincoaren Spiritua. 33 Arbore ona edo gaichtoa. 39 Ionafen signoa. 41 Ninuacoac. 42 Egu-erdi aldeco reguiná. 43 Spiritu gaichtoac. 49 Christen eguiazco ahaideac cein.

*Marc 2. 23 1 **
luc 6. 1.
deut. 23.
25.

Embora hartan ioaiten cen Iesus ereincetan gaindi Sabbath egun batez: eta haren discipuluac ciraden gosse, eta has citecen buruca idoquitē, eta iaten.

2 Eta Phariseuc ikuffiric errã cieçoten, Horrá, hire discipuluéc eguiten dié *Sabbathoan e-guin fori eztena.

3 Baina harc errã ciecén, Eztuque iracurri *Dauid-ec golfez eguin çuena eta harequin ciradenec? 1. Sam. 21. 6.

4 Nola farthu içan cen Iaincoaren etchean, eta proposizionezco oguiac ian cituen: hetaric iatea ez haren, ez harequin ciradenén, *Sacrificadorén baicen fori etzelaric? Exo. 29. 33
Leuit. 3. 31,
eta 24. 9.

5 Edo eztuque iracurri Leguean, nola Sabbath *egunetan* Sacrificadoréc templean Sabbath eguna hausten dutén, eta hoguen-gabe diraden?

6 Bada erraiten drauçuet, ecen templea baino handiagobat hemen dela.

7 Eta baldin bacinaquite cer den, *Miserericordia nahi dut eta ez sacrificio, etzintuquezten condemnatu hoguen-gabeac. Ose. 6. 6.

8 Ecen Sabbathoaren-ere Iaun da guiçonaren Semea.

9 *Eta handic partituristic hayén synagoga e-thor cedin. Marc 3. 2.
luc 6. 6.

10 Eta huná, cen *han* guiçombat escua eyhar çuenic: eta interroga ceçaten, ciotela, Sori da Sabbath *egunean* sendatzea? *haur cioiten*, hura accusa leçatençat.

11 Eta harc erran ciecén, Nor içanen da çuetaric guiçona, ardibat duenic: eta, baldin hura Sabbathoan lecera eror badadi, harturen eta altchaturen eztuena?

S. M A T T H E W

12 Eta cembatez da guiçona ardia baino guehiago? Beraz fori da Sabbathoetã vngui eguitea.

13 Orduan diotfó guiçon hari, Heda eçac eure efcua. Eta heda ceçan, eta bercea beçain fenda cedin.

14 Eta Pharifeuéc ilkiric har ceçaten confeillu, haren contra, nolatan hura hil leçaqueten.

15 Baina Iesufec *hori* eçaguturic leku eguin ceçan handic: eta iarrei qui cequiõn gendalde handia, eta hec guciac fenda citzan.

16 Eta mehatchurequin debeta citzan ezleçaten manifesta.

17 Compli ledinçát Efaias prophetáz erran içan cena, cioela,

Efa. 42. 1. 18* Huná, ene cerbitzari elegitu dudana, ene maitea, ceinetan hartzẽ baitu bere atseguin ona ene arimác: eçarriren dut neure Spiritua haren gainean, eta iugemendu Gentiley predicaturen draue.

19 Eztu iharduquiren, ezeta oihuric eguinen, eta nehorc eztu carriquetã harẽ voza ençunen.

20 Canabera çarthatua eztu chebaturen, eta kea dariõn lihoa eztu iraunguiren: iugemendua victoriatan ilki eraci diroeno.

21 Eta haren icenean Gentiléc sperança vkanen dute.

Lehen 9. 32 22 *Orduan presentatu içan çayó demoniatu
luc 11. 14. itfu eta mutubat: eta fenda ceçan hura, halaco maneraz non itfu eta mutu *cena* minço baitzen eta ikuften baitzuen.

23 Eta spanta cedin populu gucia, eta erraiten çuen, Ezta haur David-en semea?

24 Baina Phariseuéc *hori* ençunic, erraiten çuten: *Hunec eztitu deabruac campora egoizten Beelzebub deabruén princearen partez baicen. *Lehen 9. 34
marc 3. 22.
luc 11. 15.*

25 Baina Iesufec eçaguturic hayén pensamenduac, erran cieçén, Bere contra partitua den refuma gucia, defeguinén da: eta bere contra partitua den hiric edo ethec, eztu iraunen.

26 Eta baldin Satanec Satã campora egoizten badu, bere cõtra partitua da: nolatan beraz iraunen du haren refumác?

27 Eta baldin nic Beelzebub-en partez campora egoizten baditut deabruac, çuen seméc noren partez campora egoizten dituzte? Halacotz hec çuen iuge içanen dirade.

28 Baina baldin nic Iaincoaren Spirituaz campora egoizten baditut deabruac, beraz ethorri da çuetara Iaincoaren refumá.

29 Ezpa nolatan nehor far ahal daite borthitz baten etchera, eta haren ofstillamendua pillá, baldin lehen esteca ezpadeça borthitza? eta orduan haren etchea pillaturen duque.

30 Enequin eztena ene contra da, eta enequin biltzen ari eztena barreyatzen ari da.

31 *Halacotz erraiten drauçuet, bekatu eta blasphemio gucia barkaturen çaye guiçoney: baina Spirituaren *contretaco* blasphemioa barkaturen etzaye guiçoney. *Marc 3. 24
luc 12. 10.
1. iõã. 5. 13.*

32 Eta nor-ere minçaturen baita guiçona-

S. M A T T H E W

ren Semearen contra, barkaturen çayo hari: baina nor-ere minçaturen baita Spiritu sainduaren contra, etzayo barkaturen hari ez secula hunetan, ez ethorteco denean:

33 Edo eguiçue arbore ona, eta haren fructua on: edo eguiçue arbore vstela, eta harẽ fructua vstel: ecen fructutic arborea eçagutzen da.

34 Viperén caştá, nolatan vngui minça ahal
Luc 6. 45. çaitzquete gaichto çaretelariç? *ecen bihotzeco abundantiatiaç ahoa minço da.

35 Guiçon onac bihotzeco thesaur onetic idoquiten ditu gauça onac: eta guiçon gaichtoac thesaur gaichtotic idoquiten ditu gauça gaichtoac.

36 Baina badiotfuet, eçen guiçonéc erran duqueiten hitz alfer guciacz, contu rendaturen dutela iudicioco egunean.

37 Ecen eure hitzetaric iustificaturen aiz, eta eure hitzetaric condemnaturen aiz.

38 Orduan ihardets ceçaten Scribetaric eta
Berriz 16.1 Phariseuetaric batzuc, cioitela, Magistruá, *na-
Luc 11. 29 hi guendiquec hireganic cembeit signo ikusfi.
1.cor. 1. 22.

39 Baina harc ihardesten çuela erran ciecén, Nazione gaichtoa eta adulteroa signo esquez da go: baina signoric etzayo emanen, Ionas prophetaren signoa baicen.

Ionas 2. 2. 40 *Ecen hala nola Ionas balenaren fabelean hirur egun eta hirur gau içan baitzén: hala içanen da guiçonaren Semea lurraren bihotzean, hirur egun eta hirur gau.

41 Niniuaco guiçonac iaiquiren dirade iudi-

cioan natione hunequin, eta cõdemnaturen du- *Ionas 3. 5.*
te haur: *ceren hec emendatu baitziraden Iona-
sen predicationera, eta huna, Ionas bainoagoa
hemen.

42 *Egu-erdico reguiná iaiquiren da iudicioan *1. Reg. 10. 1*
natione hunequin, eta *harc* condemnaturen du *1. chro. 9. 1.*
haur: ceren ethor baitzedin lurraren bazterre-
tic Salomonen fapientiaren ençutera, eta huná,
Salomon bainoagoa hemen.

43 *Bada spiritu fatfua ilki denean guiçonaga- *Luc 11. 24*
nic, leku leihorréz dabila, pauffu bilha, eta eztu
erideiten.

44 Orduan erraiten du, Itzuliren naiz neure il-
ki naicen etchera. Eta ethorri denean, erideiten
du hutfa, escobaturic eta appainduric.

45 Orduan ioaiten da, eta hartzen ditu bere-
quin berkeric çazpi spiritu bera baino gaichto-
agoac, eta farthuric habitatzen dirade han, *eta *2 Pier. 2. 20*
guiçon haren fina hatfea baino gaichtoago da: *heb. 6. 4.*
hala natione gaichto huni-ere helduren çayó. *eta 10. 26.*

46 *Eta hura oraino populuari minço çayola, *Marc 3. 31*
huná, haren ama eta anayec ceuden lekorean, *luc 8. 20.*
barequin minçatu nahiz.

47 Eta cembeitec erran cieçón, Hará, hire a-
ma eta hire anayec lekorean diaudec, hirequin
minçatu nahiz.

48 Baina harc ihardeften çuela erran cieçón
hura erran cionari, Nor da ene ama, eta nor di-
rade ene anayec?

49 Eta hedaturic bere escua bere discipuluén
gainera, erran ceçan, Huná ene ama eta ene a-

nayeac.

50 Ecen norc-ere eguinen baitu ene Aita ce-
ruetan denaren vorondatea, hura da ene anaye,
eta arreba, eta ama.

C A P. X I I I.

3 *Haci ereillearen comparationea.* 18 *Haren declara-
tionea.* 10, 14 *Cergatic Christ comparationez minço
den* 21 *Persecutionea.* 22 *Mundua, abraßaffunac.* 24
Hiracaren comparationea. 31 *Mustarda bihiarena.*
33 *Altchagarriarena.* 44 *Theßaur landán gordea-
rena.* 45 *Perlana.* 47 *Itßaffora egotzi farena.* 54
Christ bere herrian menospreciatu.

Marc 4. 1.
Luc 8. 5.

1 * Gun hartan berean Iesus et-
hetic ilkiric, iar cedin itlas
costán.

2 Eta bil cedin harengana gen-
detze anhitz, hambat non vn-
ci batetara farthuric iar baitzedin: eta gendetze
gucia itlas costán cegoen.

3 Eta erran cieçen anhitz gauça comparatio-
nez, cioela, Huná, ereillebat ilki cedin ereitera.

4 Eta ereitean *hacitic* batzu eror citecen bide
bazterrera: eta choriac ethorri içan dirade, eta
iretßi vkan dituzte hec.

5 Eta batzu erori içan dirade leku harriçuetar-
ra, non ezpaitzuten heuragui lurric: eta bertan
ilki citecen, ceren ezpaitzuten lur barneric.

6 Guero iguzquia goratu eta, erre içan dirade,
eta ceren ezpaitzuten erroric, eyarthu içan di-
rade.

7 Eta batzu erori içan dirade elhorri artera: e-

ta handitu ičan dirade elhorriac, eta itho vkan dituzte hec.

8 Eta batzu erori ičan dirade lur onera : eta fru etu renda ceçaten, batac ehun, berceac hiruroguey, eta berceac hoguey eta hamar.

9 Ençuteco beharriric duenac, ençun beça.

10 Orduan hurbilduric discipuluéc errã cieçoten, Cergatic comparationez minço atzaye?

11 Eta harc ihardeften çuela erran cieçén, Ceren çuey eman baitzaicue ceruëtaco refumaco secretuén eçagutzea, baina hæy etzaye eman.

12 *Ecen norc-ere baitu, hari emanen çayó, eta hambatez guehiago vkanen du : baina norc-ere ezpaitu, hari duena-ere edequiren çayó. *Berriñ 25. 29.*

13 Halacotz comparationez minço natzaye : ceren dacuffatellaric ezpaitute ikusten, eta ençuten dutellaric ezpaitute ençuten, ez aditzen.

14 *Hala complitzen da hetan Eſaiafen prophe-
tiá, ceinec baitio, Ençutez ençunen duçue, eta ez adituren : eta dacuffaçuela ikuffiren duçue e-
ta etzaizquiete oharturen. *Eſa. 6. 9. marc 4. 12. luc 8. 10. ioan. 12. 40. act. 28. 26. rom. 11. 8.*

15 Ecen guicendua da populu hunen bihotza, eta beharriéz gogorqui ençun vkan duté, eta be guiac ertſi vkan dituzté : beguiez ikus, eta beharriéz ençun, eta bihotzaz adi ezteçaten, eta conuerti eſtitecen, eta ſenda eſtitzadan.

16 Bada dohatſu dirade çuen beguiac, ecen ikusten duté : eta çuen beharriac, ecen ençuten duté.

17 *Ecen eguiaz erraiten drauçuet, anhitz Pro-
phetac eta iuſtoc defiratu vkan dutela ikuſte- *Luc 10. 24.*

S. M A T T H E W

ra *quec* ikuften dituquen gaucén, eta ezpaitituzte ikuffi: eta ençutera, ençuten dituquen gaucén, eta ezpaitituzte ençun.

Marc 4. 15
luc 8. 11.

18* *Quec* bada ençuque ereillearen comparati-
onea.

19 Noiz-ere nehorc ençuten baitu refuma har
taco hitza, eta ez aditzen, ethorten da Gaichto
hura, eta harrapatzen du haren bihotzean erein
cena: haur da bide bazterrean hacia recebitu du-
ena.

20 Eta leku harriçuetara hacia recebitu duena,
haur da, hitza ençuten, eta hura bertan bozca-
riorequin recebitzen duena:

21 Baina eztu erroric bere baithan, halacotz
da iraute gutitaco: eta tribulationeric edo perfe-
ctioneric hitzagatic heltzen denean, bertan
scandalizatzen da.

22 Eta elhorri artera hacia recebitu duena, haur
da hitza ençuten duena, baina mundu huneta-
co arthác, eta abrastaffunezco enganioac itho-
tzen duté hitza, eta fructuric eztu eguiten.

23 Baina lur onera hacia recebitu duena, haur
da hitza ençuten eta aditzen duena, ceinec fru-
ctu ekarten baitu eta eguiten, batác ehun, eta
berceac hiruroguey, eta berceac hoguey eta
hamar.

24 Berce comparationebat propofa ciecén, ci-
oela, Comparatu da ceruétaco refumá haci ona
bere landán erein duen guiçonarequin.

25 Baina guiçonac lo ceunçala, ethor cedin
haren etfaya, eta erein ceçan hiraca, ogui arteã:
eta

eta ioan cedin.

26 Eta handitu cenean belharra, eta fructu e-
guin çuenean, orduan aguer cedin hiraca-ere.

27 Orduan ethorriric aitafamiliaeren cerbitza-
riéc erran cieçoten, Iauna, eztuc haci ona erein
eure landan? nondic du beraz hiraca?

28 Eta harc erran ciecén, Guiçon etfayac hori
eguin du. Eta cerbitzariéc erran cieçoten, Nahi
duc bada goacen eta bil deçagun hura?

29 Eta harc errã ciecén, Ez: hiracaren biltzean
oguia-ere idoqui ezteçaçuen harequin batean.

30 Vtzitzaçue biac elkarrequin handitzera
vzta-arterano: eta vzta dēborán, erranen drauet
biltzaley, Bil eçaçue lehenic hiracá, eta hers eça-
çue açautoz erratzecotzat: baina oguia bil eça-
çue ene granerera.

31 *Berce comparationebat propofa ciecén, *Marc 4. 30*
cioela, Comparatu da ceruētaco refumá, mu- *luc 13. 18.*
ftarda bihi guiçon batec harturic bere landán
erein duenarequin.

32 Cein baita haci gucietaco chipiena, baina
handitu denean, berce belharrac baino handia-
go da: eta arbore bilhatzen da, hambat non e-
thorten baitirade ceruco choriac, eta ohatzeac
eguiten baitituzte haren adarretan.

33 *Berce cōparationebat erran ciecén, *cioela, Luc 13. 21.*
Comparatu da ceruētaco refumá altchagarria-
requin, cein emazte batec harturic hirur neurri
irinen barnean gorde vkan baitu, gucia altcha
dadin arterano.

34 *Gauça hauc guciac erran cietzén Iefufec *Marc 4. 33*
d.i.

comparationez gendetzey, eta comparatione gabe etzayen minçatzen.

35 Compli ledinçát Prophetáz erran içan de-
Pfal. 78. 2. na, cioela, *Irequiren dut comparationez neure
ahoa: declaraturen ditut munduaren fundatzetic
gorderic egon içan diraden gauçac.

36 Orduan vtziric populua ethor cedin etche-
ra Iesus: eta ethorri içan çaizcan bere discipu-
luac, cioitela, Declara ieçaguc landaco hiraca-
ren comparationea.

37 Eta harc ihardeften çuela érran ciecén, Ha-
ci ona ereiten duena da guiçonaren Semea.

38 Eta landá da mundua: eta haci ona, refuma-
co haourrac dirade: eta hiracá, Gaichtoaren ha-
ourrac dirade:

Apoc. 14. 39 Eta hura erein duen etfaya, da deabrua: *eta
15. vztá, mûduaren fina da: eta vzta biltzaleac, Ain-
ioel. 3. 13 gueruác dirade.

40 Bada hala nola biltzen baitute hiracá, eta
fuan erratzen, hala içanen da mundu hunen fi-
nean.

41 Igorriren ditu guiçonaren Semeac bere
Aingueruác, eta bildurē dituzte harē refumatic
fcandalo guciac, eta iniquitate eguiten dutenac.

42 Eta egotzirē dituzte labe daichecanera: han
içanen da nigar eta hortz garrafcots.

Sap. 3. 7. 43 *Orduan iustoéc arguituren duqueite iguz-
daniel 12. 3 quiac beçala, bere Aitaren refumán. Ençuteco
beharriric duenac ençun beça.

44 Berriz cōparatu da ceruētaco refumá the-
faur landa batetan gorderic dagoenarequin, hu-

ra eridenic guiçon batec estali vkan du: eta har-
çazco bozcarióz ioaiten da, eta duen gucia fal-
tzen du, eta landa hura eroften.

45 Berriz cōparatu da ceruētaco resumá gui-
çõ marchāt perla ederrén bilha dabilanarequin

46 Ceinec precio handitaco perlabat eriden
çuenean, ioanic fal baitzeçan çuen gucia, eta
eros baitzeçan hura.

47 Berriz comparatu da ceruētaco resumá fa-
re itsaffora egotzi batequin, eta *gauça* mota gu-
cietaric biltzen duenarequin:

48 Cein bethe içan cenean idoqui baitzeça-
ten vr ezpondara: eta iarriric bil citzaten onac
vncietara, eta gaichtoac cāporát iraitz citzatē.

49 Hala içanen da munduaren finean: ethorri-
ren dirade Aingueruāc, eta sepataturen ditu-
queizte gaichtoac iustoén artetic.

50 Eta egotzirē ditunqueizte labe daichecane-
ra: han içanen da nigar eta hortz garrafcots.

51 Erraiten draue Iesufec, Aditu dituçue gau-
ça hauc guciac? Diotsate, Bay Iauna.

52 Eta harc erran ciecén, Halacotz Scriba ce-
ruētaco resumán iracatlia den gucia, compara-
tu da cembeit aitafamilia bere thesauretic gau-
ça berriric eta çaharric idoquitē duē batequin.

53 Eta guertha cedin cōparatione hauc aca-
batu cituenean, Iesus iragan baitzedin handie.

54 *Eta ethorri cenean bere herrira, iracaften *Marc 6. 1.*
cituen hec berén synagoguetan: *hámbat* non *luc 4. 16.*
spantatuac baitzeuden, eta erraiten baitzuten,
Nondic huni sapientia haur eta verthuteac?

S. M A T T H E V

55 Ezta haur charpanter-seme? ezta horren a-
Ioan 6. 41. ma Maria deitzen, *eta horren anayeac Iacques
 eta Iofes eta Simon eta Iuda?

56 Eta horren arrebác eztirade guciac gu bai-
 than? nondic bada huni gauça hauc gucioc?

57 Eta scandalizatzen ciraden hartan. Eta Ie-
Marc 6. 4. fufec erran ciecén, *Ezta Prophetaric ohore ga-
uc 4. 24. be bere herrian eta bere etchean baicen.
Ioan 4. 44.

58 Eta etzeçan eguin han verthute anhitic,
 hayén incredulitatearen caufaz.

C A P. X I I I I.

2 *Herodesec Christez duen opinionea.* 3, 10 *Ioannes*
Baptistaren hatzamaiteco eta hiltzeco causá. 13
Christ desertura retiratzen. 17 *Borz oguiezco eta bi*
arrainezco miraculua. 23 *Mendian Christec othoitz*
eguiten. 26 *Eta itfas gainez çabilala,* 30 *Pierris*
hundatzetic beguiratzen. 31 *Fedea duda gabe iça-*
teco.

Marc 6. 14 1*
luc 9. 7.

Embora hartã ençũ ceçã He-
 rodes Tetrarchac Iesufẽ famá:
 Eta erran ciecén bere cerbi-
 tzariey, Haur Ioannes Baptistá
 da, hura refuscitatu içan da hi-
 letaric, eta halacotz verthutéc obratzen duté
 hunetan.

Marc 6. 17. 3 *Ecen Herodesec hatzamanic Ioannes este-
luc 3. 19. ca ceçan, eta presoindeguian eçar, Herodias ha-
 ren anaye Philipperen emaztearen caufaz.

4 Ecen erraiten ceraucan hari Ioãnesec, Eztuc
 fori hori duán.

5 Eta hura hil nahi çelalaric populuaaren beldur-

cen, *ceren Propheta beçala baitzaducatē hura. *Ber. 21. 26.*

6 Bada Herodesen for eguneco beſtá eguiten cenean, dança cedin Herodiaſen alabá artean: eta Herodesen gogara eguin ceçan.

7 Nondic iuramēdurequin prometta baitzieçon, emanen ceraucala cer-ere eſca bailedi.

8 Harc bada aitzinetic amáz inſtruitu içanic, Indac (dio) hemen platean Ioannes Baptiſtaren buruá.

9 Eta trifte cedin regue: baina cinaren, eta harequin mahainean iarriric ceudenén caufaz, mana ceçan eman lequión.

10 Eta igor ceçan Ioanneſi preſoindeguian buruären edequi eracitera.

11 Eta ekarri içan da haren buruá platean, eta eman cequión neſcatchari, eta *harc* preſenta cieçón bere amari.

12 Guero ethor citecen haren diſcipuluac, eta eramán ceçaten haren gorputza, eta ohortz ceçaten: eta ioanic conta cieçoten Ieſuſi.

13 *Eta *hori* ençunic Ieſus parti cedin handic *Marc 6. 32*
vnci batetan leku defertu batetara appart: eta *luc 9. 10.*
ençunic gendetzeac oinez iarreiçui içan çaiçcan hirietaric.

14 Eta ilkiric Ieſufec ikus ceçan gēdetze handibat eta compaffione har ceçan heçaz, eta hayén arteco eriac ſenda citzan.

15 Eta arrats aldean ethorri içan çaiçcan bere diſcipuluac, cioitela, Leku defertua duc haur, eta ordua ia iragan, eyec cōgit gendetzey, burguētarát ioanic iateco eros deçatençat.

d.iii.

*Marc 6. 38**luc 9. 13.**ioan 6. 5.*

16 Baina Iesufec erran ciecén, Eztute ioaiteco mengoaric, eyeçue ceuroc iatera.

17 Eta hec diotfote, * Eztiagu hemen borz ogui eta bi arrain baicen.

18 Eta harc erran ciecén, Ekaztaçue huna.

19 Eta populua belhar gainean iartera manaturic, eta borz oguiac eta bi arrainac harturic, beguiac cerurat goitituric, gratiác rēda citzan, eta hautfiric eman cietzen discipuluey oguiac, eta discipuluéc gendetzey.

20 Eta ian ceçaten guciéc, eta reffafia citecen: eta goiti citzaten çathi foberatuetic hamabi safqui betheric.

21 Eta ian çutenac ciraden borz milla guiçonen inguruä, emazteac eta haourrac gabe.

22 Eta bertan Iesufec bortcha citzan bere discipuluac vncian fartzera, eta haren aitzinean berce aldera iragaitera: populuari congit lemon bizquitartean.

*Marc 6. 47.**ioan 6. 16.*

23 Eta congit emanic populuari, igan cedin mendira bereciqui, othoitz eguin leçaçát. * Eta arrastu cenean ber-bera cen han.

24 Eta vncia ia itfaffoaren artean cen, baguéz tormentatua: ecen haice contra cen.

25 Eta gauären laurgarren veillán ioan cedin hetara Iesus, itfas gainez çabilala.

26 Eta hura ikuffiric itfas gainez çabilala, discipuluac trubla citecen, erraiten çutela, Fantof-mabat da, eta beldurtiz oihi eguin ceçaten.

27 Baina bertan minça cequién Iesus, cioela, Sporça çaitetzte: ni naiz etzaretela beldur.

28 Eta ihardesten ceraucala Pierrifec erran ceçan, Iauna, baldin hi bahaiz, mana neçac hiregana ethortera vr gainez.

29 Bada harc erran ceçan, Athor. Eta iautfiric vncitic Pierris ioan cedin vr gainez, Iesufgana ethor ledinçát.

30 Baina haicea fendo ikuffiric, icit cedin: eta hundatzen haffi cenean oihu eguin ceçan, cioela, Iauna, falua neçac.

31 Eta bertan Iesus escua hedaturic lot cequión, eta diotfó, O fede chipitacoá, cergatic dudatu duc?

32 Eta farthu ciradenean vncira, foffega cedin haicea.

33 Orduan vncian ciradenéc ethorriric adora ceçaten hura, cioitela, Eguiazqui Iaincoaren Seme aiz.

34 *Eta berce aldera iraganic ethor citecen *Marc 6. 53*
Genefaretco lurrera.

35 Eta hura eçagutu vkan çutenean leku hartaco guionéc, igor ceçaten inguruco aldiri gucietara, eta presenta cietzoten eri ciradē guciac.

36 Eta othoitz eguiten ceraucaten solament hunqui leçaten haren abillamendu ezpaina, eta hunqui vkan çuten guciac, fenda citecen.

C A P. X V.

3 *Guionén doctrináz. 12 Scādalizatzeaz. 13 Lāda-re erroetatic idoquirē denaz. 18 Cerc nehor satfutzen duen. Chananearen alabá fendatu. 24 Christ norgatic igorri içan den. 26 Haourrén oguiaz. 28 Fe-deaz. 30 Christec eriac fendatsen. 36. Çazpi o-guiezco miraculua.*

Marc 7. 1. 1 *

Rduan ethorten dirade Ie-
fufgana Ierufalemetar Scri-
ba eta Pharifeu batzu, dioi-
tela,

2 Cergatic hire discipuluéc
iragaiten dute aitzinecoen ordenança? ecen
eztitie ikutzen bere efcuac oguia iaten dute-
nean.

3 Eta harc ihardeften çuela erran cieçén, Eta
çuec cergatic iragaiten duçue Iaincoaren mana
mendua çuen ordenançaz?

Exo. 20. 12. 4 Ecen Iaincoac manatu vkan du, dioela, * O-
deut. 5. 16. horaitzac eure aita eta ama. Eta, * Aita edo ama
eph. 6. 2. maradicaturen duena, herioz hil bedi.

Exo. 21. 17. 5 Baina çuec dioçue, Norc-ere erranen bai-
leui. 20. 9. trauca aitari edo amari, Eneganic den dono gu-
prou. 20. 20 cia probetchaturen çaic: ohora ezpadeça-ere
bere aita edo bere ama *hoguen gabe date.*

6 Eta ezdeustu vkan duçue Iaincoaren mana-
mendua çuen ordenançáz.

7 Hypocritác, vngui prophetizatu vkan du çu
eçaz Efaiafec, dioela,

Efa. 29. 13 8* Populu haur ahoz hurbiltzen çait, eta ezpai
néz ohoratzen nau: baina hauén bihotza vrrun
da eneganic.

9 Baina alferretan ohoratzen naute, iraca-
ften dituztela doctrinatzát guiçonén manamẽ-
duac.

Marc 7. 14. 10 *Eta populua beregana deithuric erran cie-
çén, Ençun eçaçue eta adi eçaçue.

11 Eztu ahoan fartzen denac fatfutzen guiçona: baina ahotic ilkiten denac fatfutzen du guiçona.

12 Orduan hurbilduric bere discipuluéc erran cieçoten, Eçagutu duc nola Phariseuac propos hori ençunic scandalizatu içan diraden?

13 Eta harc ihardeften çuela erran ceçan, *E- *Ioan. 15. 1*
ne Aita ceruëtacoac landatu eztuen landare gucia erroetarie idquiren da.

14 Vtzitzaçue, *itfuric itfuén guidari dirade: *Luc 6. 39.*
balدين itfuac itfua guida badeça, biac hobira eroriren dirade.

15 * Orduan ihardeften çuela Pierrifec erran ci- *Marc 7. 17*
eçon, Declara ieçaguc comparatione hori.

16 Eta Iesufec erran ceçan, Oraino çuec-ere adimendu gabe çarete?

17 Oraino eztuçue aditzē ecen ahoan fartzen den gucia, fabelera ioaiten dela, eta retreitera egoizten dela?

18 Baina ahotic ilkiten diradenac, bihotzetic partitzen dirade, eta hec fatfutzē dute guiçona.

19 * Ecen bihotzetic partitzen dirade pensamē- *Gen. 6. 5.*
du gaichtoac, hiltzecác, adulterioac, paillardic- *eta 8. 21.*
çác, ohoinqueriác, testimoniage falsuac, gaitzerraitecác.

20 Hauc dirade guiçona fatfutzē dutenac: baina escuac ikuci gaberico iateac, eztu guiçona fatfutzen.

21 * Eta ilkiric handic Iesus ioan cedin Tyreco *Marc 7. 24*
eta Sidongo comarquetarat.

22 Eta huná, emazte Chananeabat aldiri he-

taric ilkiric, oihuz iar cedin, ciotfola, Auc pietate niçaz Daid-en seme Iauná, ene alaba duc deabruaz gaizqui tormentatua.

23 Baina harc etzieçon ihardets hitzic. Orduan hurbilduric bere discipuluéc othoitz ce-guioten, cioitela, Emóc cõgit: ecen oihuz diaoc gure ondoan.

Lehen. 10.6 24 Eta harc ihardesten çuela erran ceçan, *Ez-naiz igorri Ifraieleco etheco ardi galduetara baicen.

25 Eta harc ethorriric adora ceçan hura, cioe-la, Iauna, aiuta neçac.

26 Eta harc ihardesten çuela erran ceçan, Ez-tun gauça bidezcoa haourrén oguiarē hartzea, eta chakurrey egoiztea.

27 Baina harc erran ceçan, Hala duc, Iauna, baina chakurrec-ere bere nabuffién mahainetic erorten diraden appurretatic iaten dié.

28 Orduan ihardesten çuela Iesufec erran cie-çon, O emaztea, hãdi dun hire fedea: eguin be-quin nahi dunán beçala. Eta fenda cedin haren alabá orduandanic.

29 Eta partituristic handic Iesus ethor cedin. Galileaco itfas aldera: eta iganic mendira, iar cedin han.

Efa. 35. 5. 30 Orduan ethor cedin harengana anhitz gen-detze, çutela berequin *mainguric, itsuric, mu-turic, hebainic eta anhitz berçeric: eta eçar ci-tzaten Iesufen oinetara, eta fenda citzan.

31 *Hala* non populuac mirets baitzeçan çacufquianean mutuac minçatzen, hebainac

sendaturic, mainguac çabiltzala, itsuéc ikusten çutela: eta glorifica ceçaten Israeleco Iaincoa.

32 * Orduan Iesufec beregana deithuric bere *Marc 8. 1.* discipuluac erran ceçan, Compaffione dut populu huneçaz: ecen ia hirur egun du enequin dagoela, eta eztute cer ian deçaten: eta eztitut baruric igorri nahi, bidean flaca eztitencçat.

33 Eta bere discipuluéc diotsote, Nondic guri hambat ogui desertuan hunambat genderen reffafiatzeco?

34 Eta diofte Iesufec, Cembat ogui dituçue? Eta hec erran cieçoten, Çazpi, eta arraintcho batzu.

35 Orduan mana ceçan populua lurrean iartera.

36 Eta harturic çazpi oguiac eta arrainac, gratiac rendaturic hauts citzan, eta eman cietzén bere discipuluey: eta discipuluéc populuari.

37 Eta ian ceçaten guciéc, eta reffafia citecen: eta goiti citzaten çathi soberatueticaric çazpi lasqui betheric.

38 Eta ian çutenac ciraden, laur milla guiçon, emazteac eta haourrac gabe.

39 Orduan congit emanic gendetzeari, igan cedin vnci batetara: eta ethor cedin Magdaleco bazterretara.

S. M A T T H E W

C A P. X V I.

4 Ionafen signoa Phariseuey emaiten. 6 Hayén altcha garria. 13 Gendéc Christez duten reputationea. 16 Christ promettatu iñan cena, nola Iesus den. 17 Fedea Iaincoaganic heldu. 18 Harriaren gainean Eliçd. 19 Gakoac. Lotzea. Lachatzea. 21 Christec aitzine-
tic bere herioa erraiten. 23 Pierris Sathan deithu. 24 Christi iarreigui nahi çayonac cer eguïteco. 25 Vici-
tzearen galtzea edo erideitea.

Marc 8. 12
luc 12. 54
lehen 12. 39

1 * Ta ethorriric Phariseuéc eta Sadduceuéc, tentatzen çutela requiri ceçaten cembeit signo cerutic eracuts liecén.

2 Baina harc ihardesten çuela er-
ran cieçén, Arratsean, erraitten duçue, Dembo-
ra eder *equinen du*: ecen gorri da ceruä.

3 Eta goicean *dioçue*, Egun tempestate *equinen du*: ecen ceruä orzgorri gaitz da. Hypocritác, ceruären irudiaz, iugeatzen daquiçue, eta dem-
boretaco signoéz ecin diroçue?

lehen 12. 39 4 * Generatione gaichtoa edo adulteroa signo esquez dago, eta signoric etzayo hari emanen

Ionas 2. 1. * Ionas prophetarē signoa baicen. Eta hec vtzi-
ric ioan cedin.

Marc 8. 14 5 * Eta ethorri ciradenean harē discipuluac ber-
ce aldera, ahanz cequién ogui hartzera.

6 Eta Iesufec erran ciecen, Gogoauçue eta be
guira çaitetzte Phariseuén eta Sadduceuén alt-
chagarritic.

7 Eta hec iharduquiten çutén bere artean, ci-
oitela, *Hori dio*, ceren oguiric hartu eztugun.

8 Eta Iesufec eçaguturic erran cieçén, Cer diharducaque ceurón artean, fede chipitacoác, ceren oguiric hartu eztuçuen?

9 Oraino eztuque aditzen, eta etzarete guehiagóric orhoit* borz milla *guiçonén* borz oguiéz, eta cembat faskui goititu cintuzten? *Lehẽ 14.17*
ioan. 6. 9.

10* Ezeta laur milla *guiçonén* çazpi oguiéz, eta cembat faskui goititu cintuzten? *Lehẽ 15.34*

11 Nola eztuque aditzen ecen eztrauçuedala oguiz erran, beguira cindeizten Pharifeuén eta Sadduceuén altchagarritic?

12 Orduan adi ceçaten ecen etzuela erran, beguira litecen ogui altchagarritic, baina Pharifeuén eta Sadduceuén doctrinatic.

13* Eta ethorri cenean Iesus Cefareaco bazter Philipperenetara, interroga citzan bere discipuluac, erraiten çuela, Ni nor naicela dioite *guiçonéc*, *guiçonaren* Semea? *Marc 8. 27*
luc 9. 18.

14 Eta hec erran ceçaten, Batzuc, Ioannes Baptista: eta bercéc, Elias: eta bercéc, Hieremias, edo Prophetetic bat.

15 Diofte, Eta çuec nor naicela dioque?

16 Ihardeften çuela Simon Pierrifec erran ceçan, *Hi aiz Chrift Iainco viciaren Semea. *Ioan. 6. 69.*

17 Eta ihardeften çuela Iesufec erran cieçón hari, Dohatfu aiz Simon Ionaren semea: ecen haraguiac ez odolac eztrauc *hori* reuelatu, baina ene Aita ceruétan denac.

18 Baina are nic erraiten drauat, ecen hi aicela *Pierris, eta Harri hunen gainean edificaturen *Ioan. 1. 42.*
dudala neure Eliçá: eta ifernuco borthác etza-

izcala hari garaithuren.

Ioan. 20. 21 19 * Eta hiri emanen drauzquiāt ceruētaco re-
fumaren gakoac, eta cer-ere lothuren bai-
tuc lurrean, lothua iċanen duc ceruētan: eta
cer-ere lachaturen baituc lurrean, lachatua i-
ċanen duc ceruētan.

20 Orduan mana citzan expreffuqui bere di-
ſcipuluac nehorī ezlerroten, hura cela IESVS
CHRIST.

21 Orduandanic has cedin Iefus bere diſcipu-
luey declaratzen, ecen behar ċuela ioan Ieru-
ſalemera, eta anhitz ſuffritu Ancianoetarie e-
ta Sacrificadore principaletarie, eta Scribeta-
ric, eta heriotara eman *behar cela*, eta herene-
co egunean, reſuſcitatu.

22 Eta hura appartaturic has cequión Pierris
reprotchatzen, cioela, Eurorċaz auc pietate,
Iauna: etzaic hiri hori helduren.

23 Eta harc itzuliric errā cieċón Pierrifi, Gui-
belerat adi eneganic Satan, empatchu atzait: e-
cen eztituc aditzen Iaincoaren *diraden* gauċac,
baina guiċonén *diradenac*.

Lehē 10. 38 24 * Orduan Ieſufec erran cieċén bere diſcipu-
marc 8. 34. luey, Baldin nehor ene ondoan ethorri nahi ba-
luc 9. 23. da, renuntia beċa bere buruāz, eta har beċa be-
ota 14. 27 re crutzea, eta berrait niri.

Marc 8. 35 25 * Ecen norc-ere nahi vkanen baitu ſaluatu
luc 9. 24 bere vicia, galduren du hura: eta norc-ere gal-
eta 17. 33 duren baitu bere vicia ene cauſaz, eridenen du
lehen 10. 39 hura.
ioan. 12. 25

26 Ecen cer probetchu du guiċonac baldin

mundu gucia irabaz badeça, eta bere arima gal badeça? edo cer emanen du guïçonac bere ari-maren recompensamendutan?

27 Ecen guïçonaren Semea ethorriren da be-re Aitaren glorián bere Aingueruëquin: * eta
Pfal. 62.12
rom. 2. 6.
apoc. 22.12

28 *Eguiaz diotfuet, badirade hemen present
Marc 9. 1.
luc 9. 27.
 diradenetaric batzu, herioa dastaturen eztute-nic, guïçonaren Semea bere refumara ethorten ikus diroiteno.

CAP. XVII.

2 *Christ transfiguratu. 5 Hura ençuteco. 11 Elias. 13 Ioannes Baptista. 15 Lunaticoa sendatu. 17 Apostoluén incredulitatea. 20 Fedearen botherea. 21 Orationea eta barura. 22 Christec bere passiónea aitzinetic erraiten. 25 Tributa pagatsen.*

1 * Ta sey egunen buruán, har ci-tzan Iesufec Pierris eta Iac-ques eta Ioannes haren ana-yea, eta eraman citzan appart
Marc 9. 2.
luc 9. 28
 2 mendi gora batetara.

2 Eta tranffigura cedin hayén aitzinean, eta ar-gui cedin haren beguithartea iguzquia beçala, eta haren abillamenduac churi citecen arguia beçala.

3 Eta huná, ikus citzaten Moyfes eta Elias ha-requin minço ciradela.

4 Eta ihardesten çuela Pierrifec erran cieçón Iesufi, Iauna, on duc gu hemen garén: nahi ba-

S. M A T T H E V

duc, eguin ditzagun hemen hirur tabernacle,
bat hire, eta bat Moyfesen, eta bat Eliafen.
5 Oraino hura minço cela, huná, hodey argui
batec estal citzan hec: eta huná vozbat hodeye-
Lehē 3. 17. tic, cioela, *Haur da ene Seme maitea, ceinetā
2. pier. 1. 17 neure atseguin ona hartzen baitut: huni beha ça
quizquiote:

6 Eta *hori* ençunic discipuluac eror citeçen, be-
re beguithartén gainera, eta icit citecē haguitz.
7 Orduan ethorric Iesufec hūqui citzan hec,
eta erran ciecén, Iaiqui çaitezte, eta etzarete-
la beldur.

8 Eta goitituric bere beguiac nehor etzeçaten
ikus Iesus bera baicen.

9 Eta menditic iauften ciradela, mana citzan
Iesufec, cioela, Nehori ezterroçuela viñionea,
guiçonaren Semea hiletaric refuscita daiteno.

Marc 9. 11. 10 *Eta interroga ceçaten bere discipuluéc, ci-
oitela, Cergatic beraz Scribéc erraiten dute *e-
Mal. 4. 5. cen Elias behar dela lehen ethorri?

lehen 11. 14 11 Eta ihardeften çuela Iesufec erran ciecén,
Elias ethorriren bada lehen, eta bere staturaco
ditu gauça guciac:

12 Baina erraiten drauçuet ecē Elias ia ethorri
dela, eta hura eztute eçagutu vkan, baina eguin
dute harçaz nahi vkan duten gucia: hala guiço-
naren Semeac-ere suffrituren du hetaric.

13 Orduan adi ceçaten discipuluéc ecen Ioan-
nes Baptistáz erran cerauela.

Marc 9. 17 14 *Eta ethorri ciradenean populuagana, ethor
luc 9. 18. cedin harengana guiçombat, haren aitzinean
belhau-

belhauricatzen cela,

15 Eta cioela, Iauna, auc pietate ene semeaz, e-
cen lunatico duc eta gaizqui tormentatzen: ecē
maiz erorten duc fura, eta maiz vrera.

16 Eta presentatu diraueat hura hire discipulu-
ey, eta ecin fendatu dié.

17 Eta ihardesten çuela Iesufec erran ceçan, O
natione finhefte gabea eta bihurriá, noizdrano
finean çuequin içanen naiz? noizdrano fine-
an suportaturē çaituztet? ekardaçue hura huna.

18 Eta mehatcha ceçan deabrua Iesufec, eta il-
ki cedin harenganic: eta fenda cedin muthilla or
duandanic.

19 Orduan ethorriric Iesufgana appart discipu
luéc erran cieçoten, Cergatic guc ecin campo-
ra egotzi vkan dugu hura?

20 Eta Iesufec erran ciecen, Çuen finhefte ga-
beagatic: *ecen eguiaz diotfuet, baldin mustarda *Luc 17. 6.*
bihibat *den* becembat fede baduçue, erranen
draucaçue mendi huni, Iregan adi hemendic
hara: eta iraganen da, eta etzaicue deus impos-
fibleric içanen.

21 Baina *deabru* mota haur ezta ilkiten orati-
onez eta barurez baicen.

22 *Eta hec Galilean vfatzen çutela, erran cie- *Berriá 20.*
cén Iesufec, Içanen da, guiçonaren Semea liura- *18.*
turen baita guiçonon escuetara: *marc 9, 31.*
luc 9. 44.

23 Eta hilen dute hura: baina hereneco eguneã
refuscitaturen da: eta triste citecen haguitz.

24 Eta ethorri içan ciradenean Capernaume-
ra, ethor citecē Pierrisgana didrachmác recebi-

e.i.

S. M A T T H E V

tzen cituztenac, eta erran cieçoten, Çuen magiftruac didrachmác eztitu pagatzen?

25 Dio, Bay. Eta etchean farthu içan cenean, aitzin cequión I E S V S, cioela, Simon, cer irudi çaic? Lurreco reguéç norenganic hartzen dituzté tributac eta taillac? beré haourretaric, ala bercetacoetaric?

26 Diotfa Pierrifec, Bercetacoetaric. Diotfa Iefufec, Beraz libre dituc haourrac.

27 Baina scandaliza eztitzagunçát, itfaffora ioanic, egotzac amuá: eta lehen iganen den arraina har eçac, eta haren ahoa irequiric eridenen baituc staterabat: harturic hura eman iecéc enegatic eta hiregatic.

C A P. X V I I I.

1 *Ceruëtaco refumán nor guehien.* 4 *Humilitatea.* 5 *Chipiaren recebitzea Christen icenean.* 6 *Ez nehor scandalizatzeco.* 10 *Chipiac ez menospreciatzeco.* 11 *Certara Christ ethorri.* 12 *Ardi errebelatua.* 15 *Correctione fraternala.* 17 *Excommunicationea.* 21, 35 *Barkatzea.* 23 *Bere cerbitzariey contu esquez dauen reguearen comparationea.*

Marc 9. 33
luc 9. 46

1 *

Rdu hartan berean ethor citecen Iefusgana discipuluac, cioitela, Nor da handiena ce ruëtaco refuman?

2

Eta deithuric haourtchobat beregana Iefufec, eçar ceçan hura hayén artean.

Berr. 19. 14
1 cor. 14. 20

3 *Eta erran ceçan, Eguiaz erraiten drauçuet, baldin conuerti ezipaçaitezte, eta haourtchoac

beçalaca ezaçaitezte, etzarete farthuren ceru-
ëtaco refumán.

4 Norc-ere bada bere buruã humiliaturen bai
tu haourtcho haur *den* beçala, hura da handie-
na ceruëtaco refumán?

5 Eta norc-ere recebituren baitu hunelaco ha-
ourtchobat ene icenean, ni recebitzen nau.

6 *Baina norc-ere scandalizaturen baitu ni ba-
ithan finhesten dutē chipi hautaric bat, harc ho-
be luque vrka lequión bere leppoã aſto-errota
harribat, eta hunda ledin itſas hundarrean.

*Marc 9. 42
Luc 17. 1.*

7 Maledictione munduari ſcandaloén cauſaz:
ecen neceſſario da ſcandaloac datocen, badaric-
ere maledictione guiçon hari, ceinez ſcandalo
ethorten baita.

8 *Baldineta eure eſcuac edo eure oinac trebu-
ca eraciten bahau trenca eçac hura eta iraitzac
eureganic, hobe duc hire, mainguric edo eſcuba
koitzdun vicitzean far adin, ecen ez bi eſcuac e-
do bi oinac dituála fuco gehennara iraitz adin.

*Lehen 5. 30
Marc 9. 43*

9 Eta baldin eure beguiac trebuca eraciten ba-
hau, idocac hura, eta iraitzac eureganic: hobe
duc hire, begui batarequin vicitzeã far adin, ecē
ez bi beguiac dituala fuco gehennara iraitz adin

10 Beguirauçue menoſprecia ezteçaçuen chi-
pi hautaric bat: *ecen erraiten drauçuet hauen
Aingueruēc bethiere dacuſſatela ene Aita ceru-
etan denaren beguithartea.

Pſal. 34. 8

11 *Ecen ethorri ičan da guiçonaren Semea
galdu cenaren ſaluatzera.

Luc 19. 10.

12 *Cer irudi çaiçue? baldin guiçon batec e-
e ii.

Luc 15. 4.

S. M A T T H E W

hun ardi baditu, eta hetaric bat errebela badadi, eztitu lauroguey eta hemeretziac vtziten, eta mendietara ioanic eztu errebelatu cena bilhatzen?

13 Eta baldin guertha badadi eriden deçan hura, eguiaz erraiten drauçuet ecen bozcario guehiago duela harçaz, ecen ez lauroguey eta heme retzi errebelatu etziradenez.

14 Halaber ezta çuen Aita ceruëtan denarë vorondatea chipi hautaric bat gal dadin.

*Luc 17. 3.
leui 19. 17
eccl. 19. 13.
iac. 5. 19.*

15* Eta baldin hire anayec hire contra faltatu badu, oha eta reprehendi eçac hura, hire eta haren beraren artean: baldin behatzen baçaic, irabaci duc eure anayea.

*Deu. 19. 15
ioan. 8. 17
2. cor. 13. 1.
heb. 10. 28*

16 Baina baldin behatzen ezpaçaic, har itzac eurequin oraino bat edo biga: *biga edo hirur testimonioren ahoan hitz gucia fermu dençat.

*2. Cor 5. 9.
2. the. 3. 14
Ioan. 20. 23*

17 Eta baldin hæy behatzen ezpaçaye, erróc Eliçari: eta baldin Eliçari behatzen ezpaçayó, albeiheduca *pagano eta publicano beçala.

18 Eguiaz erraiten drauçuet, *cer-ere lothurë baituçue lurrean, lothua içanen da ceruän: eta cer-ere lachaturen baituçue lurrean, lachatua içanen da ceruän.

19 Berriz diotfuet ecen baldin çuetaric biguec consenti badeçate lurraren gainea, esca ditecen gauça gucia eguinen çayela ene Aita ceruetan denaz.

20 Ecen non baitirade biga edo hirur bilduric ene icenean, han naiz hayén artean.

21 Orduan harengana hurbilduric Pierrifec er ran ceçan, Iauna, cembatetarano bekatu eguinen du ene contra ene anayec, eta barkaturen draucat? **ala* çazpitarano?

Luc 17. 4.

22 Diotsó IESVSEC, Eztioffát çazpitarano, baina çazpitan hiruroguey eta hamarretarano.

23 Halacotz da comparatu ceruëtaco resumá beré cerbitzariequin contu eguin nahi vkan duen regue batequin.

24 Eta contu eguiten haffi cenean, presenta cequión bat, hamar-milla talent hari çor ceraucanic.

25 Eta ceren harc ezpaitzuen nondic paga, ma na ceçan haren iaunac sal ledin hura, eta haren emaztea, eta haourrac, eta cituen gauça guciac: eta *çorra* paga ledin.

26 Halacotz cerbitzari hunec bere buruá lurrera egotziric supplicatzen çuen hura, cioela, Iauna, auc patientia enegana, eta gucia pagaturen drauát.

27 Orduan compaffione harturic cerbitzari haren iaunac, vtzi ceçan, eta çorra quitta cieçon.

28 Baina ilkiric cerbitzari hunec eriden ceçan bere cerbitzari quidetaric bat, ehun dine-ro çor ceraucanic: eta hura hatzamanic ithotzen çuen, cioela, Paga neçac çor duanaz.

29 Eta bere cerbitzari-quideac haren oinetara bere buruá egotziric othoitz eguiten ceraucan, cioela, Auc patientia enegana, eta gucia pae.iii.

S. M A T T H E W

gaturen drauat.

30 Baina harc etzuen eguin nahi vkan, aitzitic ioanic eçar ceçan hura prefoinean, çorra paga liroeno.

31 Bada ikuffiric haren cerbitzari-quidéc cer eguin içan cen, triste citecen haguitz: eta ethoriric declara cieçoten bere iaunari eguin içan cê gucia.

32 Orduan hura deithuric bere iaunac diotfa, Cerbitzari gaichtoá, çor hura gucia quittatu drauat, ceren othoitz eguin baitrautac:

33 Ez-auena hic-ere eure cerbitzari-quideaz pietate vkan behar, nic-ere hiçaz pietate vkan dudan beçala?

34 Orduan afferreturic bere iaunac fargeantey hura eman cieçén, hari çor ceraucan gucia paga lieçaqueono.

35 Hala ene Aita ceruëtan denac-ere eguinen drauçue çuey, baldin batbederac bere anayeri gogotic faltác barka ezpadietzoçue.

C A P. X I X.

2 *Eriac fendatu.* 3, 7 *Separationezco letrá.* 12 *Chikiratua.* 13 *Efcuén impositionea.* 14 *Haur chipiac.* 17 *Manamenduén beguiratzsea.* 21 *Perfect içatea.* 23 *Abratfac.* 29 *Gucia Chriřtgatic utzi duqueenaz.*

Maro 10. 1 1 *

Ta guertha cedin, Iefus propos hauc acabaturic parti baitzedin Galileatic, eta ethor baitzedin Iudeaco bazterretara, Iordanaren berce al-

deaz.

2 Eta iarreiqui cequi6n gendetze handi, eta fenda citzan han.

3 Orduan ethor citecen harengana Pharifeuac tentatzen 6utela, eta ciotfatela, Vtzi ahal diro gui6onac bere emaztea eceinere caufagatic?

4 Baina harc ihardeften 6uela erran cie66n, Ez-tu6ue iracurri *ecen Crea6aleac hatfetic eguin *Gen. 1. 27.* cituela arra eta emea?

5 Eta erran 6uela, *Halacotz vtziren ditu gui6o *Gen. 2. 24* nac aita eta ama, eta iunctaturen 6ay6 bere e- *1.cor. 6.16.* mazteari, eta i6anen dirade biac haraguibat. *ephef. 5. 31*

6 Bada guehiagoric eztirade biga, baina hara- guibat. Beraz Iaincoac iunctatu duena, gui6o- nac ezte6ala separa.

7 Diotfate, Cergatic beraz *Moyfefec ma- *Deut. 24. 1* natu vkan du separationeco letraren emaitera, eta haren vtzitera?

8 Diofte, Moyfefec 6uen bihotzeco gogortaf- funagatic permettitu drau6ue 6uen emazt6n vtzitera: baina hatfetic etz6n hala.

9 *Eta erraiten drau6uet ecen norc-ere vtzi- *Lehen 5. 32* ren baitu bere emaztea, paillardicagatic bai- *marc 10. 11* cen, eta berce batequin ezconduren baita, a- *luc 16. 18.* adulterio iauquiten duela: eta vtzi denarequin *1.cor. 7. 11.* ezconduren datenac adulterio iauquiten du- queela.

10 Diotfate bere discipulu6c, Baldin horlaco bada gui6onaren emaztearequilaco beharquia, eztuc on ezconcea.

11 Baina harc erran cie66n, Eztute guci6c ar- e.iiii.

S. M A T T H E W

dieften hitz haur, baina eman iĉan ĉayenéc.
 12 Ecen badirade chikiratuac amaren fabele-
 tic hala iayo iĉan diradenac: eta badirade chiki-
 ratuac, guiĉonéz chilkiratu iĉan diradenac: eta
 badirade chikiratuac ceruétaco refumagatic be
 re buruác chikiratu vkan dituztenac. Har ahal
 deĉanac, har beĉa.

Lehen 18. 3

marc 10. 13

luc 18. 15.

13 *Orduan haourtchoac presentatu iĉan ĉaiz-
 can eſcuac gainean eĉar lietzenĉat eta othoitz
 leguianĉat: eta diſcipuluec mebatcha citzaten.

14 Baina Ieſufec dioſte, Vtzitzaĉue haourt-
 choac, eta enegana ethortetic eztitzaĉuela em-
 patcha: ecen hunelacoén da ceruétaco reſumá.

15 Eta eſcuac gainean eĉarri cerauzteneá, par-
 ti cedin handic.

Marc 10.

17

Luc 18. 10.

16 *Eta huná, cembeitec hurbilduric erran cie-
 ĉón, Magiſtru oná, cer vngui eguinen dut vici-
 tzé eternala dudanĉat?

17 Eta harc erran cieĉón, Cergatic deitzen
 nauc on? eztuc nehor onic bat baicen, *eta hura*,
 Iaincoa: baldin vicitzean farthu nahi bahaiz, be
 guiraitzac manamenduac.

Exo. 20. 13

18 Diotſó, Cein? Eta Ieſufec erran ceĉan *Ez-
 tuchilen, Eztuc adulteraturen, Eztuc ebatſiren,
 Eztuc testimoniage falſuric erranen.

19 Ohoraitzac aita eta ama. Eta, Onhetſiren
 duc eure hurcoa eure buruá beĉala.

20 Diotſó guiĉon gazteorrec, Horiac guciac
 beguiratu citiat neure gatzetaſſunetic: cer orai-
 no falta ĉait?

21 Diotſó Ieſufec, Baldin perfect iĉan nahi ba-

haiz, oha, fal eçac duana, eta emã iecéc paubrey :
eta vkanen duc thefaurbat ceruân : eta athor, ar-
reit niri.

22 Eta ençun çuenean guiçon gazteorrec hitz
hori, ioan cedin trifteric : ecen on hãdiac cituen.

23 Orduan Iesufec erran ciecén bere discipu-
luey, Eguiaz erraiten drauçuet, ecen abratfa ne-
quez farthuren dela ceruëtaco resumán.

24 Eta berriz diotsuet, errachago dela cable-
bat orratzaren chulhotic iragan dadin, ecen ez
abratfa Iaincoaren resumán far dadin.

25 *Gauça hauc* ençunic harẽ discipuluac span-
ta citecen haguiz, cioitela, Nor da beraz salua
ahal daitenic?

26 Eta Iesufec *hetarat* behaturic, erran ciecén,
Guiçonac baithã hori impossible da : baina Iain-
coa baithan gauça guciac possible dirade.

27 *Orduan ihardesten çuela Pierrifec erran *Marc 10.*
ciecón, Huná, guc vtzi citiagu gauça guciac, eta *28.*
iarreiqui gaitzaizquic hiri : cer içanen da beraz *Luc 18. 28.*
gure?

28 Eta Iesufec erran ciecén, Eguiaz diotsuet,
ecen çuec niri iarreiqui çaiizquidatenóc, regene-
rationean iarriren denean guiçonaren Semea
bere maieftatearen thronoan, *iarriren çaretela *Luc 22. 30*
çuec-ere hamabi thronoén gainea, iugeatzen
dituçuela Ifraeleco hamabi leinnuac.

29 Eta norc-ere vtzi baituque etcheric, edo
anayeric, edo arrebaric, edo aita, edo ama, edo
emaztea, edo haourric, edo landaric ene icena-
ren caufaz, ehunetan hambat recebituren duela,

Berr. 20. 16.*marc* 10. 31*luc* 13. 30.

eta vicitze eternala heretaturen.

30 *Baina anhitz lehen *diradenac*, içanen dira-
de azquen: eta azquenac, lehen.

C A P. X X.

1 *Languileac mahaftira alocatzen.* 15 *Begui mali-
gnoa.* 18 *Bere passionea Iesufec aitzinetik declara-
tzen.* 20 *Zebedeoren emaztearen requesta.* 28 *Christ
gure minifire eta redemptore.* 30 *Itsu bi arguitzen.*

Cen, comparatu da ce-
ruëtaco resumá aita-
familia batequin, cein ilki
içan baita arguiaren be-
guian lâguile alocatzera
bere mahafticotzat.

2 Eta languilequin accor-
daturic dinero batetan eguneco, igor citzan be-
re mahaftira.

3 Eta ilkiric hirur orenén inguruän, ikus citzan
berce alfer ceuden batzu plaçán.

4 Eta erran ciecén, Çoazte çuec-ere *ene* maha-
ftira, eta bide datena emanen drauquet.

5 Eta hec ioan citecen. Berriz ilkiric sey eta be-
dratzi orenén inguruän, eguin ceçan molde
berean.

6 Eta hameca orenen inguruän ilkiric, eriden
citzan berce alfer ceuden batzu, eta diofte, Cer-
gatic hemen çaudete egun gucian alfer?

7 Diotsfate, Ceren nehorc ezpauquaitu alocatu.
Diofte, Çoazte çuec-ere *ene* mahaftira, eta bi-
de datena recebituren duçue.

8 Eta arrastu cenean, erran cieçón mahasti ia-beac bere recebidoreari. Dei itzac languileac, eta paga iecéc alocairuä, haffiric azquenetic lehenetarano.

9 Eta ethorri ciradenean hameca orenen inguruän *alocatuac* recebi ceçaten dinero bana.

10 Eta ethorriric lehenéc-ere, vste vkan dute guehiago recebituren çutela: baina recebi ceçaten hec-ere dinero baná.

11 Eta recebitu çutenean, murmuratzen çuten aitafamiliaaren contra,

12 Cioitela, Azquen hauc oreibat eguin dié *lanean*, eta gure bardin eguin dituc, ekarri baitugu egunaren cargá, eta beroa.

13 Eta harc ihardesten çuela hetaric bati erran cieçón, Adisquideá, eztrauät hiri bidegaberice guiten: ez aiz dinero batetä enequin accordatu?

14 Har eçac hire dena, eta habil: baina nahi diarocat azquen huni eman, hiri bay becembat.

15 Ala eznaiz haiçu nahi dudanaren eguite-ra neure onéz? ala hire beguia gaichto da, ceren ni on bainaiz?

16 *Hala içanen dirade azquenac, lehen: eta lehenac, azquen: *ecen anhitz dirade deithuac, baina guti elegituac.

*Lehë 19. 30
marc 10.
31.
luc 13. 30.
Ber. 22. 14*

17 Eta Iesufec Ierufalemera igaitean, har citzan hamabi discipuluac appart bidean, eta erran cieçén,

18 *Huná, igaiten gara Ierufalemera, eta guiçonaren Semea liuraturen çaye Sacrificadore principaley eta Scribey, eta hura condemnatu-

*Marc 10.
32.
luc 18. 31.*

S. M A T T H E W

ren dute hiltzera:

Ioan 18. 32 19 *Eta hura dute liuraturen Gētiley, eſcarnia, eta açota, eta crucifica deçatençat: baina here-neco egunean reſuſcitaturen da.

Marc 10. 35. 20 *Orduan ethor cedin harengana Zebedeo-ren ſemen amá bere ſemequin, gurtzen, eta cer-bait eſcatzen çayola.

21 Eta harc erran cieçón, Cer nahi dun? Diotſó, Ordena eçac iar ditecen ene bi ſeme hauc, bata hire eſcuinean, eta bercea ezquerrean, hire reſumán.

22 Eta ihardeſten çuela Ieſufec erran ceçan, Eztaquiçue ceren eſquez çaudeten: edan ahal diroçue nic edateco dudan copa? Eta batheya ahal çaitetzquete ni batheyaturen naicen baptifmoaz? Diotſote, Bay.

23 Orduan dioſte, Ene copá edanen baduçue, eta ni batheyaturen naicén baptifmoaz batheya turen baçarete: baina ene eſcuineã edo ezquerrean iartea, ezta ene emaiteco, baina *emanen çaye* ene Aitaz appainduric dauëney.

Marc 10. 41. 24 *Eta *hura* ençunic *berce* hamarrac bekaitz citecen bi anayéz.

Luc 22. 25.

25 Ieſufec bada hec beregana deithuric, dio, Badaquiçue ecen nationetaco principiéc ſeigno-riatzen dutela hayen gainean: eta hãdiéc autho-ritatez vſatzen dutela hayén gaynean.

26 Ordea ezta hala içanen çuen artean: baina nor-ere handi nahi içanen baita çuen artean, biz çuen muthil:

27 Eta nor-ere nahi içanen baita çuen artean

lehen ičan, biz çuen cerbitzari.

28 Hala nola guiçonarē Semea ezpaita ethorri cerbitzatu içatera, baina cerbitzatzera, eta bere viciaren rançoinetan anhitzengatic emaitera.

29 *Eta hec Iericotic partitzen ciradela, gendetze handi iarreiqui cequiön. *Marc 10. 46.*

30 Eta huná, bi itfu bide bazterrean ceudenec, ençunic ecen Iesus iragaiten cela, oiuhu eguin ceçaten, cioitela, Auc pietate guçaz Daid-en feme Iauná. *Luc 18. 35.*

31 Eta gendetzeac mehatchatzen cituen hec ichil litecençát, baina hec oiuhu guehiago eguiten çutē, cioitela, Auc pietate guçaz Daid-en feme Iauná.

32 Eta gueldituric Iesufec dei citzan, eta erran ceçan, Cer nahi duçue daguiçuedan?

33 Diotfote, Iauna, gure beguiac irequi ditecē.

34 Eta compaffione harturic Iesufec hunqui citzan hayén beguiac: eta bertan ikuftea recebi ceçatē hayén beguiéc, eta hari iarreiqui cequizquiön.

CAP. XXI.

7 *Christec Ierusalem bere sartzea eguiten. 12 Sal-tzaleac eta erosleac templetic egoizten. 14 Eriac sendatzen. 16 Bere recebitzaleac fustēgatzten. 19 Picotzea eyhartzen. 22 Fedearen indarra orationean. 25 Ioannesen Baptismoa. 31 Iaincoaren vorondatea eguiten dutenac. 32 Iudu incredulac. 33 Mahasti alocairutan emanaren comparationea. 42 Har cantoin nabuffia. 43 Iuduac iraizten, eta Gentilac recebitzen.*

S. M A T T H E V

Marc 11. 1. 1 *
luc 19. 29.

Ta Ierufaleme aldera cirade-
neã, eta ethor citeceneã Beth-
phagera, Oliuatzetaco mendi
aldera, orduan Iesufec igor ci-
tzan bi discipulu,

2 Erraiten cerauela, Çoazte çuen aurkaco bur-
gura, eta bertan eridenen duçue asto emebat e-
ltecatua, eta vmebat harequin: lachaturic ekar
ietzadaçue.

3 Eta baldin nehore deus badarraçue, erraçue
ecen Iaunac behar dituela: ecen bertan igorri-
ren ditu hec.

4 Bada haur gucia eguin içan da Prophetáz
erran cena compli ledinçát, cioela,

Esa. 62.11.
zacha. 9. 9.
ioan. 12.15.

5 *Erroçue Siongo alabari, Huná, eure reguea
ethorten çain manforic, eta asto emearen, eta
vztarricoaren vme arraren gainean iarria.

6 Discipuluac bada ioan citecen, eta eguin ce-
çaten Iesufec ordenatu cerauën beçala.

7 Eta ekar citzaten astoa eta vmea, eta eçar ci-
tzaten hayén gainean bere abillamenduac, eta
iar eraci ceçaten hayén gainean.

8 Eta gendetze handic heda citzaten bere a-
billamenduac bidean, eta bercéc adarrac picca-
tzen cituzten arboretaric, eta bidean hedatzen.

9 Eta aitzinean ioaiten eta iarreiçuiten cen po-
pulua oihuz cegoen, cioela, Hofanna David-en
femeá: benedicatu *dela* Iaunaren icenean ethor-
ten dena, Hofanna leku gorenetan *aicená*.

10 Eta farthu cenean hura Ierufalemen, ciuita-
te gucia moui cedin, cioela, Nor da haur?

11 Eta populuac erraiten çuen, Haur da Iesus Prophetá Galilean *den* Nazareteco.

12 *Eta far cedin Iesus Iaincoren templean, eta egotz citzan campora * templean saltzen eta errosten ari ciraden guciac: eta cambiadorén mahainac itzul citzan, eta vffo colombác saltzen cituztenen cadirác.

13 Eta diofte, Scribatua da, * Ene etchea, orationetaco etche deithuren da: * baina çuec hura gaichtaguin lece eguin duçue.

14 Orduan ethor citecen harengana itsuac eta mainguác templean: eta fenda citzan hec.

15 Baina ikuffiric Sacrificadore principaléc eta Scribéc *harc* eguin cituē miraculuac, eta haour-raco oihuz ceudela templean, eta erraitē çutela, Hofanna Daud-en femeá: gaitzi cequién.

16 Eta erran cieçoten, Badāçuc hauc cer dioitén? Eta Iesufec errā ciecén, Bay: eztuçue egundano iracurri, *Haourrén eta edosquiten dute-nén ahotic complitu vkan duc laudorioa.

17 Eta hec vtziric, ilki cedin hiritic campora Bethaniarat: eta oftatu har ceçan han.

18 Eta goiceã hirirát itzultzē cela, goffe cedin.

19 *Eta ikuffiric ficotzebat bidearen gainean, ethor cedin hartara, eta etzeçan deus hartan eriden hostoric baicen: eta diotfa, Guehiago fructuric hireganic for eztadila seculan. Eta eyhar cedin bertan ficotzea.

20 Eta hori ikuffiric discipuluéc mirets ceçaten, cioitela, Nolatan bertan eyhartu içan da ficotzea?

Marc 11.
11.

luc 19. 45.

ioan 2. 13.

Deu. 14. 25

Esa. 56. 7.

marc 7. 11.

luc 19. 46.

Iere. 7. 11.

Pfal. 8. 3.

Marc 11.

13.

S. M A T T H E V

21 Eta ihardeften çuela Iefufec erran ciecén, Eguiaz erraiten drauçuet, baldin fede baduçue, eta duda ezpadeçaque, ez solament ficotzeari *eguin içan çayona* eguinen duçue, baina are baldin mendi huni badarroçue, Khen adi, eta iraitz adi itfaffora eguinen da.

Lehen 7. 7. 22 *Eta cerere galde eguinen baituçue orationean finheften duçuela, recibituren duçue.
Marc 11. 24.

ioan 15. 7. 23 *Eta ethorri cenean templera, Sacrificado-
1. ioã 3. 22. re principalac eta populuco Ancianoac, hura
marc 11. 27. iracasten ari cela, ethor citecen harengana, cioitela, Cer autoritatez gauça horiac eguiten dituc? eta norc hiri eman drauc autoritate hori?

luc 20. 1.

24 Ihardeften çuela Iefufec erran ciecén, Interrogaturen çaituztet nic-ere çuec gauça batez, cein badarradaçue nic-ere erranen drauçuet, cer autoritatez gauça hauc eguiten ditudan.
25 Ioannesen Baptismoa nondic cen? cerutic ala guiçonetarie? Eta hec baciharducaten berac baithan, cioitela, Baldin erran badeçagu, Cerutic: erranen draucu, Cergatic bada hura eztucue finhetfi?

Lehen 14. 5
marc 6. 20.

26 Eta baldin badarragu, Guiçonetarie: beldur gara communaren: *ecen guciéc daducate Ioannes Prophetatan.

27 Eta ihardeften ceraucotela Iefufi, erran ceçaten, Etzeaquiagu. Erran ciecén harc-ere, Eztrauçuet nic-ere erraiten cer autoritatez gauça hauc eguiten ditudan.

28 Baina cer irudi çaiçue, Guiçon batec cituen bi feme: eta hurbilduric lehenagana, errã ceçan,
Semé

Semé habil, egun travailla adi ene mahaftian:
29 Harc ihardesten çuela erran ceçan, Eztiat
nahi: baina guero vrriquituric, ioan cedin.

30 Guero hurbilduric berceagana, erran cie-
çón halaber. Eta harc ihardesten çuela erran ce-
çan, Ni *nihoac* iauna, Eta etzedin ioan.

31 Bi hautaric ceinec eguin çuen *bere* aitaren
vorondatea? Diotsate, Lehenac. Diofte Iesufec,
Eguiaz erraiten drauçuet ecen publicanoac eta
paillardác aitzincen çaiçquçuela Iaincoaren re-
fumara.

32 Ecen ethorri da Ioannes çuetara iustitiaz-
co bideaz, eta eztuçue hura finhetfi: baina pu-
blicanoéc eta paillardéc finhetfi vkan dute: eta
çuec *hori* ikuffiric, etzarete emendatu guero,
haren finheftera.

33 *Berce cõparationebat ençuçue. Cen aita- *Marc 12. 1*
famiabab, ceinec landa baitzeçan mahaftibat, *luc 20. 9.*
eta hura hefsiz ingura baitzeçan, eta hartan ho- *efa. 5. 1, 5.*
bibat eguin ceçan lacotzát, eta edifica ceçan *iere. 2. 21.*
dorrebat, eta aloca ciecén laborariey: eta cam-
porat ioan cedin.

34 Dada fructuén fafoina hurbildu cenean, igor
citzan bere cerbitzariac laborarietara, fructuén
recebitzera.

35 Eta laborariéc harturic haren cerbitzariac,
bata çaurt ceçaten, eta bercea hil, eta bercea la-
pida.

36 Berriz igor ceçan berce cerbitzariric lehe-
nac baino guehiago, eta hæi halaber eguin cie-
cén.

S. M A T T H E V

37 Azquenean igor ceçan hetara bere semea, erraiten çuela, Ondraturen dute ene semea.

38 Baina laborariéc ikuffiric semea erran ceçaten bere artean, *Haur da primua, çatozte, hil deçagun haur, eta gatchetzan hunen here-tageari.

Berr. 26. 3,
eta 27. 2.
ioan 11. 53.

39 Eta harturic hura iraitz ceçaten mahaftitic campora, eta hil ceçaten.

40 Dathorrenean bada mahafti iabeac cer e-guinen drauë laborari hæy?

41 Diotfate, Gaichto hec gaizqui defeguinen: eta bere safoinean fructuac renda dietzoyoten berce laborariri bere mahaftia alocaturen.

42 Diofte Iesufec, Egundano eztuçue iracurri Scripturetã, * Edificaçaléc arbuyatu duten har-
ria cantoin buru eguin içan da: Haur Iaunaz e-
guin içan da, eta da gauça miragarria gure be-
guién aitzinean?

Esa. 28. 16.
psal. 118.
22.
act. 4. 11.
rom. 9. 33.
1. *pier.* 2. 7.

43 Halacotz diotfuet ecen edequiren çaiçuela Iaincoaren refumá, eta emanen çayola, hartaco fructuac eguinen dituen populuari.

44 Eta harri haren gainera eroriren dena, çathicaturen da: eta noren gainera eroriren baita, hura du chehaturen.

45 Eta ençun citzatenean Sacrificadore prin-cipaléc, eta Phariseuéc haren comparationeac, eçagut ceçaten ecen heçaz minço cela.

46 Eta hatzaman nahi çutelaric, populuaren beldur içan ciraden, ceren Propheta beçala hu-ra baitzaducaten.

2 *Esteyén comparationea.* 9 *Gentilen vocationea.* 11
Ezteyetaco arropá. 17 *Tributac nori emaiteco.* 23
Resurrectioneaz Christ interrogätzen. 32 *Iaincoa,*
vicién Iainco. 36 *Legueco manamendu handia.* 37
Iaincoaganatco eta hurcoaganatco amorioa. 41 *Ie-*
sufec Pharijeuac Christez interrogätzen.

1 Rduan Iesus ihardesten çuela,
 berriz minça cequién compa-
 rationez, cioela.

2 *Comparatu da ceruëtaco re- *Luc 14. 16.*
 fumá, bere semearen ezteyac *apoc. 19. 9.*

eguin cituen regue batequin.

3 Eta igor citzan bere cerbitzariac ezteyetara
 gomitatuén deitzera: baina etziraden ethorri
 nahi ičan.

4 Berriz igor ceçan berce cerbitzariric, cioela,
 Erreçue gomitatuëy, Huná, apprestatu dut neu-
 re barazcaria, ene cecenac eta haraquey gui-
 cenduac haraqueitatu dirade, eta gucia prest
 da: çatozte ezteyetara.

5 Baina hec conturic eguin gabe ioan citecen:
 bata bere bordarat, eta bercea bere merkatal-
 goarát.

6 Eta bercéc hatzamanic haren cerbitzariac
 iniuria eta hil citzaten.

7 Eta regue ençunic *hori* afferré cedin: eta igor-
 riric bere gendarmefac, defeguin citzan guicer-
 haile hec, eta hayen hiria erra ceçan.

8 Orduan diofte bere cerbitzariey, Ezteyac
 prest badirade, baina gomitatu ciradenac, ezti-
 f.ii.

rade digne iċan.

9 Çoazte bada bide cantoinetara, eta eridenen dituċuen guciac dei itzaċue ezteyeta.

10 Eta cerbitzari hec ilkiric bidetara, bil citzaten eriden cituzten guciac, hambat gaichtoac nola onac: eta bethe cedin ezteyén lekua, mahainean iarriric ceudenéz.

11 Eta farthu cenean regue mahainean iarriric ceudenén ikuſtera, ikus ceċan han guiċombat eztey arropaz veztitua etzenic.

12 Orduan diotſa, Adifquideá, nola huna farthu aiz eztey arropá eztuala? Eta ahoa boċa cequión.

13 Orduan erran ciecén reguec cerbitzariey, Oinetan eta eſcuetan eſtecatuſtic, ken eċaċue, eta egotzaċue campoco ilhumbera: * han iċanē da nigar eta hortz garraſcots.

*Lehen 8. 12
eta 13 42.
berr. 25. 30*

14 Ecen anhitz dirade deithuac, eta guti elegituac.

15 *Orduan appartaturic Pharifeuéc conſeillu har ceċatē nola hura hatzaman liroitén hitzean.

*Marc 12.
13.
luc 20. 20.*

16 Eta igorten dítuzte harengana bere diſcipuluac Herodianoequin, dioitela, Magiſtruá, baceaquiagu eguiati aicela, eta Iaincoaren bideá eguiazqui iracaſten duála, eta nehoren anfiaric eztuála: ecen ezago guiċonén apparentia ra behá:

17 Erraguc bada, cer irudi ċaic? bidezco da Cefari tributaren emaita, ala ez?

18 Eta eċagutuſtic Ieſuſec hayen malitiá, dio, Cergatic tentatzen nauċue hypocritac?

19 Eracustaque tributeco monedá. Eta hec presenta cieçoten dinerobat.

20 Eta erraiten draue, Norena da imagina haur eta scribua?

21 Diotslate, Cefarena. Orduan erraten draue,

*Renda ietzoque beraz Cefaren diradenac, Cefari: eta Iaincoaren diradenac, Iaincoari. *Rom. 13. 7.*

22 Eta *hori* ençunic, mirets ceçaten: eta hura vtziric ioan citecen.

23 *Egun hartan ethor citecen harēgana Sad-
duceuac, *refurrectioneric eztela dioitenac, eta
interroga ceçaten, *Marc 12. 18. luc 20. 27. Act. 26. 8.*

24 Cioitela, Magistruá, Moyfesc erran dic,

*Baldin norbeit hil bada haourric vkan gabe, haren anayeac aliançagatic harturen du haren emaztea, eta leinu eguinē drauca bere anayeri. *Deut. 25. 5*

25 Eta cituán gure artean çazpi anaye: eta lehena ezconduric hil ciedián: eta leinuric etzuenaren gainean, vtzi cieçoan bere emaztea bere anayeri.

26 Eta halaber bigarrenac eta hirugarrenac, çaz pigarrenerano.

27 Eta gucién ondoan hil ciedián emaztea-ere.

28 Refurrectionean bada, çazpietarie ceinen emazte içanen da? ecen guciéc vkan dié hura.

29 Eta ihardesten duela Iesufec diofte, Huts eguiten duque Scripturác eta Iaincoaren verthutea iaquin gabez.

30 Ecen refurrectionean eztu nehorc emazteric hartzen ez emaiten ezconçaz: baina dirade Iaincoaren Aingueruác ceruán beçala.

S. M A T T H E W

31 Eta hilén resurrectioneaz den becemba-tean, eztuque iracurri cer Iaincoaz erran iñan çaiçuen, dioela,

Exod. 3. 6. 32 *Ni naiz Abrahamen Iaincoa, eta Isaac-en
marc 12. Iaincoa, eta Iacob-en Iaincoa? Iaincoa, ezta hi-
26. lén Iaincoa, baina viciena.

33 Eta *hori* ençunic gendetzeac spanta citecen haren doctrináz.

Marc 12. 34 *Phariseuac bada, ençunic ecen Sadduce-
28. uac ichildu cituela, bil citecen elkargana.

35 Eta interroga ceçan hetaric batec, Legueco doctorac, tentatzen çuela hura, eta cioela,

36 Magiftruá, cein da manamendu handia Le-guean?

Deut. 6. 5. 37 Eta Iesufec erran cieçón, * Onhetfiren duc
luc 10. 27. eure Iainco Iauna eure bihotz guciaz, eta eure arima guciaz, eta eure pensamendu guciaz.

38 Haur duc manamendu lehena eta handia.

Leui. 19.18 39 Eta bigarrenac hura irudi dic, *Onhetfiren
marc 12. duc eure hurcoa eure buruá beçala.
31.

40 Bi manamendu hautaric Legue gucia eta Prophetác dependitzen dituc.

Marc 12. 41 *Eta bildu ciradenean Phariseuac, interro-
55. ga citzan Iesufec,
luc 20. 41.

42 Cioela, Cer irudi çaiçue Christez? noren seme da? Diotfate, Daud-en.

43 Eta diofte, Nola beraz Daud-ec Spirituz deitzen du hura Iaun? dioela,

Pfal. 110.1 44 *Erran drauca, Iaunac ene Iaunari, Iar adi e-
ne escuinean, eçar ditzaquedano hire etsayac
hire oinén scabella.

45 Beraz baldin Daid-ec deitzen badu hura
Iaun, nola da haren seme?

46 Eta nehorc ecin ihardets cieçoyon hitzic:
ez nehor etzequiôn ventura guehiagoric egun
harçaz harat interrogatzera.

CAP. XXIII.

2 *Iracaſtunetari cer hartu behar den.* 4 *Carga piçuen*
emaiteaz. 5 *Phariſeuéc cergatic obrác eguiten.* 8
Doctor bakoitza Chriſt. 9 *Iaincoa gure Aita.* 10
Doctorac. 13 *Ceruétaco reſumaren erſtea.* 16 *Tem-*
pleaz iuratzea. 23 *Mentaren detchematzea.* Iuge-
mendua. *Miſericordia.* 27 *Sepulchre churituac.* 31
Iuduec hil Prophetác. 36 *Iuduén deſtructionea.*

1 Rduan Ieſus minça cequien
gendetzey eta bere diſcipu-
luey.

2 Cioela, * Moyſefen cadirán *Eſdr. 8. 4.*
iarten dirade Scribác eta

Phariſeuac:

3 Cerere bada erranen baitrauçue beguira de-
çaçuē, beguira eçaçue eta eguiçue: baina hayén
obréñ araura eztaguiçuela: ecen erraiten duté,
eta ez eguiten.

4 * Ecen carga piçuac eta iaſſan ecin daitez- *Luc 11. 46*
quenac biltzen ditutzé, eta eçarten guiçonén *act. 15. 10.*
ſoinetara: baina bere erhiaz hunqui nahi ezti-
tutzé.

5 Eta bere obra guciac eguiten ditutzé guiço-
néz ikus ditecençát: ecen çabaltzen ditutzé
f.iiii.

S. M A T T H E W

Deut. 6. 8, bere* philacterioac, eta luçatzen dituzté bere
eta 22. 12. veztimendetaco bazterracc.

nom. 15. 38 6 *Eta on darizté lehen placey banquetetan,
Marc 12. 38. eta lehen cadirey synagoguetan,
luc 11. 43, 7 Eta salutationey merkatuetan, eta guiçonéz
eta 20. 46. deithu içateari Magistruá, Magistruá.

8 Baina quec etzaitezela dei Magistru: ecen
bat da çuen doctora, Chrift: eta quec gucioc, a-
naye çarete.

Mala. 1. 6. 9 *Eta çuen aita ezteçaçuela nehor dei lurrean:
ecen bat da çuen Aita, ceruëtan dena.

10 Eta etzaitezela dei doctor: ecē bat da çuen
doctora, Chrift.

11 Baina çuen artean handiēn dena, biz çuen
cerbitzari.

Luc 14. 11, 12 *Ecen bere buruā goraturen duena, behe-
eta 18. 14. raturen da: eta bere buruā beheraturen duena,
goraturen da.

13 Baina maledictione çuen gainean Scriba
eta Phariseu hypocritác: ceren erften baituque
ceruëtaco resumá guiçonén aitzinean: ecē quec
etzarete fartzen, eta fartzen diradenac eztitu-
que vtziten fartzera.

Marc 12. 24 *Maledictione çuen gaineā Scriba eta Pha-
40. rifeu hypocritác, ecen ireften dituque *ema* al-
luc 20. 47. hargunén etcheac, are luçaqui othoitz eguin i-
rudiz: halacotz duque condemnatione handia-
goa recebituren.

15 Maledictione çuen gainean Scriba eta Pha-
rifeu hypocritác, ecen itsaffoa eta leihorra ingu-

ratzen dituque profelytobat daguiquençát, eta eguin denean, gehennaco seme eguiten duque dobláz ceuroc baino areago.

16 Maledictione çuen gainean guidari itfuác, ceinéc baitioque, Norc-ere iuraturen baitu templeaz, ezta deus: baina norc-ere iuraturen baitu templeco vrrheaz, çordun da.

17 Erhoác eta itfuác, cein da handiago vrrhea, ala vrrhea sanctificatzen duen templea?

18 Eta *erraitē duque*, norc-ere iuraturen baitu aldareaz, ezta deus: baina norc-ere iuraturen baitu haren gaineã den oblationeaz, çordun da.

19 Erhoác eta itfuác, cein da handiago oblationea, ala oblationea sanctificatzē duen aldarea?

20 Beraz aldareaz iuratzen duenac, iuratzen du harçaz, eta haren gainean diraden gauça guciéz.

21 *Eta norc-ere iuratzen baitu templeaz, iuratzen du harçaz, eta hartan habitatzen denaz. 1. Reg. 8. 13
2. chro. 6. 2.

22 Eta iuratzen duenac ceruáz, iuratzen du laincoaren thronoaz eta haren gainean iarriric dagoenaz.

23 *Maledictione çuen gainean Scriba eta Pha Luc 11. 42.

rifeu hypocritác: ecen detchematzen dituque menta eta anifa eta cuminoa, eta vtziten dituque Legueco gauça piçuagoac, *hala nola*, iugemendua eta misericordia eta leylaltatea: gauça hauc eguin behar ciraden, eta hec ez vtzi.

24 Guidari itfuác, eltzoa irazten duque: eta camelua ireften.

25 *Maledictione çuen gainean Scriba eta Pha- Luc 11. 39.

rifeu hypocritác: ecen coparen eta plataren cã-poco aldea chahutzen duque: baina barnetic di rade arrauberiaz, eta ecceffez betheac.

26 Pharifeu itsuá, chahu eçac lehenic coparen eta plataren barnecoa, hayén cãpocoa-ere chahu dadinçát.

27 Maledictione çuen gainean Scriba eta Pharifeu hypocritác: ecen sepulchre churituac irudi duque, hec campotic eder eracusten dirade: baina barnetic hilén heçurrez eta fatfutañfun oroz betheac dirade.

28 Halaber çuec-ere campotic guiçoney eracusten çarete iusto, baina barnean hypocrifiaz eta iniquitatez betheac çarete.

29 Maledictione çuen gainean Scriba eta Pharifeu hypocritác: ecen Prophetén sepulchreac edificatzen dituque, eta iustoén monumentac ornaten.

30 Eta dioque, Baldin gure aitén egunetan i-çan baguina, ezquinén hayén lagun içanen Prophetén odolean.

31 Halatan testificatzen duque ceurón buruén contra, ecen Prophetác hil dituztenén seme çaretela.

32 Çuec-ere betha eçaque çuen aitén neurria.

33 Sugueác, vipera cañác, nola itzuriren çaiç-quiote gehennaco iugemenduari?

34 Halacotz huná, nic igorten ditut çuetara Prophetác eta Çuhurrac eta Scribác eta hetaric *batzu* hilen dituque eta crucificaturen: eta hetaric *batzu* açotaturen dituque çuen synagogue-

tan, eta persecutaturen hiritic hirira:

35 Dathorrençát çuén gainera lurrarē gainēã
iffuri içan den odol iusto guçia, *Abel iustoaren
odoletic, Zacharia Barachiaren semearen odo-
leranocoa, cein hil vkan baituque templearen
eta aldarearen artean.

Gen. 4. 8.
Heb. 11. 4.

36 Eguiaz diotfuet, ethorrico dirade gauça
hauc guciac natione hunen gainera.

37 *Ierusalem, Ierusalem, Prophetác hiltzen e-
ta hiregana igorriac lapidatzen dituaná, cemba-
tetan bildu nahi vkan ditut hire haourrac, oillo-
ac bere chitoac hegaleen azpira biltzen dituen
beçala, eta ezpaituc nahi vkan?

Luc 13. 34.
4. esd. 1. 30

38 Horrá, guelditzen çaique çuen etchea de-
fert.

39 Ecen badiotfuet, eznaucue ikussirē hemē-
dic harát derraqueçueno, Benedicatu *dela* Iau-
naren icenean ethorten dena.

CAP. XXIIII.

2, 15 *Iuduén destructionea.* 3 *Christen aduenimendua*
5, 24 *Christ falsuac.* 6, 29 *Munduaren fineco fi-*
12 *gnoac.* 12 *Iniquitatea, Charitatea.* 13 *Perfeuera-*
14 *turen duena.* 14 *Euangelioaren predicationea.* 31
32 *Aingueruéc bilduren elegituac.* 32 *Ficotzearen com-*
35 *parationea.* 35 *Iaincoaren hitza eguiazco.* 37 *No*
39 *eren egunac.* 39 *Dilubioa.* 42 *Veillatzeco.* 43
45 *Gauazco ohoina.* 45 *Cerbitzari leyala.* 48 *Cerbi-*
48 *tzari gaichtoa*

S. M A T T H E V

*Marc 13. 1. 1 **
Luc 21. 5.

Ta templetic ilkiric Iesus
retiratzen cen: eta hurbildu
içan çaiçcan bere discipulu-
ac templeco edificioén hari
eracuftera.

2 Eta Iesufec erran ciecén, Eztacusquiçue gau
Luc 19. 44. çà hauc guciac? eguiaz erraiten drauçuet, *ezta
gueldituren hemen harria harriaren gainean,
defeguin eztadin.

3 Eta hura iarriric cegoela Oliuatzetaco men-
di gainean, ethor cequizquiön discipuluac ap-
part, cioitela, Erraguc, noiz gauça hauc içanen
dirade? eta cer signo hire ethortearenic eta mun-
duaren finarenic *içanen da?*

Ephef. 5. 6.
colof. 2. 18.

4 Eta ihaðdesten çuela Iesufec errã ciecén, *Be-
guirauçue nehorc seduci etzaitzaten.

5 Ecen anbitz ethorriren dirade ene icenean,
erraiten dutela, Ni naiz Chrif: eta anhitz sedu-
cituren duté.

6 Eta ençunen dituçue guerlác eta guerla hot-
fac: beguirauçue trubla etzaitezten: ecen gau-
ça *hauc* guciac eguin behar dirade, baina ezta o-
raino içanen fina.

7 Ecen altchaturen da nationea nationearen
contra, eta resumá resumaren contra: eta içanē
dirade içurriteac, eta goffeteac, eta lur ikara-
tzeac lekutic lekura.

8 Baina hauc guciac dolore hatfeac *dirade.*

Lehë 10. 17
Luc 21. 12.
ioan. 15. 20
eta 16. 2.

9 * Orduan liuraturen çaituzte afflictionetara,
eta hilen çaituzte, eta gende guciéz gaitz etfiac
içanen çarete ene icenagatic.

10 Eta orduan scandalizaturen dirade anhitz, eta batat bercea tradituren du, eta batat bercea gaitzetfuren du.

11 Eta anhitz propheta falsu altchaturen dirade eta seducituren dute anhitz.

12 Eta ceren multiplicaturē baita iniquitatea, hozturen da anhitzen charitatea.

13 Baina norc perseueraturen baitu finerano, hura saluaturen da.

14 Eta resumaco Euangelio haur predicaturen da mundu vniuerfoan, natione guciet testimonietan: eta orduan ethorrico da fina.

15 * Dacuffaçuenean bada desolationearē abominacionea, * Daniel prophetáz erran ičan dena, leku fainduan dagoela (iracutzen duenac adi beça)

Marc 13.

14.

Luc 21. 20.

Dan. 9. 27.

16 Orduan Iudean *diratenéc*, ihes albeileguite mendietarát:

17 Eta etche gainean *datena*, ezalbeiledi iaute deusen bere etchetic eramaitera:

18 Eta landán *datena*, ezalbeiledi guibelerat itzul bere abillamenduén hartzera.

19 Dohain-gaitz emazte içorrén eta eredofquiten duqueitenén egun hetan.

20 Othoitz eguique bada çuē ihes eguita ez-tén neguän, * ezeta Sabbath *egunean*.

Act. 1. 12.

21 Ecen tribulatione handia orduan içanen da, nolacoric ezpaita içan munduarén hatfetic oraindrano, ez içanen.

22 Eta baldin laburtu içan ezipalirade egū hec nehor falua ezlaite, baina elegituacgatic, egun

S. M A T T H E W

hec laburturen dirade.

Marc 13. 21 23 Orduan baldin nehorc badarraque, * Huná
Luc 17. 23. hemen Chríst, edo han: ezalbeitzineçate fin-
hets.

24 Ecen altchaturen dirade chríst falsuac, eta
propheta falsuac, eta eguinen duté signo handi
eta miraculu: bay possible baliz, eleguituẽ-ere
seducigarri.

25 Huná, aitzinetic erran drauquet.

26 Beraz baldin nehorc erran badieçaque, Ha-
rá, defertuã da, etzaitezuela ilki, Hará, gambrat-
choetan *da*: ezteçaquela finhets.

27 Ecen hala nola chistmista ilkiten baita Ori
entetic, eta eracusten Occidenterano: hala iça-
nen da guignonaren Semearen ethorte-ere.

Luc 17. 37. 28 * Ecen non-ere içanen baita farraquia, hara
bilduren dirade arranoac-ere.

Marc 13. 29 * Eta bertan egun hetaco tribulationearen
24. ondoan, iguzquia ilhunduren da, eta eztu ema-
eze. 32. 7. nen ilharguiac bere erguia, eta içarrac erquiren
efa. 13. 10 dirade cerutic, eta ceruëtaco verthuteac ikara-
ioel 2. 31. turen dirade.
eta 3. 15

30 Eta orduan aguerturen da guignonaren Se-
mearen signoa ceruã: eta orduan plaignituren
Apoc. 1. 7. dirade lurreco leinu guciac, * eta ikuffiren dute
guignonaren Semea datorquela ceruco hodeye-
tan bothere eta gloria handirequin.

1 Cor. 15. 51 31 * Eta igorriren ditu bere Aingueruac trom-
1. thes. 4. 6. petta soinu handirequin, eta bilduren dituzte ha-
ren elegituac laur haicetaric, ceruën bazter ba-
tetic hayén berce bazterrerano.

32 Bada ficotzétic ikas eçaque comparatio-
nea, ia haren adarra ninicatzen denean eta ho-
statzen, badaquiue vdá hurbil dela.

33 Hala çuec-ere dacufquiuenean gauça
hauc guciac, albeitzinequite écen borthan hur-
bil datela.

34 Eguiaz erraiten drauquet, eztela iraganen
mende haur, gauça hauc gucioc eguin daitez-
queno.

35 *Ceruä eta lurra iraganen dirade, baina ene *Marc 13.31*
hitzac eztirade iraganen.

36 Baina egun harçaz eta orenaz den becem-
batean, nehorc eztaqui, ez ceruëtaco Aingue-
ruéc-ere, ene Aitac berac baicen.

37 Baina nola *baitziraden* Noeren egunac, ha-
la içanen da guiçonaren Semeare ethortea-ere.

38 * Ecen hala nola dilubioaren *aitzineco* egu- *Luc 17. 26*
netan iaten baitzuten eta edaten, ezconcen bai-
tziraden eta ezconçaz emaiten, Noe arkán far
cedin egunerano.

39 Eta ezpaitzeçaten eçagut dilubioa ethor
cedino, eta guciac eraman citzaqueeno: hala i-
çanen da guiçonaren Semearen ethortea-ere.

40 * Orduan biga içanen dirade landán: bata re- *Luc 17. 36.*
cebituren da, eta bercea vtziren.

41 Biguec ehoren dute errotán: bata recebitu-
ren da, eta bercea vtziren.

42 * Veilla eçaque bada, ecen eztaquiue cer or *Marc 13.*
duz çuen Iauna ethorteco den. *33*

43 * Eta hura iaquiue, ecen baldin baleaqui *Luc 12. 39.*
aitafamiliác cein goait aldiz ohoina ethor lei- *1. thes. 5. 2.*
apo. 16. 15

S. M A T T H E W

ten, veilla liroela, eta ezliroela bere etchea çul-
hatzera vtzi.

44 Halacotz çuec-ere çaudete prest: ecen vſte
eztuçuen orduan guiçonaren Semea ethorri-
ren da.

Luc 12. 42.

45 * Eta cein da cerbitzari leyala eta çuhurra,
nabuffiac muthillén compainiaren gaineco e-
çarri duena, hæy demborán vitança deyençat?

46 Dohatſu *da* cerbitzari hura bere nabuffiac
dathorrenean, hala eguiten eridenen duena.

47 Eguiaz erraiten drauçuet, ecen bere on gu-
cién gaineco hura eçarriren duela.

48 Bada baldin erran badeça cerbitzari gaich-
to harc bere bihotzean, Luçatzen du ene na-
buffiac ethortera:

49 Eta has badadi cerbitzari lagunén cehatzē,
eta iaten eta edaten hordiequin:

50 Cerbitzari haren nabuffia ethorriren da
harc vſte eztuen egunean, eta eztaquian ore-
nean:

Lehen 13

42.

Berriz 25.

30

51 Eta bereciren du hura, eta hypocriten con-
tuan eçarriren: * han içanen da nigar eta hortz
garraſcots.

C A P. X X V.

1 *Hamar virginac.* 13 *Veillatzeco.* 15 *Cerbitzari-
ey eman içan çaiſten talentac.* 18, 24 *Cerbitzari
gaichtoa.* 31 *Azquen iudicioa.* 34 *Iaincoaren be-
nedicatuac.* 35 *Mifericordiazco obrac.* 41 *Mara-
dicatuac.*

1

Rduan comparaturen
da ceruëtaco refumá
hamar virgina bere lâ-
pác harturic fpofoaren
aitzinera ilki diradene-
quin:

2

Eta hetaric borçac ci-
raden çuhur, eta borçac erho.

3 Erhoéc, bere lampén hartzean, etzeçaten har
olioric berequin.

4 Baina çuhurréc har ceçaten olio bere vncie-
tan bere lampequin.

5 Eta nola fpofoac ethortera berancen baitzu-
en, guciac logale citecen, eta loac har citzan.

6 Eta gau-herditâ oiuhu eguin cedin, Huná, fpo
foa heldu da, ilki çaitetzte haren aitzinera.

7 Orduan iaiqui citecen virgina hec guciac,
eta appain citzaten bere lampác.

8 Eta erhoéc çuhurrey erran ciecén, Iguçue
çuen oliotic: ecen gure lampác iraunguiten di-
rade.

9 Baina ihardets ceçatē çuhurrec, cioitela, Ez,
beldurrez asco eztugun gure eta çuen: baina ai-
tzitic çoazte saltzen dutenetara, eta eroffaçue
ceurondaco.

10 Eta hec eroftera ioaiten ciradela, ethor ce-
din fpofoa: eta preft ciradenac far citecen hare-
quin ezteyetara, eta erts cedin borthá.

11 Guero bada ethortē dirade berce virginac-
ere dioitela, Iauna, iauna, irequi ieçaguc.

12 Baina harc ihardeften duela, dió, Eguiaz di-
g.i.

otfuet, etzaituztet eçagutzen.

Lehen 24.
43.

marc 13 33
Luc 19. 12.

13 * Veilla eçaque bada : ecen eztaquique guiço naren Semea ethorriren den eguna ez orena.

14 * Ecen *gauça haur* guiçombat beçala *da*, cein nec lekorerat ioaitan dei baitzitzan bere cerbitzariac, eta bere onac eman baitzietzén.

15 Eta batari eman cietzón borz talët, eta berceari biga, eta berceari bat: batbederari bere anciaren araura : eta ioan cedin lekorrerat bertä.

16 Eta ioan cedin borz talentac recebitu cituena, eta traffica ceçan heçaz, eta eguin citzan berce borz talent.

17 Halaber biga *recebitu* cituenac-ere, irabaz citzan berce biga.

18 Baina bat recebitu çuenac ioanic aitzur ceçan lurrean, eta gorde ceçan bere nabuffiaren diruä.

19 Eta dembora handiaren buruän ethorten da cerbitzari hayén nabuffia, eta contu eguiten du hequin.

20 Orduan ethorriric borz talentac recebitu cituenac presenta cietzón berce borz talent, cioela, Nabuffiá, borz talent eman drauzquidac, huná, berce borz talent irabaci citiat heçaz.

21 Erran cieçón bere nabuffiac, Vngui, cerbitzari oná eta leyalá : gauça gutian içan aiz leyal, anhitzaren gaineco eçarriren aut: far adi eure nabuffiaren alegrançan.

22 Guero ethorriric bi talentac recebitu cituenac-ere diotfa, Nabuffiá, bi talent emä drauzquidac, huná, berce biga irabaci citiat heçaz.

23 Erran cieçón bere nabuffiac, Vngui, cerbitzari oná eta leyalá, gutiaren gainea ičan aiz leyal, anhitzaren gaineco eçarriren aut: far adi eure nabuffiaren alegrançán.

24 Baina ethorriric talentbat recebitu çuenacere diotfa, Nabufsiá, eçagutzen nián ecen guiçon gogorra incela, erein eztuán lekuan biltzen duala, eta barreyatu eztuán lekuan elkar-ganatzen duala.

25 Hunegatic beldurrez ioanic gorde diát hire talenta lurrean: huná, baduc eurea.

26 Eta ihardeften çuela bere nabufsiac erran cieçón, Cerbitzari gaichtoá eta lachoá, bahaquian ecen biltzen dudala erein eztudan lekuá: eta elkarganatzē dudala barreyatu eztudā lekuā

27 Beraz behar erauēn emā ene diruā cambiadorey, eta ethorriric nic recebitu bainuqueen neurea lucururequin.

28 Edequi eçoçue bada huni talenta, eta emoçue hamar talentac dituenari.

29 * Ecen duen guciari emanen çayó, eta hambat guehiago vkanen du: baina deus eztuenari, duena-ere edequiren çayó.

*Leh̃ 13. 12
marc 4. 25
luc 8. 18.
eta 19. 26.*

30 Eta cerbitzari alferra * egotzaçue lekoreco ilhūbera: hā ičanē da nigar eta hortz garrafcots.

*Lehen 8. 12
eta 22. 13.*

31 Bada guiçonaren Semea dathorrenean bere glorián, eta Aingueru faindu guciac harequin, orduan iarriren da bere gloriaren thronoā

32 Eta bilduren dirade harē aitzinera natione guciac, eta berecirē ditu batac bercetaric, artzai nac ardiac akerretaric beretzen dituen beçala.

S. M A T T H E W

33 Eta eçarriren ditu ardiac bere escuinean, eta akerrac bere ezquerrean.

34 Orduan erranen draue Reguec bere escuinecoey Çatozte ene Aitaren benedicatuác, hereta eçaque munduaren foundationetic preparatu çaiçuen refumá.

Esa. 58. 7
Ezech. 18. 7

35 * Ecen gosse içan naiz eta eman drautaque iatera: egarri içan naiz, eta eman drautaque edatera: arrotz nincen, eta recebitu nauque, 36 Billuci, eta veztitu nauque: * eri, eta visita- tu nauque: prefoindeguian nincén, eta enegana ethorri içan çarete.

Ecclef. 7. 39

37 Orduan ihardetfiren draucate iultoéc, dioitela, Iauna, noiz ikuffi augu gofferic, eta bazcatu augu: edo egarriric eta edatera emã drauagu? 38 Eta noiz ikuffi augu arrotz, eta recebitu augu? edo billuci, eta veztitu augu?

39 Edo noiz ikuffi augu eri, edo prefoindeguian eta ethorri gara hiregana?

40 Eta ihardesten duela Reguec erranen draue, Eguiaz diotsuet, ene anaye chipién hautaric bati eguin draucaquen becembatean niri eguin drautaque:

Pfal. 6. 9.
Lehen 7. 23
Luc 13. 27.

41 Orduan erranen draue ezquerrecoy - ere, *Maradicatuác, parti çaitezte eneganic seculaco fura, deabruari eta haren aingueruëy preparaturic dauenera.

42 Ecen gosse içan naiz, eta eztrautaque eman iatera: egarri içan naiz, eta eztrautaque eman edatera.

43 Arrotz nincén, eta eznaucue recebitu: bil-

luci, eta eznauc̃ue veztitu: eri eta presoindeguiã,
eta eznauc̃ue vifitatu.

44 Orduan hec-ere ihardetfiren draucate, er-
raiten dutela, Iauna, noiz ikuffi augu gosse e-
do egarri, edo arrotz, edo billuci, edo eri, edo
presoindeguiian, eta ezaugu cerbitzatu?

45 Orduan ihardetfiren draue, erraiten duela,
Eguiaz diotsuet chipien hautaric bati eguin ez-
traucaquen becembatean, niri-ere eztrautaque
eguin.

46 * Eta ioanen dirade hauc tormenta eterna- *Ioan. 5. 29.*
lera: baina iustoac vicitze eternalera.

CAP. XXVI.

1 *Iesufec aitzinetic erraiten nola hil bebar çuen. 3. Ha
ren contra conseillu eduqueiten. 14 Iudasec hura sal-
tzen. 17 Christec Bazcoa iaten. 26 Cenaren institu-
tionea. 30 Canticoa ian ondoan. 31 Apostoluen
scandalizatzea. 34, 70 Pierrisen vkatzea. 37 Tri-
ste Christ. 40 Discipuluac lo. 41 Veillatzeco eta o-
thoitz eguiteco. Spiritua eta haraguiã. 48 Iudasec
Christ traditzen. 57 Christ Caiphagana eraman i-
çan. 59 Testimonio falsuac. 63 Iesufec Christ dela
aithortzen. 67 Iesus thustatzen eta buffetatzen.*

1 **T**a guertha cedin acabatu ci-
tuenean Iesufec propos hauc
guciac, erran baitziec̃en be-
re discipuluey.

2* Badaquique ecen bi egunen *Marc 14. 1*
buruã Bazco eguiten dela, eta guiconaren Se- *luc 22. 2*
mea tradituren dela crucifica dadinçat.

g.iii.

S. M A T T H E V

Ioan. 11. 47 3 * Orduã bildu ičan dirade Sacrificadore principalac eta Scribác eta populuco Ancianoac Sa-
crificadore principal Caiphas deitzen denaren
falara.

4 Eta conseillu eduqui ceçaten fineciaz Iesu-
sen hatzamaiteco eta hiltzeco.

5 Baina erraiten çuten, Ez bestán, tumultoric
eztençát populuaren artean.

Marc 14. 3 6 * Eta Iesus Bethanian Simon forhayoaren et-
ioan. 12. 3. chean cela,

7 Ethor cedin harengana emaztebat, boeyta-
bat vnguentu precio handitacoric çuela, eta
huts ceçan, hura iarriric egon eta, haren buru
gainera.

8 Eta *hori* ikuffiric, haren discipuluey gaitzi
cequién cioitela, Certaco da goastu haur?

9 Ecen vnguentu haur *precio* handitan saldu a-
hal çatequeen, eta eman paubrey.

10 Eta *hori* eçaguturic Iesufec diofte, Cerga-
tic fatigatzen duçue emazte haur? ecen obra
ombat enegana obratu du.

Deu. 15. 11 11 * Ecen bethiere paubreac vkanen ditu-
çue çuequin: baina ni eznauçue bethi vka-
nen.

12 Ecen hunec vnguentu hunen ene cor-
putz gainera huftea ene ohorztecotzát eguin
du.

13 Eguiaz erraiten drauçuet, non-ere pre-
dicaturen baita Euangelio haur mundu gucian,
hunec eguin duena-ere contaturen da hunē me-
moriotan.

14 * Orduan ioan iĉan da hamabietaric bat Iudas Iscariot deitzen cena, Sacrificadore principaletara.

Marc 14.
10.
luc 22. 4.

15 Eta dioſte, Cer eman nahi drautaĉue, eta nic hura ĉuey liuraturen baitrauĉuet? Eta hec affigna cietzóten hoguey eta hamar diru *peĉa*.

16 Eta gueroztic aicina bilha ĉabilan, hura tradi leĉanĉat.

17 * Eta altchagarri gaberico oguién beſtaco lehen *egunean* ethor citecen diſcipuluac Ieſufgana, ciotſatela, Non nahi duc appain diaĉágun iatera Bazcoa?

Marc 14. .
12.
luc 22. 7.

18 Eta harc erran ciecen, ĉoazte hirira edoceingana, eta erroĉue, Magiſtruac cioc, Ene demborá hurbil duc, hi baithan eguinen diat Bazcoa neure diſcipuluequin,

19 Eta diſcipuluéc eguin ceĉaten Ieſufec ordenatu cerauen beĉala, eta appain ceĉaten Bazcoa.

20 Bada arraftu cenean, iar cedin mahainean hamabiequin.

21 * Eta hec alha ciradela, erran ceĉan, Eguiaz erraiten drauĉuet, ecen ĉuetaric batec traditurén nauela.

Marc 14.
18.
luc 22. 14
ioan. 13. 21.

22 Orduan triſte citecen haguitz, eta has cequión hetaric batbedera erraiten, Ala ni naiz, Iauna?

23 Baina harc ihardeſten ĉuela erran ceĉan, Norc eĉarten baitu enequin eſcua trempatze-co platean, harc tradituren nau.

24 Segur, guiĉonaren Semea badoa harĉaz g.iiii.

scribatua den beçala: baina maledictione gui-
çon haren gainean ceinez guiçonaren Semea
tradtizen baita: on çuqueen guiçon harc baldin
forthu ičan ezpaliz.

25 Eta ihardesten çuela Iudasec, ceinec hura
tradtizen baitzuen, erran ceçan, Magistruá, ni
naiz? Diotfa, Hic erran duc.

1. *Cor.* 11. 26 * Eta hec alha ciradela har ceçan Iesufec o-
24. guia, eta gratiác rendaturic, hauts ceçan, eta e-
man cieçén bere discipuluey, eta erran, Har eça-
çue, ian eçaçue, haur da ene gorputza.

27 Eta harturic copá, eta gratiac rendaturic, e-
man cieçén, erraiten çuela, Edan eçaçue hune-
taric gucióc.

28 Ecen haur da ene odol Testamentu berri-
coa anhitzengatic iffurten dena bekatuén bar-
kamendutan.

29 Eta badiotfuet, ecen eztudala edanen he-
mendic harát aihen fructu hunetarie, çuequin
berriric neure Aitaren resumán hura edanen du
dan egunerano.

30 Eta canticoa erranic ioan citecen Oliuatze-
taco mendirát.

Marc 14. 31 * Orduan diofte Iesufec, Çuec gucióc gau
27. hunetan scandalizaturen çarete nitan: ecen scri-
ioan. 16. 32 batua da, * Ioren dut artzaina, eta barreyaturen
eta 18. 8. dirade arthaldeco ardiac.
Zach. 13. 7

Marc 14 32 Baina refuscita nadin ondoan, * çuen aitzí-
28. nean ioanen naiz Galileara.
eta 16. 7.

33 Eta ihardesten duela Pierrifec diotfa, Gu-
ciac hitan scandaliza baditez-ere, ni iagoitic ez-

niaitec scandaliza.

34 Diotfa Iesufec, * Eguiaz erraiten drauat, e- *Ioan 13. 38*
cen gau hunetan oillarrac io deçan baino lehen
hiruretan vkaturen nauäla.

35 Diotfa Pierrifec, Are baldin hirequin hiltzera behar badaquit-ere, ez aut vkaturen. Halaber discipulu guciec-ere erran ceçaten.

36 *Orduan ethor cedin Iesus hequin Gethsemane deitzen den leku batetara: eta diofte discipuluey, Iar çaitetzte hemen, harache ioanic othoitz daididano. *Marc 14. 32.*

37 Eta harturic Pierris eta Zebedeoren bi semeac, has cedin tristetzē eta guciz keichatzen.

38 Orduan diofte Iesufec, Alde gucietaric trifte da ene arima heriorano: çaudete hemen, eta veilla eçaçue enequin.

39 Eta aitzinachiago ioanic, ahozpez iar cedin, othoitz eguiten çuela, eta cioela, Ene Aitá, baldin possible bada, iragan bedi eneganic copa haur: guciagatic-ere ez nola nic nahi baitut, baina nola hic.

40 Guero ethorten da discipuluetara, eta erideiten ditu lo daunçala: eta diotfa Pierrifi, Horrela orembat ecin veillatu duçue enequin?

41 Veilla eçaçue eta othoitz eguiçue, far etzaitetzten tentationetan: ecen spiritua prompto da, baina haraguia flacu.

42 Berriz bigarren aldian ioan cedin, eta othoitz eguin ceçan, erraiten çuela, Ene Aitá, baldin possible ezpada copa haur iragan dadin eneganic, hura edaten dudala baicen: eguin bedi

hire vorondatea.

43 Guero itzuliric erideiten ditu berriz lo daunçala: ecen hayen beguiac forthatuac ciraden.

44 Eta vtziric hec, berriz ioan cedin, eta othoitz eguin ceçan heren aldian, hitz berac erraiten cituela.

45 Orduan ethorten da bere discipuluetara, eta diofte, Lo eguiçue gaurguero, eta repofa çaitetzte: huná, hurbildu da orena, eta guiçonaren Semea liuratzten da gaichtoén escuetara.

46 Iaiqui çaitetzte, goacen: huná, hurbildu da ni traditzen nauena.

Marc 14.
43.

luc 22. 47.

ioan 18. 3.

47 *Eta hura oraino minço cela, huná, Iudas hamabietaric bat, ethor cedin, eta harequin gēdetze handia ezpatequin eta vhequin, Sacrificadore principalén eta populuco Ancianoén partez.

48 Eta hura traditzen çuenac, eman cerauen feignale, cioela, Nori-ere pot eguinen baitraucat, hura da: çatchetzate hari.

49 Eta bertan hurbilduric Iefusgana, erran ceçan, Magiftruá, Vngui hel daquiala. Eta pot eguin cieçón.

50 Orduan Iefufec erran cieçón Adifquideá, certan aiz hemen? Orduan hurbilduric eçar citzaten escuac Iefufen gainean, eta lot cequizquión.

51 Eta huná, Iefusequin ciradenetaric batec, auançaturic escua, idoqui ceçan bere ezpatá, eta ioric Sacrificadore principalaren cerbitzaria, e-

dequi cieçón beharria.

52 Orduan diotfa Iesufec, Itzul eçac eure ezpatá bere lekura: *ecen ezpata harturen duten guciac, ezpataz hilen dituc. *Gene. 9. 6. apoc. 13.10*

53 Vste duc ecin othoitz daidiodala orain neure Aitari, eta baitinguzquet bertan hamabi legione baino guehiago Aingueru?

54 Nolatan beraz cõpli litezque *Scripturác, *Esa. 53. 10* diotenean, ecen hunela behar dela eguin?

55 Ordu hartan berean erran cieçén Iesufec gendetzey, Gaichtaguin baten ondoan beçala ilki içan çarete ezpatequin eta vhequin, ene hatzamaitera: egun oroz çuen artean iarten nincén, iracaften ari nincela templean, eta ez nauçue hatzaman.

56 *Baina haur gucia eguin içan da, compli litemençat Prophetén Scripturác. Orduan discipulu guciéc, hura abandõnaturic, ihes eguin ceçaten. *Lamen. 4. 20.*

57 *Baina Iesus, hatzaman çutenéc, eramaneceçaten Caiphas Sacrificadore subiranoagana, non Scribác eta Ancianoac bilduac baitziradē. *Marc 14. 53. luc 22. 54. ioan 18. 24*

58 Eta Pierris iarreiquiten çayón vrrundanic Sacrificadore subiranoaren falarano, eta barnera farthuric, iar cedin cerbitzariequin, fina ikus leçançát.

59 *Eta Sacrificadore principalac eta Ancianoac eta conseillu gucia testimoniage falsu bilha çabiltzan Iesufen contra, hil eraci leçatēcát: *Marc 14. 55.*
60 Eta etzeçaten eriden: eta anhitz testimonio falsu ethorri bacen-ere etzeçaten eridē *moldez-*

S. M A T T H E W

coric. Baina finean ethorriric bi testimonio fal-
suc erran ceçaten,

Ioan 2. 19.

61 Hunec erran du, *Defeguin ahal dirot Iain-
coarē templea, eta hirur egunez hura reedifica.

62 Orduan iaiquiric Sacrificadore subiranoac
errā cieçón, Eztuc deus ihardesten? cer *da* hauc
hire contra testificatzen dutena?

63 Eta Iesus ichilic cegoen. Orduan ihardesten
duela Sacrificadore subiranoac diotfa, Adiura-
tzen aut Iainco viciarē partez, erran dieçaguán,
eya hi aicenez Christ Iaincoaren Semea.

Lehē 16. 27

rom. 14. 10

1.thef. 4. 16

64 Diotfa Iesufec, Hic erran duc: baina are dio-
tsuet, Hemendic harat ikussiren duçue *guiço-
naren Semea iarriric dagoela *Iaincoaren* bothe-
rearen escuinean, eta ceruco hodeyetan ethor-
ten dela.

65 Orduan Sacrificadore subiranoac erdira ci-
tzan bere abillamenduac, erraiten çuela, Blaf-
phematu du, cer guehiago testimonio behar
dugu? huná, orain ençun vkan duçue hunē blaf-
phemioa.

66 Cer irudi çaiçue? Eta hec ihardesten çutela,
erran ceçaten. Hil mereci du.

Esa. 50. 6.

67 *Orduan thu eguin cieçoten beguithartera,
eta buffeta ceçaten, eta bercéc cihorréz vkaldi
eman cieçoten,

68 Cioitela, Christ, prophetiza ieçaguc, nor
den io auena.

Marc 14.

66.

luc 22. 55.

ioan 18. 16.

69 *Eta Pierris iarriric cegoén lekorean salán:
eta ethor cequión nescatobat, cioela, Hi-ere Ie-
sus Galileanoarequin incén.

70 Baina hanc vka ceçã gucién aitzinean, cioela, Etzeaginat cer dionán.

71 Eta hura corralerat ilkiten cela ikus ceçan berce *nescato* batec: eta erran cieçén han ciradenei, Haur-ere Iesus Nazarenorequin cen.

72 Eta berriz vka ceçan iuramendurequin, *cioela*, Ezteçagut guiçona.

73 Eta appur-baten buruán ethor citecen present içan ciradenac, eta erran cieçoten Pierrifi, Eguiazqui hi-ere hetaric aiz: ecen eure minçatzeac-ere declaratzen au.

74 Orduan has cedin maradicatzen eta arnegatzen, *cioela*, Ezteçagut guiçona. Eta bertan oillarrac io ceçan.

75 Orduan orhoit cedin Pierris Iesufec erran ceraucan hitzaz, ceinec erran baitzeraucan, Oil-larrac io deçan baino lehen, hiruretan vkaturen nauc. Eta camporat ilkiric nigar eguin ceçan mingui.

CAP. XXVII.

2 *Christ* Pilatgana eraman içan. 5 *Iudas* bere buruá vrkatu. 16 21 *Barabbas*. 26 *Christ* açotatu eta crucificatzeco liuratu. 29 *Elhor*riz coroatu. 30 *Thulatu* eta escarniatu. 34, 48 *Vinagrez* eta behaçunez eradã. 38 *Bi* gaichtaguinequin crucificatu. 45 *Herr*i gucia ilhundu. 46 *Christ*ec crutzean othoitz eguin. 50 *Spiritua* rendatu. 51 *Haren* herioco miraculuac. 54 *Centenera*. 60 *Ioseph*ec *Christ* ohortze. 64 *Sepulchreco* goardac.

Marc 15. 1 1 *
Luc 22. 66.
ioan 18. 28

Vero goiça ethorri cenean, conseillu eduqui ceçaten Sacrificadore principal eta populo Anciano guciéc Iesusen contra, hura heriotara e-

man leçatençat.

2 Eta estecaturic eraman ceçaten, eta liura cieçoten Pontio Pilate gobernadoreari.

3 Orduan Iudasec, hura traditu çuenac, çacufanean hura condemnatu cela vrriquituric, itzul cietzén hoguey eta hamar diruäc Sacrificadore principaley eta Ancianoey.

4 Cioela, Bekatu eguin dut, odol innocentaren traditzeaz. Baina hec erran ceçaten, Cer dohacu guri? hic dacuffála.

5 Eta diruäc iraitziric templean, retira cedin, *Act. 1. 18.* eta ioanic, *vrka ceçan bere buruä.

6 Orduä Sacrificadore principalec diruäc harturic erran ceçaten, Ezta fori hauc thesaurean eçar ditecen, ecen odol precioa da.

7 Eta conseillu harturic, eros ceçaten heçaz topinaguile baten lādá esträgeren ohortz leku.

8 Halacotz deithu içan da landa hura, *odolanda, egungo egunerano. *Act. 1. 19.*

9 Orduan compli cedin Hieremias prophetáz erran içan cena, cioela, *Eta hartu vkan dituzté hoguey eta hamar diruäc, estimatu içan denaren precioa, cein estimatu içan baita Israeleco haourréz: *Zach. 11. 12.*

10 Eta eman dituzte hec tupinaguile baten landaren erosteco, Iaunac niri ordenatu cerau-

tan beçala.

11 *Eta Iesus eraman cedin Gobernadorearen aitzinera, eta interroga ceçan Gobernadoreac, cioela, Hi aiz Iuduén Reguea? Iesufec erran cieçón, Hic dioc.

Marc. 15. 2

luc 23. 3.

ioan 18. 33

12 Eta accusatu içanic Sacrificadore principaléz eta Ancianoéz, deus etzeçan ihardets.

13 Orduan diotfa Pilatec, Eztançuc cembat gauça hire contra testificatzen duten?

14 Eta etzieçón ihardets hitz batetara-ere: *hala* non mireften baitzuen Gobernadoreac *haguitz*.

15 Bada bestán costumatu çuen Gobernadoreac populuari beréc nahi çutén presoner baten largatzera.

16 Eta orduan baçutén presoner notablebat, Barabbas deitzen cenic.

17 Bildu ciradenean bada hec, erran cieçén Pilatec, Cein nahi duçue larga dieçaçuedā? Barabbas, ala Iesus, deitzen dena Christ?

18 Ecen baceaquian inuidiaz hura liuratu çutela.

19 Eta hura alki iudicialean iarriric cegoela, igor cieçón bere emazteac, cioela, Eztuála hic deus iusto horrequin, ecen anhitz iragan diat egun ametfetic horrengatic.

20 *Orduan Sacrificadore principaléc eta Ancianoéc burutan eman cieçoten populuari Barabbasen esca litecen, eta Iesus hil eraci leçaten.

Marc 15.

11.

luc 23. 18.

ioan 18. 40

act. 3. 14.

21 Eta ihardeften çuela Gobernadoreac erran cieçén, Biotaric cein nahi duçue larga dieçaçue-

dan? Eta hec erran cieçoten, Barabbas.

22 Erran cieçén Pilatec, Cer eguinen dut beraz Iesufez Chriften deitzen denaz? Diotsfate guciéc, Crucifica bedi.

23 Eta Gobernadoreac diofte, Baina cer gaizqui eguin du? Orduan hec ohiu guehiago eguiten çutén, erraiten çutela, Crucifica bedi.

24 Eta ikuffiric Pilatec ecen etzuela deus probetchatzen, baina tumultoa handitzenago cела, vr harturic ikuz citzan escuac popularē aitzinean, cioela, Innocent naiz ni iusto hunen odoletic: çuec ikuffaçue.

25 Eta ihardesten çuela populu guciac erran ceçan, Horren odola dela gure gainean eta gure haourren gainean.

26 Orduan larga cieçén Barabbas: eta Iesus açotaturic liura cieçén crucifica ledinçat.

Marc 15.

16.

ioan 19. 1.

27 * Orduan gobernadorearen gendarmeféc eramane Iesus pretoriora, bil ceçaten haren aitzinera banda gucia.

28 Eta billuci çutenean eman cieçoten soineira escarlatazco mantobat.

29 Eta elhorrizco coroabat plegaturic eçar ceçaten haren buru gainean, eta canaberabat haren escuinean: eta haren aitzinean belhauricatzu truffatzen ciraden harçaz erraitē çutela, Vngui hel daquiala, Iuduen Regueá.

30 Eta thu eguinec haren contra, har ceçaten canabera hura, eta haren buruári ceraunlaten.

31 Guero harçaz truffatu ciradenean, eraunz cieçoten mantoa, eta vezti ceçaten bere abillamenduez

menduez: eta eraman ceçaten crucificatzera.

Marc 15.

32 *Eta ilki ciradenean eriden ceçaten guiçon

21.

Cyreniano Simon deitzen cembat: haur bort-
cha ceçaten haren crutzearen eramaitera.

luc 23. 26.

33 *Eta ethorri ciradenean Golgotha deitzen

Marc 15.

den lekura (cein erran nahi baita hambat nola

22.

luc 23. 33.

bur-heçur lekua)

ioan 19. 18.

34 Eman cieçoten vinagre edatera behaçuna-
requin nahastecaturic: eta dañtatu çuenean e-
tzuen edan nahi vkan.

35 *Eta crucificatu çutenean parti citzaten ha-

Marc 15.

ren abillamenduac, çorthe egotzirik: compli le-

24.

dinçát Prophetáz erran cena, *Partitu vkan di-

Psal. 22. 19

tuzte ene abillamenduac, eta ene arroparen gai-
nean çorthe egotzi vkan duté.

36 Eta iarriric ceudela beguiratzen çutén hurá
han.

37 Eta eçar ceçaten haren buru garayan haren

caufá scribaturic, H A V R D A I E S V S

I V D V E N R E G V E A.

38 Orduan crucificatu ičan dirade harequin bi

gaichtaguin bata escuinetic eta bercea ezquer-
retic.

39 Eta iragaiten ciradenéc iniuriatzen çuten

hura, bere buruác higuitzen cituztela,

40 Eta cioitela, *Hic templea defeguiten dua-

Ioan 2. 19.

norrec, eta hirur egunez edificatzen, empara e-

çac eure buruá: baldin Iaincoarē Semea bahaiz,

iauts adi crutzetic.

41 Halaber Sacrificadore principaléc-ere truf-

fatzen ciradela Scribequin eta Ancianoequin,

h.i.

erraiten çutén,

42 Berceac emparatu ditu, bere buruã ecin empara diro: baldin Ifraeleco Regue bada, iauts bedi orain crutzetic, eta finhetfiren dugu hori.

Pfal. 22. 9.
sapĩ. 2. 18.

43 *Fida da Iaincoa baithan, empara beça orain, baldin haren gogaraco bada: ecen erran du, Iaincoaren Semea naiz.

44 Hura bera, harequin crucificatu ciraden gaichtaguinec-ere reprotchatzen ceraucaten.

45 Baina sey orenetarie bedratzi orenetarano lur guciaren gainean ilhumbe eguin cedin.

46 Eta bedratzi orenén inguruän oihuz iar cedin Iesus ocengui, cioela, *Eli, Eli, lama sabachthani? errã nahi baita, Ene Iaincoa, Ene Iaincoa, ceren abandonnatu nauc?

Pfal. 22. 1.

47 Eta han present ciradenetarie batzuc hori ençunic, cioiten, Elias deitzen du hunec.

Pfal. 69. 21

48 Eta bertan laster eguinic hetarie batec, * eta spongiabat harturic vinagrez betheric, eta eçar-riric canabera baten inguruän, edatera eman cieçón.

49 Eta bercéc erraiten çuten, Vtzac, dacuffa-gun, eya ethorriren denez Elias horren emparatzera.

50 Eta orduan Iesufec berriz ocengui oiuhu guinic, spiritua renda ceçan.

2. *Chron.* 3.
14.

51 *Eta huná, templeco velá erdira cedin bi çathitara, garaitic behererano, eta lurra ikara cedin, eta harriac, erdira citecen.

52 Eta monumentac irequi citecen, eta anhitz Saindu lo ceunçanén gorputzac iaiqui citecen.

- 53 Eta monumentetarie ilkiric haren resurre-
ctione ondoan, far citecen ciuitate saindura, eta
aguer cequizquien anhitzi.
- 54 Eta Centenera, eta harequin Iesufen begui-
rale ceudenac, *hur* ikaratzea eta eguin ičan cira-
den gauçac ikuffiric, ici citecen haguitz, errai-
ten çutela, Eguiazqui Iaincoaren Semea cen
haur.
- 55 Han ciraden halaber anhitz emazte vrrun-
danic beha ceudela, cein iarrei qui ičan baitzaiz-
can Iesufi Galileatic, hura cerbitzatzen çutela.
- 56 Hetaric cen, Maria Magdalena, eta Maria
Iacquesen eta Iofesen ama, eta Zebedeoren se-
men amá.
- 57 *Eta arrastu cenean, ethor cedin guiçon a- *Marc 15.*
bratsbat Arimathiatric, Ioseph deitzen cenic, *42.*
hura-ere Iesufen discipulu ičan cen. *luc 23. 50.*
ioan 19. 38
- 58 Haur ethor cedin Pilatgana, eta esca ce-
quión Iesufen gorputzaren: orduan mana ce-
çan Pilatec renda ledin gorputza.
- 59 Eta gorputza harturic Ioseph mihisse
churi batetan barna eçar ceçan.
- 60 Eta eçar ceçan bere monument berri arro-
ca batetan ebaquia çuenean: eta harri handibat
monument borthara itzuliric, ioan cedin.
- 61 Eta Maria Magdalena eta Maria bercea ci-
raden han iarriac sepulchre aurkán.
- 62 Eta biharamunean, cein baita *Sabbathoaren*
preparatione ondoan, bil citecen Sacrificadore
principalac, eta Phariseuac Pilatgana,
- 63 Erraiten çutela, Iauna, orhoitu gaituc nola
h.ii.

S. M A T T H E W

abufari harc vici cela erran ceçan, Ondoco heren egunean refufcitaturen naiz.

64 Mana eçac bada beguira dadin fepulchrea heren egunerano, harē difcipuluéc gauáz ethorriric, hura ebats ezteçaten, eta populuari derrotten, Refufcitatu da hiletaric: eta *halaz* baitate azquen errorea lehena baino gaichtoago.

65 Eta erran ciecén Pilatec, Badituçue goardac: çoazte, fegura çaitetzte daquiçuen beçala.

66 Hec bada ioanic fegura ceçaten fepulchrea, harria ciguilaturic, goardequin.

C A P. XXVIII.

1 *Emazteac fepulchrera ethorri.* 2 *Lurra ikaratu, eta Aingueruā cerutic iautfi.* 6 *Chrift refufcitatu.* 9 *Emaztey bidera ilki.* 17 *Difcipuluey aguertu, eta heçaz adoratu.* 19 *Bere Afoftoluec predicatzten eta batheyatzten artzera igorri.*

Marc 16. 6
ioan 20. 11.

1 * Ta Sabbath azquencean afteco lehen arguitu behar cen *egunean*, Maria Magdalena eta Maria bercea ethor citecen fepulchrearen ikuftera.

2 Eta huná, lur ikaratze handibat eguin cedin: ecen Iaunaren Aingueruā iauts cedin cerutic, eta ethorriric aldara ceçan harria borthatic, eta iarriric cegoen haren gainean.

3 Eta cen haren ikartzea chiftmifta beçala, eta haren abillamendua churi elhurra beçala.

4 Eta haren beldurrez, ici citecen goardác, eta hilac beçalaca citecen.

5 Baina ihardesten çuela Aingueruác errã ciecén emaztey, Çuec eztuçuela beldurric: ecen badaquit Iesus crucificatu iğan denaren bilha çabiltzatela:

6 Ezta hemen: ecen refuscitatu iğan da, erran çuē beçala: çatozte ikuffaçue Iauna eçarri iğan cen lekua.

7 Eta bertan ioanic erreçue haren discipuluey, ecen refuscitatu dela: eta huná, çuen aitzinean doa Galileara: han hura ikuffiren duçue. Huná, erran drauçuet.

8 Eta bertan partituristic monumentetic iciapen eta bozcario handirequin, lafter eguin ceçaten haren discipuluey declaratzera.

9 Baina hec harē discipuluey declaratzera cioacela, huná, Iesus aitzinera ethor cequien, cioela, Vngui hel daquiçuela. Eta hec hurbilduric lot cequiztén haren oiney, eta adora ceçaten hura.

10 Orduan diofte Iesufec, Eztuçuela beldurric: çoazte, declara ieceçue ene anayey, doacen Galileara: eta han ikuffiren nauté.

11 Hec partitu eta, huná, goardetatic batzu e-thor citecen hirira, eta declara cietzén Sacrificadore principaley eguin iğan ciraden gauça guciac.

12 Orduan bilduric Ancianoequin, eta cõseillu harturic, diru somma ona eman ciecén gendar-meley:

13 Cioitela, Erraçue, Haren discipuluéc gauaz ethorriric, hura ebatfi vkan duté gu lo gaũçala.

14 Eta baldin hori gobernadoreac ençun ba-

deça, gue finhets eraciren draucagu, eta eguite-
cotaric idoquiren çaituztegu.

15 Eta hec diruã harturic eguin ceçaten ira-
catfi içan ciraden beçala: eta publicatu içan da
propos haur Iuduén artean egungo egunerano.

16 Baina hameca discipuluac ioan citecen Ga-
lilearát, mendira, non ordenatu baitzarauen Ie-
fufec.

17 Eta hura ikuffiric adora ceçaten: eta batzuc
duda ceçaten.

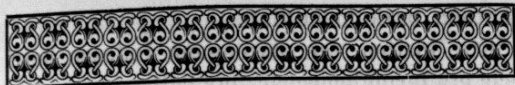
18 Eta hurbilduric Iesus minça cequién, cioe-
la, *Eman içan çait niri bothere gucia ceruän
eta lurrean.

uvoy 17. 2.
hebr. 2. 8.

Marc 16. 15. 19 *Çoazte bada eta iracats itzaçue gende
guciac: batheyatzen dituçuela Aitaren eta Se-
mearen eta Spiritu sainduaren icenean:

20 Iracasten dituçuela *nic* manatu drauçuedan
guciaren beguiratzen: eta huná, ni çuequin naiz
bethiere munduaren finerano. Amen.

IESVS CHRISTEN

EVANGELIO SAIN-

DVA S. MARC-EN

ARAVRA.

CAP. I.

4 *Baptismoa.* 5 *Confessionea.* 6 *Ioannesen vestidura eta ianharia.* 9 *Christec, batheyatu,* 13 *eta tentatu ian den ondoan,* 14 *Predicatzen:* 17, 19 *Apofitoluac deitzen:* 21, 39 *Synagoguetan iracasten.* 24 *Deabruac hura eçagutzen.* 25 *Guerio Christec demoniatua, eta* 30 *Pierrisen ama-guinharreba fendatzen.* 35 *Desertuan othoitz eguiten,* 40 *Sorhayoa fendatzen.*

1 **I**ESVS CHRIST
Iaincoaren Semearen
2 Euangelio hatsea:
Scribatua den beçala
Prophetetan, * Huná, *Mala. 3. 1.*
nic igorten diat neure
mādataria hire begui-
tharte aitzinean, cei-
nec appaindurē baitu hire bidea hire aitzinean.

3 *Desertuan oihuz dagoenaren voza *da*, Ap- *Esa. 40. 3.*
pain eçaque Iaunaren bidea, plana itzaque ha- *ioan 1. 23.*
ren bidescāc. *luc 3. 4.*

4 *Batheyatzen ari cen Ioannes desertuan, eta *Math. 3. 1*
predicatzen çuen emendamēdutaco baptismoa
h.iiii.

bekatuén barkamendutan.

Matth. 3. 5 5 *Eta ioaiten cen harengana Iudeaco herri gucia eta Ierufalemecoac: eta batheyatzen cira-den guciac harenganic Iordaneco fluuioan, bere bekatuac confessatzen cituztela.

6 Eta cen Ioannes veztitua camelu biloz, eta larruzco guerrico batez bere guerruncean inguru, *eta othi eta baflezti iaten çuen.

Leuit. 11. 22.
Matth. 3. 11 7 *Eta predicatzen çuen, cioela, Ethorten da
luc 3. 16. ni baino borthitzago dena ene ondoan, ceinen
ioan 1. 27. çapatetaco hedearen beheitituric ezpainaiz lachatzeco digne.

Act. 1. 5, 8 *Eguia da, nic batheyatzen çaituztet vrez,
eta 2. 4, baina harc batheyaturen çaituzte Spiritu sain-
eta 11. 16, duaz.
eta 19. 4.

Mat. 3. 13. 9 *Eta guertha cedin egun hetan, Iesus ethor
luc 3. 21. baitzedin Nazareth Galileacotic, eta batheya
ioan 1. 32. baitzedin Ioannesganic Iordanean.

10 Eta bertan ilkiten cela vretic, ikus citzan ceruâc erdiratzen, eta Spiritu saindua vffo columbat beçala haren gainera iausten.

11 Eta voz-bat eguin cedin ceruëtaric, cioela, Hi aiz ene Seme maitea ceinetan hartzen baitut neure atseguin ona.

Matth. 4. 1. 12 *Eta bertan Spirituac irion ceçan hura de-
luc 4. 1. sertura.

13 Eta egon cedin han desertuan berroquey egun, tentatzen cela Satanez: eta cen bassa bestiequin, eta Aingueruëc cerbitzatzen çuten.

Matth. 4. 12 14 *Eta Ioannes hatzaman içan cenean, *ethor
Luc 4. 14. cedin Iesus Galileara, predicatzen çuela Iain-
ioan 4. 43.

coaren refumaren Euangelioa:

15 Eta cioela, Complitu da demborá, eta hurbil da Iaincoaren refumá: emenda çaitetzte, eta finhets eçaçue Euangelioa.

16 *Eta Galileaco itfas bazterrean çabilala i- Mat. 4. 18.
Luc 5. 2.
kus citzan Simon eta Andriu haren anayea, fareac itfaffora egoizten cituztela (ecen pescadore ciraden)

27 Eta erran ciecen Iesufec, Çatozte ene ondoan eta eguinen çaituztet guiça pescadore.

18 Eta bertan vtziric bere fareac iarrei qui içã-
çaiçcan.

19 Eta handic aitzinachiago ioanic, ikus citzã Iacques Zebedeoren *femea* eta Ioannes haren anayea, hec-ere vncian bere fareac adobatzen cituztela.

20 Eta bertan dei citzan hec: eta bere aita Zebedeo vnciã vtziric languilequin, iarrei qui içan çaiçcan.

21 *Guero sartzen dirade Capernaum-en, eta Mat. 4. 13.
Luc 4. 31.
bertan Sabbath *egunean* farthuric synagogán, iracaften ari cen.

22 *Eta spātaturic ceuden haren doctrináz, ecen Mat. 7. 28.
Luc 4. 32.
iracaften cituen autoritate çuenac beçala, eta ez Scribéc beçala.

23 *Eta cen hayén synagogán guiçombat *spiritu* fatfua çuenic, eta oihuz iar cedin, Luc. 4. 33.

24 Cioela, Ah, Cer da hire eta gure artean Iesus Nazarenoa? gure defeguitera ethorri aiz? ba ceaqui at nor aicen, *hi aiz* Iaincoaren saindua.

25 Eta mehatcha ceçan hura Iesufec, cioela, I-

chil adi, eta ilki adi horrenganic.

26 Eta spiritu fatfua hura çathituric, eta ocen-
gui oihuz iarriric, ilki cedin harenganic.

27 Eta fpanta citecen guciac, hala non bere ar-
tean galdez baitzeuden, cioitela, Cer da haur?
cer doctrina berri da haur? authoritatez spiritu
fatsuac-ere manatzen baititu eta obeditzen bai-
tute?

28 Eta io ceçan haren famác bertan Galilea in-
guruco comarca gucia.

Marc 8. 14
luc 4. 38.

29 * Eta bertan fynagogatic ilkiric, ethor cite-
cen Simonen eta Andriuen etchera Iacques-
quin eta Ioannefequin.

30 Eta Simonen ama-guinharreba cetzan hel
gaitzarequin: eta bertan minçatu içan çaiçcan
harçaz.

31 Orduan hurbilduric goiti ceçan hura escu-
tic harturic, eta bertan vtzi ceçan helgaitzac: e-
ta *harc* cerbitza citzan.

32 Eta arratsean, iguzqui fartzean, ekarten ce-
rautzatē gueizqui ceuden guciac eta demonia-
tuac.

33 Eta hiri gucia borthara bildua cen.

34 Eta fenda citzā erharçun diuersez eri cira-
den guciac: eta anhitz deabru campora egotz
ceçan, eta etzituen deabruac minçatzera vtzi-
ten nola hura eçagutu vkan lutén.

35 Guero goicean oraino ilhun handia cela iai-
quiric ilki cedin, eta ioan cedin leku desertu ba-
tetara, eta han othoitz eguiten çuen.

36 Eta iarreiqui içan çaiçcan Simon eta hare-

quin ciradenac.

37 Eta eriden çutenean, erran cieçoten, Gu-
ciac hire bilha diabilztac.

38 Orduan diofte * Goacen hurbilengo bur- *Luc 4. 43.*
guëtara: han-ere predica deçadançat: ecen har-
tacotzat ilki içan naiz.

39 Eta predicatzen çuen hayén synagoguetan,
Galilea gucian: eta deabruac campora egoizten
cituen.

40 *Eta ethor cedin harengana forhayobat, o- *Matt. 8. 2*
thoitz eguiten ceraucala, eta hari belhaurica- *Luc 5. 12.*
turistic ciotfala, Baldin nahi baduc chahu ahal ne-
çaquec.

41 Orduan Iesufec compaffione harturic *eta*
escua hedaturic, hunqui ceçan hura, eta erran
cieçón, Nahi diat, aicén chahu,

42 Eta *hori* erran çuenean, bertan ioan cedin
harenganic forhayotaffuna, eta chahu cedin.

43 Eta hura mehatchaturic bertan igor ceçan
camporát:

44 Eta erran cieçón, Beguirauc nehoi deus
ezterroan: baina ohá, eta eracuts aquio Sacrifi-
cadoreari, eta presenta itzac eure garbitzeaga-
tic * Moyfsec manatu dituen gauçác hæy testi- *Leui. 14. 3*
moniagetan.

45 Baina hura ilkiric has cedin anhitz gauça-
ren publicatzen, eta beharquiaren manifesta-
tzen, hala non guehiagoric aguerriz Iesus ecin
far baitzaiten hirira, baina lekorean leku defer-
tuetan cen, eta ethorten ciraden harengana al-
de gucietic.

3 *Christec paralyticoa sendatzen.* 5 *Bekatuac barkatzen.* 14 *Mattheu, eta* 17 *Bekatoreac deitzen.* 19 *Ezconduaz.* 20 *Barur eta afflictione ethorri beharrez.* 21 *Abillamendu çarreco pedaçu gogorraz.* 22 *Çahagui çarretaco mahatsfarno berriaz.* 23 *Discipuluac Sabbathoan buruca idoquiten ari.* 25 *Dauid-ez* 26 *Propositioneco oguiéz.* 27 *Sabbathoaz.*

Mat. 9. 1. 1 *
Luc 5. 18.

Ta berriz far cedin Capernaumen *cembeit* egunen buruan, eta ençun içan da ecen etchean cela.

2 Eta bertan anhitz bildu içan dirade *hambat* non bortha aldiriéc-ere ecin eduqui baitzitzaqueizten: eta declaratzen cerauen hitza.

3 Orduan ethor citecen *batzu* herengana, ekar ten çutela laurez eramaiten cen paralyticobat.

4 Eta ceren ecin hurbil baitzaquidizquion gëdetzearen caufaz, aguer ceçaten Iesus cen etche gaina, eta hura çulhaturic, erauts ceçaten paralyticoa cetzan ohea.

5 Orduan Iesufec hayén fedea ikuffiric, erran cieçon paralyticoari, Semé, barkatu çazizquic eure bekatuac.

6 Eta Scribetaric batzu ciraden han iarriac, eta iharduquiten çuten bere bihotzetan, *hunela*,

Iob 14. 4

esal. 43. 25.

psal. 51. 1.

7 Cergatic haur *hunela* blasphemio erraiten ari da? * Norc bekatuac barka ahal ditzaque la-incoac berac baicen?

8 Eta bertan eçaguturic Iesufec bere spirituat,

ecen hala ciharducatela berac baithan, erran ci-
ecen, Cergatic horrelaco gaucez diharducaque
quen bihotzetan.

9 Cein da erratchago, erraitea paralyticoari,
Barkatu çaiçquic bekatuac, ala erraitea, Iaiqui
adi, eta har eçac eure ohea, eta ebil adi?

10 Daquiçuençat bada ecen guiçonaren Se-
meac baduela bothere bekatuén barkatzeco
lurrean (diotfa paralyticoari)

11 Hiri dioffat, Iaiqui adi, eta har eçac eure o-
hea, eta habil eure etcherát.

12 Eta bertan iaiqui cedin, eta ohea harturic,
ilki cedin gucién presentian: hala non guciac
spantatuac baitzeuden, eta glorificatzē baitzu-
ten Iaincoa, erraiten çutela, Egundano hunela-
co gauçaric eztugu ikufsi.

13 *Eta ilki cedin berriz itfas alderat: eta po-
pulu gucia ethorten cen harēgana, eta iracaften
cituen hec. Mat. 9. 9.
luc 5. 27.

14 Eta vrruti iragaiten cela, ikus ceçan, Leui
Alpheoren *femea* peage lekuan iarriric, eta errā
cieçón, Arreit niri. Eta iaiquiric iarrei qui ce-
quión.

15 Eta guertha cedin, Iesus haren etchean ma-
hainean iarriric cegoela, anhitz publicano eta
gende vicitze gaichtotaco iar baitzedin Iefuse-
quin eta haren discipuluequin, ecén anhitz ci-
raden eta iarrei qui içan çaiçcan.

16 Eta Scribéc eta Pharifeuéc ikuffiric publi-
canoequin eta gende vicitze gaichtotacoequin
iaten çuela, erran ciecén haren discipuluey, Cer-

gatic publicanoequin eta vicitze gaichtotacoequin iaten du eta edaten?

17 Eta *haur* ençunic Iesufec diofte, Offo diradenéc eztute medicurē beharric: baina eri diradenéc: **ecen* ez naiz ethorri iustoén deitzera: baina bekatoren, emendamendutara.

Mat. 9. 14. 18 * Eta Ioannesen eta Phariseuén discipuluéc
Luc 5. 33. barur eguiten çutén: eta *hec* ethorten dirade eta diotfate, Cergatic Ioannesen eta Phariseuen discipuluéc barur eguiten dute, eta hire discipuluéc ezpáitute baruric eguiten?

19 Eta erraiten draue Iesufec: Ezteyetaco genéc baruric ahal daidite ezcondua hequin deno? ezcondua berequin duteno baruric ecin daidite.

20 Baina ethorriren dirade egunac edequiren baitzaye ezcondua, eta orduan barur eguinen duté egun hetan.

21 Eta nehorc oihal pedaçu latz-bat eztu iostē abillamendu çar batetan, ezpere haren compigarri berri harc edequiten drauca çarrari, eta gaizcoatzenago da ethendurá.

22 Halaber nehorc eztu eçarten mahatfarno berria çahagui çarretan: ezpere mahatfarno berriac lehertzen ditu çahaguiac eta mahatfarno issurten da, eta çahaguiac galtzen dirade baina mahatfarno berria çahagui berrietan eçarri behar da.

Mat. 12. 1. 23 * Etá guertha cedin hura iragaiten baitzen
Luc 6. 1. Sabbath *egun-batez* ereincetan gaindi, eta hascitecen haren discipuluac bidean cioacela buru-

ca idoquiten.

24 Eta Phariseuéc erran cieçoten, Horrá, cergatic eguitē duté Sabbathoã eguin fori eztena?

25 Eta harc erran ciecén, Eztuque egundano iracurri vkan, * cer eguin çuen Daudid-ec necesfitate çuenean, eta goffetu cenean bera eta harequin ciradenac?

¹ Sam. 21.
6.

26 Nola farthu içan cen Iaunaren etchean Abi athar Sacrificadore principalaren demborán: eta propositioneco oguiac ian vkan cituen, * Sacrificadorén baicen iateco fori etziradenac, eta nola harequin ciradeney-ere eman cerauen?

Exo. 29. 33
leui. 8. 31.
eta 24. 9.

27 Guero erran ciecén: Sabbathoa guiçonagatic eguin içan da, ez guiçona Sabbathoagatic.

28 Bada guiçonaren Semea Sabbathoaren-ere iabe da.

CAP. III.

1 Efcu eyarrha fendatzen. 6 Conseillu Christen contra 10 Eriac fendatzen, 11 Spiritu fatsuéc Christ egagutzen. 14 Christec Apostoluac predicatzeco ordenatzen. 16 Apostoluén icenac. 22 Blasphemioa. 24 Resuma çathitua. 29 Spiritu sainduaren contretaco blasphemioa. 35 Christen eguiazco ahaideac cein diradén.

1 Vero * far cedin berriz synagogán, eta cen han guiçombat escua eyhartua çuenic.

Mat. 12. 9.
luc 6. 6.

2 Eta gogoatzē çutén eya Sabbathoan fendaturen çuenez accusa leçatençat.

3 Eta diotfa guïçon escu eyhartua çuenari, Iai-
qui adi artera.

4 Guero diofte, Sabbathoan vngui eguitea da
fori, ala gaizqui eguitea? perfona baten empa-
ratzea, ala hiltzea: baina hec ichilic ceuden.

5 Eta hetarát inguru behaturic afferrerequin,
eta hayén bihotzeco obftinationeaz contrifta-
turic, diotfa guïçonari, Heda eçac eure escua:
Eta heda çegan, eta haren escua, bercea beçain
fenda cedin.

6 Orduan ilkiric Pharifeuéc, bertan Herodia-
noequin confeillu eduqui ceçaten haren contra,
hura hil leçatençat.

7 Baina Iefus bere difcipuluequin retira cedin
itfas alderát: eta iarrequi cequión gendetze hã-
dia Galileatic eta Iudeatic.

8 Eta Ierufalemetic, eta Idumeatic, eta Iorda-
naz berce aldetic: eta Tyreco eta Sydoneco in-
guruétan habitatzen ciradenetarie gendetze hã
di, ençunic cein gauça handiac eguiten cituen,
ethor citecen harengana.

9 Eta erran ciecén bere difcipuluey vncichobat
bethi preft eduqui lequión, gendetzearen cau-
faz, hers ezleçatençat.

10 Ecen anhitz fendatu vkan çuen, *hala* non
afflictionetan ciraden guciac oldartzen baitzi-
raden harengana hunqui leçatençat.

11 Eta fpiritu fatfuéc hura ikuften çutenean,
haren aitzinera bere buruác egoizten cituztén,
eta oihu eguiten çuten, cioitela, Hi aiz Iainco-
aren Semea.

12 Baina harc haguitz mehatchatzen cituen, manifesta ez leçatençat.

13 * Guero igan cedin mendi batetara, eta dei citzan beregana nahi cituenac: eta ethor citecen harengana. *Berriz 6.7. marc 10.1 luc 9.1*

14 Eta ordena citzan hamabi harequin içateco, eta predicatzera igorteco:

15 Eta lutén bothere eritassunén fendatzeco, eta deabruén campora egoizteco.

16 Lehenic Symon, (ceini icen eman baitzieçon Pierris:)

17 Eta Iacques Zebedeoren *femea*, eta Ioannes Iacquesen anayea, (eta hæy icen emã ciecén Bonerges, erran nahi baita, igorciri semeac)

18 Eta Andriu eta Philippe, eta Bartholomeo, eta Mattheu, eta Thomas, eta Iacques Alpheoren *femea*, eta Thaddeo, eta Simon Cananeo,

19 Eta Iudas Ifcariot, ceinec bera traditu-ere baitzuen.

20 Eta ethor citecen etchera: eta berriz gendetze handibat bil cedin, hala non oguiaren iateco *artea*-ere ecin har baitziroiten.

21 Eta *haur* ençun çutenean haren ahaideac ilki citecen hatzaman leçatençat: ecen erraiten çuten, çoratu cela.

22 Eta Ierufalemetic iautfi içan ciraden Scribéc erraiten çutén, ecē Beelzebub çuela, eta * deabruén princearen partez deabruac campora egoizten cituela. *Mat. 9. 34. eta 12. 24. luc 11. 15.*

23 Eta hec beregana deithuric, erran ciecén cōparationez, Nolatan Satanec Satan campora e-

S. M A R C

gotz ahal deçaque.

24 Ecen baldin resumabat bere contra partitua bada, ecin dauque refuma hura.

25 Eta baldin etchebat bere cõtra partitua bada, ecin dauque etche hura.

26 *Hala* baldin Satan-ere altcha badadi eta partitua bada bere contra, ecin dauque, baina fin du.

27 Ecin nehore borthitz baten ofstillamenduac, haren etchera farthuric, pilla ahal ditzaque, baldin lehen borthitza esteca ezpadeça: eta orduan haren etchea pillaturen du.

Mat. 12. 31

luc 12. 10.

1. i oan. 5. 16

28 * Eguiaz erraiten drauçuet, ecen bekatu guciac guixonén seméy barkaturen çaitzela, eta blasphematu dituqueizten blasphemio guciac:

29 Baina norc-ere blasphematuren baitu Spiritu sainduaren contra eztu barkamenduric vkanen seculan, baina içanen da condemnatione eternalaren hoguendun.

30 Ecen erraiten çuten, Spiritu fatfua du.

Mat. 12. 46

luc 8. 19

31 * Ethorten dirade bada haren anayec eta haren ama: eta lekorean ceudela igor citzaten *batzu* harengana, haren deitzera.

32 Eta iarriric cegoen haren inguruän gendetzea, eta *hec* erran cieçoten, Huná, hire amac eta hire anayéc lekorean galdeguiten aute.

33 Orduan ihardets ciecén, cioela, Nor da ene ama, edo ene anayec?

34 Eta inguru behatu çuneean harē inguruän iarriric ceuden discipuluetara, dio, Huná ene ama, eta ene anayec.

35 Ecen norc-ere eguinē baitu laincoarē vorō
datea, hura da ene anaye eta ene arreba, eta ama

CAP. II II.

3, 14 *Ereillearen comparationea.* 18 *Elhorriac.* 19
Abraſtaſſunac, Guthiciđ. 21 *Candela erachequia.*
24 *Neurria.* 26 *Haci lurrera egotzia.* 31 *Mustar-*
da bihia. 38 *Chriſtec vncian lo eguiten.* 39 *Haicea*
eta itſaſſoa ceſſa eraciten 40 *Fedea.*

1 * Vero berriz has cedin iraca-
ſten itſas bazterrean: eta bil
cedin harengana gendetze
handi, hala non bera vncira
ſarthuric, iarriric baitzegoen
itſaſſoan: eta populu gucia itſas coſtan leihor-
rean cen.

Mat. 13. 1
luc 8. 4.

2 Eta iracaſten cerauen comparationez anhitz
gauça, eta erraiten cerauen bere doctrinán,

3 Ençun eçaçue, Huná, ereillebat ilki cedin e-
reitara.

4 Eta guertha cedin ereiteã, partebat eror bai-
tzedin bide bazterrera, eta ethor citecen ceru-
co choriac, eta irets ceçaten hura.

5 Eta berce *partebat* eror cedin leku harriçue-
tara, non ezpaitzuen lur anhitziç: eta bertan ilki
cedin, ceren ezpaitzuen lur barnetaſſunic.

6 Baina iguzquia goratu cenean, erre cedin: eta
ceren erroric ezpaitzuen, eyhar cedin.

7 Eta berce *partebat* eror cedin elhorri artera,
eta elhorriac handi citecen, eta itho ceçaten hu-
ra, eta etzeçan fructuric eman.

8 Eta bercea eror cedin lur-onera, eta eman ce çan fructu goratzen eta handitzen cenic, eta ekar ceçan *bihi* batac hoguey eta hamar, eta berceac hiruroguey, eta berceac ehun.

9 Orduan erran ciecén, Ençuteco beharriric duenac, ençun beça.

10 Eta bera cela, interroga ceçaten haren inguruån hamabiequin ciradenéc, cõparationeaz.

11 Eta erran ciecén, Çuey eman çaiçue Iaincoaren resumaco secretuaren eçagutzea: baina lekorean diradeney comparationez gauça guciac tractatzen çaitze:

Esa. 6. 9.

mat. 13. 14

luc 8. 10.

ioan 12. 40

act. 28. 26.

rom. 11. 8

12 *Dacuffatela ikus deçatençat, eta eztaquizquión ohart: eta dançutela ençun deçaten, eta adi ezteçaten: conuerti eztitecen eta bekatuac barka *eztaquizquién*.

13 Eta erran ciecén, Eztaquiçue comparatione haur? Eta nolatan comparatione guciac eçagutiren dituçue?

14 Ereilleac hitza ereiten du.

15 Bada hauc dirade bide bazterrera *hacia recebitzen* dutenac, ceinétan ereiten baita hitza: baina ençun dutenean, bertan ethorten da Satan, eta kencen du hayen bihotzetan erein cẽ hitza.

16 Eta hauc dirade halaber leku harriçuetara *hacia recebitzen* dutenac: eta ençun dutenean hitza, bertan bozcariorequin recebitzen dute hura.

17 Eta eztute erroric berac baithan, baina iraute gutitaco dirade: guero heltzen denean tribulationeric edo persecutioneric hitzagatic, ber

tan scandalizatzen dirade.

18 Eta hauc dirade elhorri artera hacia recebitzen dutenac, hauc dirade, *díot*, hacia ençuten dutenac:

19 Baina mundu hunetaco anfiéc, eta * abra- 1 Tim. 6. 17
ftaffunezco enganioac, eta berce gaucetaco gu-
thiciéc barneraric ithotzen dute hitza, eta fru-
ctu gabetzen da.

20 Eta hauc dirade lur onera hacia recebitu du-
tenac, ceinéc hitza ençuten baitute, eta recebi-
tzen, eta fructu ekarten, batat hoguey eta ha-
mar, eta berceac hiruroguey, eta berceac ehun.

21 Erran ciecén halaber, * Ala candela ekarten Mat. 5. 15.
da gaitzurupean, edo ohapean eçar dadinçat? luc 8. 16.
eza candelerean eçar dadinçat? eta. 11. 31

22 * Ecen ezta deus secreturic aguerturen ezte- Mat. 10. 26
nic, edo estal ahal daitenic: baina campora e- luc 8. 17.
thorri *behar da*. eta 12. 2

23 Baldin nehorc ençuteco beharriric badu,
ençun beça.

24 Guehiago errã ciecén, Gogoauçue cer en-
çuten duçuen: * cer neurritz neurturen baituçue, Mat. 7. 2
neurturen çaiçue, eta emendaturen çaiçue, çu- luc. 6. 38
ey ençuten duçuenoy.

25 * Ecen duenari, emanen çayó: eta deufic ez- Mat. 13. 12
tuenari, duena-ere edequiren çayó. eta 25. 29.
luc 8. 18

26 Guehiago erraiten çuen, Iaincoaren refu- eta 19. 26
má da, guiçón hacia lurrera egotziric gau eta e-
gun lo etzaten eta iaiquiten liçaten baten an-
çora.

27 Eta hacia ilkiten eta hatzen licén, harc ez-

laquiala nola,

28 Ecen bere buruz lurrac fructu ekarten du, behin belhar, guero buru, guero ogui bihi betha buruän.

29 Eta aguertu denean fructua, bertä *guiçonac* du eçarten iguiteyá: ceren prest baita vztá.

Mat. 13. 31
luc 13. 18.

30 * Guero cioen, Cer irudi duela erranen dugu Iaincoaren resumác? edo cer comparationez comparaturen dugu hura?

31 *Hura da* mustarda haci bihibat beçala, cein lurrean ereiten denean, baita lurrean diraden haci gucietaco chipiena:

32 Baina erein den ondoan, goratzen da, eta *berce* belhar gucietaco handiena eguiten da: eta adar handiac eguiten ditu *hala* non ceruco choriec ohatzeac eguin ahal baititzaqueizte haren itzalean.

Mat. 13. 34

33 * Eta anhitz hunelaco comparationez tractatzen cerauen hitza, ençun ahal ciroitnenaren araura.

34 Eta cõparatione gabe etzayen minçatzen: baina apparteä bere discipuluey declaratzen ce-rauzten gauça guciac.

Mat. 8. 23.
luc 8. 22.

35 * Eta erran ciecén egun hartan, arrastu cenean, Iragan gáitecen *vraren* berce aldera.

36 Eta populua vtziric har ceçaten hura vncian cen beçala: baina berce vncitchoac-ere baciraden harequin.

37 Orduan altcha cedin haice buhumba handibat, eta bagác sartzen ciraden vncira, *hala* non ia bethatzen baitzén.

38 Eta hura vnciaren guibeleco aldean cetzan lo bururdi baten gainean: orduan iratzartzen dute, eta diotsate, Magistruá, eztuc anfiaric ceren galduac goacen?

39 Eta iratzarri cenean mehatcha ceçan haicea, eta erran cieçón itfaffoari, Ichil adi, eta gueldi adi. Orduan cessa cedin haicea, eta tranquillate handi eguin cedin.

40 Eta erran cieçén Cergatic çarete horrela i-cior? nola eztuque federic?

41 Eta ici citecen icidura handiz: eta erraiten çuten elkarren artean, Baina nor da haur, haiceac eta itfaffoac, ere obeditzen baitute?

C A P. V.

2 *Demoniatua jendatzen.* 7 *Deabruac Christ eçagutzē*
9 *Legionea.* 13 *Deabruac permiffionerequin vrde-*
tara sartzen. 25 *Odol iariatzez eri cen emaztea.* 26
Haren dispendio medicuetan eguina. 34 *Haren fe-*
dea. 39 *Lo datzala erraiten hil denaz.* 41 *Iairus-*
en alaba refuscitatzen.

1 Ta * ethor citecen itfaffoarē *Mat. 8. 28.*
berce aldera, Gadarenoén
comarcara.

2 Eta ilki cenean vncitic, ber-
tan aitzinera ethor cequión
thumbetarie spiritu fatfua çuen guicombat:

3 Ceinec bere egoitea baitzuen thumbetan, e-
ta cadenaz-ere nehorc ecin esteca ciroen.

4 Ceren anhitzetan cepoz eta cadenaz esteca-
tu içan cenean hauts baitzitzan cadenác, eta çä-
thica cepoac: eta nehorc ecin ceba ceçaqueen.

S. M A R C

5 Eta bethiere egun eta gau mendietan eta thumbetan cen oihuz cegoela, eta bere buruärri harriz ceraunfala.

6 Eta ikuffi çuenean Iefus vrrundanic, lafter eguin ceçan eta gur cequiön:

7 Eta oihuz voz goraz erran ceçan, Cer da hire eta ene artean, Iefus Iainco fubiranoaren Semea? adiuratzan aut Iaincoaren *partez* ezneçã tormenta.

8 (Ecen erraiten ceraucan, Ilki adi spiritu fatfuá, guiçon horrenganic)

9 Orduan interroga ceçan hura, Nola *da* hire icena? Eta ihardets ceçan, cioela, Legio *diat* i-cen: ecen anhitz gaituc.

10 Eta othoitz handi eguiten çeraucan, ezlitzan igor comarca hartaric campora.

11 Eta cen han mendi aldean vrdalde handibat alha cenic.

12 Eta othoitz eguin cieçoten deabru *hec* guciéc, cioitela, Igor gaitzac vrdetara, hetara far gaitecençat.

13 Eta permiti ciecén bertan Iefusec. Eta ilkiric spiritu fatfuac far citecen vrdetara, etaoldar cedin vrdaldea gainetic behera itfaffora (eta baciraden bi millaren inguruä) eta itho citecen itfaffoan.

14 Eta vrdeac bazcatzen cituztenéc ihes eguin ceçaten, eta ekar citzaten berriac hirira eta cãpocoetara: Orduan ilki citecen ikuftera cer eguin içan cen.

15 Eta ethorten dirade Iefusgana, eta ikuften

dute demoniatu iċan cena iarriric eta veztituric eta cenċaturic, legionea vkan ċuena *dioŧ*: eta ici citecen.

16 Eta *haur* ikuffi ċutenéc erran ciećen hæy, nola demoniatuari heldu iċan ċayon, eta vrdéz.

17 Orduan *hec* has cequizquión othoitz eguiten parti ledin hayén comarquetaric.

18 Eta hura ſarthu cenean vncira, othoiztez ċayon demoniatu iċan cena harequin licén.

19 Baina Ieſufec etzieċón permetti, aitzitic erran cieċón, Habil eure etcherát euretara, eta conta iecec cein gauċa handiac Iaunac eguin drauzquían, eta *nola* hiċaz pietate vkan duen.

20 Ioan cedin bada, eta has cedin predicatzen Decapolifen cein gauċa handiac eguin cerautzan Ieſufec: eta guciéc mireſten ċuten.

21 Eta iragan cenean Ieſus vncian berriz berce aldera, populu handi bil cedin harengana, eta cen itſas bazterrean.

Mat. 9. 18.

luc 8. 41.

22 *Eta huná, ethor cedin ſynagogaco principal Iairus deitzen cembat, eta ikuffi ċuenean hura, egotz ceċan bere buruá haren oinetara.

23 Eta othoitz handi eguiten ceraucan, cioela, Ene alabatchoa hurrenean duc: *othoitz eguiten drauat*, ethor adin, eta eċar ditzán eſcuac haren gainean, ſenda dadinċát eta vici den.

24 Eta ioan cedin *Ieſus* harequin, eta populu handi ċarreyón, eta hertſen ċuten.

25 Eta emaztebat cen odol iariatzea hamabi vrthe *hetan* ċuenic:

26 Eta anhitz ſuffritu vkan ċuen anhitz medi-

S. M A R C

cutaric, eta berea gucia despendatu çuen, eta e-
tzén deus probetchatu, baina gaizcoatuago i-
çan cen.

27 *Hura* Iefusez minçatzen ençunic, ethor
cedin gendetzean guibetic, eta hunqui ceçan
haren arropá.

28 Ecen erraiten çuen, Baldin haren abilla-
menduac hunqui baditzat ber, sendaturen naiz

29 Eta bertan agor cedin haren odol ithurria :
eta sendi ceçan *bere* gorputzean sendatu cela
plaga hartaric.

30 Eta bertan Iefusec bere baithan eçaguturic
harēganic ilki içan cen verthutea, itzuliric gen-
detzean, erran ceçan, Norc hunqui ditu ene a-
billamenduac?

31 Eta erran cieçoten bere discipuluec, Bada-
cuffac gendetzeac hertsen auela, eta dioc, Norc
hunqui nau?

32 Eta inguru behatzen çuen, haur eguin çue-
na ikus leçançat.

33 Eta emaztea beldurric eta ikararic, nola
baitzaquian hura baithā eguin içan cena, ethor
cedin, eta egotz ceçan bere buruā haren aitzí-
nera, eta erran cieçón eguia gucia.

34 Eta harc erran cieçón, Alabá, eure fedec
saluatu au, habil baquerequin, eta aicén sendo
eure plagatic.

35 Oraino hura minço cela ethor citecen *ba-
tzu* synagogaco principalarenetic, cioitela, Hire
alabá hil duc, cergatic fatigatzen duc Magistrua?

36 Eta Iefusec erraiten cen hitz haur ençun

guen beçain farri, diotfa fynagogaco principalaria, Eztuála beldurric, finhetfac solament.

37 Eta etzeçan permetti nehor iarrei qui lequión Pierris, eta Iacques, eta Ioannes Iacquesen anayea baicen.

38 Guero ethor cedin fynagogaco principalaren etchera, eta ikus citzan tumultoa, eta nigarrez ceudenac, eta dolu handi ekarten çutenac.

39 Eta farthuric diofte, Cergatic tormentatzē çarete, eta nigarrez çaudete? nescatchá ezta hil, baina lo datza.

40 Eta irriz ceuden harçaz: baina harc guciac idquiric campora, har citzan nescatcharen aitá eta amá, eta harequin ciradenac, eta fartzen da nescatchá cetzan lekura.

41 Eta harturic nescatcharen escua, diotfa, Talitha-cumi: errā nahi baita, Nescatchá (hiri diofnat) iaiqui adi.

42 Eta bertan iaiqui cedin nescatchá, eta baçabilan: ecen hamabi vrthetacoa cen: eta spanta mendu handiz spanta citecen.

43 Eta haguitz manatu vkan ditu, nehorc haur ezlaquian: eta erran ceçan iatera nescatchari eman lequión.

2 *Christ bere herrian ez recebitzen.* 3 *Baina harçaz dirade scandalizatzten.* 6 *Nazarenoén incredulitatea.* 7 *Apostoluac igorten.* 12 *Emendamendua.* 13 *Olioſtatzea.* 17 *Ioannes preſonér eguin.* *Herodias.* 20 *Herodes Ioanneſen beldur.* 27 *Ioanneſi buruá edequi.* 29 *Haren gorputza ohortze.* 30 *Apostoluac predicatsetic itzuli.* 35 *Borz oguiezco miraculua.* 48 *Apostoluén itsaſſoco tormentá.* 49 *Fantofmá.* 50 *Fedea.* 56 *Eriac ſendatu.*

Matth. 13.
54.
Luc 4. 16.

1 Vero * parti cedin handic, eta ethor cedin bere herrira, eta baçarreitzā bere discipuluac.

2 Eta ethorri ceneā Sabbathoa, has cedin ſynagogán iracaſtē, eta ençuten çutenetarie anhitzec mireſten çuten, cioitela, Nondic huni gauça hauc? eta ceric da huni eman içan çayon ſapientia haur, eta are hunelaco verthuteac hunen eſcuz eguiten baitirade?

3 Ezta haur charpanter? Mariaren ſeme, Iacqueſen eta Ioſeſen eta Iudaren eta Simonen anaye? eztirade hunen arrebac-ere hemen gu baithan? Eta ſcandalizatzten ciraden hartan.

Ioan 4. 44. 4 Eta erraiten cerauen Ieſufec, * Ezta Prophe-
tabat defohoratzten bere herrian, eta ahaidén artean, eta bere etchean baicen.

5 Eta ecin eguin çuen han verthuterie batre, cembeit eri bakoitz, eſcuac hayén gaineā eçar-
reric, ſenda baitzitzan baicen.

6 Eta miraz cegoén hayén incredulitateagatic,

Matt. 9. 35 *eta inguratzē cituen burguaç inguru, iracaſten
Luc 13. 22.

ari cela.

7 *Orduan dei citzan hamabiac, eta has cedin *Matt. 10. 1*
hayén igorten birá: eta eman ciecén bothere *lehen 3. 14.*
luc 9. 1.
spiritu satfuén gainean.

8 Eta mana citzan ezleçaten deus har bide-
cotzat, makila hutfa baicen: ez maletaric, ez o-
guiric, ez diruric guerricoan.

9 Baina *sandaleac iaunciac lituzten eta birá *Act. 12. 8.*
arropaz ezlitecen vezti.

10 Eta erraiten cerauen, Non-ere farthuren
baitzarete etche batetarra, çaudete han handic
ilki arterano.

11 * Eta norc-ere recebituren ezpaitzaituzte, *Mat. 10. 14*
eta çuec ez ençunen, hãdic partitzean, * iharros *luc 9. 5.*
eçaçue çuē oinén azpico errhautfa, testimonia- *Act. 13. 51*
getan hayén contra. Eguiaz diotfuet, emequia- *eta 18. 6.*
go tractatuac içanen diradela Sodomacoac eta
Gomorrhacoac iudicioco egunean, ecen ez hiri
hura.

12 Eta *hec* partituric predicatzen çuten *batbe-*
dera emenda ledin.

13 Eta deabru anhitz campora egoizten çu-
tén: eta * vnctatzē çutén olioç anhitz eri, eta fen- *Iac. 5. 14.*
datzen cituzten.

14 *Eta ençun ceçan regue Herodesec minça- *Matt. 14. 1*
tzen (ecen haren icena cen famatua) eta erran *luc 9. 7.*
ceçan, Ioannes batheyatzen ari cena, refuscita-
tu içan da hiletaric, eta halacotz verthutéc o-
bratzen duté hartan.

15 Bercéc cioiten, Elias da: Eta bercéc cioiten,
Propheta da, edo Prophetetaric bat beçalaco.

Luc 3. 19 16 *Bada *hori* ençunic Herodesfec dio, Haur da Ioannes nic buruã edequi draucadana, hura refufcitatu da hiletaric.

17 Ecen Herodes hunec *gende* igorric har ceçan Ioannes, eta efteca ceçan prefoindeguian, Herodias bere anaye Philipperen emaztearen caufaz, ceren hura emazte hartu baitzuen.

Leui. 18.16 18 Ecen erraiten ceraucan Ioannefec Herodesfi, *Eztuc fori euri anayeren emaztea duán.

19 Halacotz Herodias ayher çayón, eta hil eraci nahi çuen, baina ecin ceçaqueen.

20 Ecen Herodes beldur çayón Ioannefi, eçaguturic ecen hura *cela* guiçon iuftoa eta faindua, eta ohore ekarten ceraucan: eta hura ençunic anhitz gauça eguiten çuen, eta gogotic hura ençuten çuen.

21 Bada egun carazcoa ethorri cenean, Herodesfec bere for eguneco banqueta eguiten cerauenean princiey eta capitainey eta Galileaco principaley:

22 Eta farthuric Herodiasen alabá dançatu cenean, eta Herodesfi eta harequin mahainean iarriric ceudeney atfeguín eguin cerauenean, Reguec diotfa nescatchari, Efca aquit cer-ere nahi baitun, eta emanen draunat.

23 Eta cin eguin cieçón: Efcaturen aitzaitadan gucia emanen draunat, neure refumaren erdirano.

24 Eta harc ilkiric erran cieçón bere amari, Cer efcaturen naiz? Eta harc erran ceçan, Ioannes Baptiftaren buruären.

25 Eta bertan farthuric affectionatuqui Reguegana, esca cequión, cioela, Nahi diat orain bertan eman dieçadán platean Ioannes Baptistaren buruä.

26 Eta Reguec haguitz trifteturistic, cinagatic eta harequin mahainean iarriric ceudenacgatic, eztu iraitzi nahi vkan.

27 Eta bertan Reguec, igorriric borreroa, mana ceçan ekar ledin haren buruä: harc bada ioanic edequi cieçón buruä prefoindeguian.

28 Eta ekar ceçan haren buruä platean, eta eman cieçón hura nescatchari, eta nescachác eman cieçón bere amari.

29 Eta *hori* ençunic haren discipuluac ethor citecen, eta eraman ceçaten haren gorputza, eta eçar ceçaten thumbán.

30 *Eta bil citecen Apostoluac Iesufgana, eta *Luc 9. 10.*

conta cieçoten eguin eta iracatfi çuten gucia.

31 Eta erran cieçén, Çatozte ceuróc appart leku defertu batetara, eta repofa çaitetzte gutibat: ecen anhitz ciraden ethorten eta ioaiten ciradenac: eta iateco aicinaric-ere etzutén.

32 *Ioan citecen bada leku defertu batetara *Mat. 14. 13*
Luc. 9. 10.

vncian appart:
33 Baina ikus citzan populuac ioaiten, eta eçagut ceçaten hura anhitzec: eta oinez hiri guciataric lafter eguin ceçaten hara, eta aitzin cequizten hæy, eta bil citecen harengana.

34 *Orduan ilkiric ikus ceçan gendetze handia Iesufec, eta compaffione har ceçan heçaz: *Matt. 9. 36*
eta 14. 14.

ecen ardi artzain gabeac beçala ciraden: *eta has *Luc 9. 11.*

cequién anhitz gauçaren iracaften.

Mat. 14. 15 35 *Eta nola ia berandua baitzén, ethorri iça
çaizcan bere discipuluac, erraiten çutela, Defer-
tu duc leku haur, eta ia berandua duc:

36 Eyec congit, inguruco herrietarát eta bur-
guëtarat ioanic, berén ogui eros deçatençát: e-
cen cer ian deçaten eztié.

37 Eta harc ihardesten çuela erran ciecén, Eye-
çue çuec iatera. Orduan diotlate, *Ala* ioanic
eroffiren dugu ber-ehun dineroren oguia, eta e-
manen drauegu iatera?

Mat. 14. 17 38 Eta harc diofte, Cēbat ogui dituçue? çoaz-
luc 9. 13. te eta ikar eçaçue. *Eta iaquin dutenean dioi-
ioan 6. 9. te, Borz, eta bi arrain.

39 Orduan mana citzan, iar eraci litzaten gu-
ciac mahaintaraz belhar pherde gainean.

40 Eta iar citecen arencaz, ehuná, eta berro-
guey eta hamarná.

41 Eta borz oguiac eta bi arrainac hartu ci-
tuenean, beguiac cerurát altchaturic, gratiác
renda citzan, eta hauts citzan oguiac: eta eman
cietzén bere discipuluey, hæy aitzinera eçar lie-
tzençat: eta bi arrainac parti cietzén guciey.

42 Eta ian ceçaten guciéc, eta reffafia citecen.

43 Eta goiti ceçatē çathietaric hamabi faskui-
tara, eta arrainetaric *cerbait*.

44 Eta ian çutenac ciraden borz milla guiço-
nen inguruä.

45 Guero bertan bere discipuluac iar eraci ci-
tzan vncira, eta aitzinean ioan eraci *itfassoaren*
berce aldera Bethlaida alderát, berac populuari
congit

ongit lemon bizquitartean.

46 Eta hec igorri cituenean, mendira ioan cedin othoitz eguitera.

47 *Eta arrastu cenean, vncia cen itsafsoaren *Marc 14. 23.*
erdian, eta hura bera leihorrean. *ioan G. 16.*

48 Eta ikus ceçan pena çutela, aurthiquiten: (ecen haice-contra çutén) eta gauären laurgarren veilla irian ethor cedin hetara, itfas gainez çabilala: eta nahi cituen hec iragan.

49 Baina hec hura ikuffiric itfas gainez çabilala, vste çuten fantofmabat cela: eta oihu eguin ceçaten.

50 Ecen guciéc ikusten çuten hura, eta trubla citecē: baina bertā minça cequién, eta erran ciecn, Sporça çaitetzte, ni naiz, etzaretela beldur.

51 Orduan igan cedin hetara vncira: eta fofflega cedin haicea: non are tinquetz fpantago baitzitecen berac baithan, eta mirets ceçaten.

52 Ecen etzutén aditu oguiéz *eguin içan cena:* ceren hayén bihotza gogortua baitzén.

53 *Eta berce aldera iragā ciradenean, ethor citecē Genesarethco lurrera, eta portu har ceçatē. *Matth. 14. 34.*

54 Eta vncitic ilki ciradenean, bertan eçagut ceçaten hura.

55 Eta lafter eguin çutenean inguruco comarca hura gucia, has citecen ohetan erién ekarten, non cela hura ençuten baitzuten, *hara.*

56 Eta nora-ere far baitzedin burguëtara, edo hirietara, edo parropioetara, placetan eçarten cituzten eriac, eta othoitz eguiten ceraucaten haren arropa ezpaina berere hunqui leçaten: eta hunquitzen çutén guciac fendatzen ciraden.

k.i.

S. M A R C

C A P. V I I.

2 Eſcuac ikuci gaberik iatea. 4, 8 Guizonén manamenduac eta doctriná. 10 Aitametaratco eguimbidea. 15 Nehor ſatſutzen duten gauçac cein. 21 Bihotzetik heldu diraden gauçac. 25 Chananea. 27 Haourén oguia. 32 Gor eta mothel cena ſendatu. 36 Ieſus laudatu eta magnificatu.

Matt. 15. 8 1 *

Rduan bil-citecē harēgana Phariſeuac, eta Ierufalemetic ethorri ičan ciraden Scriba batzu.

2 Eta *hec* ikuffi çutenean harē diſcipuluetaric batzuc eſcu comunez (erran nahi baita, ikuci gabéz) iaten çutela oguia, arrangura citecen.

3 Ecen Phariſeuéc eta Iudu guciéc, maiz eſcuac ikuciric baicen, eztute iaten, aitzinecoen ordenançac eduquiten dituztela.

4 Eta merkatutic *itzultzen*, *diradenean*, ikuciac ezpadirade, eztuté iaten. Anhitz berce gauçaric-ere bada beguiratzeco hartu dutenic, nola baitirade goporrén ikutzeac, eta cubenac, eta cobrezco vncienac, eta ohenac.

5 Guero interrogatzen dute Phariſeuéc eta Scribéc, Cergatic hire diſcipuluac eztabiltza aitzinecoen ordenancén araura, baina eſcuac ikuci gabe iaten dute oguia?

6 Baina harc ihardeſten çuela erran ciecén, Segurqui vngui prophetizatu vkan du Elaiafec çueçaz hypocritoz, ſcribatua den beçala, * Populu hunec ezpainez ohoratzē nau, baina hayén oihotza vrrun da eneganic.

7 Baina alferretan cerbitzatzen naute, iraca-

ften dituztela doctrinatzat guiçonén manamenduac.

8 Ecen Iaincoaren manamendua vtziric, guiçonen ordenançá eduquiten duçue, *hala nola*, cubén eta goporrén ikutzeac: eta hunelaco berce gauçaric anhitz eguiten duçue.

9 Erraitē cerauen halaber, Vngui *nombait* iraizten duçue Iaincoaren manamendua, çuen ordenançá beguira deçacuençát.

10 Ecen Moyfesc erran du, *Ohoraitzac eure aita eta eure ama: eta, *Aita edo ama maradica-
turen duena, herioz hil bedi.

11 Baina çuec dioçue, Baldin norbeitec aitari edo amari baderró, Eneganic *içanē den* corbana (erran nahi baita donoa) probetchaturen çaic, *hoguen gabe date hura*.

12 Eta eztuçue permittitzē harc deus guehia-
goric eguin dieçón bere aitari edo bere amari:

13 Ezdeuften duçuela Iaincoaren hitza *ceuroc* ordenatu duçuen ordenaçáz: eta hunelaco berce gauçaric anhitz eguiten duçue.

14 *Guero deithuric populu gucia beregana, erran cieçén, Beha çaquizquidate guciac, eta adi eçaçue.

15 Ezta deus guiçonaren campotic, hura baitan fartzen denic, hura fatfu ahal deçaquenic: baina harenganic ilkiten diraden gauçác dirade, guiçona fatfutzen dutenac.

16 Nehorc ençuteco beharriric badu ençun beça.

17 Guero etchean farthu cenean populutic *re-*
k.ii.

Exo. 20.12

deut. 5. 16.

ephe. 6. 2.

Exo. 21. 17

leuit. 20. 9.

prou. 20.20

Mat. 15. 10

tiraturic, interroga ceçâten bere discipuluéc comparationeaz.

18 Eta diofte, Horrela çuec-ere adimendu ga-be çarete? Eztuçue aditzen, ecen campotic guiçona baithan sartzen diradenetarie deusec, ecin hura satfû deçaquela?

19 Ecen ezta sartzen haren bihotzera, baina fabelera, eta ilkiten da campora retreitera, cha-hutzen dituela vianda guciac.

20 Cioften bada, Guiçonaganic ilkiten dena da, guiçona satfutzen duena.

*Gene. 6. 5,
eta 8. 21.*

21 *Ecen barnetic, guiçonén bihotzetic ilki-ten dirade pensamendu gaichtoac, adulterioac, paillardicác, hiltzecác,

22 Ohoinqueriác, auaritiác, gaichtaqueriác, enganioa, insolentia, bekaizteria, gaitzerraitea, superbiá, erhotassuna:

23 Gaichtaqueria hauc guciac barnetic ilkiten dirade, eta satfutzen dute guiçona.

*Matth. 15.
21.*

24 *Eta handic iaiquiric ioan cedin Tyreco eta Sidongo comarquetarát: eta etche batetan sarthuric, etzuen nahi nehorc iaquin leçan: baina ecin estali içan da.

25 Ecen harçaz ençunic emaztebatec, ceinen alabatchoac baitzuen spiritu satfua, ethorric egotz ceçan bere buruá haren oinetara,

26 (Eta emaztea cen Grec, nationez Syrophe-niffiana) eta othoitz eguiten ceraucan campora egotz leçan deabrua haren alabaganic.

27 Eta Iesufec erran cieçón, Vtzan behin ha-ourrac reffafia ditecen: ecen eztun gauça bidez-

coa haourrén oguiaren hartzea, eta chakurrey egoiztea.

28 Eta harc ihardets ceçan, eta erran cieçón, Hala duc launa: badaric-ere chakurréc iaten dié mahain azpian haourrén appurretatic.

29 Orduan erran cieçón, Hitz horrégatic ohá, ilki dún deabrua hire alabaganic.

30 Eta ioan içan cenean bere etchera, eriden ceçan deabrua ilki cela, eta alabá ohe gainean cetzala.

31 Guero partituristic Tyreco eta Sidongo quorarteretic, ethor cedin Galileaco itsaffora, Decapolisco comarquén arteaz.

32 Orduan presentatzen draucate gor nequez minço cembat, eta othoitz eguiten escua gainean eçar lieçón.

33 Eta hura gendetzetic appart harturic, eçar citzan bere erhiac haren beharrietan: eta thu eguinic, hunqui ceçan haren mihia.

34 Guero cerurat beguiac altchaturic suspirio eguin ceçan, eta erran cieçón Ephphata, erran nahi baita, Irequi adi.

35 Eta bertan irequi citecen haren beharriac, eta lacha cedin haren mihico etchequidurá, eta minço cen claroqui.

36 Eta mana citzan nehorí ezlerroten: baina cembat-ere harc defenda baitziecén, vnguiz guehiago publicatzen çutén.

37 Eta guciz miraculu estē çutén, cioitela, * Vn-
gui gauça guciac eguin ditu: gorrey ençun eraciten draue, eta mutuac minça eraciten ditu.

Gene. 1. 31

Eccl. 39.21

S. M A R C

C A P. V I I I.

5 Çazpi oguiezco miraculua. 11 Phariseuac signo esquez egon. 15 Phariseuén eta Herodianoén altchagarria. 22 Itsua sendatzen. 27 Christezco reputationea. 29 Iesus dela Christ. 31 Christec bere passionea aitzine-
tic declaratzen. 33 Pierris Satan deitzen. 34 Chri-
sti iarreiguitea, Crutzearẽ ekartea. 35 Viciaren sal-
natzea eta galtzea. 38 Christez ahalque içatea.

Matth. 15.
32.

1 *

Gun hetan, gucizco gēdetze handia cen beçala, eta ezpai-
tzuten cer ian leçaten, dei ci-
tzan beregana Iesufec bere
discipuluac, eta erran ciecén,
2 Compassione dut populuaz: ecen ia hirur e-
gun du enequin daudela, eta eztuté cer ian de-
çaten.
3 Eta baldin igor baditzat baruric cein bere
etcherat, flacaturen dirade bidean: ecen horieta-
ric batzu vrrundanic ethorri içan dirade.
4 Eta ihardets cieçoten bere discipuluéc, Non-
dic hauc hemen nehorc reffasia ahal litzaque o-
guiz desertuan?
5 Eta interroga citzan, Cembat ogui dituçue?
Eta hec erran ceçaten, Çazpi.
6 Orduan mana ceçan populua iar ledin lur-
rean: eta harturic çazpi oguiac, gratiác rendatu
eta, hauts citzan, eta eman cietzen bere discipu-
luey, presenta litzatēçat: eta presentatu cituzten
populuaren aitzinean.
7 Bacituzten halaber arrain guti batzu, eta gra-
tiác rendaturic, erran ceçan hec-ere presenta
litzaten.

- 8 Ian ceçatē bada, eta reffafia citecen: eta altcha citzaten çathi soberatuetaric çazpi fafquitara.
- 9 Eta ian çutenac ciraden laur millaren inguruā, guero eman ciecén congit.
- 10 *Eta bertā uncira farthuric bere discipulue- *Mat. 15. 39*
quin, ethor cedin Dalmanutha bazterretara.
- 11 *Eta ethor citecen Phariseuac, eta has cite- *Matt. 16. 1*
cen harequin iharduquiten, hari cembeit signo-
ren cerutic galdez çaizcala, hura tentatzen çu-
tela.
- 12 Orduan barnadanic bere spirituan fufpirio eguinic, errā ceçan, Cergatic generatione haur signo galdez dago? eguiaz diotfuet generatione huni signoric etzayola emanen.
- 13 *Eta hec vtziric, vncian berriz farthuric ira- *Mat. 16. 4.*
gan cedin berce aldera.
- 14 *Eta ogui hartzera *discipuluey* ahanz ce- *Matt. 16. 5*
quién: eta oguibat baicen etzutén berequin vn-
cian.
- 15 Eta mana citzan, cioela, Gogoauçue *eta* be-
guira çaitetzte Phariseuén altchagarritic, eta
Herodesen altchagarritic.
- 16 Eta baciharducaten elkarren contra, cioite-
la, Ceren oguiric eztugun *da hori*.
- 17 Eta *hori* eçagutu çuenean Iefusec, erran cie-
cen, Cer diharducaçue, ceren oguiric eztuçuen?
oraino eztuçue confideratzen ez aditzen? orai-
no gogortua duçue çuen bihotza.
- 18 Beguiac dituçuelaric, eztacuffaçue? eta be-
harriac dituçuelaric, eztançuçue? eta etzarete
orhoit?

Ioan 6. 12. 19 * Borz oguiac hautfi nerauztenean borz milla *guiçoney* cembat safqui çathiz beteric altchatu centuzten? Diotsate, Hamabi.

20 Eta çazpiac laur milla *guiçoney* hautfi nerauztenean cembat safqui çathiz betheric altchatu cētuzten? Eta hec erran cieçoten, Çazpi.

21 Eta erran cieçén, Nola eztuçue aditzen?

22 Eta ethor cedin Bethsaidara: eta presenta cieçoten itfubat, eta othoitz ceguioten, hura hunqui leçan.

23 Orduan itfuaren escua harturic, eraman ceçan burgutic campora: eta harē beguietara thu eguinic, eta escuac haren gainean eçarriric, interroga ceçan, deus balacuffanez.

24 Eta *harc* beguiac altchaturic erran ceçan, Badiacufquiat *guiçonac*, ecen ohartzen nitzia-yec arboreac diruditela dabiltzala.

25 Guero berriz eçar citzan escuac haren beguién gainean, eta *berriz* goiti beha eraci cieçón: eta fenda cedin, eta ikuften cituen vrrundanic-ere claroqui guciac.

26 Orduan *Iesufec* igor ceçã hura bere etcherát, cioela, Ezadila burgura far, eta nehorì ezterroala burguän.

Mat. 16. 13 27 *Eta Iesus eta haren discipuluac *handic* ilkiric ethor citecen Philipperen Cefarea *deitzen deneco* burguëtara: eta bidean interroga citzan bere discipuluac, cioftela, Nor naicela ni dioite *guiçonéc*?

Luc 9. 19. 28 Eta hec ihardets ceçaten, Ioānes Baptista, eta bercéc Elias, eta bercéc Prophetetaric bat.

29 Orduan harc diofte, Eta çuec ni nor naice-la dioque? Eta ihardesten duela Pierrifec diot-fa, Hi aiz Chrif.

30 Orduan debeta citzan mehatchurequin ne hori *hura* ezlerroten harçaz.

31 Eta has cedin hayén iracastén, ecen behar ce la guïçonaren Semeac anhitz suffri leçan, eta reprobá ledin Ancianoéz, eta Sacrificadore prin-cipaléz, eta Scribéz, eta hil ledin, eta hereneco e-gunean refuscita ledin.

32 Eta claroqui propos hunez minçatzen cen. Orduan apparta ceçan Pierrifec, eta has cequi-ón reprotchatzen.

33 Eta harc itzuliric, eta bere discipuluetarat behaturic reprotcha ceçan Pierris, cioela, Gui-belerat adi eneganic Satan: ecen eztituc aditzen laincoaren diraden gauçac, baina guïçonén *di-radenac*.

34 Guero populua beregana deithuric bere di-scipuluequin, erran ciecén, * Norc-ere nahi bai-tu ene ondoan ethorri, renuntia beça bere bu-ruáz, eta har beça bere crutzea, eta berrait niri.

Mat. 10. 38

eta 16. 24

luc 9. 23.

eta 14. 27

35 * Ecen norc-ere nahi vkanen baitu bere vi-cia saluatu, galduren du hura: baina norc-ere gal-duren baitu bere vicia enegatic eta Euangelio-gatic, saluaturen du hura.

Mat. 10. 39

eta 16. 25.

luc 9. 24.

eta 17. 33

ioan. 12. 25

36 Ecen cer probetchu du guïçonac, baldin mundu gucia irabaz badeça, eta bere arimá gal badeça?

37 Edo cer emanen du guïçonac bere arima-ren recompensamendutan?

S. M A R C

Mat. 10. 33 38 * Ecen norc-ere ahalque içanen baita niçaz e-
luc 9. 26. ta ene hitzéz generatione adultera eta bekato-
eta 12. 8 re hunetan, guiçonarē Semea-ere ahalque iça-
 nen da harçaz, dathorrenean bere Aitaren glo-
 rián Aingueru lainduequin.

C A P. I X.

2 *Christec transfiguratzén. 7 Hari behatzera hodeyetic*
manatzen. 11 Elias, Ioannes Baptista. 17 Demo-
niatua. 23 Sinhestea. 29 Othoitza eta barura. 31
Christec bere passionea aitzinetic erraiten. 36 Ha-
ourbat beffoetara hartzen. 41 Christen icenean emai-
tea. 43, 45, 47 Scandalizatzen duen escuaz, oinaz
eta beguiaz. 44 Hiltzen ezten harraz. 50 Baquez
igateco.

Mat. 16. 28 1 *
luc 9. 27

Rraiten cerauē halaber, Egui-
 az erraiten drauquet, ecen ba-
 diradela hemen present dira-
 denotaric batzu, herioa dafta-
 turen eztutenic, Iaincoarē re-

fumá bothererequin ethorric dacusqueiteno.

Mat. 17. 1. 2 *
luc 9. 28.

Eta sey egunen buruān har citzan Pierris,
 eta Iacques eta Ioannes, eta eraman citzan men
 di gora batetara appart hec berac, eta transfigu-
 ra cedin hayén aitzinean.

3 Eta haren abillamenduac argui citecen, eta
 haguitz churit elhurra beçala, halaca non bola-
 çalec lurraren gaineā ecin hain churi eguin bai-
 leçaque.

4 Guero aguer cequién Elies Moyfesequin, e-
 ta minço ciraden Iesusequin.

5 Orduan Pierrifec hitza harturic diotfa Iesufi, Magiftruá, on duc gu hemen garén: eguin ditzagun bada hirur tabernacle, bat hire, eta bat Moyfesen, eta bat Eliafen.

6 Eta cer minço cen etzaquian: ecen icituac ciraden.

7 Eta eguin cedin hodeybat hec eftali cituenic: eta ethor cedin vozbat hodeyetic, cioela, Haur da ene Seme maitea: huni beha çaquizquiot.

8 Eta bertan inguru behaturic, etzeçaten ikus nehor guehiagoric, Iesus bera baicen berequin

9 *Eta hec menditic iauften ciradela, mana citzan, nehoriz ezlietzoten erran ikuffi cituzten gauçac, guiçonaren Semea hiletaric refufcitatu licenean baicen. Mat. 17. 9

10 Eta *hec* erran haur eduqui ceçatē berac baidhan, elkarri galde eguiten ceraucatela, cer erran nahi çuen, hiletaric refufcitatze harc.

11 Guero interroga ceçaten, ciotela, Cergatic dioite Scribéc ecen * Elias lehen ethorri behar dela? Malach. 4. 5.

12 Eta harc ihardeften çuela erran ciecen, Segur Eliafec lehen ethorriric bere ftaturaco dituguçu guciac: eta * fcribatua den beçala guiçonaren Semeaz, *behar da* anhitz fuffri deçan, eta ezdeufetan eduqui dadin. Efa. 53. 4

13 Baina erraiten drauçuet ecen Elias ethorri içan dela, eta hari eguin nahi ceraucaten gucia, eguin draucatela, * harçaz fcribatua den beçala. Malach. 4. 5.

14 * Eta dicipuluetara ethorriric, ikus ceçan gendetze handibat hayén inguruän, eta Scribéc Mat. 17. 14
luc 9. 38

hequin ciharducatela.

15 Eta bertan gendetze gucia, hura ikuffiric, spanta cedin: eta *harengana* lafter eguinez saluta ceçaten.

16 Orduan interroga citzan Scriba hec, Cer di harducaque çuen artean?

17 Eta ihardeften çuela gendetzecoetarin battec, erran ceçan, Magistruá, ekarri diat neure semea hiregana, ceinec baitu spiritu mutubat.

18 Eta non-ere har baiteça, çathicatzen dic: eta orduan haguna diarioc, eta garrafcots bere hortzez eguiten dic, eta eyarthu dihoac: eta erran diraueat hire discipuluey egotz leçaten cam pora, eta ecin eguin dié.

19 Eta harc ihardeften çuela erran ceçan, O natione sinheste gabea, noizdrano finean çuequin içanen naiz? noizdrano finean supportaturen çaituztet? ekarçue hura enegana.

20 Orduan ekar ceçaten harengana: eta ikuffi çuenean, bertan spirituac çathica ceçan hura, eta lurrera eroriric iraulzcatzen cen haguna latriola.

21 Orduan interroga ceçan *Iefusec* haren aita, Cembat dembora du haur heldu çayola? Eta harc diotfa, Haourra-danic.

22 Eta anhitzetan fura egotzi dic eta vrera, defeguin leçançat: baina deus ahal badaguic, hel aquigu, guçaz compaffione harturic.

23 Eta Iefusec erran cieçón, Baldin hori sinhets ahal badeçac, gauça guciac dituc possible sinheften duenaren.

24 Eta bertan haour aitác oihuz cegoela nigar requin erran ceçan, Sinhesten diat, Iauna, hel aquio ene incredulitateari.

25 Eta ikuffiric Iesufec ecen populua lafterca elkarganatzen cela, mehatcha ceçan spiritu fatfua, ciotfala, Spiritu mutuá eta gorrá, nic aut matnatzen, Ilki adi horrenganic, eta guehiagoric ez adila far hori baithan.

26 Eta *spiritua* oihu eguinic eta hura gaizqui çathicaturic, ilki cedin: eta *haourra* hila beçalaca cedin, *hala* non anhitzec erraiten baitzuten ecen hil cela.

27 Baina Iesufec harén escua harturic, chuchët ceçan hura, eta iaiqui cedin.

28 Eta etchean farthu cenean, bere discipulu-éc interroga ceçaten appart, Cergatic guc hura ecin campora egotzi dugu?

29 Eta erran ciecén, *Deabru* mota hura bercela ecin ilki daite orationez eta barurez baicé.

30 * Eta handic ilkiric, elkarrequin çabiltzan Galilean gaindi: eta etzuen nahi nehore iaquin leçan.

Mat. 17. 12
luc 9. 22.

31 Ecen iracastén cituen bere discipuluac, eta cioften, Guiçonaren Semea liuraturen da guiçonén escuetara, eta hilen duté: baina hilic, hereneco egunean refuscitaturen da.

32 Baina hec erran haur etzuten aditzen, eta beldur ciraden haren interrogatzera.

33 * Eta ethor cedin Capernaumera: eta etche-
ra cenean, interroga citzan, Cer bidean ihardu-
quiten cenduten elkarren artean?

Mat. 18. 1.
luc 9. 46.

S. M A R C

34 Eta hec ichil citecen: ecen elkarren contra iharduqui çutén bidean, cein *cen* berceac baino handiagoa.

35 Eta iarri cenean, dei citzan hamabiac, eta errã ciecén, Baldin nehor lehē iça nahi bada, gucietaco azquenén ičanē da, eta guciē cerbitzari.

36 Eta haourtchobat harturic eçar ceça hayen arteã, eta hura beffoetara harturic, erran ciecén,

37 Norc-ere hunelaco haourtchoetaric bat recebituren baitu ene icenean, ni recebitzen nau: eta norc-ere ni recebitzen bainau, eznaui ni recebitzen, baina ni igorri nauena.

Luc 9. 49.

38 * Eta ihardets cieçón Ioannesec, cioela, Magiftruá, ikuffi diagu cembeit hire icenean deabruac campora egoizten cituenic, cein ezpetarreicu guri: eta debetatu diagu hura, ceren ezpetarreicu guri.

39 Eta Iesufec dio, Ezteçaçuela hura debeta:

1. Cor. 12.3

*ecen ezta nehor ene icenean verthuteric eguiten duenic, eta bertan niçaz gaizqui minça ahal daitenic.

40 Ecen gure contra eztena, gure alde da.

Mat. 10. 42

41 * Ecen norc-ere edatera emanen baitrauque beirebat vr ene icenean, ceren Christenac çareten, eguiatz diotfuet, eztuela galduren bere saria.

Mat. 18. 6.

Luc 17. 1.

42 * Eta norc-ere scandalizaturen baitu ni baitan finheften duten chipi hautaric bat, hobe luque errota harribat haren leppoaren inguruân eçar ledin, eta itfaffora egotz ledin.

Mat. 5. 30.

eta 18. 8

43 * Eta baldin eure escuac trebuca eraciten bahau, trenca eçar hura: hobe duc hire, escu ba-

koitzdun vicitzean far adin, ecen ez bi escuac dituala: gehennara ioan adin, behin-ere iraunguiten ezten fura.

44 * Non hayén harra ezpaita hiltzen, eta sua ez *Esa. 66. 24.* iraunguiten.

45 Eta baldin eure oinac trebuca eraciten, bahu, trenca eçac hura, hobe duc hire, mainguric vicitzean far adin, ecen ez bi oinac dituala gehennara egotz adin, behin-ere iraunguitē eztē fura.

46 Non hayen harra ezpaita hiltzen, eta sua ez iraunguiten.

47 Eta baldin eure beguiac trebuca eracitē bahu, idocac hura, hobe duc hire, begui bakoitzdun laincoaren refumán far adin, ecen ez bi beguiac dituala fuco gehennara egotz adin:

48 Non hayén harra ezpaita hiltzen, eta sua ez iraunguiten.

49 Ecen batbedera fuz gacituren da: * eta sacri *Leui. 2. 13* ficio gucia gatzez gacituren da.

50 * Gauça ona da gatzá, baina baldin gatzá *Mat. 5. 13* gueçat badadi cerçaz hura gacituren duçue? Au *luc 14. 34.* çue ceuróc baithan gatz, eta baque auçue elkarren artean.

C A P. X.

2 *Senhar emaztén separationeaz.* 13 *Christi presentatu içan çaiçcan haourrez.* 16 *Escuen impositioneaz.* 21 *Christi iarreiquiteaz.* 33 *Christec aitzinetico declaratzen nola hil behar den.* 35 *Zebedeoren se mèn requestá.* 45 *Christ gure miniftre.* 46 *Itfua arguitu.*

1

Vero handic partituro, e-
thor cedin Iudeaco aldirie-
tara Iordanaren berce aldeaz:
eta berriz gendetze bil cedin
harengana: eta ohi beçala ber

riz iracasten cituen.

2 Orduan ethorriric Phariseuéc interroga ce-
çaten tentatzen çutela, Sori da guiçonac bere
emaztea vtzi deçan?

3 Baina harc ihardeften çuela erran ceçan, Cer
manatu drauçue Moyfsec?

Deut. 24. 1. 4 Eta hec erran ceçaten, * Moyfsec permiti-
tu dic separationeco letraren scribatzera, eta e-
maztearen vtzitera.

5 Eta ihardieften çuela Iesufec erran cieçen,
Çuen bihotzeco gogortaffunagatic scribatu
drauçue manamendu hori.

Gen. 1. 27. 6 Baina creatione hatsetic, * arra eta emea e-
math. 19. 4. guin cituen Iaincoac.

Gen. 2. 24. 7 * Hunegatic, vtziren ditu guiçonac bere aita
1. cor. 6. 16. eta ama, eta iunctaturen çayó bere emazteari.
ephef. 5. 31.

8 Eta biac içanē dirade haraguibat. Beraz gue-
hiagoric eztirade biga, baina haraguibat.

1. Cor. 7. 10 9 * Bada Iaincoac iunctatu duena guiçonac ez-
teçala separa.

10 Eta etchean berriz discipuluéc gauçá har-
çaz beraz interroga ceçaten.

Mat. 5. 32. 11 Eta *harc* erran cieçen, * Norc-ere vtziren
eta 19. 9. baitu bere emaztea, eta bercebat emazte har-
luc. 16. 18 turen, adulterio iauquiten du haren contra.
1. cor. 7. 10.

12 Eta baldin emazteac vtzi badeça bere sen-
harra,

harra, eta berce batequin ezcon badadi, adulterio iauquiten du.

13 * Orduan presenta cietzoten haourtcho *batzu*, hec hunqui litzançat: baina discipuluéc me-hatchatzen cituzten, hec presentatzen cituztenac. *Mat. 19. 13*
luc 18. 15.

14 Eta hori ikus ceçanean Iesufec, falcha cedin eta erran cieçen, vtzitzaçue haourtchoac enega na ethortera, eta eztitzaçuela empatcha: ecen horlacoén da Iaincoaren refumá.

15 Eguiaz erraiten drauçuet, norc-ere ezpaitu recebituren Iaincoarē refumá haourtcho anço, ezta hartan farthuren.

16 Eta hec beffoetara harturic, elcuac hayén gainean eçarriric, benedica citzan.

17 Eta hura ilkiten cela bideari *lequionçat*, *Mat. 19. 16*
luc 18. 18.
* norbeitec harengana lafter eguinic, eta haren aitzinean belhauricaturic, interroga ceçan, Magistru oná, cer eguinen dut vicitze eternala here ta deçadançat?

18 Eta Iesufec erran cieçon, Cergatic deitzen nauc on? eztuc nehor onic bat baicen, *eta hura*, Iaincoa.

19 Manamenduac badaquizquic, * Ezteçala adultera, Ezteçala hil, Ezteçala ebats, Ezteçala testimoniage falluric erran, Damuric eztaguiola *nehori*, Ohoraitzac eure aita eta ama: *Exo. 20. 13.*
14

20 Eta harc ihardeften çuela erran cieçon, Magistruá, horiac guciac beguiratu citiat neure gaztetaffunetic.

21 Eta Iesufec harenganat behaturic, onhets

ceçan, eta erran cieçón, Gauça baten peitu aiz, habil, dituanac fal itzac, eta eman ietzéc paubrey: eta vkanen duc thesaurbat ceruân: eta a-thor, arreit niri, crutzea harturic.

22 Eta hura fashaturic hitz hunez, ioan cedin tristeric: ecen on handiac cituen.

23 Orduan inguru behaturic Iesufec diofte bere discipuluey, O cein nequez onhassfundunac, Ia incoaren resumán farthuren diraden!

24 Eta discipuluac spanta citecen hitz hauçaz. Baina Iesufec berriz ihardesten çuela erran cieçén, Haourráç, cein gaitz den abrafastfuetan fida diradenac, Iaincoaren resumán far ditecten.

25 Errachago da cablebat orratzaren çulhotic iragan dadin, ecen ez abratfa Iaincoaren resumán far dadin.

26 Baina hec are spantago citecen, bere artean cioitela, Eta nor salua ahal daite?

27 Baina hetarat behaturic Iesufec dio, Guiçonac baithan impossible da, baina ez Iaincoa baithan: ecen gauça guciac possible dirade Iaincoa baithan.

Mat. 19. 27

Luc 18. 28.

28 * Orduan Pierris has cedin hari erraiten, Huná, guc vtzi citiagu gauça guciac, eta iarrei-qui gaitzaizquic hiri.

29 Eta ihardesten duela Iesufec dio. Eguiatz diotfuet, nehor ezta vtzi duenic etchea, edo anayeac, edo arrebác, edo aita, edo ama, edo emaztea, edo haourrac, edo landác, ene eta Euangelioaren amorecatie.

30 Recebi ezteçan orain demborá hunetan e-hunetan hambát, etche eta anaye, eta arreba, eta ama, eta haour, eta landa, persecutionequin, eta secula ethortecoan vicitze eternala.

31 * Baina anhitz lehen *diradenac*, içanen dirade azquen: eta azquenac lehen. *Mat. 19. 30*
luc 13. 30.

32 * Eta ciraden bidean igaitë ciradela Ierufalemera: eta hayén aitzinean ioiten cen Iesus, eta spantatzen ciraden, eta çarreitzola ciraden beldur. Eta harturic berriz hamabiac, has cequien ethorri behar çaizcan gaucén erraiten: *Mat. 20. 17*
luc 18. 31.

33 *Cioela*, huná, igaiten gara Ierufalemera: eta guiçonaren Semea liuraturen da Sacrificadore principalén eta Scribén escuetara, eta hiltzera condemnaturen duté, eta Gentilén escuetaraco duté:

34 Eta *hec* escarniaturë dute hura, eta açotaturen, eta thu eguinen draucate, eta hilë duté: baina hereneco egunean refuscitaturen da.

35 * Orduan ethorten dirade harengana Iacques eta Ioannes Zebedeoren semeac, dioitela, Magistruá, nahi guendiquec cer-ere escaturen baicara, eguin ieçagun. *Matth. 20.*
20

36 Eta harc erran cieçén, Cer nahi duçue daguiçuedan?

37 Eta hec erran cieçoten, Eman ieçaguc, bata hire escuinean, eta bercea hire ezquerrean iar gaitecen hire glorián.

38 Eta Iesufec erran cieçén, Eztaquique ceren esquez çaudeten: edan ahal diroçue nic edaten dudan copá, eta ni batheyatzen naicen baptif-

S. M A R C

moaz batheya ahal çaitzquete?

39 Eta hec erran cieçoten, Bay. Eta Iesufec erran cieçén, Nic edaten dudán copá edanen badoçue, eta ni batheyatzen naicen baptifmoaz batheyaturen baçarete:

40 Baina ene escuinean edo ene ezquerreã iartea, ezta ene emaiteco, baina *emanen çaye* preparatu içan çayeney.

41 Eta *hori* ençunic hamarrac has citecen fatchatzen Iacquezez eta Ioannezez.

42 Baina Iesufec hec beregana deithuric diofte
Luc 22. 25 *Badaquique ecen nationén gainean feignoria-tzea laket çayenéc, hayén gainean feignoriatzẽ dutela, eta hayén artean handi diradenéc authoritatez vlatzen dutela hayen gainean.

43 Baina ezta hala içanen çuen artean: aitzitic nor-ere nahi içanen baita handiena içan çuẽ artean, içanen da çuen cerbitzari.

44 Eta nor-ere nahi içanen baita çuen artean içan ehen, içanen da gucién cerbitzari.

45 Ecen guionaren Semea-ere ezta ethorri cerbitzatu içatera, baina cerbitzatzera, eta bere viciaren anhitzengatic rançoinetan emaitera.

Matth. 20.
29.

Luc 18. 35.

46 Orduan ethorten dirade Iericora: * eta hura Iericotic ilkiten cela, eta haren discipuluac eta gendetze handia, Bartimeo Timeoren seme it-sua cegoen iarriric, bide bazterrean, esquez:

47 Eta ençunic ecen Iesus Nazareno cela, has cedin oihu eguiten eta erraiten, Iesus David-en semeá, auc pietate niçaz.

48 Eta mehatchatzen çuten anhitzec ichil le-

din: baina harc vnguiz oihu guehiago eguiten
çuen, Daud-en semeá, auc pietate niçaz.

49 Orduan Iesufec gueldituric, mana ceçan, dei
ledin. Eta dei ceçaten itsua, ciotsatela, Sporça a-
di, iaiqui adi: deitzen au.

50 Eta hura, bere mantoa egotzi çuenean, iai-
quiric ethor cedin Iesufgana.

51 Eta ihardesten çuela erran cieçón Iesufec,
Cer nahi duc daguiadan? Eta itsuac diotfa, Ma-
gisfruá, ikuftea recebi deçadan.

52 Eta Iesufec erran cieçón, Oha, eure fedec
saluatu au. Eta bertan recebi ceçan ikuftea, eta
iairreiquiten çayón Iesufi bidean.

CAP. XI.

1, 15 *Christec bere sartzea Ierusalemeguten. 13 Fi-
cotzea eyhartzen. 15 Marchantac templetic iraiz-
ten. 17 Etche orationetacoa. 22 Iaincoaren fedea,
24 necessario orationean: 25 Othoitz eguiteracoan
barkatzeco. 28 Phariseuéc Christ tentatzen. 30 Io-
annefen baptismoa.*

1 *

Ta Ierufalemera, Bethphage
eta Bethania Oliuatzetaco mē
di aldecoetara hurbiltzen cira-
denean, igor citzan bere disci-
puluetic biga,

*Mat. 21. 1
luc 19. 29.*

2 Eta erran cieçén, Çoazte çuen aurkán den
burgura: eta hartan farthuren çaretan beçain
sarri, eridenen duçue asto vmebat estecatua, ne-
hor oraino gainean iarri içan etzayonic: lacha-
turic hura ekardaçue.

S. M A R C

3 Eta baldin nehorc badarraque, Cergatic hori eguiten duque? erraque ecen Iaunac duela haren beharra: eta bertan hura igorriren du huna.

4 Parti citecen bada, eta eriden ceçaten asto-vmea esteaturic, bortha aldean campotic bi bi deren artean: eta lacha ceçaten hura.

5 Eta han ceudenetarie batzuc erran ciecén, Cer ari çarete, lachatzen baituque asto-vmea?

6 Eta hec erran ciecén, Iesufec manatu cituen beçala: eta ioaitera vtzi citzaten.

Ioan. 12. 14 7 * Eta ekar ceçaten asto-vmea Iesufgana, eta eçar cietzoten berén abillamenduac gainean, eta iar cedin haren gainean.

8 Eta anhitzec berén abillamenduac heda citzaten bidean: eta bercéc adarrac ebaquiten cituzten arboretarie eta bidean hedatzen.

9 Eta aitzinean cioacénec, eta iarreiquiten ciradenéc, oihu eguiten çutē, cioitela, Hofanna, benedicatu dela Iaunaren icenean ethorten dena.

10 Benedicatu *dela* gure aita Daud-en refuma Iaunaren icenean ethorten dena: Hofanna leku gorenetan *aicená*.

Mat. 21. 10
luc 19. 45 11 * Eta sar cedin Ierufalemen Iesus, eta templean: eta gauça gucietara inguru behaturic, eta ia berandua cela ilki cedin Bethaniarát hamabiequin.

Mat. 21. 19 12 * Eta biharamunean ilki içan ciradenean Bethaniatic, goffe cedin.

13 Eta vrrundanic ikuffiric ficotze hostodunbat, ethor cedin eya deus hartā eriden ceçaque-

nez: eta hartara ethorriric, etzeçan deus eriden hoftoric baicen: ecen etzén fico demborá.

14 Orduan ihardeften çuela Iesufec erran cieçón ficotzeari, Hemendic harát hireganic secu lan fructuric nehore ian ezteçala. Eta *haur* ençun ceçaten haren discipuluéc.

15 Eta ethorten dirade Ierufalempera: eta Iesus templean farthuric, has cedin saltzen eta ero ften ari ciradenén campora egoizten, eta cambiadoren mahainac, eta vffo columba saltzalen cadirác itzul citzan.

16 Eta etzuen permittitzen nehore vnciric erabil leçan templetic.

17 Eta iracaften ari cen, cioftéla. Ezta scribatura, ecen * Ene etchea orationetaco etche dei- *Esa. 56. 7*
thuren dela natione gucietan? * baina çuec hu- *Hier. 7. 11*
ra gaichtaguin lece eguin duçue.

18 Eta *haur* ençun ceçaten Scribéc eta Sacrificadore principaléc, eta bilha çabiltzan nola- tan hura hil leçaqueten: ecen beldur çaiçcan, ceren populu gucia miraculuz baitzegoen haren doctrináz.

19 Eta arratfa ethorri cenean, ilki cedin *Iesus* hiritic.

20 * Eta goicean aldetic iragaiten ciradela ikus *Mat. 21. 19*
ceçaten ficotzea erroetarano eyhartua.

21 Orduan orhoituric Pierrifec erran cieçón, Magiftruá, huná, *hic* maradicatu duán ficotzea eyhartu duc.

22 Eta ihardeften çuela Iesufec erran cieçén, Auçue Iaincoaren fedea.

23 Eguiaz erraiten drauquet, norc-eré erranen baitrauca mendi huni, Ken adi, eta iraitz adi itfaffora: eta ezpaitu dudaric eguinen bere bihotzean, baina finhetfiren baitu ecen erraiten duena eguinen dela, cer-ere erranen baituque eguinen çayó.

Mat. 7. 7.
luc 11. 9.

24 *Halacotz erraitē drauquet, cerē-ere othoitz eguiten duçuela efcaturen baitzarete, finhetfaçue ecen recebiturē duçuela: eta eguinē çaiçue.

Mat. 6. 14.

25 *Baina othoitz eguiten iar çaiteteneā, barka eçaçue baldin deus baduque nehoren cōtra: çuen Aita ceruētacoac-ere, çuey barka dietzaçuen çuen faltác.

26 Ecen baldin çuec barka ezpadeçaçue: çuen Aita ceruētan denac-ere eztrauzquiçue barkaturen çuen faltác.

Matth. 21.
23.
luc 20. 1

27 *Orduan ethortē dirade berriz Ierufalemera: eta tēplean çabilala, ethor citecē harēgana Sa crificadore pñcipalac, eta fcribác, eta Ancianoac

28 Eta erran cieçoten, Cer authoritatēz gauça horiac eguiten dituc? eta norc emā drauc authoritate hori gauça horiac eguin ditzán?

29 Eta Iesufec ihardeften çuela errā cieçén, Interrogaturen çaituztet nic-ere çuec gauça bates: eta ihardeftaçue, eta erranen drauquet cer authoritatez gauça hauc eguiten ditudan.

30 Ioannesen baptifmoa cerutic cen, ala guiço netaric? ihardeftaçue.

31 Eta baciharducaten elkarren artean, cioite-la, Baldin erran badeçagu, Cerutic: erranen du Cergatic beraz eztuque finhetfi hura?

32 Baina baldin erran badeçagu, Guiconetarie populuaren beldur gara: ecen guciéc çaducaten Ioannes eguiazco Propheta içan cela.

33 Eta ihardesten çutela erran cieçoten Iesufi, Etzeaqiagu. Eta Iesufec ihardesten duela diofte, Nic-ere eztrauçuet erranen cer authoritatez gauça hauc eguiten ditudan.

CAP. XII.

1 *Mahastia laborariey alocatu.* 10 *Harria edificaçalez arbuyatu.* 14 *Tributa pagatzeco denez.* 20 *Çazpi anayeren emazte içanaz.* 25 *Resurrectioneaz.* 28 *Manamendu principalaz.* 33 *Iaincoaganatco eta hurcoaganatco amorioaz.* 35 *Chrift David-en seme.* 38 *Scribetarie eta Phariseuetarie beguiratzeco.* 42 *Truncora emaiten çuen alargunaz.*

1 * Vero has cequién compa- *Esa. 5. 1.*
tionez erraiten, Mahastibat *hiere. 2. 21.*
landa ceçan guicon-batec, eta *mat. 21. 33*
ingura ceçan heffiz, eta eguin *luc 29. 9.*
ceçan hobibat lacotaco, eta

edifica ceçan dorrebat, eta aloca cieçén laborariey, eta camporat ioan cedin.

2 Eta igor ceçan laborarietara fasoinean cerbitzaria, laborarietarie recebi leçañçát mahastico fructutic.

3 Baina hec hura harturic çaurt ceçaten, eta igor ceçaten hutfic.

4 Eta berriz igor ceçan hetara berce cerbitzaribat eta harri vkaldiz hauts cieçoten buruä, eta igor ceçaten defonestqui tractaturic.

5 Eta berriz bercebat igor cieçén, eta hura hil

ceçaten : eta anhitz berceric, batzu cehatzen eta berceac hiltzen cituztela.

6 Oraino bada bere seme maitebat vkan eta, hura-ere igorri vkan du hetara azquenic, cioela, Ahalque içanen dirade ene semearen.

7 Baina laborari hec erran ceçaten bere artean, Haur da primua : çatozte hil deçagun haur, eta gure içanen da heretagea.

8 Eta harturic hura hil ceçaten, eta iraitz ceçaten mahastitic campora.

9 Cer eguinen du bada mahasti iabeac? Ethor- riren da, eta defeguinẽ ditu laborariac, eta ema- nen du mahastia berceri.

10 Eta Scriptura haur-ere eztuque iracurri?

Pfal. 118.
22.

*Edificaçaléc arbuyatu duten harria, cantoin buru eguin içan da:

esal. 28. 16.

mat. 21. 42

act. 4. 11.

rom. 9. 33.

1. *pier.* 2. 7.

11 Iaunaz eguin içan da haur, eta da gauça mi- ragarria gure beguién aitzinean?

12 Ayher ciraden bada haren hatzamaitera, baina populuaren beldur ciraden : ecen eçagutu çuten hayén contra comparatione haur erran çuela : eta hura vtziric ioan citecen.

Matth. 22.

16.

luc 20. 20.

13 *Guero igor citzaten harengana Pharife- uetaric eta Herodianoetaric batzu, hura hatza- man leçatençát hitzean.

14 Eta hec ethorriric diotsate, Magiftruá, ba- cequiagu ecen eguiati aicela, eta nehoren anfia- ric eztuála : ecen ezago guiçonén apparentiara beha, baina eguiazqui Iaincoaren bidea iraca- ften duc : Bidezco da tributarẽ Cefari emaitea, ala ez? emanen dugu, ala eztugu emanen?

15 Eta harc, eçaguturic hayén hypocrisiá, erran cieçén, Cergatic tentatzen nauçe? ekardaçe dinerobat, ikus deçadançat.

16 Eta hec presenta cieçoten: orduan diofte, Norena da imagina haur eta scribua? Eta hec erran cieçoten, Cefarena.

17 Eta ihardestē çuela Iesufec errā cieçén, *Rē- *Rom. 13. 7.*
da ietzoçe Cefarenac Cefari: eta Iaincoarenac Iaincoari. Eta mirets ceçaten haren gainean.

18 *Orduan ethor citecen harengana Sadduceuac, ceinéc erraiten baitute eztela resurre- *Matth. 22*
ctioneric, eta interroga ceçaten, cioitela, *23.*
luc 20. 27.

19 Magistruá, Moysefec scribatu vkā diraucuc, *Deut. 25. 5*
baldin cembeiten anayea hil bada, eta vtzi badu emaztea, eta haourric vtzi ezpadu, har deçan haren anayac haren emaztea, eta eguin dieçón leinu bere anayeri.

20 Cituán bada çazpi anaye: eta lehenac har cieçán emazte, eta hiltzean etzieçán leinuric vtzi.

21 Eta bigarrenac har cieçán hura, eta hil cieçían, eta harc-ere etzieçán leinuric vtzi: eta hirugarrenac halaber.

22 Eta har cieçateán hura çazpiéc, eta leinuric etzieçateán vtzi: gucietaco azquenenic hil cieçían emaztea-ere.

23 Resurrectionean bada, resuscitatu dirate-
nean hetaric ceinen emazte içanen da? Ecen çazpiéc hura emazte vkan dié.

24 Orduan ihardestē çuela Iesufec errā cieçén, Ezuçe halacotz huts eguitē cerē ezpaitaquiz quiche Scripturác, ezeta Iaincoaren verthutea?

25 Ecen hiletaric refuscitatu diratenean, eztu nehorc emazteric harturen, ez emanen ezconçaz: baina içanen dirade ceruëtaco Aingueruäc beçala.

26 Eta hiléz den becembatean, ecen refuscitazen diradela, eztuque iracurri Moyfesen liburuan, nola berroan hari minçatu içan çayón Iaincoa, cioela, *Ni *naiç* Abrahamen Iaincoa, eta Isaac-en Iaincoa, eta Iacob-en Iaincoa?

Matth. 22.
32.

luc. 20. 37.

act. 7. 31.

27 Ezta hilén Iaincoa, baina vicién Iaincoa: çuec beraz haguitz enganatzen çarete.

Matth. 22.
34.

28 *Eta ethor cedin Scribetaric cembeit, hec disputatzen ençunic, eta ikuffiric ecen vngui ihardetfi cerauela, *harc* interroga ceçan, Cein da manamendu gucietaco lehena?

Deut. 6. 4.

29 Eta Iesufec ihardets cieçón. Manamendu gucietaco lehena *duc*, *Behadi Ifrael, gure Iainco Iauna, Iaun bakoitzbat duc.

30 Onhetfiren duc bada eure Iainco Iauna, eure bihotz guciaz, eta eure arima guciaz, eta eure pensamendu guciaz, eta eure ahal guciaz: haur *duc* lehen manamendua.

Leui. 19. 18

mat. 22. 39

rom. 13. 9.

gala. 5. 14.

iac. 2. 8.

31 Eta bigarrenac hura irudi *dic*, * Onhetfiren duc eure hurcoa eure buruä beçala: hauc baino berce manamendu handiagoric eztuc.

32 Orduan erran cieçón Scriba harc, Vngui, Magiftruá, eguiazqui erran duc, ecen Iaincobat dela eta harçaz berçeric eztela:

33 Eta haren onhestea bihotz guciaz, eta adimendu guciaz, eta arima guciaz, eta indar guciaz: eta hurcoaren onhestea bere buruä beçala,

guehiago dela ecen ez holocausta eta sacrificio guciac.

34 Eta Iesufec ikuffi çuenean ecen harc çuhur-
qui ihardetfi çuela, erran cieçón, Ezaiz vrrun
Iaincoaren refumatic. Eta nehor guehiagoric
etzayón aufart interrogatzera.

35 *Eta ihardesten çuela Iesufec erraiten çuen, *Matth. 22.*
templean iracasten ari cela, Nola dioite Scribéc *41.*
ecen Christ David-en seme dela? *Luc 20. 41.*

36 Ecen David-ec berac erran du Spiritu sain-
duaren inspirationez, *Erran drauca Iaunac ene *Psal. 110. 1*
Iaunari, Iar-adi ene escuinean, eçar ditzaqueda-
no hire etsayac hire oinén scabella.

37 Beraz David-ec berac deitzen du hura Iaun:
nondic da beraz haren seme? Eta gendetze an-
hitzec ençuten çuen hura gogotic.

38 *Eta erraiten cerauen bere doctrinán, Be- *Matth. 23. 6*
guirauçue Scriba arropa lucequin ebili nahi di- *Luc 11. 43.*
radenetaric, eta salutationey merkatuetan *eta 20. 45.*
on
dariztenetaric,

39 Eta lehen cadirey synagoguetan, eta lehen
placey banquetetan:

40 *Iresten dituztela *ema* alhargunén etcheac, *Mat. 23. 14*
are luçaqui othoitiz eguin irudiz: hauc recebitu- *Luc 20. 47.*
ren duté condemnatione handiagoa.

41 *Eta Iesufec truncoaren aurkán iarriric ce- *Luc 21. 1.*
goela, gogoatzen çuen nola populuac diru e-
maiten çuen truncora, eta anhitz abratfec emai-
ten çutén anhitz.

42 Eta ethorriric *emazte* alhargun paubre ba-
tec eman citzan bi peça chipi, baitziraden qua-
drantbat.

S. M A R C

43 Orduan bere discipuluac beregana deithurric erran ciećen, Eguiaz diotsuet, ecen alhargun paubre hunec guehiago eman duela ecen ez truncora eman duten guciéc.

44 Ecen guciéc soberaturic çutenetic eman vkan duté, baina hunec eman du bere paubreciatie çuen gucia *bayeta*, bere sustantia gucia.

C A P. X I I I.

2, 14 *Ierusalemaren destructionea.* 6 *Christen aduenimenduco signoac.* 9 *Persecutioneac.* 10 *Natione gucietan Euangelioa predicatzeco.* 11 *Spiritu saindua minçaturen.* 22 *Miraculu falsuac.* 26 *Christen iudicioratco ethortea.* 31 *Hitzaren fermetatea.* 33 *Veillatzeco eta othoitz eguiteco.*

Mat. 24. 1.
Luc 21. 5.

1

Ta *ilkiten cela templetic, erran cieçón bere discipuluetaric batec, Magiftruá, ikusquicer harriac eta cer edificioac *diraden hauc.*

2 Orduan Iesufec ihardesten çuela erran cieçón, Badacufquic edificio handi hauc? * eztuc gueldituren harria harriaren gainean defeguin eztadin.

3 Eta iarriric cegoela Oliuatzetaco mendian templearen aurkán, interroga ceçaten appart Pierrifec eta Iacquesec, Ioannesec eta Andriuec,
4 *Cioitela*, Erraguc noiz gauça horiac içanen diraden, eta cer signo *içanen den* gauça horiac guciac complituren diradenean.

5 Eta Iesus, ihardesten cerauela, has cedin erraiten, *Beguirauçue nehorc seduci etzaitzaten:

Eph. 5. 6.
2. thes. 2. 3.

6 Ecen anhitz ethorriren dirade ene icenean, dioitela, Ni naiz *Christ*: eta anhitz seducituren duté.

7 Baina dançuzquiçuenen guerlác eta guerla famác, etzaitzeltela trubla: ecē *gauça hauc* eguin behar dirade: baina ezta oraino *içanen* fina.

8 Ecen altchaturē da nationea nationearē contra, eta refumá refumaren contra: eta içanen dirade lur ikaratzeac lekutic lekura, eta goffiteac eta nahastecamenduac: dolorén hatseac, hauc.

9 Baina beguira eieçue çuec ceuron buruēy: ecen liuraturen çaituzte confistorioetara eta synagoguetara: açotaturen çarete, eta gobernadorén eta reguén aitzinera eramanen çarete ene caufaz, hæy testimoniagetan.

10 Eta natione gucietan behar da lehenic predicatu Euangelioa.

11 * Eta hatzamanic eramanen çaituztenean etzaretela aitzinetic anfiatã cer erranen duçuen, eta ezalbeitzineçate medita: baina cer-ere emanen baitzaiçue ordu hartan, hura albeitzinarrate: ecen etzarete çuec minço çaretenac, baina Spiritu saindua.

*Mat. 10. 19
Luc 12. 11.*

12 Orduan liuraturen du anayeac anayea he-riotara, eta aitác haourra: eta altchaturen dirade haourrac aita-amén contra, eta hil eraciren dituzté.

13 Eta gaitzetfiac içanen çarete guciéz, ene icenagatic: baina norc-ere perseueraturen baitu finerano, hura saluaturen da.

14 * Dacuffaçuenen bada defolationearen

*Math. 24.
15.*

S. M A R C

Dan. 9. 27. abominationea, * Daniel Prophetáz erran ičan dena, behar eztén lekuan dagoela (iracurtzen

Luc 21. 21 duenac adi beça) * orduan Iudeã diratenéc, ihes albeileguite mendietarát:

15 Eta etche gainean datena, ezalbeiledi iauts etcherát, eta ezalbeiledi far deufen bere etche-
tic eramaitera.

16 Eta landán datena ezalbeiledi guibelerat itzul, bere abillamenduaren hartzera.

17 Baina dohaingaitz *emaste* içorrén eta eredo-
squitzen duqueitenén egun hetan.

18 Othoitz eguique bada çuen ihes eguitea ez-
tén neguän.

19 Ecen içanen dirade egun hec *halaco* tribu-
latione, nolacoric ezpaita ičan Iaincoac creatu
dituen gaucén creatze hatsetic oraindrano, eta
ezpaita içanen.

20 Eta baldin Iaunac laburtu ezpalitu egũ hec,
nehor ezlaite salua: baina elegitu dituen elegi-
tuacgatic, laburtu ditu egun hec.

Matt. 24.
23.

luc 17. 23.

21 *Eta orduã baldin nehorc badarraque, Hu-
ná hemen Chrif, edo, Hará han: ezalbeitzine-
çate finhets.

22 Ecen altchaturen dirade Chrif falsuac, eta
propheta falsuac: eta eguinen dituzte lignoac
eta miraculuac seducitzeco, baldin possible ba-
liz, elegituen-ere.

Esa. 13. 10.
ezech. 32. 7
ioel 2. 10.
31,
eta 3. 15.

23 Baina çuec beguirauque. Huná, aitzinetic
erran drauzquicuet gauça guciac.

24 *Halaber egun hetan tribulatione haren
ondoan, iguzquia ilhunduren da: eta ilharguiac
eztu

eztu bere arguia emanen.

25 Eta ceruco içarrac eroriren dirade, eta ceruētan *diraden* verthuteac ikaraturen dirade.

26 Eta orduan ikuffiren duté guiçonaren Semea datorquela hodeyetan bothere eta gloria handirequin.

27 *Eta orduan igorrrirē ditu bere Aingueruāc, *Matth. 24.*
eta bilduren ditu bere elegituac laur haicetarie, ^{31.}
lur bazterretic ceru bazterrerano.

28 Bada ficotzetic ikas eçaque comparationea. Haren adarra ia vstertzen eta hostatzen de-
nean, badaquiue ecen vdá hurbil dela.

29 Hala çuec-ere ikus deçaquenean gauça hauc eguiten diradela, iaquiue ecen hurbil datela borthán.

30 Eguiaz erraiten drauquet, ecen eztela iraganen mende haur, gauça hauc guciac eguin diteno.

31 Ceruā eta lurra iraganen dirade, baina ene hitzac eztirade iraganen.

32 Baina egun harçaz eta orenaz nehorc eztaqui, ez eta ceruān diraden Aingueruēc-ere, ez eta Semeac-ere, Aitac *berac* baicen.

33 *Beguirauque, veilla eçaque eta othoitz e- *Matth. 24.*
guiue, ecen eztaquiue demborá noiz daten. ^{42.}

34 *Hala da* nola camporat ioan licén guiçon batec, bere etchea vtziric, eta emanic bere cerbitzariet authorityate: eta ceini bere lana, borthal-çainari veilla leçan manatu balerauca.

35 Veilla eçaque beraz: ecen eztaquiue noiz etzcheco iauna ethorriren den, arratsean, ala

m.i.

S. M A R C

gauherditan, ala oillaritean, ala goicean:
36 Vftegaberic dathorrenean, lo çaunçatela
eriden etzaitzaten.

37 Eta çuey erraiten drauçuedana, guciey er-
raiten drauet, Veilla eçaçue.

CAP. XIII.

1 *Conseillu Christen contra.* 12 *Bazcoa.* 10, 18 *Iu-
dasçen Christ traditzen.* 22 *Cenaren institutionea.*
30 *Pierrifi aitzinetic erraiten nola vkaturen çuen.*
32 *Christ baratzean.* 34 *Triste Christ.* 38 *Veil-
latzeco eta othoitz eguïteco.* 44 *Iudasen pot eguïtea.*
50 *Apostoluç ihes eguïten.* 53 *Caiphasgana Christ*
eraman içan. 61 *Ichilic egoiten.* 62 *Hura dela*
Christ berac aithortzen. 65 *Christ thuſtatzen eta*
buſſelatzen.

Mat. 26. 1.
luc 22. 1.

En bada Bazcoaren eta ogui
altchagarri gabecoen *bestá* bi
egunen buruän: eta Sacrifica-
dore principalac eta Scribác
çabiltzan bilha nolatan hura

fineciaz hatzamanic hil leçaqueten.

2 Eta cioiten, Ez *bestán*, populuan tumultoric
eztençát.

Mat. 26. 6
ioan 12. 2.

3 *Eta *Iesus* Bethanian Simon forhayoaren et-
chean cela eta mahainean iarriric cegoela, e-
thor cedin emaztebat aspïc garbizco vnguentu
precio handitaco boeitabat çuela: eta hautſiric
boeitá, huts ceçan haren buru gainera.

4 Eta ciraden batzu berac baithan gaitzi çaye-
nic, eta erraiten çutenic, Certaco vnguëtu goa-
ſtatze haur eguin içan da?

5 Ecen haur hirur-ehun dinero baino guehiagotan saldu ahal çaten, eta eman paubrey. Eta baçadassaten haren contra.

6 Baina Iesufec dio, Vtzaçue hori, cergatic fachatzen duçue? obra ombat enegana eguin du.

7 Ecen paubreac bethiere vkanen dituçue çuequin, eta noiz-ere nahi vkanen baituçue, hæy vngui ahal daidieçue: baina ni eznauçue bethi vkanen.

8 Hunec ahal duena eguin du: auançatu da ene gorputzaren vncatzera ene ohorztecotzat.

9 Eguiaz erraiten drauçuet, non-ere predica-
turen baita Euangelio haur mundu gucian, hunec eguin duena-ere contaturen da hunen memoriotan.

10 *Orduan Iudas Ifcariot hamabietaric bat ethor cedin Sacrificadore principaletara, hura liura liecençat. Matth. 26.
14.
luc 22. 4.

11 Eta hec *hori* ençunic aleguera citecen, eta prometta cieçoten diru emaitera: eta bilha çabilan nolatán hura dembora moldezcoz tradi leçaqueen.

12 *Eta altchagarri gabeco *oguién* lehen egu-
nean, Bazcoa sacrificatu behar çutenean, erran cieçoten bere discipuluéc, Non nahi duc ioanic appain deçagun ian deçánçat Bazcoa? Matth. 26.
17.
luc 22. 7.

13 Orduan igor citzan bere discipuluetaric biga, eta erran ciecén, Çoazte hirira, non bathuren baitzaicue guiçombat, pegar-bat vr daramala: çarreitzate hari.

14 Eta nora-ere farthuren baita, erroque aita-familiari: Magistruac cioc, Non da neure discipuluequin Bazcoa ianen dudan oftatua?

15 Eta harc eracutfiren drauque gambera handibat paratua *eta* appaindua: han appain ieçaguque.

16 Parti citecen bada haren discipuluac, *eta* ethor citecen hirira: *eta* eriden ceçaten erran ce-rauen beçala, *eta* appain ceçaten Bazcoa.

17 Eta arrastu cenean, ethor cedin hamabiequin.

Math. 26.
20.

luc 22. 14.
ioan 13. 21.

18 *Eta hec mahainea iarriric ceudela, *eta* alha ciradela, dio Iesufec, Eguiatz erraiten drauquet, çuetaric batec tradituren nau, ceinec iaten baitu enequin.

19 Eta hec has citecen tristetzen: *eta* hari erraiten bata bercearen ondoan, Ni naiz? *eta* berceac, Ni naiz?

20 Eta harc ihardesten çuela erran cieçen, Hamabietaric batec, enequin platean trempatzen duenec *tradituren nau*.

21 Segur guiçonaren Semea badoa, harçaz scribatu den beçala: baina maledictione guiçon haren gainean, ceinez guiçonaren Semea traditurẽ baita: on çuqueen guiçon harc baldin iayo ezpaliz.

22 Eta hec alha ciradela, har ceçan Iesufec o-guia *eta* gratiác rendaturic hauts ceçan: *eta* emã cieçen, *eta* dio, Har eçaque, ian eçaque: haur da ene gorputza.

23 Eta copá hartu çuenean, gratiác rendaturic, eman cieçén: eta edan ceçaten hartaric guciéc.

24 Eta diofte, Haur da ene odol Testamentu berricoa, anhitzengatic issurten dena.

25 Eguiaz diotfuet, ecen eztudala edanen hemendic harat aihenaren fructutic, hura berriric Iaincoaren refumán edanen dudan egunerano.

26 Eta canticoa erranic ioan citecen Oliuatze-taco mendirát.

27 *Orduan diofte Iefufec, Guciac scandaliza- *Ioan 16. 32*
turen çarete nitan gau hunetan: ecen scribatua
da, *Ioren dut artzaina, eta barreyaturen dirade
ardiac. *Zach. 13. 7*

28 *Baina refuscita nadinean aitzinduren na- *Berr. 16. 7*
tzaique Galileara.

29 Eta Pierrifec erran cieçón, Baldin guciac scandaliza baditez-ere, ni ez ordea.

30 *Orduan diotfa Iefufec, Eguiaz erraiten *Luc 22. 34.*
drauat ecen egun, gau hunetan biguetan oillar- *ioan 13. 38*
rac io deçan baino lehen, hiruretan vkaturen nauála.

31 Baina harc vnguiz haguizago erraitē çuen, Baldin hirequin hil behar banu-ere, ezaut vkaturen. Eta halaber guciéc-ere erraiten çutén.

32 *Guero ethorten dirade Gethsemane dei- *Matth. 26.*
tzen den leku batetara: eta diofte bere discipu- *36.*
luey, Iar çaitetzte hemen, othoitz daididano. *luc 22. 39.*

33 Eta hartzen ditu Pierris eta Iacques eta Ioannes berequin, eta has cedin icitzen, eta gu-ciz keichatzen.

34 Eta diofte, Alde guciataric triste da ene ari-
m.iii.

má heriorano: çaudete hemen, eta veilla eça-
que.

35 Eta aitzinachiago ioanic, bere buruã lurre-
ra egotz ceçan, eta othoitz eguin ceçan, baldin
possibile baliz iragan ledin harenganic oren
hura:

36 Eta erran ceçan, Abba, Aitá, gauça guçiac
possibile dituc hire: transporta eçac eneganic co-
pa haur: badaric-ere ez nic nahi dudana, baina
hic nahi duana.

37 Guero ethor cedin, eta eriden citzan lo
ceunçala: eta diotfa Pierrifi, Simón lo atza? o-
rembat ecin veillatu duc?

38 Veilla eçaque, eta othoitz eguique, far etzai-
tezten tentationetan: spiritua prompto *da*, bai-
na haraguia flacu.

39 Eta berriz ioanic othoitz eguin ceçan, eta
propos bera erran ceçan.

40 Guero itzuliric eriden citzã berriz lo ceun-
çala: ecen hayén beguiac cargatuac ciraden, eta
etzaquiten cer ihardets ceçaqueoten.

41 Eta ethor cedin herén aldian, eta diofte, Lo
eguique gaurguero, eta repofa çaitetzte: asco da,
ethorri da orena: huná, liuratzten da guiçonaren
Semea gaichtoén escuetara.

42 Iaiqui çaitetzte, goacen: huná, ni traditzen
nauena hurbildu da.

Matth. 26.

47.

Iuc 22. 47.

ioan 18. 3.

43 *Eta bertan, hura oraino minço cela, ethor
cedin Iudas, baitzén hamabietaric bat, eta hare-
quin gendetze handia ezpatequin eta vhequin,
Sacrificadore principalén, eta Scribén, eta An-

cianoén partez.

44 Eta eman cerauen, hura traditzen çuenac elkarren artean seignale, cioela, Nori-ere pot e-guinen baitraucat, hura da, hari çatchetzate, eta eramaçue segurqui.

45 Eta ethorri cenean, bertan harengana hurbilduric diotlá, Magistruá, Magistruá, eta pot e-guin cieçón.

46 Orduan hec eçar citzaten bere elcuac haren gainean, eta hatzaman ceçaten.

47 Eta han ciradenetarie cembeitec, ezpatá idquiric io ceçan Sacrificadore principalaren cerbitzaria, eta edequi cieçón beharria.

48 Eta ihardesten çuela Iesufec erran cieçén, Gaichtaguin baten ondoan beçala ilki çarete ezpatequin eta vhequin ene hatzamaitera?

49 Egun oroz çuen artean nincén templean iracaften ari nincela, eta ez nauçue hartu. Baina behar da compli ditecen Scripturác.

50 Orduan hura vtziric *haren discipulu* guciéc ihes ceguitén.

51 Eta guiçón gaztebat iarrei qui içan çayón *gorputz* billuciaren gainean inguru mihisse battez estaliric, eta hatzaman ceçaten hura guiçón gazte batzuc.

52 Baina hura, vtziric mihissea, billuzgorriric itzur cequién.

53 * Orduan eraman ceçaten Iesus Sacrificadore subiranoagana: eta bil citecen harequin Sacrificadore principal guciac, eta Ancianoac, eta Scribác.

Matth. 26.
57.
luc 22 54.
ioan 18.13.

54 Eta Pierris vrrundanic iarreiqui cequión Sacrificadore fubiranoaren fala barnerano: eta cegoen iarriric cerbitzariequin, berotzen cela fu bazterrean.

Matt. 26.
59.

55 *Eta Sacrificadore principalac, eta confistorio gucia Iesufen contra testimoniage bilha çabiltzan, hura hil eraci leçatençát: eta etzutén erideiten.

56 Ecen anhitzec faluqui testificatzen çutén haren contra: baina etziraden conforme hayén testimoniageac.

57 Orduan batzuc iaiquiric faluqui testifica ceçaten haren contra, cioitela,

Ioan 2. 19.

58 Guc ençun dugu hori erraiten, *Nic defequiné dut tēple escuz eguin haur, eta hirur egunez berce escuz eguin eztēbat edificaturen dut.

59 Baina hala-ere hayén testimoniagea etzén conforme.

60 Orduan Sacrificadore fubiranoac artera iaiquiric interroga ceçan Iesus, cioela, Eztuc deus ihardeften? cer *da* hauc hire contra testificatzen dutena?

61 Baina hura ichilic cegoen, eta etzeçan deus ihardets. Berriz Sacrificadore fubiranoac interroga ceçan hura, eta erran cieçón, Hi aiz Chríst *Iainco* Benedicatuaren Semea?

Matt. 24.
30.

62 Eta Iesufec errā cieçón, Ni nauc, * eta ikulfiren duçe guiçonaren Semea iarriric dagoela *Iaincoaren* botherearen escunean, eta ethorten dela ceruco hodeyetan.

63 Orduan Sacrificadore fubiranoac bere arro

pác erdiraturic erran ceçan, Cer guehiago testi-
monio behar dugu?

64 Ençun duçue blasphemioa: cer irudi çai-
çue? Eta hec guciéc haren contra iugea ceçatē,
hil mereci cuela.

65 Eta has citecen batzu haren contra thu e-
guiten: eta haren beguithartearen estaltzen, eta
haren buffetatzen: eta hari erraiten, Propheti-
za eçac. Eta officieréc cihor vkaldi emaiten ce-
raucaten.

66 * Eta Pierris behereco salán cegoela, ethor *Mat. 26. 69*
cedin Sacrificadore subiranoaren nescatoetarie *luc 22. 55.*
bat: *ioan. 18. 28*

67 Eta ikuffi çuenean Pierris berotzen cego-
ela, hari beguira iarriric erran ceçan, Eta hi Ie-
sus Nazarenorequin incén.

68 Baina harc vka ceçan, cioela, Eztinát eça-
gutzen, ez etzeaquinat hic cer dionán. Eta ilki
cedin corralerat, eta oillarrac io ceçan.

69 * Eta nescatoa berriz hura ikussiric, has ce- *Mat. 26. 71*
din han ciradeney erraiten, Haur hetaric da. *luc 22. 58.*
ioan. 18. 25

70 Baina harc berriz vka ceçan. Eta appurba-
ten buruän berriz han ciradenéc erran cieço-
ten Pierrifi, Eguiazqui hetaric aiz, ecen Galile-
ano aiz, eta hire lengoageac irudi dic.

71 Orduan hura has cedin maradicatzen eta
arnegatzen, cioela, Eztut eçagutzen çuec dio-
çuen guiçon hori.

72 * Eta berriz oillarrac io ceçan: eta orhoit ce- *Mat. 26. 75*
din Pierris Iesufec erran ceraucan hitzaz, Oil- *ioan. 18. 27*
larrac biguetan io deçan baino lehen, hiruretan

vkaturen nauc. Eta camporat ilkiric nigar e-
guin ceçan.

C A P. X V.

1 *Chriftec, Pilatgana eramán içanic,* 2 *Iuduén regue dela aithortzen.* 7 *Barabbas.* 15 *Pilatec Barabbas largatzen, eta Chrift crucificatzeco liuratzen.* 19 29 *Chrift efcarniatzen eta otrageatzen.* 24 *Crucificatzen,* 27 *Gaichtaguinequin.* 33 *Herri gucian ilhundu.* 37 *Chriftec fpiritua rendatu.* 39 *Centenera.* 40 *Emasteac.* 43 *Chriften fepulturá.*

Mat. 27. 1
luc 22. 66.
ioan. 18. 20

1 Ta bertan goicean confeillu eduquiric Sacrificadore principaléc Ancianoequi eta Scri bequin eta confistorio gucia requin, eftecaturic Iefus eramán ceçaten, eta liura cieçoten Pilati.

2 Orduan interroga ceçan, hura Pilatec, Hi aiz Iuduen Reguea? Eta harc ihardeften çuela erran cieçón, Hic dioc.

3 Eta anhitz gauçaz accusatzen çutén hura Sacrificadore principaléc.

Mat 27. 12
luc 23. 3.
ioan. 18. 33

4 * Eta Pilatec berriz interroga ceçan, cioela, Eztuc deus ihardeften? huná, cembat gauçaz hi re contra testificatzen dutén.

5 Baina Iefusec deus etzeçan guehiagoric ihardets: *hala* non miresten baitzuen Pilatec.

6 Eta beftan largatzen ohi cerauen presonerbat, ceinen-ere efca bailitez.

7 Eta cen Barabbas deitzen cembat presonér seditioneco lagunequin, heriotze mutinationez

eguin çuenic.

8 Eta oihuz iarriric populua has cedin eſcatzen
eguin liecén bethiere eguin vkan cerauē beçala.

9 Eta Pilatec ihardetſi cerauē, cioela, Nahi du-
çue larga dieçaçuedan Iuduén Regueá?

10 (Ecen baceaquian nola hura inuidiaz liura-
tu çutén Sacrificadore principaléc)

11 Eta Sacrificadore principaléc incita ceçatē
populua lehen Barabbas larga liecén.

12 Eta Pilatec ihardeſten çuela, berriz erran ci
ecén, Cer bada nahi duçue daguiodan Iuduén
Regue deitzen duçuen huni?

13 Eta hec berriz oihu eguin ceçaten, Crucifi-
ca eçac.

14 Eta Pilatec erraiten cerauen, Baina cer ga-
izqui eguin du? Eta hec hambat oihu guehiago
eguin ceçaten, Crucifica eçac.

15 Pilatec bada populuaren gogara eguin na-
hiz, larga ciecen Barabbas, eta Ieſus açotaturic
liurá cieçén crucifica ledinçat.

16 Orduan gendarmefec eramán ceçaten hu-
ra ſala barnera, cein baita pretorioa, eta dei ce-
çaten banda gucia.

17 Eta vezti ceçaten hura eſcarlataz, eta ingu-
ru eçar cieçoten *buruan* elhorri plegatuzco co-
roabat.

18 Eta has citecen haren ſalutatzē, *cioitela*, Vn-
gui hel daquiala, Iuduen Regueá.

19 Eta baceraunſaten haren buruári canabera
batez, eta thu eguiten çuten haren contra, eta
belhauricaturic reuerentia eguiten ceraucaten.

S. M A R C

20 Guero harçaz truffatu ciradenean, eraunz cieçoten elscarlatazcoa, eta vezti ceçaten bere abillamenduéz: eta camporat eraman ceçaten crucifica leçatençat.

Matth. 27.
32.

luc 23. 26

21 * Eta bortcha ceçaten bideazco Simon Cyreniano *deitzen* cembat, landetarie heldu cela, (cein baitzén Alexandreren eta Ruforen aita) haren crutzea eraman leçançat.

Mat. 27. 33
luc 23. 33

ioan. 19. 17

22 * Guero eraman ceçaten Golgothaco leku-
ra, cein erran nahi baita, Bur-heçur lekua.

23 Guero eman cieçoten edatera mahatsfarno myrrharequin nahasteca, baina harc etzeçã har

Mat. 27. 35
luc 23. 33

ioan. 19. 23

24 * Eta crucificatu çutenean, parti citzaten ha-
ren abillamenduac, çorthe egotziric hayén gai-
nean, norc cer ioan leçaqueen.

25 Ciraden bada hirur orenac hura crucificatu çutenean.

26 Eta cen haren caufaren inscriptionea *hune-
la* scribatua, I V D V E N R E G V E A.

27 Eta harequin crucifica citzaten bi gaichta-
guin: bata haren escuineã, eta bercea ezquerreã.

Esa. 53. 12.

28 Eta compli cedin Scriptura dioena, * Eta
gaizquiguilequin estimatu içan da.

Ioan. 2. 19.

29 Eta iragaitē ciradenéc iuriatzē çutē bere bu-
ruac higitzē cituztela, eta cioitela, He, * tēplea
defeguiten eta hirur egunez edificatzen duaná.

30 Empara eçac eure buruã, eta iautli adi cru-
tzetic.

31 Halaber Sacrificadore principalec-ere ef-
carnioz elkarri erraiten ceraucaten Scribequin,
Berceac emparatu ditu, bere buruã ecin empara

deçaque.

32 Christ Israeleco Reguea iauts bedi orain crutzetic, ikus eta finhets deçagûcat. Harequin crucificatu ičan ciradenec-ere iniuriatzê çutén.

33 Baina sey orenac ciradenean, ilhûbe eguin cedin lur guciaren gaineâ bedratzi orenetarano

34 Eta bedratzi orenetan oihu eguin ceçan le fufec ocêgui, * Eloi, Eloi, lammafabachthani? er-

ran nahi baita, Ene Iaincoa, Ene Iaincoa, ceren abandonnatu nauc?

35 Eta han ciradenetarie batzuc ençun çutenean, cioiten, Huná, Elias deitzen du.

36 Lafter eguin ceçan bada batec, * eta spongiabat betheric vinagrez, eta eçarriric canabera

baten inguruân, eman cieçón edatera, cioela, V-tzaque: dacuffagun eya ethorriren denez Elias horren kencera.

37 Eta Iesufec oihu handibat eguinic, spiritua renda ceçan.

38 Eta templeco velá erdira cedin bi çathitara garaitic behererano.

39 Eta ikus ceçanean haren aurkâ cegoen Cê-tenerac, ecen hala oihu eguinic spiritua rendatu çuela, erran ceçan, Eguiazqui guiçon haur Iaincoaren Semea cen.

40 Eta baciraden emazteac-ere vrrundanic beha ceudela, ceinén artean baitzen Maria Magdalena, eta Maria Iacques chipiaren eta Iosesen amá, eta Salome.

41 Eta hec, Galilean cenaz gueroztic * iarrei qui ičan çaiçcan eta cerbitzatu vkan çuten: eta

Pfal. 22. 1.

Mat. 27. 46

Pfal. 69. 22

Luc 8. 2.

anhitz berce *emazte* harequin batean Ierufale-
mera igan iĉan ciradenic.

Matth. 27.
57.

Luc 23. 50.
ioan. 19. 38

24* Eta arrastu cenean (ceren Sabbathoaren ai-
tzinetic den preparationeco eguna baitzén)

43 Ethorric Ioseph Arimatheacoa, conſeillér
ohoratua, hura-ere Iaincoaren refumaren be-
guira cegoena, aufart cedin Pilatgana fartzera,
eta eſca cequión Ieſufen gorputzaren.

44 Eta Pilatec mireſten ĉuen baldin ia hil ba-
liz: eta Centenera deithuric, interroga ceĉan hu-
ra, eya baĉuenez heuraguiric hil cela.

45 Eta *gauĉá* eĉaguturic Centeneraganic, emā
cieĉón gorputza Iosephi.

46 Eta *harc* mihiffebat eroſſiric, eta hura eraut-
ſiric eſtal ceĉan mihiffeaz: eta eĉar ceĉan arroca
batetan ebaquia cen monumentean: eta itzuliz
eĉar ceĉan harribat monument borthán.

47 Eta Maria Magdalena eta Maria Iofeſen *a-*
ma, beha ceuden non eĉarten cen.

C A P. X V I.

2 *Emazteac ſepulchrera ethortē.* 6 *Ainguernā hey min*
ĉatzen. 9 *Chriſt Magdalenari aguertzen,* 12 *Guero*
bi bideazcori, 14 *eta Apoſtolu increduley.* 15 *A-*
poſtoluac ditu predicatzera eta batheyatzera igorten.
16 *Sinheſteaz eta Bapteſmoaz.* 17 *Miraculuez.* 19
Chriſten aſcenſioneaz.

Luc 24. 1
ioan. 20. 1

1* Ta Sabbathoa iragan cenean,
Maria Magdalenac eta Maria
Iacqueſen *amác* eta Salomec
eros citzaten vnguentu aroma-
ticoac, ethorric hura embau-

ma leçatençat.

2 Eta guciz goiz astearen lehen eguneã ethor ten dirade monumentera, iguzquia ia ilki ceneã

3 Eta erraiten çuten elkarren artean, Norc aldaraturen draucu harria monument borthatic?

4 Eta miratu çutenean, ikus ceçaten harria aldaratua cela: ecen guciz handia cen.

5 * Guero monumentera farthuric, ikus ceçatē *Matt. 28. 1*
lagun gaztebat escuineco aldean iarria, abilla- *ioan. 20. 12*
mendu churi luce batez veztitua: eta ici citecen

6 Baina harc diofte, Etzaitezela ici: Iesus Nazareth crucificatu içan denaren bilha çabiltzate, refuscitatu da: ezta hemen, huná lekua non e- çarri vkan çutén.

7 Baina çoazte, erran ieceçue harē discipuluey eta Pierrifi, ecen çuen aitzinean ioaiten dela Galileara: han hura ikuffiren duçue, *erran drauçuen beçala.

*Matth. 26.
32.*

lehen 14. 28

8 Eta hec bertan partituric ihes eguin ceçaten monumentetic: ecen ikarac eta iciapenec har citzan: eta nehorì deus etzeraucaten erraitē: ecen beldur ciraden.

9 Eta Iesus refuscitatu cenean, asteco lehen e- gun goicean, * aguer cequiön lehenic Maria Magdalenari, * ceinetaric çazpi deabru campora e- gotzi baitzituen.

*Ioan. 20. 16
Luc 8. 2.*

10 Harc ioanic conta ciecén, Iesusequin içan cì radeney, ceinéc dolu ekarten baitzuten eta ni- gar eguiten.

11 Eta hec ençun ceçatenean ecen vici cela, e- ta harc ikuffi cuela, etzeçaten finhets.

- Luc 24. 13* 12 Guero gauça hauén ondoan * hetaric bi ioaiten ciradeni aguer cequién berce formatan, camporat partitzen ciradela.
- 13 Eta hec itzuli ciradenean conta ciecen bercéy: baina etzitzaten hec-ere finhets.
- Luc 24. 36* 14 * Azquenic, elkarrequin iarriric ceudela ha-
ioan. 20. 19 mequey aguer cequién, eta reprotcha ciecen ha yén incredulitatea, eta bihotz gogortassuna: ceren hura refuscitaturic ikuffi vkan çutenac ez-paitzituzten finhetfi.
- Mat. 28. 19* 15 Eta erran ciecen, * Çoazte mundu orotara, eta predica ieçoçue Euāgelioa creatura guciari
- 16 Sinhetfirē duena eta batheyaturē dena falua
- Ioan. 12. 48* turē da: * baina finhetfirē eztuena cōdēnaturē da
- 17 Eta signo hauc finhetfi duqueiteney iarrei-
- Act. 16. 18* quiren çaitzé * Ene icenean deabruac campora
Act. 2. 4 egotziren ditutzé, * lengoage berriz minçatu-
eta 10. 46 ren dirade:
- Act. 28. 6* 18 * Sugueac kendurē ditutzé: eta baldin cerba-
it heriotaracoric edan badeçate, eztraue calte-
Act. 28. 8 ric eguinen: * erien gainean escuac eçarriren di-
tutzé, eta fendaturen dirade.
- Luc 24. 51.* 19 * Eta Iauna gauça hauçaz hæy minçatu içan çayenean, goiti cerurát altcha cedin, eta iar cedin Iaincoaren escuinean.
- Heb. 2. 4* 20 Hec-ere partituric predica ceçaten leku gu cietan, * Iaunac hequin obratzen çuela, eta hitza confirmatzen çuela iarreiquiten ciraden signoéz.

Iesus

IESVS CHRISTEN

EVANGELIO SAIN-

DVA S. LVC-EN

ARAVRA.

CAP. I.

1 *Zacharias, Elifabet. 13 Zacharias, Ioannes eritziren çayon semebat promettatu. 15 Hura nolaco çanen. 20 Zacharias bere incredulitateagatic demboratacotz mututu. 24 Elifabethec concebitu. 28 Ain gueru Gabrieleç Maria salutatzen, eta Christen concebitzeaz eta sortzeazaduertitzen. 35 Iaincoaren Semea. 39 Mariac Elifabeth visitatzen, 46 eta cãticoaz Iauna laudatzen. 68 Zachariasen canticoa. 57 Ioannesen sortzea. 76 Haren officioa.*

1 EREN anhitzec escu eçarri baitu narratione batẽ scri batzera complituqui gure artean certificatu içañ diraden gaucéz,

2 Eçagutzera eman draucuten beçala lehen hatsetic ikuffi dituztenéc eta hitzaren miniftre içañ diradenéc.

3 Niri-ere on iruditu içañ caitadac gucia hatsetic finerano diligentqui comprehendituric, hi ri punctuz punctu heçaz scribatzera, o Theophile gucizco excellentea:

n.

4 Hobequi eçagut deçânçat ikaffi dituán gau-
cén eguiá.

1. *Chro.* 24.
11.

5 **H**ERODES Iudeaco regueren egunetan
cē Zacharias deitzē cen Sacrificadorebat,

*Abiaren araldetic: eta haren emaztea *cen* Aa-
ronen alabetaric, eta haren icena Elifabeth.

6 Biac ciraden iusto Iaincoaren aitzinean, Iau-
naren, manamendu eta ordenança gucietan re-
prochuric gabe çabiltzanac.

7 Eta haourric etzutén, ceren Elifabeth steril
baitzen, eta biac baitziraden adinez aitzinara-
tuac.

8 Guertha cedin bada, harc Iaincoarē aitzineā
bere aldian sacrificadoregoa exercitzen çueneā,

9 Sacrificadoregoaren officioco costumarē a-
raura, çorthea eror baitzequiön Iaunaren tem-
plean farthuric * encensamenduaren eguiteco.

Exod. 30.7

Leui. 16.17

10 * Eta populu guciac campoan othoitz egui-
ten çuen encensamendua eguiten cen orduan.

11 Eta aguer cequiön Iaunaren Aingueruā,
cegoela encensamenduco aldarearen escuineā.

12 Eta Zacharias trubla cedin *hura* ikuffiric, e-
ta icidurabat eror cedin haren gainera.

13 Orduan erran ciecón Aingueruāc, Eztuala
beldurric Zacharias: ecē ençun içan duc hire o-
thoitzá, eta Elifabeth eure emaztea erdiren çaic
feme batez: eta hari icen emanē draucac Ioānes

14 Eta bozcario eta alegrança vkanen duc, e-
ta anhitz haren fortzearen gainean alegueratu-
ren dituc,

15 Ecen handi içanen duc Iaunaren aitzinean,

eta mahatfarnoric ez *berce* arnoric eztic edanē:
eta Spiritu sainduaz betheren datec bere ama-
ren fabeleandanic.

16 * Eta anhitz Israeleco haourretari c conuerti- *Mala. 4. 5.*
turen dic berén Iainco Iaunagana. *marc. 9. 11*

17 * Eta hura ioanen duc haren aitzinean Elia- *Mat. 3. 1*
fen spiriturequin eta verthuterequin, * conuerti *Mala. 4. 6*
ditzançat aiten bihotzac semetara eta desobe-
dientac iustoén çuhurtassunera: Iaunari populu
vngui instruitubat appain dieçonçat.

18 Orduan erran cieçon Zachariafec Aingue-
ruäri, Nolatán hori eçaguturen dut? ecen ni
nauc çahar, eta ene emaztea duc bere egunetan
aitzinaratua.

19 Eta ihardesten çuela Aingueruäc erran ci-
eçon, Ni nauc Gabriel Iaincoaren aitzinean
aflistitzen naicena, eta igorri içan nauc hire-
quin minçatzera, eta berri on hauen hiri decla-
ratzera.

20 Eta horrá, mutu içanen aiz eta ecin minça
turen aiz, gauça hauc eguin ditecen egunerano:
ceren ezpaitituc finhetfi ene hitz bere dembo-
rán complituren diradenac.

21 Eta populua cegoen Zachariafen beguira,
eta mireften çuen nola harc hambat berancen
çuen templean.

22 Eta ilki cenean ecin minça cequidien, eta e-
çagut ceçaten ecen *cembeit* visione ikuffi çuela
templean: ecen keinuz aditzera emaiten cerau-
en, eta mutu guelditu ican cen.

23 Eta guertha cedin, haren officioco egunac
n.ii.

acabatu ciradenean, bere etcherát itzul baitzedin.

24 Eta egun hayén ondoan haren emazte Elisabethec concebi ceçan: eta estal cedin borz hilebethez, cioela,

25 Segur, hunela eguin vkan draut Iaunac, vifitatu nauen egunetan, ene laidoa guiçonén artetic ken leçançat.

26 Eta seigarren hilebethean igor cedin Gabri el Aingueruä Iaincoaz Galileaco hiri Nazareth deitzen denera:

Mat. 1. 18. 27* Daid-en etchetico Ioseph deitzen cen gui çon-batequin fedatua cen virgina batgana: eta virginaren icena *cen* Maria.

28 Eta Aingueruäc hura baithara farthuric, erran ceçan, Salutatzen aut gratia eguin çainaná: Iauna *dun* hirequin, benedicatua hi emaztén artean.

29 Eta hura, *Ainguerua* ikuffiric trubla cedin haren erranaren gainean, eta penfatzen çuen ce ric licén salutatione hura.

30 Orduan diotfa Aingueruäc, Mariá, eztunala beldurric, ecen eriden *dun* gratia Iaincoa bathan.

Esa. 7. 14. 31 *Eta horrá, concebituren *dun eure* fabeleä, *Mat.* 1. 23. eta erdiren aiz seme batez, * eta deithuren *mat.* 1. 21. *haren* icena Iesus. *berriz* 2. 11

32 Hura içanen *dun* handi, eta eritziren ciayón Subiranoaren Semé: eta emanen diraucan Iain-

Dan. 7. 14. co Iaunac bere aita Daid-en thronoa.

27 33 * Eta regnaturen *din* Iacob-en etchearen *mich.* 4. 7

gainean eternalqui, eta haren refumaren finic eztun iñanen.

34 Erran cieçón orduan Mariac Aingueruäri, Nola iñanen da hori, guiçonic eçagutzen eztudanaz gueroz.

35 Eta ihardeften çuela Aingueruäc erran cieçón, Spiritu saindua hire gainera ethorriren dun eta Subiranoaren verthuteac itzal eguinē draun eta halacotz hitaric forthuren den saindua, Iaincoaren Seme deithuren dun.

36 Eta hará, Elifabeth hire lehen guffua, harcere concebitu din semebat bere çahartzean, eta hil haur din feigarrena steril deitzen cenac.

37 Ecen eztun deus impoffibleric iñanen Iaincoa baithan.

38 Eta erran ceçan Mariac, Huná Iaunaren nefcatao: eguin bequit hire hitzaren araura. Eta parti cedin harenganic Aingueruä.

39 Eta iaiquiric Maria egun hetan ioan cedin mendietara lehiatuqui Iudaco hiri batetara.

40 Eta far cedin Zachariafen etchera, eta saluta ceçan Elifabeth.

41 Eta guertha cedin, ençun ceçanean Elifabethec Mariaren salutationea, iauz baitzedin haourra haren fabelean, eta bethe cedin Spiritu sainduaz Elifabeth:

42 Eta oihuz iar cedin voz handiz, eta erran ceçan, Benedicatu hi emaztén artean, ecen benedicatu *dun* hire fabeleco fructua.

43 Eta nondic haur niri, ethor dadin ene Iaunaren ama enegana?

44 Ecen huná, hire salutationearē voza ene beharrietara heldu ičan den beçain farri, iauci ičan dun bozcarioz haourra ene labelean.

45 Eta dohatfu *aiz* finhetfi baitun, ceren complituren baitirade Iaunaz erran çaiçquinan gauçác.

46 Eta dio Mariac, Magnificatzen du ene ari-mác Iauna.

47 Eta alegueratu da ene spiritua Iainco ene Saluadorea baithan.

48 Ceren behatu vkan baitu bere nescatoaren beherataffunera: ecen huná, hemendic harat do hatfu erranen naute generatione guciéc.

49 Ecen gauça hãdiac eguin drauzquit botheretfu denac: eta haren icena saindu *da*:

50 Eta haren misericordia *da* generationetarric generationetara haren beldurra dutenetara.

Esa. 51. 9

Pfal. 33. 10

esa. 29. 15

51 * Botheretfuqui eguin vkan du bere beffoaz: * defeguin ditu superboac berén bihotzeco pẽfamenduan.

52 Egotzi ditu botheretfuac thronoetarric, eta goratu ditu chipiac.

1. Sam. 2. 5

pfal. 34. 11.

53 * Goffe ciradenac bethe ditu onez: eta abrat-fac igorri ditu hutfic.

Esa. 30. 18

eta 41. 8.

eta 54. 5

hiere. 31. 3.

Gen. 17. 19

eta 22. 15.

pfal. 132. 11

54 * Sultengatu vkan du Israel bere haourra, *be-re* misericordiáz orhoit içanez.

55 * Gure aitey minçatu çayen beçala, Abrahami eta haren haciari iagoiticotz.

56 Eta egon cedin Maria harequin hirur hilebe therē inguruä: guero itzul cedin bere etcherát.

57 Eta compli cedin Elifabethē ertzeco dem-

borá: eta erdi cedin seme batez.

58 Eta ençun ceçaten haren auçoéc eta ahai-
déc, nola frangoqui Iaunac bere misericordia de
claratu çuen harengana, * eta alegueratzen cira- *Hunetã 14*
den harequin.

59 Eta guertha cedin, çortzigarreneco egu-
nean ethor baitzitecen haourtchoaren circon-
ciditzera, eta deitzen çuten hura bere aitaren i-
cenaz, Zacharias.

60 Baina ihardesten çuela haren amac erran ce
çan, Ez, baina deithuren da Ioannes.

61 Eta erran cieçoten, Eztun nehor hire ahai-
detan icen horrez deitzen denic.

62 Orduan keinu eguin cieçoten haren aitari,
nola nahi luen hura dei ledin.

63 Eta *harc* tableta batzurē escaturic scriba ce-
çan, cioela, * Ioannes da horrē icena. Eta mirets *Hunetã 13*
ceçaten guciéc.

64 Eta irequi cedin bertan haren ahoa, eta ha-
ren mihia *lacha cedin*: eta minço cen laudatzen
çuela Iaincoa.

65 Eta icidura ethor cedin aldiri hetaco gucién
gainera, eta Iudaco herri mēdiçu orotan publi-
ca citecen hitz hauc guciac.

66 Eta ençun cituzten guciéc, eçar citzatē be-
re bihotzeã, erraitē çutela, Nor haourtcho haur
içanen da? Eta Iaunaren escua cen harequin.

67 Orduan haren aita Zacharias bethe cedin
Spiritu sainduaz: eta prophetiza ceçan, cioela,

68* Laudatu *dela* Ifraeleco Iainco Iauna, ceren *Berriz 2. 30*
visitatu eta redemitu baitu bere populua. *mat. 1. 22.*

Psa. 132. 17 69 * Eta alchatu baitraucu saluamendutaco adarra Daud bere cerbitzariaren etchean.

Psal. 132. 17 70 * Nola minçatu iğan baita bere Propheta saindu bethidanic iğan diradenen ahoz.

hier. 23. 6 71 Salbu iğanē guinela gure etfayetaric eta guri gaitz çarizcuten gucién escutic.

eta 30. 10. 72 Gure aitey misericordia leguiençat, eta orhoit licén bere alliança sainduaz:

Gen. 22. 16 73 * *Eta* gure Aita Abrahami eguin ceraucan iuramenduaz:

hie. 31. 33 74 *Ecen* emanen ceraucula, beldur gabe gure etfayén escuetaric deliuraturic, hura cerbitza guineçan,

heb. 6. 13. 17 75 * Saindutaaffunetan eta iustitiatan haren aitzinean, gure vicico egun gucietan.

76 Eta hi haourtchoá, Subiranoaren Prophe-ta deithuren aiz: ecen ioanen aiz Iaunaren beguitharte aitzinean, haren bideac appain ditzançat,

77 *Eta* eman dieçoançat saluamenduco eçagu tzea haren populuari, hayén bekatuén barkamenduaz.

Zach. 4. 12. 78 Gure Iaincoaren affectione misericórdio-foaz, ceinez vifitatu vkan baiquaitu, * Orientac garaitic:

malach. 4. 2 79 Argui daguiençat ilhumbean eta herioaren itzalean iarriric daudeney, gure oinen baquez-co bidera chuchenceagatic.

80 Eta haourtchoa handitzen eta spirituz for-tificatzen cen: eta egon cedin desertuetan Isra-eli manifestatu behar iğan çayón egunerano.

CAP. II.

1 *Munduaren descriptionea.* 10 *Christ Saluadorea sortu dela artzainey declaratzen.* 14 *Aingueruén canticoa.* 21 *Christ circonciditu eta Iesus deithu.* 22 *Mariaren purgationea.* 28 *Christ Simeonec beffoetara hartu, Simeonen canticoa.* 36 *Anna prophetessa.* 40 *Christ haourra.* 46 *Doctorequin disputatzen.* 48 *Haren haourgodz.*

1 Ta guerta cedin egun hetan ethor baitzedin ordenançabat Cesar Augustoren partez, scribuz iar ledin mundua oro.

2 (Lehen descriptione haur eguin cedin Cyrenius Syriaco gobernadore ceanean)

3 Eta ioaiten ciraden guciac scributan iartera, batbedera cein bere hirirát.

4 Igan cedin bada Ioseph-ere Galileatic, Nazaretheco hiritic, Iudeara, *David-en ciuitate *Ioan 7. 42* Bethlehem deitzen denera (ceren baitzén David-en ethetic eta arraçatic)

5 Scributan iar ledinçát Maria emaztetā eman içan çayonarequin, cein baitzén içorra.

6 Eta guertha cedin *hec* han ciradela, compli baitzitecen haren ertzeco egunac.

7 Eta erdi cedin bere seme lehen iayoaz, eta bandatoz trocha ceçan hura, eta eçar ceçan mangederán, ceren ezpaitzén hayendaco lekuric ostalerián.

8 Eta ciraden comarca berean artzain cam-poetan ceunçanac, eta gauazco veillác bere ar-

thaldearen gainean beguiratzen cituztenac.

9 Eta huná, Iaunaren Aingueruä vftegaberie ethor cequién, eta Iaunaren gloriác argui ceçan hayén inguruän, eta icidura handiz ici citecen.

10 Orduan erran ciecén Aingueruác, Etzare-tela beldur: ecen huná, euangelizatzen drauçuet bozcario handi populu guciaren içanen dena:

11 Ecen Daud-en ciuitateã iayo çaiçuela Sal-uadorea, cein baita Christ Iauna.

12 Eta haur vkanen duçue feignale, eridenen baituçue haourra bandatoz trochatua, mangederán eçarria.

13 Eta bertan Aingueruärequin eguin cedin armada celestial multzobat, laudatzen çutela Iaincoa, eta cioitela,

14 Gloria *ceru* guciz goretan Iaincoari, eta lur-rean baque, guçonac baithara vorondate ona.

15 Eta guertha cedin, hetarie Aingueruác ce-rurat ioan ciradenean, erran baitzeçaten artzai-nec elkarren artean, Goacen bada Bethlehe-merano, eta dacufflagun eguin içan den gauça haur, cein Iaunac iaquin eraci baitraucu.

16 Eta ethor citecen lehiatuqui, eta eriden ci-tzaten Maria eta Ioseph, eta haourtchoa man-gederán eçarria.

17 Eta ikuffi vkan çutenean, publica ceçaten haourtchoaz erran içan çayena.

18 Eta ençun vkan cituzten guciéc mirets ce-çaten hæy artzainéz erran içan çaiçten gaucén gainean.

19 Eta Mariac beguiratzen cituen gauça hauc

guciac, bere bihotzean ehaiten cituela.

20 Eta itzul citecen artzainac, glorificatzen eta laudatzen çutela Iaincoa, ençun eta ikussi vkan cituzten gauça guciéz, erran içan çayen beçala.

21 *Eta complitu içan ciradenean haourtchoaren circunciditzeco çortzi egunac, * orduan deithu içan da haren icena Iesus, nola deithu içan baitzén Aingueruáz, fabelean concebi cedin baino lehen.

Gen. 17. 12

Leuit. 12. 3.

Lehen 1. 31

matt. 1. 21

ioan 7. 22.

22 Eta complitu içan ciradenean Mariaren purificationeco egunac * Moyfesen leguearen araez, eramán ceçaten haourtchoa, Ierufalemera, Iaunari presenta lieçotençát.

Leuit. 12. 6

23 (Nola baita scribatua Iaunaren Leguean, * Ar vme-vncia irequitē duen gucia, faindu Iaunari deithuren çayó)

Exo. 13. 12.

nom. 3. 13

24 Eta eman leçatençát oblationea, * Iaunaren Leguean erran denaren araura, turturela parebat, edo bi vffo columba vme.

Leuit. 12. 7

25 Eta huná, cen guiçombat Ierufalemen Simeon deitzen cenic: *eta cen* guiçon haur iusto eta Iaincoaren beldur, Ifraeleco consolationearen beguira cegoena: eta Spiritu faindua cen haren gainean.

26 Eta denuntiatu içan çayón diuinoqui Spiritu fainduaz, etzuela herioric ikuffirē, non lehen ikus ezleçan Chrif Iauarena.

27 Hura bada ethor cedin Spirituaz *mouituric* templa: eta sartzen çutela Iesus haourra bere aita-améc, haren caufaz eguin leçatençát Legueco costumaren araura:

28 Harc orduan har ceçan hura bere beffoeta-
ra, eta lauda ceçan Iaincoa, eta erran ceçan,
29 Iauna, orain vtziten duc eure cerbitzaria,
eure hitzaren araura baquez.

30 Ecen ikuffi dié ene beguiéc hire saluagarria,
31 Cein preparatu baituc populu gucién be-
guitharte aitzinean.

32 Argui Gentiley arguitzecoá, eta Israeléco
hire populuaren gloriá.

33 Eta haren aita eta ama miraz ceuden har-
çaz erraiten ciraden gaucéz.

Esa. 8. 14
rom. 9. 32.
2. pier. 2. 8.

34 Eta benedica citzan Simeonec, eta erran
cieçón haren ama Mariari, * Huná, eçarri içan
dun haur anhitzen destructionetá, eta anhitzen
refurrectionetan Israelen, eta signotan ceini ne-
hor contraftaturen baitzayo:

35 Are eurorren arima-ere iraganen din ezpa-
ta batec, aguer ditecençát anhitz bihotzetaco
penfamenduac.

36 Bacén propheteffabat-ere Anna *deitzen ce-
nic* Phanuel-en alaba, Afer-en leinuco, cein bai-
tzén ia adin handitacoa, eta vici içan cen fenhar-
rarequin çazpi vrthez bere virginitateaz gue-
roztic.

37 Eta lauroguey eta laur vrtheren inguruco
alharguna celaric, etzen partitzē templetic, ba-
rurez eta orationez cerbitzatzen çuela *Iaincoa*
gau eta egun.

38 Hunec-ere bada ordu berean ethorriric, lau-
datzē çueñ Iauna, eta harçaz minço çayē redē-
ptionearen beguira Ierufalemen ceudē guciey.

39 Eta acabatu çutenean gucia Iaunaren Leguearen araura, itzul citecen Galileara, bere Nazaretheco hirira.

40 Eta haourtchoa handitzen cen eta spirituz fortificatzen, eta bethatzen cen sapientiaz: eta Iaincoaren gratiá cen haren gainean.

41 Eta ioaiten ciraden haren aita-amác vrthe oroz Ierufalemera * Bazco bestán.

Deut. 16. 1

42 Eta hamabi vrthetara heldu cenean, igan citecen hec Ierufalemera bestaco costumaren araeuz:

43 Eta *hartaco* egunac complitu ciradenean, hec itzultzē ciradela, azquen cedin Iesus haourra Ierufalemen: eta etzaquión ohart Ioseph, ez bere ama:

44 Baina vstez hura compainian cen, ioan citecen egun baten bidean: eta haren bilha çabiltzan ahaidén eta eçagunén artean.

45 Eta erideiten etzutenean, bihur citecen Ierufalemera, haren bilha çabiltzala.

46 Eta guertha cedin, hirur egunen buruän eriden baitzeçatē hura templean, iarriric cegoela doctoren artean, hæy behatzen çayela eta hec interrogatzen cituela.

47 Eta spantatzen ciraden hura ençuten çutén guciac, harē iaquinaren eta respoštuén gainean.

48 Eta hura ikuffiric spanta citecen: eta erran cieçón bere amác, Semé, cergatic horrela eguin draucuc? huná, hire aita eta ni keichuric hire bilha guiniabiltzán.

49 Orduã diofte, Cergatic da ene bilha baitzi-

nabiltzaten? etzinaquitén ecen neure Aitaren eguitecoetan *occupatua* behar dudala içan?

50 Baina hec etzeçatē adi erran cerauen hitza.

51 Orduan iauts cedin hequin, eta ethor cedin Nazarethera: eta cen hayen fuiet: eta haren amac beguiratzen cituen hitz hauc gucioc bere bihotzean.

52 Eta Iesus auāçatzen cen sapientiaz eta handitzez, eta gratiaz Iaincoa baithan eta guiçonac baithan.

CAP. III.

2 *Ioannes predicatzen hatsen.* 3 *Penitentiataco Baptismoa.* 6 *Iaincoaren saluagarria.* 8 *Emendamentutaco fructuac.* *Abrahamen haourrac.* 9 *Aiscora erroari.* 11 *Charitatea.* 12 *Publicanoac.* 14 *Gendarmefac.* 16 *Ioannesec Christez testificatzen.* *Ioannesen eta Christen Baptismoa.* 17 *Bahea.* *bihia.* *lastoa.* 20 *Herodesec Ioannes presoindeguian eçarten.* 21 *Christ batheyatu,* 23 *haren genealogia.*

1 Ta Tiberio Cefaren emperadoregoarē hamaborzgarren vrthean, Pontio Pilate Iudeaco gobernadore cenean, eta Herodes Galileaco tetrarcha, eta harē anaye Philippe halaber Iturea eta Trachonite comarcaco tetrarcha, eta Lifania Abilneco tetrarcha,

Act. 4. 6.

2 *Eta Annas eta Caiphas Sacrificadore subirano ciradenean: eman cequiön Iaincoarē hitza Ioannes Zachariasen femeari desertuan.

Matth. 3. 1
marc 1. 4.

3 *Eta ethor cedin Iordanaren inguruco co-

marca gucira, predicatzen çuela emendamen-
dutaco Baptifmoa bekatuén barkamendutan :

4 Nola baita scribatua Efaias prophetaren hi-
tzén liburuän, dioela, * Desertuan oihuz dagoe- *Efa. 40. 3.*
naren voza *da*, Appain eçaçue Iaunaren bidea, *ioan 1. 23.*
plana itzaçue haren bidescâc.

5 Haran gucia betheren *da*, eta mendi eta men-
disca gucia beheraturen *da*, eta makur diraden
gauçâc chuchenduren dirade, eta bide ikeçuac
planaturen,

6 Eta ikuffiren du haragui guciac Iaincoaren
saluagarria.

7 Erraiten cerauen bada harenganic batheya
litecençat ethorten ciraden gendetzey, * Vipera *Matth. 3. 7*
castâ, norc auifatu çaituzte ethorteco den hirari
ihes eguiten?

8 Eguin itzaçue bada fructu emendamendua-
ren digneac : eta etzaitezela has erraiten ceuroc
baithan, Abraham dugu aita : ecen badiotfuet,
Iaincoac harri hautaric-ere Abrahami haour fu-
scita, ahal dieçaqueola.

9 Bada ia aizcora-ere arborén errora eçarria
da : beraz arbore fructu on eguiten eztuen gucia
piccatzen *da*, eta fura egoizten.

10 Orduan interroga ceçaten gendetzéc, cioi-
tela, Cer eguinen dugu beraz?

11 Eta ihardesten çuela erran cieçén, * Bi arro- *Iac. 2. 15.*
pa dituenac eman bieço eztuenari : eta iatecoric *1. ioã. 3. 17*
duenac, halaber eguin beça.

12 Ethor cedin publicanoetaric-ere batheya
litecençat : eta erran cieçoten, Magistruá, cer

eguin en dugu?

13 Eta harc erran ciecén, Deus ordenatu çai-
çuen baino guehiago ezteçaçuela erekar.

14 Interroga ceçaten gendarmefec-ere, cioi-
tela, Eta guc cer eguinen dugu? Eta diofte, Ne-
hor ezteçaçuela tormenta, ez iniuria: eta cōten-
ta çaitetzte çuen gagéz.

15 Eta populua beha cegoela, eta guciéc bere
bihotzetan penlatzen çutela Ioannezez, eya hu-
ra liçatenez Chrif, t,

Mat. 3. 11.
marc 1. 8.
ioan 1. 26.
act. 1. 5.
eta 11. 16.
eta 19. 4.

16 Ihardets ceçan Ioannefec, erraiten cerauela
guciey, * Eguia da nic batheyatzen çaituztet v-
rez: baina heldu da ni baino borthitzago dena,
ceinen çapatetaco hedearen lachatzeco ezpai-
naiz digne: harc batheyaturen çaituzte Spiritu
fainduaz eta fuz.

17 Ceinen bahea harē efcuan *içanen baita*, eta
garbituren du chahu bere larraina: eta bilduren
du bihia bere granerera: baina laftoa choil erre-
ren du bihinere hiltzen ezten fuan.

18 Bada anhitz berce gauçaz-ere exhortatzen
çuela euangelizatzen ceraucan populuari.

Matt. 14. 3
marc 6. 17.

19 * Baina Herodes tetrarcha harçaz repre-
henditzen cenean, Herodias bere anaye Philip-
peren emazteagatic, eta berac eguin cituen gai-
çtaqueria guciacgatic,

20 Eratchequi ceçã haur-ere *berce* gucién gai-
nera, eçar baitzeçan Ioannes prefoidenguian.

Mat. 3. 13.
marc 1. 9.
ioan 1. 32.

21 * Eta guertha cedin populu gucia batheya-
tzen cela, eta Iesus batheyaturic othoiztez ce-
goela, irequi baitzedin ceruã:

22 Eta iauts baitzedin Spiritu saindua forma
vifibletan vſſo columba baten guiffán, haren
gainera, eta vozbat cerutic eguin baitzedin,
cioela, Hi aiz ene Seme maitea, hitan hartzen
diat neure atſeguin ona.

23 Eta Ieſus bera hatſen cen hoguey eta hamar
vrtheren inguruco içaten, ſeme (eſtimatzen çu-
ten becembatean) Iosephen, Ioseph cen Heli-
ren *ſeme*:

24 *Heli* Matthaten: *Matthat*, Leuiren: *Leui*,
Melchiren: *Melchi*, Iannaren: *Ianna*, Iosephen:

25 *Ioseph*, Matthatiaren: *Matthatia*, Amosen:
Amos, Nahumen: *Nahum*, Eſliren: *Eſli*, Nag-
geren:

26 *Nagger*, Maathen: *Maath*, Mattathiaren:
Mattathia, Semeiren: *Semei*, Iosephen: *Ioseph*,
Iudaren:

27 *Iuda*, Iohannaren: *Iohanna*, Rheſaren: *Rhe-
ſa*, Zorobabelen: *Zorobabel*, Salathielē: *Salathiel*,
Neriren:

28 *Neri*, Melchiren: *Melchi*, Addiren: *Addi*,
Coſamen: *Coſam*, Elmodamē: *Elmodam*, Eren:

29 *Er*, Ioſeren: *Ioſe*, Eliezeren: *Eliezer*, Iora-
men: *Ioram*, Matthaten: *Matthat*, Leuiren.

30 *Leui*, Simeonen: *Simeon*, Iudaren: *Iuda*, Io-
ſephen: *Ioseph*, Ionamen: *Ionam*, Eliacimen:

31 *Eliacim*, Melearen: *Melea*, Mainanen: *Mai-
nan*, Mattatharen: *Mattatha*, Nathanen: *Na-
than*, Daud-en:

32 *David*, Ieſſeren: *Ieſſe*, Obed-en: *Obed*, Boo-
zen: *Booz*, Salmonen: *Salmon*, Naaffonen:

33 *Naaffson*, Aminadab-en: *Aminadab*, Aramen: *Aram*, Efronen: *Efron*, Pharesen: *Phares*, Iudaren:

34 *Iuda*, Iacob-en: *Iacob*, Isaac-en: *Isaac*, Abrahamen: *Abraham*, Thararen: *Thara*, Nachoren:

35 *Nachor*, Saruch-en: *Saruch*, Ragauren: *Ragau*, Phalec-en: *Phalec*, Heberē: *Heber*, Saleren:

36 *Sale*, Cainanen: *Cainan*, Arphaxad-en: *Arphaxad*, Semen: *Sem*, Noeren: *Noe*, Lamech-en:

37 *Lamech*, Mathufalaren: *Mathufala*, Henoch-en: *Henoch*, Iared-en: *Iared*, Mahalaleel-en: *Mahalaleel*, Cainanen:

38 *Cainan*, Henosen: *Henos*, Seth-en: *Seth*, Adamen: *Adam*, Iaincoaren.

CAP. IIIL

2 *Christ* desertuan tentatu. 4 *Vicitzea* Iaincoa baitan. 8 Iaincoa bera adoratzeco eta cerbitzatzeco, 12 eta ez hura tentatzeco. 21 *Christezco* prophetiāc complitu. 24 *Prophetaric* bere herrian ez gogaracoric. 26 *Elias*. 27 *Naaman* Syrianoa. 28 *Nazarenoac* *Christez* scandalizaten. 31 *Christec* Sabbathoez iracasten, eta 38 demoniatua, Pierrisen ama guinharreba, 40 eta anhitz berceric fendatzen. 41 *Deabruéc* *Christ* eçagutzen eta aithortzen. 43 *Christ* certara igorri içan den.

Matth. 4. 1 1
marc 1. 12.

Ta **Iesus* Spiritu sainduaz be-
thea parti cedin Iordanetic,
eta eraman cedin Spiritu beraz
desfertura,

2 Eta *han* tenta cedin deabruaz
berroquey egunez: eta etzeçan deus ian egun

hec cirauteño, baina hec iragan eta, guero goffe cedin.

3 Orduan erran cieçón deabruac, baldin Iaincoaren Semea bahaiz, erróc harri huni ogui bilha dadin.

4 Eta ihardets cieçón Iesufec, cioela, Scribatua duc, * ecen eztela ogui berez vicico guiçona, *Deut. 8. 3. matth. 4. 4.* baina Iaincoaren hitz guciacz.

5 Orduan eramanic hura deabruac mendi gorra batetara, eracuts cietzon munduco refuma guciacz dembora moment batez.

6 Eta diotfa deabruac, Emanen drauat bothere hori gucia, eta *refuma* horien gloriá: ecen niri eman içan ciaitadac, eta nahi dudanari emaiten diarocat.

7 Hic bada baldin adora baneçac, hire içanen dituc guciacz.

8 Eta ihardesten çuela Iesufec erran cieçón, Guibelerat adi eneganic Satán: ecen scribatua duc, * Adoraturen duc eure Iainco Iauna, eta *Deut. 6. 16 eta 10. 20.* hura bera cerbitzaturen duc.

9 Orduan eraman ceçan Ierufalemera, eta eçar ceçan templeco pinnacle gainea: eta erran cieçón, Baldin Iaincoaren Semea bahaiz, egotzac eure buruá hemendic beherera.

10 Ecen scribatua duc, *bere Ainguëruy car- *Pfal. 91. 12* gu emanen drauela hiçaz, hire beguiratzeco:

11 Eta escuetan eramanen autela, eure oinaz harrian behaztopa ezadinçát.

12 Baina ihardesten duela Iesufec diotfa, Errana duc, * Eztuc tentaturen eure Iainco Iauna. *Deut. 6. 16*

13 Guero tentatione gucia acabatu eta, deabrua parti cedin harenganic dembora batetaranocotz.

14 Eta itzul cedin Iesus Spirituaren verthutez Galileara: eta haren famá ioan cedin inguruco comarca orotara.

15 Eta hura ari cen iracasten hayén synagoguetan, guciéc ohoratzen çutela.

Mat. 13. 54
marc 6. 1.
ioan 4. 43.

16 * Ethor cedin bada Nazarethera non haziçan baitzén: eta far cedin bere costumaren araura Sabbath egunean synagogán: eta iaiqui cedin iracurtzera.

17 Eta eman cequiön Efaias prophetaren liburuä: eta desplegatu çuenean liburuä, eriden ceçan lekua, non scribatua baitzén,

Efa. 61. 1.

18 * Iaunaren Spiritua da ene gainea, ceren vnctatu bainau: paubrey euangelizatzer a igorri nau, bihotzez hautsien sendatzera,

19 Captiuoey largançaren, eta itsuey ikuftearen recubramenduaren predicatzera, eta çaurthuén deliurançatan eçartera, eta Iaunaren vrthe bozcariotacoaren predicatzera.

20 Eta plegaturic liburuä rêdatu ceraucanean miniftreari, iar cedin: eta synagogaco gucién beguiac haren gainera fincatuac ciraden.

21 Orduan has cequién erraiten, egungo egunean complitu da Scriptura haur çuen beharrietan.

22 Eta guciéc testimoniage emaiten ceraucaten, eta miraz ceuden haren abotic ilkiten ciraden hitz gratiazcoéz, eta erraiten çuten, Ezta

haur Iosephen semea?

23 Eta erran ciecén, Frangoqui erranen drautaque comparatione haur, Medicuá, senda eçac eure buruá: cerere gauça ençun baitugu eguin içan diradela Capernaum-en, eguin itzac hemen-ere eure hirian.

24 Eta diofte, Eguiaz diotfuet, ecen *Prophe- *Ioan 4. 44.*
tari batre eztela gogaracoric bere herrian.

25 Baina eguiatz erraiten drauquet, * anhitz *1. Reg. 17. 9*
iac. 5. 17.
ema alhargun cen Eliasen egunetan Israelen, ceruá ertfi içan cenean hirur vrthe eta sey hilebet-hetacotz, *hala* non eguin baitzedin goffete handia lur guciaren gainean.

26 Baina hetaric batetara-ere etzén igorri içan Elias, Sarepta Sidoniaco *hirira* baicen, emazte alhargun batgana.

27 *Eta anhitz forhayo cen Israelē Eliseo pro- *2. Reg. 5. 14*
phetaren demborán, baina hetaric batre etzén chahutu içan Naaman Syriacoa baicen.

28 Orduan bethe citecen guciac asferretassu-
nez synagogán, gauça hauc ençuten cituzte-
nean.

29 Eta iaiquiric egotz ceçatē hura hiritic cam-
pora, eta eramán ceçaten mendi gainera (cei-
nen gaineán hayen hiria edificatua baitzē) gai-
netic behera egotz leçatençat.

30 Baina hura hayén artetic iraganic, ioan ce-
din.

31 Eta iauts cedin Capernaum Galileaco hiri- *Matt. 4. 13*
ra, * eta han iracaften cituen Sabbathoetan. *marc 1. 21.*

32 *Eta spantatuac ceuden haren doctrinaren *Matt. 7. 29*
marc 1. 22.
o.iii.

gainean: ecen autoritaterequin cen harē hitza.
Marc 1. 23 33 *Eta cē synagogán guiçōbat deabru fatfua-
 ren spiritua çuenic, eta iar cedin oihuz ocengui,
 34 Cioela, Ah, cer da hire eta gure artean, Ie-
 fus Nazarenoa? gure defeguitera ethorri aiz?
 baceaquiat nor aicen: *hi aiz* Iaincoaren faindua.
 35 Eta mehatcha ceçan hura Iesufec, cioela,
 Ichil adi, eta ilki adi horrenganic. Eta deabrua,
 hura artera egotziric, ilki cedin harenganic, eta
 calteric batre etzieçon eguin.

36 Eta spantamendu iar cedin gucietan, eta
 minço ciraden elkarrē artean, cioitela, Cer hitz
 da haur, autoritaterequin eta bothererequin
 manatzen baititu spiritu fatfuac, eta ilkiten bai-
 tirade?

37 Eta io citzan haren famác herriaren ingu-
 ruco comarca guciac.

Mat. 8. 14.
marc 1. 30.

38 *Eta iaiquiric Iesus synagogatic, far cedin
 Simonen etchean: eta Simonen ama-guinhar-
 rebu eduquiten cen helgaitz handi batez: eta o-
 thoitz ceguioten harengatic.

39 Eta haren garaitic cegoela mehatcha ce-
 çan helgaitza: eta vtzi ceçan hura *helgaitzac*: eta
harc bertan iaiquiric cerbitza citzan.

40 Eta iguzqui fartzean, anhitz eritaffun mo-
 taz eriric çuten guciéc ekar citzaten harēgana:
 eta harc escuac hetaric batbederari gainera e-
 çarriric senda citzan.

Marc 1. 34

41 *Deabruac-ere ilkiten ciradē anhitzēganic,
 oihuz ceudela, eta cioitela, Hi aiz Chrift Iain-
 coaren Semea. Baina *harc* mehatchatzen citue-

la, etzituen vtziten erraitera, ecen baceaquitela hura cela Chrifto.

42 Eta arguitu cenean ilkiric ioan cedin leku defertu batetara, eta gendetzeac haren bilha çabitzan, eta ethor citecen hura baitharano: eta baçaducaten hura hetaric parti ezledinçat.

43 Baina harc erran ciecén, Berce hiriey-ere euangelizatu behar drauet Iaincoaren refumá: ecen hartacotzat igorri içan naiz.

44 Eta predicatzen çuen Galileaco fynagoguetan.

C A P. V.

3 *Chriftec populua iracaften.* 5 *Arrançaléc anhitz arrain hartu.* 13 *Chriftec forhayoa fendatu,* 16 *eta defertuan othoitz eguiten.* 18 *Paralyticoa.* 20, 24 *Fedea. Bekatuén barkamendua.* 27 *Mattheu deithu.* 31 *Offo diradenéz.* 32 *Iuftoez. Bekatoréz.* 34 *Ezconduaz.* 35 *Baruraz.* 36 *Abillamenduco pedaçu berriaz.* 37 *Mahatfarno berriaz,* 39 *eta çaharraz.*

1 *

Ta guertha cedin, populua hura hertfen çuela Iaincoarē hitzaren ençuteagatic, bera Genefarethco lac bazterrean baitzegoen:

*Matt. 4. 18
marc 1. 16.*

2 Eta ikus citzan bi vnci lac bazterrean ceudela: eta hetaric ilkiric arrançalec fareac ikutzen cituzten:

3 Eta farthuric vnci hetaric batetara, cein baitzén Simonena, othoitz ceguión lurretit retira leçan appurbat: guero iarriric vncitic iracaften

o.iiii.

cituen gendetzeac.

4 Eta minçatzetic ichildu cen beçala, erran cieçón Simoni, eramac barnago, eta largaitzaque quen fareac hatzamaitera.

5 Orduan ihardeften duela Simonac diotla, Magistruá, gau gucian nekaturic eztiagu deus hartu: baina hire hitzera largaturen diat fareac.

6 Eta hori eguin çutenean, enferra ceçaten arrain mola hãdibat: eta ethēcen cen hayén fareac.

7 Eta keinu eguin cieçén berce vncico laguney, ethorriric lagun lequiztén: eta ethor citecen, eta bethe citzaten bi vnciac hundatzerano.

8 Eta *hori* ikuffiric Simon Pierrifec egotz ceçan bere buruá Iesufen belhaunetara, cioela, Parti adi eneganic, Iauna, ecen guiçon bekato-rea nauc *ni*.

9 Ecen icidura batec har ceçan hura eta harequin *ciraden* guciac, hartu cituzten arrain hatzamaitearen gainean, halaber Iacques eta Ioannes Zebedeoren seme Simonē lagun ciradenac-ere.

10 Orduan erran cieçón Simoni Iesufec, Eztuála beldurric, oraindanic guiçon hatzamaile içanen aiz.

11 Eta vnciac leihorrera cituztenean gucia vtziric, hari iarreiqui içan çaiçcan.

Matth. 8. 2
marc 1. 40.

12 *Eta guertha cedin *hura* hiri batetan cela, huná, guiçon forhayotaffunez bethebat *ethor baitzedin*: eta ikuffi çuenean Iesus, bere buruá beguitharte gainera egotziric othoitz ceçan hura, cioela, Iauna, baldin nahi baduc, chahu ahal neçaquec.

13 Eta *Iesufec* elcua hedaturic hunqui ceçã hura, cioela, Nahi diat, aicén chahu. Eta bertã forhayotaffuna parti cedin harenganic.

14 Eta harc mana ceçan nehorí ezlerón: baina ohá, *diotfa*, eracuts ieçoc eure buruã Sacrificadoreari, eta presenta eçac eure chahutzeagatic * Moyfsec ordenatu duen beçala hæy testimoniagetan.

Leuit. 14. 4

15 Eta harçazco propofa gueroago aitzinago hedatzen cen, eta gendetze handiac biltzen cirađen ençutera, eta bere eritañfunetic harçaz fenda litecençát.

16 Baina bera retiratua cegoen defertuetan, eta othoitz eguiten çuen.

17 Eta guertha cedin egun batez hura iracañtë ari cela, pharifeuac eta Legueco doctorac baitze uđen iarriric, cein ethor baitzitecen Galileaco eta Iudeaco eta Ierufalemeco burgu gucietaric: eta Iaunaren verthutea cen hayén fendatzeco.

Mat. 9. 2

18 * Orduan huná batzu, dacarqueitela ohean guiçõ-bat cein baitzén paralytico: eta çabiltzã hura barnera ekarri nahaiz, eta haren aitzinean eçarri nabiz.

marc 2. 3

19 Eta erideiten etzutenean nondic hura barnera liroiten, gendetzearen caufaz, iganic etche gainera, teuletatic erauts ceçaten ohetchoarequin artera, Iefufen aitzinera:

20 Eta hayén fedea ikuffi çuenean, erran cieçón, Guiçoná, barkatu çaizquic eure bekatuac.

21 Orduan has citecen penfatzen Scribác eta Pharifeuac, cioitela, Nor da blasphemioac er-

raiten dituen haur? Norc barka ahal ditzaque bekatuac Iaincoac berac baicen?

22 Eta Iesufec eçaguturic hayén penfamenduac, ihardesten çuela erran cieçén, Cer penfatzen duçue çuen bihotzetan?

23 Cein da errachago, erraitea, Barkatu çazizquic eure bekatuac: ala erraitea, Iaiqui adi eta ebil adi?

24 Daquiçuēçat bada ecen guiçonarē Semeac baduela autoritate lurreā bekatuén barkatze-co (diotla paralyticoari) Hiri erraiten drauat iaiqui adi, eta eure ohetchoa harturic habil eure etcherát.

25 Eta bertan iaiquiric hayén aitzineā, eta altchatu çuenean *bera* cetzan ohetchoa, ioan cedin bere etcherát, glorificatzen çuela Iaincoa.

26 Eta icidura batec har citzan guciac, eta glorificatzen çutén Iaincoa: eta bethe citecen beldurtaffunez, erraiten çutela, Segur ikuffi ditugu egun nehorc vſte etzituqueen gauçac.

*Mat. 9. 9.
marc 2. 14.*

27* Eta gauça hayen buruān ilki cedin, eta ikus ceçan publicano Leui deitzen cēbat, peage lekuan iarriric, eta erran cieçón, Arreit niri.

28 Eta *hura* gauça guciac vtziric iaiqui cedin, eta iarrei qui içan çayón.

29 Eta eguin cieçón banquet handibat Leuic bere etchean, eta cen publicanoezco eta berce hequin mahainean iarriric ceudenezco compaña handibat.

30 Eta hetaric Scriba eta Pharifeu ciradenéc murmuratzen çuten haren discipuluen contra,

cioitela, Cergatic publicanoequin eta gende vitze gaichtotacoequin iaten eta edatē duque?
 31 Eta ihardesten çuela Iesufec erran cieçén, Ofso diradenéc eztute medicuren beharric: baina gaizqui daudenéc.

32* Eznaiz ethorri iustoén deitzera, baina be- *1 Tim. 1.15*
 katorén, emendamendutara.

33* Eta hec erran cieçoten, Cergatic Ioānafen *Mat. 9. 14*
 discipuluéc barur eguiten dute maiz eta othoitz *marc. 2. 18*
 eguiten, halaber Phariseuenec-ere: baina hiréc iaten eta edaten dute?

34 Eta harc erran cieçén, Barur eraci ahal ditzaqueque ezconduaren gāberaco gendeac ezcondua hequin deno?

35 Baina ethorriren dirade egunac edequiren baitzaye ezcondua, orduan barur eguinen duté egun hetan.

36 Guero comparationebat-ere erran cieçén, Nehorc eztrauca eratchequiten abillamēdu berri baten pedaça abillamendu çar bati: ezpere berriac ethencen du: eta çarrarequin ezta accor datzen berritic *den* pedaça.

37 Eta nehorc eztu eçarten mahatsfarno berria çahagui çarretan, ezpere mahatsfarno berriac çathituren ditu çahaguiac eta bera issuriren da, eta çahaguiac galduren dirade:

38 Baina mahatsfarno berria çahagui berrietan eçarteco da: eta biac beguiratzen dirade.

39 Eta ezta nehor çaharretic edaten duenic, bertan berritic nahi duenic: ecen erraiten du, Çaharra hobe da.

1 *Discipuluac buruca idoguiten ari.* 9 *Escu eyarrha sen datu.* 12 *Christec othoitz eguiten.* 14 *Apostoluen i cenac.* 18 *Eri anhitz sendatu.* 20 *Paubreac.* 20 *Christgatic affligituac. benedicatu.* 23 *Alocairuaz.* 24 *Abratséz.* 27 *Etsayen onhesteaz.* 34 *Presta tzeaz.* 35 *Iaincoaren haour nolatan iñanen.* 35 *Mi fericordiofo iñateco.* 37 *Ez iugeatzeco baina barka tzezo, eta emateco.* 42 *Fitsa beguian.* *Gapirioa.* 43 *Fructutic arborea eçagutzen.* 45 *Bihotzetec heldu e guinac.* 49 *Ençuna eguiten dutenac, eta eztutenac.*

Mat. 12. 1

marc 2. 23. 1 *

Vertha cedin bada Sabbath egun bigarren lehenean, hura iragaiten baitzén ereincetan gaindi: eta buruca idoguitē ari baitziraden haren discipu-

luac, eta iaten escuez bihituric.

2 Eta Phariseuetaric batzuc erran ciecén, Cergatic eguiten duçue Sabbathoan eguin fori ez-tena?

1. Sam. 21.

6.

3 Orduan ihardeften çuela Iesufec erran cie-
cén, * Eztuçue haur-ere iracurri cer eguin çuen
Dauid-ec goffetu cenean bera eta harequin ci-
radenac?

4 Nola farthu iñan cen Iaincoaren etchean eta
propositioneco oguiac hartu cituen, eta ian ci-
tuē, eta emā ciecén harequin ciradeney-ere: * he
taric iatea Sacrificadorén baicen fori eztelari-
c.

Exo. 29. 33

leuit. 8. 31.

eta 24. 6

5 Guero erraiten cerauen, Guignonaren Semea
iabe da Sabbathoaren-ere.

Mat. 12. 9.

marc 3. 1.

6 * Eta guertha cedin berce Sabbath batez-ere
hura far baitzedin synagogara, eta iracasten bai-

tzuen: eta cen han guïçon-bat eta haren escu escuyna cen eyhar.

7 Eta gogoatzen çuten hura Scribéc eta Phariseucé eya Sabbathoan fenda leçaqueenez, acufatione eriden leçatençat haren contra.

8 Baina baceaquizquian hayén pensamenduc, eta diotfa guïçon escu eyharra çuenari, Iaiqui adi, eta ago çutic artean. Eta hura iaiquiric egon cedin çutic.

9 Erran ciecén bada Iesufec, Interrogaturen çaituztet *gauça batez*, Sabbathoetan vngui eguita da fori ala gaizqui eguita? persona baté emparatzea ala galtzea?

10 Eta hetara gucietara inguru behaturic, diotfa guïçonari, Hedeçac eure escua: eta harc eguin ceçan hala: eta fenda cedin haré escua bercea beçain.

11 Eta bethe citecen eraucimenduz, eta elkarrequin minço ciraden, cer leidioten Iesufi.

12 Eta guertha cedin egun hetan, ioan baitzedin mendira othoitz eguitera, eta gau gucia *han* iragan ceçan Iaincoari othoitz eguiten ceraucala.

13 * Eta arguitu cenean dei citzan bere discipuluac, eta hetaric hauta citzan hamabi, cein Apostolu-ere dei baitzitzan,

14 (Simō, Pierris-ere deithu çuena, eta Andriu haren anayea: Iacques eta Ioannes: Philippe eta Bartholomeo:

15 Mattheu eta Thomas: Iacques Alpheoren *femea*, eta Simon Zelotes deitzen dena,

*Berriz 9. 1.
mat. 10. 1
marc 3. 13.
eta 6. 7.*

16 Iudas Iacquelen *anayea*: eta Iudas Ifcariot, traidore-ere iĉan cena)

17 Eta iautfiric hequin, gueldi cedin leku plano batetan, bere discipuluzco companiarequin, eta populu mulĉo handirequin Iudea gucitic, eta Ierufalemetic, eta Tyrco eta Sidōgo itlas baz terretic, cein ethorri baitziraden hura enĉũ leĉa tenĉat, eta bere eritassunetarin senda litecenĉat:

18 Eta spiritu fatfuēz tormentatzen ciradenac: eta senda citecen.

19 Eta populu gucia hura hunqui nahiz ĉabilan: ecen verthute harenganic ilkitē cen: eta sendatzen cituen guciac.

Mat. 5. 1

20 * Orduan harc bere beguiac discipuluetarat altchaturic, erraiten ĉuen, Dohatsu *ĉarete* pau-breác: ceren ĉuen baita Iaincoaren resumá.

Esa. 65.13.

Esa. 61.3.7

21 * Dohatsu *ĉarete* orain goffe ĉaretenoc: ceren afferen baitzarete. * Dohatsu *ĉarete* orain nigarrez ĉaudetenoc: ceren irri eguinen baituĉue.

Mat. 5. 11

22 * Dohatsu iĉanen ĉarete, guiĉonēc gaitzetfiren ĉaituztenean, eta iraitziren eta iniuriaturren ĉaituztenean, eta ĉuen icena gaichto beĉala iraitziren dutenean, guiĉonaren Semearen caufaz.

23 Aleguera albeitzinteizte egun hartan, eta bozcarioz iauz: ecen huná, ĉuen faria handi *da* ceruētan: ecen halaber eguiten cerauecen prophetey hayén aitec.

Amos 6. 1

eccle. 31. 8

24 * Baina maledictione ĉuey abratfoy: ecen baiduĉue ĉuen consolationea.

Esa. 65.13.

25 * Maledictione ĉuey betheac ĉaretenoy: ecē

goffe ičanē çarete. Maledictione çuey oraĩ irriz
çaudetenoy: ecē auhē eta nigar eguinen duçue.

26 Maledictione çuey, guiçõ guciéc onherra-
nen çaituztenean: ecen molde berean eguiten
cerauecen propheta falsuey hayén aitéc.

27 * Baina çuey diotfuet dançuçuenoy, Onhets *Mat. 5. 44.*
itzaque çuen etfayac: vngui eguieque gaitzeften
çaituzteney.

28 Benedicaitzaque çuec maradicatzē çaituz-
tenac: eta othoitz eguieque oldartzē çaiçquiu-
enacgatic.

29 * Eta mathela batean ioiten auēnari, para ie- *Mat. 5. 39*
çóc bercea-ere: * eta eure mantoa edequiten dra *1. Cor. 6. 7*
uanari, iacca-ere eztiçoala debeta.

30 Elscatzen çauán guciari emóc, eta eurea e-
dequiten drauanari, ezaquiola *haren* esca.

31 * Eta nola nahi baituque eguin dieçaquē çuey *Mat. 7. 12.*
guiçonéc, çuec-ere eguieque hæy halaber. *toñ. 4. 16.*

32 * Ecen baldin onheften badituque çuec on- *mat. 5. 46*
heften çaituztenac, cer esquer duqueque? ecen
vicitze gaichtotacoec-ere bere onhefleac on-
heften dituzté.

33 Eta baldin vngui badaguieque çuen vngui-
guiley, cer esquer duqueque? ecen vicitze gaich-
totacoec-ere hura bera eguiten duté.

34 * Eta baldin presta badieceque rendaturen *Deu. 15. 8.*
drauçuela sperança duçueney, cer esquer du- *mat. 5. 42.*
queque? ecen vicitze gaichtotacoec-ere vicitze
gaichtotacoey prestatzen draue, ordaina rece-
bi deçatençat.

35 Bada onhets itzacue çuen etfayac, eta vngui

eguięue: eta preſta eęaęue, deus hădic ſperan-
Matt. 5. 45 ęa gabe: eta ęuen ſaria ięanen da handi, * eta ięa-
 nen ęarete Subiranoaren ſeme: ecen hura beni-
 gno da ingratetara eta gaichtoetara.

36 ęareten beraz miſericordioſo, ęuen Aita-
 ere miſericordioſo den beęala.

Matt. 7. 1. 37* Ezteęaęuela iudica, eta etzarete iudicaturę:
 ezteęaęuela condemna eta etzarete condemna
 turen: barka eęaęue, eta barkaturen ęaięue.

Mat. 7. 2
marc 4. 24. 38 Emaęue eta emanę ęaięue: * neurri ona gal-
 katua, eta higuítua, eta mucurru doana emanen
 ęaięue ęuen golkora: ecen neurtzen duęuen ne-
 urri beraz, neurthuren ęaięue ęuey-ere aldiz.

39 Halaber erraiten cerauen cōparationebat,
mat. 15. 14 *Poſſible da itſuac itſua guida ahal deęan? ezti-
 ra biac hobira eroriren?

Matth. 10. 40* Ezta diſcipulua bere magiſtruaren gaineco:
 24
ioan. 13. 16 baina nor-ere ięanen baita *diſcipulu* perfect, i-
eta 15. 20 ęanen da magiſtru beęala.

Mat. 7. 3. 41 * Eta, cergatic dacuffac eure anayeren begui-
 co fitſa, eta eure beguico, gapirioari ez atzayo
 ohartzen?

42 Edo nola ahal derraqueoc eure anayeri, A-
 nayę, vtzi neęac idoqui deęadan hire beguian
 den fitſa, eurrorrec hire beguian den gapirioa
 ikuſten eztuanean? Hypocritá, idocac lehenic
 gapirioa eure beguitic: eta orduan ikuſſiren duc
 idoqui deęán eure anayeren beguico fitſa.

Mat. 7. 17 43* Segur ezta arbore ona, fructu gaichtoa egui-
 ten duena: ez eta arbore gaichtoa, fructu ona e-
 guiten duena.

44* Ecen arbore gucia fructutic eçagutzen da. *Mat. 7. 16*
 Ecen elhorrietaric eztute biltzen ficoric, ezeta *eta 12. 3 5*
 faparretaric, mendematzen mahatfic.

45 Guïçon onac bere bihotzeco thesaur one-
 tic idoquiten du gauça ona: eta guïçon gaich-
 toac bere bihotzeco thesaur gaichtotic idoqui-
 ten du gauça gaichtoa: ecen bihotzeco abundā-
 tiatic haren ahoa minço da.

46* Baina cergatic deitzen nauçue Iauna, Iau- *Mat. 7. 11*
 na: eta ez eguiten, *nic* erraiten ditudanac? *rom. 2. 13.*
iac. 1. 22.

47 Enegana ethorten den gucia, eta ene hitzac
 ençuten eta hec eguiten dituenā: eracutfiren
 drauçuet nor irudi den.

48 Irudi du etchebat edificatzen duen guïço-
 na, ceinec aitzurtu eta barna irequi baitu, eta e-
 çarri fundamenta arroca baten gaineā: eta so-
 bernā ethorriric, fluuioac ereçarri vkan drau-
 ca etche hari, eta ecin higitu du: ecen arroca
 gaineā fundatua cen.

49 Baina ençun vkan dituenac, eta ez eguin, i-
 rudi du fundament gabe bere etchea lur gaineā
 edificatu duen guïçona: ceini ereçarri baitrauca
 fluuioac, eta bertan erori içan da, eta etche ha-
 ren defeguitea handi içan da.

CAP. VII.

² Centeneraren cerbitzariāz, ⁹ eta fedeaz. ¹¹ Al-
 hargunaren semea refuscitatu. ¹⁶ Christ Propheta.
¹⁹ Ioannesec Iesugana igorten. ²² Paubrey, Euā-
 gelioa çaye predicatzen. ²³ Christean scandaliza-
 turen eztena dohatfu. ²⁹ Iaincoaren iustificatzea.
³² Merkatuco haour iarriric daudenez. ³⁶ Christec

Pharifeuarequin iaten. 37 Emazte bekatoreffa. 41
Bi çordunac. 47 Onheriztea. 48 Bekatuén barka-
mendua. 50 Sinhestea.

Mat. 8. 5.

1 *

- Ta acabatu cituenean bere hitz guciac populuac çâçuela, far cedin Capernaumen.
- 2 Eta Centener baten cerbitzaria eri içanez hiltzera çohian, cein baitzuen guciz maite.
- 3 Eta harc ençun çuenean Iesufez, igor citzan harengana Iuduén Ancianoac, othoiztez çayola, ethorriric fenda leçan haren cerbitzaria.
- 4 Eta hec ethorri ciradeneã Iesufgana, othoitz ceguioten affectionatuqui, cioitela, ecen digne cela nehore hura aithor lieçón.
- 5 Ecen maite dic, *cioiten*, gure nationea eta synagogabat harc edificatu diraucuc.
- 6 Iesus bada ioan cedin hequĩ. Baina ia etchetic vrrun handi etzela, Centenerac igor citzan adifquideac harengana, ciotsfala, Iauna, ezadila neka: ecen eznauc digne ene atharbe pean far adin.
- 7 Halacotz neure buruã-ere eztiat digne estimatu hiregana ethorteco: baina errac hitza, eta fendaturen baita ene muthilla.
- 8 Ecen ni nauc *berceren* meneco guiçon, ditularic neure meneco gendarmefac: eta huni erraiten diarocat, oha, eta badihoac: eta berceari, Athor, eta ethorten duc: eta neure cerbitzariari Eguic haur, eta eguiten dic.
- 9 Eta gauça hauc ençunic Iesufec mirets ceçã

harçaz: eta itzuliric erran cieçon berari çarreican companiari, Erraiten drauquet, Israelen-ere eztudala hain fede handiric eriden.

10 Eta igorri içan ciradenéc, etchera itzuli ciradenean, eriden ceçaten cerbitzari eri içana fendoric.

11 Eta guertha cedin biharamunean Iesus ioaiten baitzen Naim deitzen cen hirira: eta ioaiten ciraden harequin haren discipuluetaric vnguifco, eta gendetze handia.

12 Eta hirico portaleari hurbildu çayon beçala, huná, eramaiten çuten hilbat, bere ama alhar-gunaren seme bakoitza, eta hiritic compania handia cen harequin.

13 Eta *alhargun* hura ikuffi çuenean Iaunac, compaffione har ceçan haren gainean, eta erran cieçon, Eztaguinala nigarric.

14 Eta hurbilduric hunqui ceçan kutchá, (or-duan gorputza çaramatenac gueldi citecen) eta errã ceçan, Guiçõ gazteá, hiri dioffat, iaiqui adi.

15 Eta iar cedin hil içana, eta has cedin minçatzen. Eta eman cieçon hura bere amari.

16 Eta har citzan guciac beldur batec, eta glorificatzen çuten Iaincoa, erraiten çutela, Segur Propheta handibat iaiqui içan da gure artean, eta segur Iaincoac visitatu du bere populua.

17 Eta io ceçan harçazco fama hunec Iudea gucia eta inguruco comarca gucia.

18* Eta conta cietzoten Ioannesi bere discipu- *Mat. 11. 2*
luec gauça hauc guciac.

19 Eta deithuric bere discipuluetaric biga Io-
p. ii.

annefec igor citzã Iesufgana, cioela, Hi aiz ethor teco cen hura, ala berce baten beguira gaude? 20 Eta ethorriric harengana guiçon hec erran ceçaten, Ioannes Baptiftac igorri guiaitic hiregana, dioela, Hi aiz ethorteco cena, ala berce baten beguira gaude?

21 Eta ordu berean anhitz fenda ceçã eritaffu-netaric, eta plaguetaric, eta spiritu gaichtoetaric eta anhitz itfuri ikuftea eman ciecén.

22 Guero ihardeften çuela Iesufec errã ciecén, Ioannic conta ietzoçue Ioannesi ikuffi eta ençun dituçuen gauçac: ecen itfuéc ikuftea dutela recebitzẽ, mainguac diradela ebilten, forhayó-ac diradela chahutzen gorréc dutela ençuten, hi lac diradela refuscitazen, paubrey çayela Euan-gelioa predicatzen.

23 Eta dohatfu da scandalizaturen eztena nitã.

24 Eta partitu ciradenean Ioannesen mandata-riac, has cequión, Ioannezez populuari erraiten, Ceren ikuftera ilki içan çarete desertura? cana-bera haiceaz erabilten den baten?

25 Baina ceren ikuftera ilki içan çarete? guiçõ abillamendu preciofoz veztitu baten? huná, abil lamendu preciofoetan, eta delicioetan dirade-nac, reguén palacioetan dirade.

26 Baina ceren ikuftera ilki içan çarete? Pro-pheta baten? bay diotsuet eta Propheta baino-agoaren.

Mal. 3. 1.

27 Haur da ceinez scribatua baita, * Huná, nie igorten diat neure mandataria hire beguitharte aitzinean, ceinec hire bidea appainduren baitu

hire aitzinean.

28 Ecen erraiten drauquet, emaztetaric iayó diradenén artean eztela Prophetaric batre Ioānes Baptista baino handiagoric: badaric-ere Iaincoaren refumán chipién dena hura baino hãdiago da.

29 Orduan populu guciac *hori* ençunic eta publicanoéc iustificac ceçaten Iaincoa, batheyatu içanic Ioannesen baptismoaz.

30 Baina Phariseu eta Legueco doctor haren-ganic batheyatu etziradenéc Iaincoarẽ conseilua arbuya ceçaten bere buruén contra.

31 * Orduan erran ceçan Iaunac, Norequin bada comparaturen ditut generatione hunetaco guiçonac? eta cer irudi dute?

Mat. 11. 16

32 Merkatuan iarriric dauden, eta bata berce-ari oihuz dagozcan haourtchoac beçalaco dirade ceinéc baitioite, Chirula soinu eguin drauquegu, eta etzarete dançatu: ereffiz cãtatu drauquegu eta eztuque nigarric eguin.

33 Ecen ethorri da Ioannes Baptista, oguiric iaten eztuela, ez mahatsfarnoric edaten, eta dioque, Deabrua du.

34 Ethorri da guiçonaren Semea iaten eta edaten duela: eta dioque, Huná guiçon gormanta eta hordia, eta publicanoén eta vicitze gaichtotacoen adifquidea.

35 Baina iustificatu içan da sapientiá bere haour guciéz.

36 Eta othoitz eguin cieçon Phariseu batec ha requin ian leçan, eta farthuric Phariseuaren et-

chean, iar cedin mahainean.

37 Eta huná, hirian emazte vicitze gaichtotaco cen-batec iaquin çuenean, ecen hura Phari-seuaren etchean mahainean iarria cela, ekar ceçan boeítabat vnguentu,

38 Eta guibeletic haren oinetara cegoela, has cedin nigarrez cegoela haren oinén nigar vriz arregatzen: eta ichucatzen cerauzcan bere buruco adatsaz, eta pot eguiten cerauen haren oin-ey, eta vnguentuz vnguenstatzen cituen.

39 Orduan *hori* ikuffiric hura gomitatu çuen Phari-seuac erran ceçan bere baithan, cioela, Hune, baldí Propheta baliz balaquique segur nor eta nolacoa den haur hunquitzē duen emaztea: ecen vicitze gaichtotacoa da.

40 Eta ihardeften çuela Iesufec erran cieçón, Simon, badiat cerbait hiri erraitecoric. Eta harc dio, Magistruá, errac.

41 Hartzedun batec citián bi çordun, batác ci-án çor borz-ehun dinero, eta berceac berro-guey eta hamar.

42 Eta hec ez vkanez nondic paga, quitta cie-ceán biey. Hautaric bada, errac, ceinec hura mai teago vkanen du?

43 Eta ihardeften çuela Simonec erran ceçan, Vñte diat ecen guehiago quittatu içan çayonac. Eta harc erran cieçón, Bidezqui iugeatu duc.

44 Eta emazteaganat itzuliric erran cieçón Simoni, Badacuffac emazte haur? hire etchean far thu içan nauc, vric ene oinetara eztuc eman: bai-na hunec ene oinac nigar vriz arregatu citic, eta

bere buruco adatsaz ichucatu.

45 Potbat niri eztrautac eman, baina haur, farthu naicenaz gueroztic, eztuc ene oiney pot eguitetic guelditu.

46 Oloioz ene buruã eztuc vinctatu: baina hunec vnguentuz vinctatu citic ene oinac.

47 Halacotz erraiten drauat barkatu çaizczala bere bekatu anhitzac, ecen haguitz onhetfi dic: eta gutiago barkatzen çayonac gutiago onhetfen dic.

48 Guero emazteari erran cieçón, Barkatu çaiçquin eure bekatuac.

49 Eta has citecen elkarrequin mahainean iarriric ceudenac, bere artean erraitē, Nor da haur bekatuac-ere barkatzen baititu?

50 Baina emazteari erran cieçón, Eure fedead saluatu au: oha baquerequin.

CAP. VIII.

1 *Christec predicatzen.* 3 *Emaztec Christi cerbitzu eguiten.* 5, 11 *Ereillearen comparationea.* 10 *Iaincoaren refumaco secretuén eçagutzea.* 13 *Tentationez* 14 *Anfiéz.* *Abrastassunéz.* *Voluptatéz.* 16 *Lampá.* 21 *Christen ama eta anayeac.* 24 *Christec haiceac mehatchatzen.* 27 *Demoniatua sendatzen.* 37 *Gadarenoéc Christ arbuyatzen.* 41 *Iairusen alabá.* 43 *Emazte odol iariatzez eri cena sendatu.* 48 *Fedeac emparatzen.* 50 *Christ finhestearen galdez egon.* 52 *Hilagatic nigarrez.* Lo datzala *Christec erraiten.*

1 Ta guero guertha cedin hura
ioaiten baitzen hiriz hiri, eta
burguz burgu, predicatzen e-
ta euangelizatzen çuela Iain-
coaren refumá eta hamabiac

ciraden harequin :

Marc 16. 9

2 Eta emazte batzu harçaz spiritu gaichtoeta-
ric, eta eritassunetarie sendatuac, Maria deitzen
cena Magdalena, * ceinaganic çazpi deabru ilki
içen baitziraden,

Mat. 13. 8

3 Eta Ioãna Herodesen procuradore. Chuz *de-
itzen cenaren* emaztea, eta Sufanna, eta berckeric
anhitz bere onetarie hura aiutatzen çutenic.

4 * Eta nola gendetze handia biltzen baitzen,
eta hiri gucietarie anhitz harengana ioaiten, er-
ran ceçan comparationez,

5 Ilki cedin ereillebat bere haciaren ereitera : e-
ta ereitean partebat eror cedin bide bazterrera :
eta aurizqui içã cen, eta ceruco choriéc irets ce-
çaten hura.

6 Eta berce *partebat* eror cedin harri gainera,
eta forthuric eyhar cedin, ceren ezpaitzuen he-
cetaffunic :

7 Eta berce *partebat* eror cedin elhorri artera :
eta harequin batean forthuric elhorriéc itho ce-
çaten hura.

8 Eta bercea eror cedin lur onera : eta forthuric
eguin ceçan fructu ehunetan hambat. Hauén er
raitean oihuz cegoen, Ençuteco beharriric due-
nac, ençun beça.

9 Eta interrogatzē çutē bere discipuluéc errai

ten çutela, ceric cen comparatione hura.

10 Eta harc erran ciecén, Çuey eman çaiçue Iaincoarē refumaco myfterioén eçagutzea: baina bercey comparationez, * dacuffatelaric ikus ezteçaten, eta dançutelaric adi ezteçaten.

11 *Haur da bada comparationea, Hacia da Iaincoaren hitza.

12 Eta bide bazterrecoac dirade, ençuten dutenac: guero ethorten da deabrua, eta kencen du hitza hayén bihotzetic, finhetfirc falua eztitecençát.

13 Eta harri gainecoac dirade, ençun dutenean bozcariorequin recebitzen dutenac hitza: baina hauc erroric eztute, hauc demboratacotz finheften duté, eta tentationeco demborán retiratzen dirade.

14 Eta elhorri artera erori dena, hauc dirade ençun dutenac: baina partitu eta, anfiéz eta abraftaffunéz eta vicitze *hunetaco* voluptatéz ithotzen dirade, eta eztuté fructuric ekarten.

15 Baina lur onera *erori* dena, hauc dirade bihotz honesteã eta onean hitz ençuna eduquitē dutenac, eta fructu patientiatã ekarten dutenac

16 *Eta nehorc arguia viztu duenean, eztu hura vnci batez eftaltzen, edo ohe azpian eçarten: baina candeler gainean eçarten du, fartzen diradenéc arguia ikus deçatençát.

17 *Ecen ezta secreturic, aguerturen eztenic: ez eftaliric, eçaguturen, eta arguira ethorriren eztenic.

18 Ikus-açue bada nola ençuten duçuen: * ecen

Efa. 6. 9
mat. 13. 14
marc 4. 12.
ioan 12. 40
act. 28. 26.
rom. 11. 8.
Mat. 13. 18
marc 4. 15.

Matt. 5. 15
marc 4. 21.

Matth. 10.
26.
marc 4. 22.
berriz 12. 2

Matth. 13. 12. norc-ere baitu hari emanē çayo : eta norc-ere ez-

eta 25. 29. paitu, duela vste duena-ere edequiren çayo hari.

marc 4. 25. 19 *Orduan ethor citecen harengana haren a-

berr. 19. 26 ma eta haren anayeac, eta gendetzearen caufaz

Matth. 12. 46. ecin hers cequidizquion.

marc 3. 31. 20 Eta declara cequión, erraiten ceraucatela, Hire ama, eta hire anayeac lekorean diaudec, hi ikuffi naiz.

21 Baina harc ihardesten çuela erran ciecén, Ene ama eta ene anaye dirade laincoaren hitza ençuten eta eguiten dutenac.

Matt. 8. 23 22 *Eta guertha cedin egun batez, hura sar bai-

marc 4. 36. tzedin vncian eta haren discipuluac: eta erran ciecén, Iragan gaitecen lacaren berce aldera. Eta parti citecen.

23 Eta vncian hec ioaiten ciradela, loac har ceçan: eta iaunts cedin haicezco tormentabat lacera: eta *vrez* bethatzen ciraden, eta peril çutén.

24 Orduan hurbilduric iratzar ceçaten hura, cioitela, Magiftruá, Magiftruá, galdu guihoaçac. Eta harc iratzarriric mehatcha citzan haicea eta vraren tempestá: eta cessa citecen, eta foffagu handia eguin cedin.

25 Eta erran ciecén, Non da çuen fedea? Hec icituric ceudela mirets ceçaten, cioitela elkarren artean, Baina nor da haur, haiceac eta vra manatzen baititu eta obeditzen baitute?

Matt. 8. 28 26 *Guero tira ceçaten Gadarenoben comarca-

marc 5. 1. rát, cein baita Galilearen aurkaz aurk.

27 Bada hari lurrera ilki eta, bat cequión hiri hartaco guiçon dembora lucez gueroz deabrua

çuen-bat: eta abillamenduz etzén veztitzen, eta etchetan etzen egoiten, baina thumbetan.

28 Eta *harc* ikuffi çuenean Iesus, heyagoraz cegoela, egotz ceçan bere buruä haren aitzinera, eta ocengui erran ceçan, Cer da hire eta ene artean, Iesus Iainco subiranoarë Semeá? othoitz eguiten drauat, ezneçála, tormenta.

29 Ecen manatzen çuen spiritu fatfua guiçonaganic ilki ledin: ecen dēbora lucez eduqui çuen hura: eta estecaturic cadenaz eta cepoez beguiratzen cen: baina estecailluac çathituric eramaiten cen deabruaz desertuetara.

30 Orduan interroga ceçan hura Iesufec, cioe-la, Nola duc icen? Eta *harc* erran ceçan, Legione. Ecen anhitz deabru farthu ciraden hura baitan.

31 Eta othoitz eguiten ceraucaten, ezlitzan mana abyſmora ioaitera.

32 Eta cen han vrdalde handibat alha cenic mendian: eta othoitz eguiten ceraucaten permetti liecén hetara fartzera: eta permetti cie-cén.

33 Ilkiric bada deabruac guiçonaganic far citecen vrdetara: eta vrdaldea oldar cedin gainetic behera lac-era, eta itho cedin.

34 Eta vrdainéc ikuffi çutenean cer eguin içan cen, ihes eguin ceçaten: eta partituric conta ceçaten hirian eta campoetan.

35 Orduan *gendeac* ilki citecen eguin içan cenaren ikuftera, eta ethor citecen Iesufgana, eta eriden ceçaten guiçona ceinetaric deabruac ilki

içan baitziraden, veztitua, eta cençatua, iarriric cegoela Iesufen oinetara: eta ici citecen.

36 Eta conta ciecen hæy ikuffi vkan çutenecere, nola fendatu içan cen demoniatu içana.

37 Orduan othoitz eguin cieçoten Gadarenoén aldiri inguruco gendetze guciac, parti ledin hetaric: ecen icidura handi hartu cituen: eta hura vncira farthuric, itzul cedin.

38 Eta othoitz ceguión guiçõ harc, ceinaganic ilki içan baitziraden deabruac, harequin licén: baina Iesufec igor ceçan, cioela,

39 Itzul adi eure etchera, eta conta eçac cein gauça handiac eguin drauzquián Iaincoac. Ioan cedin bada hiri gucitic predicatzen cituela Iesufec eguin cerauzcan gauça guciac:

40 Eta guertha cedin itzuli cenean Iesus, recebi baitzeçan gendetzeac: ecen guciac haren beguira ceuden.

*Matt. 9. 18
marc 5. 22.*

41 *Orduan huná, ethor cedin Iairus deitzen cen guiçombat, eta hura cen synagogaco principal: eta egotzi çuenean bere buruá Iesufen oinetara, othoitz eguin cieçon far ledin haren etchera:

42 Ecen alaba bakoitzbat çuen hamabi vrtherē ingurucoa, eta hura çohian hiltzera. Eta ioaiten gendetzeac hertsen çuen.

43 Eta hamabi vrthez gueroztic odola baratzten etzayon, eta medicuetan bere sustantia gucia despendatu çuen, eta batez-ere ecin fendatu içan cen emaztebatec,

44 Hurbilduric guibeletic hunqui ceçan haren

arropa ezpaina eta bertan gueldi cedin haren odol iariatzea.

45 Orduan dio Iesufec, Nor *da* ni hunqui nauena? Eta guciéc vkatzen çutenaren gainea, erran ceçan Pierrifec, eta harequin ciradenéc, Magiftruá, gendetzéc hertfen eta aurizquiten aute, eta dioc, Nor *da* ni hunqui nauena?

46 Baina Iesufec dio, Norbaitec hunqui nau e-cen eçagutu dut verthute eneganic ilki içá dela.

47 Emazte hura bada ikuffiric ecen etzayola eftali içan, ethor cedin ikara çabilala: eta bere buruá haren aitzinera egotziric declara cieçón populu guciaren aitzinean cer caufaz hura hunqui çuen, eta nola fendatu içan cen bertan.

48 Eta harc erran cieçón, Alabá aun bihotz on euré fedec fendatu au: oha baquerequin.

49 Oraino hura minço cela, ethor cedin cem-beit fynagogaco principalarenetic, hari ciotfala, Hil içan duc hire alabá: ezteçala fatiga Magiftrua.

50 Baina Iesufec ençunic ihardets cieçón nef-catcharen aitári. Ezaicela beldur, finhets eçac folament, eta hura fendaturen baita.

51 Eta etchera farthuric, etzeçan nehor fartze-ra vtzi Pierris eta Iacques eta Ioannes eta nef-catcharen aita eta ama baicen,

52 Eta nigarrez ceuden guciac, eta lamētatzén çutén: baina harc erran ceçan, Eztaguiçuela nigarric: ezta hil, baina lo datza.

53 Eta truffatzen ciraden harçaz, hil cela ia-quinez.

54 Eta harc, guciac campora iraitziric, eta haren escua harturic, oihu eguin ceçã, cioela, Nefcatchá, iaiqui adi.

55 Eta itzul cedin haren spiritua, eta iaiqui cedin bertan: eta mana ceçan emã lequión iatera.

56 Eta spanta citecen haren aita-amác: baina harc mana citzan nehori ezlerroten eguin içan cena.

C A P. I X.

1 *Apostoluac predicatzera igorri.* 7, 18 *Nehorc Christez duen opinionea.* 12 *Borz oguiezco miraculua.* 20 *Apostoluén aithorra.* 23 *Norc bere buruáz renuntiatzeco.* 26 *Christez ahalque içatea.* 28 *Haren transfigurationea.* 35 *Christi behatzeco.* 42 *Lunaticoa sendatu.* 44 *Bere passionea Christec aitzinetic erraiten.* 46 *Cein guehien içanen licén Apostoluéc iharduqui.* 53 *Samaritanoec Christ ez recebitzen.* 55 *Mendequioa.* 56 *Christec saluatzen.* 62 *Escua goldean.*

Matt. 10. 1
marc 3. 13,
eta 6. 7.

1 *

Vero deithuric elkarrequin bere hamabi discipuluac, eman ciecén bothere eta auctoritate deabru gucién gainean, eta eritassunén sendatzeco.

Matt. 10. 7

2 *Eta igor citzan hec laincoaren resumaren predicatzera, eta erién sendatzera.

Matt 10. 9
marc 6. 8.

3 *Eta erran ciecén, Ezteçaçuela deus eramán bidecotzát, ez vheric, ez maletaric, ez oguric, ez diruric, eta eztuçueta birá arropa.

4 Eta cein-ere etchetan sarthuren baitzarete, han çaudete, eta handic ilki albaitzindezte.

5 *Eta norc-ere recebituren ezpaitzaituzte, il- *Berr. 10. 11*
 kiric hiri hartaric, çuen oinetaco errhautsa-ere *mat. 10. 14*
 iharros eçaque testimoniagetan hayén contra. *marc 6. 11.*
act. 13. 51.

6 Hec bada ilkiric ioaiten ciraden burguz bur-
 gu, euangelizatzen eta fendatzen çutela leku
 gucietan.

7 *Eta ençun citzan Herodes tetrarchac, harc *Mat. 14. 1.*
 eguiten cituen gauça guciac: eta dudatzē çuen, *marc 6. 14.*
 ceren batzuc erraiten baitzutén, ecen Ioannes
 hiletaric refuscitatu cela.

8 Eta batzuc Elias aguertu cela: eta bercéc, cē-
 beit lehenagoco Prophetaric refuscitatu cela.

9 Orduan dio Herodesec, Ioannesi nic buruā
 edequi draucat: nor da bada haur, ceinez nic
 baitançuzquit hunelaco gauçac? Eta hura ikuffi
 nahiz çabilan.

10 *Eta itzuliric Apostoluéc conta cietzoten *Marc 6. 30*
 Iesufi, eguin citutzē gauça guciac. * Orduan hec *Matth. 14.*
 harturic retira cedin *Iesus* appart. Bethsaïda *13.*
 deitzen den hirico leku desertu batetara. *marc 6. 35.*

11 Eta gendetzeac *hori* iaquinic, iarreiqui çai-
 can, eta recebitu cituenean, minçatzen çayen
 Iaincoaren refumáz: eta fendatu behar çutenac,
 fendatzen cituen.

12 *Eta eguna has cedin beheratzen: eta hur- *Matth. 14.*
 bilduric hamabiéc erran cieçoten, Eyéc congít *15.*
 gendetzey, ioanic inguruco burguētara eta par- *marc 6. 35.*
 ropioetara, retira ditecen, eta eriden deçaten ia- *ioan 6. 5.*
 teco, ecen hemen leku desertuan gaituc.

13 Baina erran cieçén, Eyeçue çuec iatera. Eta
 hec erran ceçaten, Eztitiagu borz ogui eta bi

arrain baina guehiago : Baldin guc ioanic populu hunen guciaren eros ezpadeçagu iateco.

14 Ecen baciraden borz milla guiçonetarano. Orduan diofte bere discipuluey, Iar eraci itzaçue mahaindaraz berroguey eta hamarná.

15 Eta hala eguin ceçatē, eta iar citecen guciac.

16 Orduan harturic borz oguiac eta bi arrainac, cerurat beha cegoela benedica citzan hec : eta hauts citzan, eta eman cietzén discipuluey, populuaren aitzinean eçar litzatençát.

17 Ian ceçaten bada guciéc, eta reffafia citecen : eta goititu içan dirade foberatu içan çaiçten çathietaric hamabi falquitara.

*Mat. 16. 13
marc 8. 27.*

18 *Eta guertha cedin, hura appart othoitz eguiten cegoela, discipuluac harequin baitzira-den eta interroga baitzitzan hec, cioela, Ni nor naicela dioite gendec?

19 Eta hec ihardeften çutela erran ceçaten, Ioannes Baptista : eta bercéc, Elias : eta bercéc, ecen cembeit Propheta lehenagocoetaric refuſcitatu içan dela.

20 Eta erran ciecén, Eta çuec nor naicela ni dioçue? Ihardeften çuela Simon Pierrifec erran ceçan, Chriſt Iaincoarena.

21 Orduan harc mehatchatzen cituelaric mana citzan nehorí haur ezlerroten :

*Matth. 17.
22.
marc 8. 31.*

22 Cioela, * Behar da guiçonaren Semeac anhitçz ſuffri deçan, eta reproba dadin Ancianoéz eta Sacrificadore principaléz, eta Scribez, eta hil dadin, eta hereneco egunean reſuſcita dadin.

*Ber. 14. 27
mat. 10. 38
eta 16. 24.
marc 8. 34.*

23 *Guero erraiten cerauen guciey. Baldin nehor

hor ene ondoan ethorri nahi bada, renuntia be-
ça bere buruaz, eta har beça bere crutzea egun
oroz, eta berrait niri.

24 *Ecen norc-ere nahi vkanen baitu saluatu *Ber. 17. 33*
bere vicia: galduren du hura: baina norc-ere gal- *mat. 10. 39*
duren baitu bere vicia ene causaz, saluaturen du *eta 16. 25.*
hura. *marc 8. 35.*
ioan 12. 25

25 *Ecen cer probetchu du guizonac baldin *Matth. 16.*
mundu gucia irabaz badeça, eta bere buruã de- *26.*
strui deçan, eta gal dadin? *marc 8. 36.*

26 *Ecen nor-ere ahalque içanen baita niçaz *Berr. 12. 9.*
eta ene hitzéz, harçaz ahalque içanen da guizo- *mat. 10. 33*
naren Semea, dathorrenean bere maieftatean, *marc 8. 38*
eta Aitarenean eta Aingueru sainduenean. *2. tim. 2. 12*

27 *Eta erraiten drauçuet eguiaz, badirade he- *Matth. 16.*
men present diradenotaric batzu, herioa dafta- *28.*
turen eztutenic Iaincoaren resumá ikus deça- *marc 9. 1.*
queteno.

28 *Eta guertha cedin, hitz hauçaz gueroztic *Matt. 17. 1*
quafi çortzi egunẽ buruã, har baitzitzan Pier- *marc 9. 2*
ris eta Ioannes eta Iacques, eta igan baitzedin
mendi batetara othoitz eguitera.

29 Eta othoitz eguiten cegoela, haren begui-
tharteco formá mutha cedin, eta haren abilla-
mendua churít eta chift-mifta beçain arguit.

30 Eta huná, bi guizon minço ciraden hare-
quin, cein baitziraden Moyfes eta Elias:

31 Hauc aguerturic gloriarequin, erraiten çu-
tén, harc Ierufalemen complitzeco çuen fina.

32 Eta Pierris, eta harequin ciradenac, ciraden
logalez cargatuac: eta iratzartu ciradenean, ikus

ceçaten haren maieftatea, eta harequin ceuden bi guiçonac.

33 Eta guertha cedin, hec partitu ciradenean harenganic: Pierrifec erran baitzieçon Iesufi, Magiftruá, on duc gu hemen garen, eguin ditzagun bada hirur tabernacle, bat hire, eta bat Moyfesen, eta bat Eliafen: Etzaquiala cer minço cen.

34 Eta harc gauça hauc erraiten cituela, eguin cedin hodeybat, eta eſtal citzan hec: eta ici citecen hodeyeaen fartzen ciradenean.

35 Orduá vozbat eguin cedin hodeyetic, cioela, Haur da ene Seme maitea, huni beha çaquizquiete.

36 Eta voz hura eguiten cela, eriden cedin Iesus bera: eta hec ichilic egon citecen, eta egun hetan etzieçoten nehoi deus erran ikuffi cituzten gaucetaric.

Matth. 17. 37 *Eta guertha cedin ondoco egunean, hec
14.
marc 9. 17. menditic iautfi ciradenean, gendetze handibat encontrura ilki baitzequion hari.

38 Eta huná, compainiaco guiçombat oihuz iar cedin, cioela, Magiftruá, othoitz eguiten drauat beha-eçac ene femeaganát: ecen haur bera baicen eztiat.

39 Eta huná, spirituac hartzen dic, eta bertan heyagoraz iarten duc, eta çathicatzen dic hagna dariola, eta huneganic nequez partitzen duc, haur hauften duela.

40 Eta othoitz eguin diraueat hire discipuluey, egotz leçaten hura cāpora: baina ecin eguin dié.

41 Eta ihardesten duela Iesufec dio, O nazione incredula eta gaichtoá, noizdrano finean çuequin içanen naiz eta supportaturen çaituztet? Ekarrac huna eure semea.

42 Eta oraino hurbiltzen cela hauts ceçan hura deabruac eta çathica: eta mehatcha ceçan Iesufec spiritu fatfua, eta fenda ceçan haourra, eta renda cieçón bere aitari.

43 Eta spanta citecen guciac Iaincoaren verthute gucizco handiaren gainean. Eta guciac miraculuz ceudela, eguiten cituen gauça gucién gainean, erran ciecén bere discipuluey,

44 *Eçar itzaçue çuec hitz hauc çuen beharrietan: ecen içanen da guiçonaren Semea liuraturen baita guiçonén escuetara. Matt. 17.
22.
Marc 9. 31.

45 Baina hec hitz haur etzuten aditzen, eta hetaric estalia cen, *hala* non ezpaitzutén hura senditzen: eta beldur ciraden haren interrogatzera hitz huneçaz.

46 *Guero far citecen elkarrequin dispután, eya hetaric cein cen handiena. Matt. 18. 1.
Marc 9. 33

47 Eta Iesufec hayén bihotzeco pensamendua ikufsi çuenean, haourtchobat harturic eçar ceçan bere aldean:

48 Eta erran ciecén, Norc-ere recebituren baitu haourtcho haur ene icenean, ni recebitzen nau: eta norc-ere ni recebituren bainau, ni igorri nauena recebitzen du: ecen nor baita chipiena çuen gucion artean, hura içanen da handi.

49 *Eta ihardesten çuela Ioannesec erran ceçan, Magiftruá, ikufsi diagu norbeit hire ice- Marc 9. 38
q.ii.

nean deabruac campora egoizten cituenic: eta debetatu diagu hura, ceren ezpaitarreic gurequin hiri.

50 Orduan erran cieçon Iesufec, Ezteçaçuela debeta, ecen gure contra eztena gure alde da.

51 Eta guertha cedin, haren goiti altchatzeco egunac complitzen ciradenean, orduan chuchent baitzeçan bere beguithartea *gogo equinic* Ierufalemera ioaitera.

52 Eta igor citzan mandatariac bere aitzinean, eta ioanic far citecen Samaritanoén burgu batetan, *oftatu* appain lieçotençât:

53 Baina etzeçaten recebi, ceren haren beguithartea baitzén Ierufalemerat ioiten cenarena.

54 Eta *hori* ikuffiric haren discipulu Iacquesec eta Ioannesec erran ceçaten, Iauna, nahi duc derragun sua iaunts dadin cerutic, eta defeguin

2.Reg. 8.12 ditzan, *Eliafec-ere eguin çuen beçala?

55 Baina itzuliric *Iesufec* mehatcha citzan hec, cioela, Eztaquique cer spiritutaco çareten.

56 Ecen guiçonaren Semea ezta ethorri guiçonén vicién galtzera, baina saluatzera. Eta ioan citecen berce burgu batetara.

Mat. 8. 19. 57 *Guero guertha cedin, hec bidez ioaiten ciradela, erran baitzieçon norbeitec, Iauna, iarreiquiren natzaic norat-ere ioanen baitaiz.

58 Eta Iesufec erran cieçon. Aceriéc çulhoac citié, eta ceruco choriéc ohatzeac: baina guiçonaren Semeac eztic non bere buruä pauffa deçan.

Mat. 8. 21 59 *Baina erran cieçon berce bati, Arreit niri.

Eta harc erran ceğan, Iauna, permiti ieçadac behin ioan nadin neure aitaren ohorztera.

60 Eta erran cieçón Iesufec, Vtzitzac, hilac bere hilén ohorztera: baina hi habil eta denuntia eçac Iaincoaren resumá.

61 Orduan erran ceğan berce batec-ere, Iauna, Iarrequiren natzaic hiri: baina permiti ieçadac behin ethecoetarie congit har deçadan.

62 Eta erran cieçón Iesufec, Eztuc nehor bere efcua goldean eçarten eta guibelerat behatzen duenic propio denic Iaincoaren resumacotzat.

C A P. X.

¹ Iesufec hiruroguy eta hamar discipulu ordenatzen eta igorten. ² Vzta handi, languile guti. ¹¹ Er-rhaufaren oinetarie eragoiztea. ¹⁶ Apostoluac ençuteco. ²⁰ Icen ceruétan scribatuac. ²¹ Chipiey Euangelioa manifestatu. ²⁷ Iaincoaren eta hurcoaren onhestea. ²⁹ Gure hurcoa cein. ³⁰ Guizon çauriaz. ³⁷ Misericordia. ³⁸ Marthac Christ recebitzen.

¹ Auça hauen ondoan ordena citzan Iaunac berce hiruroguy eta hamar-ere, eta igor citzan hec birá bere beguitharte aitzinean, bera ethorteco cen hiri eta leku gucietara.

² Eta erraiten cerauen, * Vzta handi da, baina *Mat. 9. 37* languile guti: othoitz eguiogue bada vzta Iabeari, irion ditzan languileac bere vztara.

³ *Çoazte, huná nic igorten çaituztet çuec bil- *Matth. 10. 16.*

dotfac otfoén artera beçala.

2. *Reg.* 4. 4 Eztramaçuela ez mulfaric, ez maletaric, ez
29. çapataric: *eta nehor bidean ezteçaçuela faluta.

Mat. 10. 11 5 *Cein-ere etchetan farthuren baitzarete, le-
marc 6. 10. henic erraçue, Baquea *dela* etche hunetan.

6 Eta baldin han baquezco femeric batre bada, pauffaturen da çuen baquea haren gainean: ezpere çuetara itzuliren da.

7 Eta etche hartan berean çaudete, iaten eta edaten duçuela aitzinera emanen çaiçuenetic: *Deut.* 24. *ecen languilea bere fariarē digne da. Etzaitetz-
14. tela iragan etchetic etchera.

mat. 10. 10 8 *Baina are cein-ere hiritan farthuren baitza-
1. *tim.* 5. 18 rete, eta recebituren baitzaituzte, ian eçaçue aitzinera eçarten çaiçquieneticaric: *Mat.* 10. 11

9 Eta fendaitzaçue hartan diraten eriac, eta erreçue, Hurbildu da çuetara Iaincoaren refumá.

10 Baina cein-ere hiritan farthuren baitzarete, eta ezpaitzaituzte recebituren, ilkiric hango carriquetara, erraçue,

Lehen. 9. 5. 11 *Çuen hiritic lothu çaicun errhautfa-ere i-
act. 13. 51. harroften dugu çuen cōtra: guciagatic-ere haur
eta 18. 6. iaquique, ecen hurbildu dela çuetara Iaincoaren refumá.

12 Baina badiotfuet ecen Sodomacoac egun hartan hiri hura baino emequiago tractatuac içanen diradela.

Mat. 11. 21 13 *Maledictione hiri Chorazin, maledictione hiri Bethsaida, ecen baldin Tyren eta Sidonen eguin içan balirade çuec baithan eguin içan diradē verthuteac, aspaldi çacurequin eta haut-

sequin iarriric emendatu ciratequeen.

14 Halacotz Tyr eta Sidon emequiago tractatuac içanen dirade iudicioan ecen ez çuec.

15 Eta hi Capernaum cerurano althatu içan aicena, iffernurano beheraturen aiz.

16 *Çuec ençuten çaituztenac, ni ençuten nau: *Matth. 10. 40.*

eta çuec iraitzen çaituztenac, ni iraitzen nau: *ioan 13. 20*

eta ni iraitzen nauenac, ni igorri nauena iraitzen du.

17 Eta itzuli içan dirade hiruroguey eta hammarrac bozcariorequin, cioitela, Iauna, deabruac-ere fuiet eguitē ciaizquiguc hire icenean:

18 Eta erran ciecén, Ikuften nuen Satan chiftmista beçala cerutic erorten.

19 Huná, badrauçuet bothere fuguén eta scorpionén gainean ebilteco, eta etsayaren puiffança guciaren gainean: eta deuffec eztrauque calteric eguinen.

20 Ordea harçaz etzaitetzela aleguera, ceren spirituac fuiet eguiten çaiizquiçuen: baina aitzitic aleguera çaitetzte, ceren çuen icenac scribatuac baitirade ceruētan.

21 *Ordu hartan berean aleguera cedin Iesus *Matth. 11. 25.*

spirituz, eta erran ceçan, Aitá, ceruco eta lurreco Iauná, esquerrac rendatzen drauzquiat, ceren estali baitrauztec gauça hauc çuhurréy eta adi-tuey, eta manifestatu baitrauztec haour chipiey:

bay Aitá, ceren hala içan baita hire placer ona.

22 Orduan discipuluetarat itzuliric errā ceçan,

Gauça guciac niri neure Aitaz eman çaiizquit, eta nehorc eztaqui nor den Semea, Aitác baicē:

q.iiii.

eta nor den Aita, Semeac baicen, eta nori-ere
Semeac manifestatu nahi vkanen baitrauca.

Matth. 10.
16.

23 Eta discipuluatarat itzuliric, appart erran
ciecén, *Dohatsu *dirade* çuec dacusquiçuen gau-
çac dacusquiten beguiac.

Matth. 22
35.
marc 12.
28.

24 Ecen erraiten drauçuet, anhitz Prophetac
eta reguec defiratu vkan dutela çuec ikusten di-
tuçuen gaucén ikustera, eta ezpaitituzte ikuffi:
eta ençuten dituçuen gaucén ençutera, eta ez-
paitituzte ençun.

25 *Orduan huná, Legueco doctorbat iaiqui
cedin, hura têtatzen çuela, eta cioela, Magistruá,
cer eguinez vicitze eternala heretaturen dut?
26 Eta harc erran cieçón, Leguean cer da scri-
batua? nola iracurtzen duc?

Deut. 6. 5.

27 Eta harc ihardesten çuela erran ceçan, *On-
hetfiren duc eure Iainco Iauna eure bihotz gu-
ciaz, eta eure arima guciaz, eta eure indar gu-
ciaz, eta eure pensamendu guciaz: * eta eure hur-
coa eure buruä beçala.

Leui. 19. 18

28 Orduan erran cieçón, Vngui ihardetfi duc:
hori eguic eta vicico aiz.

29 Baina harc bere buruä iustificatu nahiz, er-
ran cieçón Iesufi, Eta nor da ene hurcoa?

30 Eta ihardesten çuela Iesufec erran ceçan,
Guiçombat iausten cen Ierusalemetic Iericora,
eta eror cedin gaichtaguinén artera, eta hec hu-
ra billuciric, eta çaurthuric ioan citecen, *hura* er-
di hilic vtziric.

31 Eta encontruz Sacrificadorebat iauts cedin
bide harçaz beraz: eta hura ikuffiric berce alde-

tic iragan cedin.

32 Halaber Leuitabat-ere leku hartara helduric eta hura ikuffiric, berce aldetic iragan cedin.

33 Baina Samaritanobat *bere* bidea iragaiten çuela, ethor cedin harengana, eta hura ikuffiric compaffione har ceçan.

34 Eta hurbilduric lot citzan haren çauriac, emanic olio eta mahatsfarno, eta hura eçarriric bere abrearen gainea, eraman ceçan oftaleriara, eta penfa ceçan.

35 Biharamunean partitzean idoquiric bi dine ro eman cietzón ofstatuari, eta erran cieçón, Errequeitu emóc huni, eta cer-ere guehiago dependaturen baituc, nic itzul nadinean rendaturen drauat.

36 Cein bada hirur hautaric irudi çaic gaichtaguetara erori içan denaren hurco içan dela?

37 Eta harc erran cieçón, Hari misericordia eguin vkan draucana. Diotsa bada Iesufec, Oha, hic-ere eguic halaber.

38 Eta guertha cedin hec ioaiten ciradela, hura far baitzedin burgu batetan: eta emazte, Martha deitzē cen batec recebi ceçan hura bere etchera.

39 Eta hunec çuen ahizpabat Maria deitzen cenic, harc-ere Iesufen oinetara iarriric cegoela, haren hitza ençuten çuen.

40 Baina Martha eguitecotan cen anhitz cerbitzuren eguiten: eta gueldituric erran ceçan, Iauna, eztuc hic anfiaric ceren neure ahizpác neuror cerbitzatzera vtziten nauen? erroç bada

ni aldiz aiuta neçan.

41 Eta ihardesten çuela erran cieçón Iesufec, Martha, Martha, arrangura dun, eta tormenta-
tzen aiz anhitz gauçaren ondoan:

42 Ordea gauçabat dun necessarió. Baina Ma-
riac parte ona hautatu din, cein ezpaitzayo ede-
quiren.

C A P. X I.

1 *Christec iracasten othoitz eguiten.* 9 *ardura.* 14 *Mu-
tua sendatzen.* 15 *Blaspemioa.* 21 *Borthitz harma-
tua.* 24 *Spiritu guizonaganic ilkia.* 28 *Dohatfuac
cein.* 29 *Iuduac signo esquez egon.* 31 *Egu-erdico
reguiná.* 32 *Niniuacoac.* 34 *Begui simplea edo ga
ichtoa.* 39 *Harrapaquerid.* *Gaichtaquerid.* 42 *Iu-
gemendua.* *Charitatea.* 45 *Legueco doctora.* 46 *E-
cin iassan daitezqueen cargác.* 47 *Prophetén sepul-
chreac.* 49 *Iaincoaren sapientid.* 52 *Eçagutzea-
ren gakoa.*

1 Vertha cedin halaber leku ba
tetan othoitz eguiten cego-
la, cessatu cenean, errã baitzi-
eçón bere discipuluetaric ba-
tec, Iauna, iracats ieçaguc o-
thoitz eguiten, Ioannesec-ere bere discipuluey
iracatsi drauten beçala.

Mat. 6. 9.

2 * Eta erran cieçén, Othoitz eguiten duçue-
nean, erran eçaçue, Gure Aita ceruëtan aicena,
Sanctifica bedi hire icena, Ethor bedi hire resu-
má, Eguin bedi hire vorondatea, ceruän beçala,
lurrean-ere.

3 Gure eguneco oguia iguc egunecotzat.

4 Eta barka ietzaguc gure bekatuac: ecen guc-

ere barkatzen dirauëagu guri çor draucutē gu-
ciey. Eta ezgaitzala far eraci tentacionetan, bai-
na deliura gaitzac gaichtotic.

5 Eta erran ciecén, Cein da çuetaric vkanen
duena adifquidebat, eta ioanen dena harengana
gau-erdtan eta erranen draucana, Adifquideá,
presta ietzadac hirur ogui:

6 Ecen ene adifquidebat ethorri içan duc bi-
detic enegana, eta eztiát cer aitzinean eçar di-
eçodan.

7 Eta harc barnetic ihardesten duela erran de-
çan, Ezneçála fascha: ia borthá ertfia duc, eta e-
ne haourtchoac enequila dituc ohean: ecin iai-
qui niaitec hiri emaitera.

8 Erraiten drauçuet, baldin iaiquiric eman ez-
padieço-ere, ceren haren adifquide den: halere
harē muthiritassunagatic iaiquiric emanén drau-
ca cenbat-ere behar baitu.

9 * Eta nic erraiten drauçuet, Esca çaitetzte, eta
emanen çaiçue: bilhaeçaçue, eta eridenen du-
çue: bulka eçaçue eta irequiren çaiçue.

10 * Ecen escatzen den guciac recebitzen du: e-
ta bilhatzen duenac erideiten du: eta bulkatzē
duenari, irequiren çayo.

11 * Eta cein *da* çuetaric aità, semea ogui esca
badaquió, harribat emanē draucana? edo baldin
arrain esca badaquio, ala arrainaren lekuan su-
guebat emanen drauca?

12 Edo baldin arraultze baten esca badadi, ala
fscorpiona emanen drauca?

13 Beraz çuec baldin gaichto çaretelatic, ba-

Mat. 7. 7
eta 21. 22
marc 11.

24

eta 16. 23
ioan. 14. 13
iac. 1. 10.
Mat. 7. 8

Mat. 7. 9.

daquiçue gauça onén çuen haourrey emaiten,
cembatez guehiago çuen Aita celestiac ema-
nen draue Spiritu saindua efcaturen çaiçconey.

Mat. 9. 32
eta 12. 22

14 * Orduan egotz ceçan campora deabrubat,
eta hura cẽ mutu: eta guertha cedin, deabrua il-
ki cenean, minça baitzedin mutua: eta mirets
ceçaten gendetzéc.

Mat. 9. 34
eta 12. 24
marc 3. 22

15 Eta hetaric batzuc erran ceçaten, * Beelze-
bub deabruén princearen partez egoizten ditu
campora deabruac.

16 Eta berceac tentatzen çutela, signo cerutic
esqueç çaiçcan.

Mat. 12. 25
marc 3. 24

17 Baina harc nola baitzequizquian hayén pẽ-
lamenduac, erran ciecén, * Bere contra partitua
den refuma guçia, defeguiten da: eta etche bere
contra *partitua* erorten da.

18 Eta baldin Satan-ere bere contra partitua
bada, nolatan haren refumá egonen da? ecen ba-
dioçue Beelzebub-en partez campora egoiztẽ
ditudala nic deabruac.

19 Eta baldin nic Beelzebub-en partez campo-
ra egoizten baditut deabruac, çuen seméc norẽ
partez campora egoizten dituzte? halacotz hec
içanen dirade çuen iuge.

20 Baina baldin Iaincoaren erhiaz campora e-
goizten baditut deabruac, segur heldu içan da
çuetara Iaincoaren refumá.

21 *Guiçon* borthiz harmatu batec beguiratzẽ
duenean bere iaureguia, baquean dirade harc di
tuen gauçac.

22 Baina bera baino borhitzago batec aco-

mettaturic garait badeça, haren harmadura gu-
cia, ceinetan fida baitzén, edequiten du, eta ha-
ren ofstillamendua distribuitzen.

23 Enequin eztena ene contra da: eta enequin
biltzen ari eztena barreyatzen ari da,

24 * Spiritu satfua ilki denean cembeit guiçon-
ganic leku leihorréz dabila, pauffu bilha: eta eri-
deiten eztuenean, dio, Itzuliren naiz neure et-
chera nondic ilki ičan bainaiz. Mat. 12. 43

25 Eta ethorriric erideiten du hura escobatua
eta appaindua.

26 Eta orduan ioaiten da, eta hartzen ditu ber-
ceric çazpi fpiritu bera baino gaichtoagoac: eta
farthuric habitatzen dirade han: * eta eguiten da Heb. 6. 4.
guiçon haren azquen conditionea lehena baino 2. pier. 2. 20
gaichtoago.

27 Eta guertha cedin gauça hauc erraitē citue-
la, altchaturic voza emazte batec populuarē ar-
tetic, erran baitzieçón, Dohatfu *dituc* hi egari a-
uen fabela, eta hic edosqui dituán vgatzac.

28 Eta harc erran ceçan, Baina aitzitic dohatfu
dirade laincoaren hitza ençuten, eta hura begui
ratzen dutenac.

29 * Eta gendetzeac biltzen ciradela, has cedin Matth. 12.
erraiten, Generatione haur gaichtoa da: signo 39
elquez dago: baina signoric etzayó emanen * Io eta 16. 4
nas prophetaren signoa baicen. Ionas 2. 1

30 Ecē nola Ionas Niniuacoey signo ičan bai-
tzayen, hala içanen çayó guiçonaren Semea-e-
re generatione huni.

31 * Egu-erdi *aldeco* reguina iaiquirē da iudicioã 1. Reg. 10. 1
2. chr. 9. 1.

generatione hunetaco guiçonequin, eta condē-
naturen ditu: ceren ethor baitzedin lurrarē baz-
terretic Salomonen fapiientiaren ençutera: eta
huná, Salomon bainoagoa leku hunetan:

32 Niniuaco guiçonac iaiquiren dirade iudici-
oan generatione hunequin, eta condemnaturen
duté: * ceren Ionafen predicationera emēda bai-
tzitecē: eta huná, Ionas bainoagoa leku hunetā.

Jonas 3. 5

Lehen 8. 16

mat. 5. 15

marc 4. 21.

33 * Eta nehorc candela irachequia eztu leku e-
stalian eçarten, ez gaitzurupean: baina cande-
lerean, fartzen diradenéc arguia ikus deçatēçat.

Mat. 6. 22.

34 * Gorputzaren candelá, beguia da: beraz bal-
din hire beguia simple bada, hire gorputz gucia
ere argui duquec: baina gaichto bada, hire gor-
putza-ere ilhun duquec.

35 Confidera eçac bada hitan den arguia ilhū-
be eztén.

36 Beraz baldin hire gorputz gucia argui bada,
parteric batre ilhunic eztuela: argui içanen due
gucia, candelác bere claretateaz arguitzen auē-
nean beçala.

37 Eta minçatu cenean, othoitz eguin cieçon
Phariseu batec barazcal ledin hura baithan, eta
Iesus farthuric iar cedin mahainean.

38 Baita Phariseuac hori ikuffiric mirets ceçā
cerē lehenic ezpaitzedī ikuz barazcal aitzineā.

Mat. 23. 25

39 Eta erran cieçon Iaunac, * Baina çuec Pha-
rifeuoc coparen eta platarē campoco aldea cha
hutzen duçue: baina çuen barnean dena, bethea
da harrapaqueriaz eta gaichtaqueriaz.

40 Adimendu gabeác, campocoa eguin due-

nac eztu barnecoa-ere eguin?

41 Aitzitic duçuenetic emaque elemofynatā: eta huna, gauça guciac chahu dituqueque.

42 Baina maledictione çuen gainean Phariseuác: ecen detchematzen dituque menthá eta rutá, eta baratze belhar gucia, baina vtziten dituque guibelera Iaincoaren iugemendua eta charitatea: hauc egui behar ciraden, eta hec ez vtzi.

43 * Maledictione çuen gainean Phariseuác: ecen on darizteque lehen iar lekuey synagogueetan, eta salutationey merkatuetan. *Ber. 20. 46. mat. 23 6 marc 12. 38*

44 * Maledictione çuen gainean Scriba eta Phariseu hypocritác: ecen monument agueri ezti-radenac beçala çarete, eta hayén gainean dabil-tzan guiconéc ezpaitaquizquite. *Matth. 23. 27.*

45 Orduan ihardeften duela Legueco docto-retaric batec diotfa, Magistrua, gauça horién er-raitean gu-ere iniuriatzen gaituc.

46 Eta harc dio, * Maledictione çuen gaine-an-ere Legueco doctorác, ecen cargatzen ditu-que guiconac carga iassaiteco nequezcoez: bai-na ceuroc çuen erhietaric batez eztituque car-gác hunquitzen. *Mat. 23. 4. act. 15. 10.*

47 * Maledictione çuen gainean, ecen edifica-tzen dituque Prophetén thumbác, eta çuē aitéc hil vkan dituzte hec. *Matt. 23. 29.*

48 Segurqui testificatzē duque ceuroc çuen aitē obretan consentitzen duçuela: ecen hec hil di-tuzte, eta çuec edificatzē dituque hayén thūbác.

49 Halacotz Iaincoaren sapientiac-ere erran-du, Igorriren ditut hetara Prophetác eta Apo-

stoluac, eta hetaric hilen duté eta persecutaturē.
50 Nazione huni galdeguin daquionçat, munduaren creationeaz gueroztic iffuri den Prophe
ta gucién odola:

Gen. 4. 8.

2. Chro. 24.

21.

51 * Abelen odoletic * Zachariafen odolerano, cein hil vkan baitzutén aldareari eta templeari artean: are diotsuet, galde eguinen çayola natione huni.

52 Maledictione çuen gainean Legueco doctorác: ecen eçagutzearen gakoa kendu duçue: ceuroc etzarete farthu içan, eta sartzen ciradenac beguiratu dituçue.

53 Eta gauça hauc hæy erraiten cerauztenean, has cequitzon Scribác eta Phariseuac haguitz hertsen, eta propos iradoquiten anhitz gauçaz.

54 Celatan ceudela, eta cerbait harē ahotic ha tzaman aiherrez çabiltzala, accusa leçatençat.

C A P. X I I.

1 *Phariseuén altchagarria.* 5 *Iaincoaren beldur içateco.* 8 *Christ aithorturen duena.* 10 *Spiritu sainduaren contretaco Blasphemioa.* 22 *Viciatz anfiaric ez vkaitez.* 31 *Iaincoaren refumá bilhatzeco.* 33 *Thefaurizatzecono non.* 37, 45 *Cerbitzari ona eta gaichtoa.* 39 *Ohoia.* 42 *Despensér leyala.* 49 *Sua lurrean.* 50 *Christen baptismoa.* 52 *Dissensioe içanen Euangeligatic.* 58 *Partidarequin appoinctatzeco.*

1 Izquitartean bildu içanic gen detze mulço handiac hambat non elkar aurizquitē baitzutén, has cequién erraitē bere discipuluey, * Lehenic beguira

Mat. 16. 6.

marc. 8. 15

beguira çaitetzte Pharifeuén altchagarritic, cein baita hypocrifiá.

2* Ecen ezta deus estaliric aguerturen eztenic: ezeta deus secreturic iaquinen eztenic. *Lehen 8. 17
mat. 10. 26
marc 4. 22.*

3 Halacotz ilhumbean erran dituñuen gauçac, arguiá enñunē dirade: eta beharrira gamberetan erran duñuena, predicaturen da etche gainetan.

4* Eta diotfuet çuey neure adifquideoy, Etzaretela beldur gorputza hiltzen dutenén, eta guero ezpaitute cer guehiagoric eguin deçaten. *Matth. 10. 28.*

5 Baina eracutfiren drauñuet noren beldur behar çareten: çareten beldur, hil duqueenean gehennara egoiztecó authoritatea duenarén: are diotfuet, haren beldur çareten.

6* Eztira borz parra-chori bi dirutchotan faltzen, eta hetaric bat ezpaita ahanciric Iaincoaren aitzinean? *Matth. 10. 29*

7* Baina çuen buruco bilo guciac-ere contatuac dirade etzaretela beraz beldur: parra-chori araldeac baino guehiago balio duçue çuec. *1. Sam. 14. 45
act. 27. 34.*

8* Badiotfuet bada, Norc-ere ni aithorturen bainau guiñonen aitzinean, guiñonaren Semeac-ere aithorturen du hura Iaincoaren Aingueruén aitzinean. *Lehen 9. 26
mat. 10. 32
2. tim. 2. 12*

9 Baina ni guiñonén aitzinean vkaturen naue-na, vkatua iñanen da Iaincoaren Aingueruén aitzinean.

10* Eta norc-ere erranen baitu hitzic guiñonaren Semearen contra barkaturen çayó hari: bainau Spiritu sainduaren contra blasphematurē duenari, etzayó barkaturen. *Matth. 12 31.
marc 3. 28.
1. ioã. 5. 16.*

Motth. 10.
29
marc 13.
12.

11 * Eta eramanen çaituztenean synagoguetara, eta magistratueta, eta potestatetara, eztuçuela anfiaric, nola edo cer ihardetfiren duçuen edo cer erranen.

12 Ecen Spiritu fainduac iracatfirē çaituzte ordu hartan berean, cer erran behar daten.

13 Eta erran cieçón gendetzecoetatic batec, Magistruá, erróc ene anayeri parti deçan enequin heretagea.

14 Baina harc erran cieçón, Guiçoná, norc eçarri nau ni iuge, edo partitzale çuen gainea?

15 Guero erran cieçón, Ikuffaçe, eta beguira çaitetzte auaritiatic: ecē cēbeitec *onhaffunez* abūdantia badu-ere, bere vicia eztu bere onetatic.

16 Eta erran ciecén comparationebat, cioela, Guiçon abrats baten landéc abūdantqui fructu ekarri vkan duté:

17 Eta gogueta eguiten çuen bere baithan, cioela, Cer eguinen dut? ecen eztut nora bil ditzadan neure fructuac.

18 Eta erran ceçan, Haur eguinen dut: defegui nen ditut neure granerac, eta handiagoac eguinen ditut: eta hara bilduren ditut neure fructu guciac, eta neure onac.

19 Eta erranen draucat neure arimari, Arimá, badituc on hādiac anhitz vrthetacozat bilduac: repofa adi, ian eçac, edan eçac, eta atfeguin har eçac.

20 Baina erran cieçón Iaincoac, Erhoá, gaurco gauēan eure arimá edequiren çaic: eta dituán gauçac, noren içanen dirade?

21 Hala *da* onhassun handiac beretaco biltzen dituena, eta Iaincoa baithan abrats eztena.

22 Orduan erran ciecen bere discipuluey, *Ha- *Mat. 6. 25.*
lacotz diotsuet, eztuquen artharic çuen vicitze- *philip. 6. 8.*
az, cer ianen duçuen: ez eta gorputzaz cerçaz *1. pier. 5. 7*
veztituren çareten.

23 Vicia vianda baino guehiago da, eta gorputza abillamendua baino.

24 Confidera itzaçue beleac, ecen eztutela ereiten ez biltzen, eta hec eztuté fotoric ez graneric, eta Iaincoac hatzen ditu hec, cembatez çuec choriéc baino guehiago balio duçue?

25 Eta norc çuetaric artha vkanez eratchequi ahal dieçaqueo beffobat bere handitassunari?

26 Bada baldin chipièn dena-ere ecin badaguiçue, cer goiticoéz arthatfu çarete?

27 Confideraitzaçue floreac, nola handitzē diraden: eztirade nekatzen, eta eztute irutē: baina badiotsuet, are Salomon-ere bere gloria guciarequin eztela veztitu içan hetaric bat beçala.

28 Bada baldin egun landán belhar dena, eta bi har labeã eçartē dena Iaincoac hala ïguru vezti tzē badu, cēbatez areago çuec fede chipitacoac

29 Çuec beraz ettaguiçuela galderic cer ianen duçue edo cer edanē: eta etzaitezela dudán iar

30 Ecen gauça hauc guciac munduco gendéc bilhatzen dituzté: baina çuen Aitac badaqui, ecen hauēn beharra baduçuela.

31 Bainaitzitic bilha eçaçue Iaincoaren refumá, eta gauça hauc guciac emanen çaiçquique gaineraco.

32 Ezaicela beldur tropel chipiá, ecē quē Aita-
ren placer ona iğan da çuey refumarē emaitera.

33 Sal itzaque çuen onac, eta eman itzaque
Mat. 6. 20. elemofynatan. * Eguin itzaque ceurondaco ça-
1. tim. 6. 19 hartzen eztiraden mulfác, ceruētan thesaur ne-
hoiz-ere falta eztaitēbat: nora ohoinic ezpaita
hurbiltzen, *eta non* cerrenec ezpaitu defeguiten.

34 Ecen non baita çuen thesaura, han iğanen
da çuen bihotza-ere.
Eph. 6. 14. 35 * Bira çuen guerrunceac guerricatuac, eta *quē*
candelác irachequiac.

36 Eta çuec *çaretē* noiz hayén nabuffia eztey-
etaric itzul daiten beguira dauden guiçoneta-
rát irudi: dathorreanean, eta borthá bulka deça-
nean, bertan irequi deçotençát.

37 Dohatfu *dirade* cerbitzari hec, cein dathor-
reanean nabuffiac eridenen baititu iratzarriac: e-
guiaz diotfuet guerricaturen dela bera, eta ma-
hainea iar eraciren dituela, eta aitzinaraturic
cerbitzaturen dituela.

38 Eta baldin badathor bigarrē veillán, eta he-
ren veillán badathor, eta hala eriden ditzan: do-
hatfu *dirade* cerbitzari hec.

Matth. 24. 39 * Eta haur iaquiçue, ecen baldin baleaqui ai-
43. tafamiliác cer orduz ohoina ethorteco licén,
1. thef. 5. 2. veilla leçaqueela, eta ezleçaqueela vtzi çulha-
apoc. 16. 15 tzera bere etchea.

40 Çuec-ere bada çareten preft, ecen vſte ez-
tuçuen orduan guiçonaren Semea ethorrire da.

41 Orduan erran cieçón Pierrifec, Iauna, gu-
ri erraiten draucuc comparatione hori ala bay

guciey-ere?

42 Eta erran cezan Iaunac, Cein da despenfér leyala eta çuhurra, nabuffiac bere familiaren gai neco ordenatu duena, dëmborán ordinarioa de-yençát?

43 Dohatfu *da* cerbitzari hura, dathorrineã nabuffiac hala eguiten eridenen duena.

44 Eguiazqui erraiten drauçuet, ecen duen guciaren gaineco eçarriren duela hura.

45 Eta baldin erran badeça cerbitzari harc bere bihotzean, Berancen du ene nabuffiac ethortera: eta has badadi cehatzen muthillén eta nef-catoén, eta iaten eta edaten eta horditzen:

46 Ethorriren da cerbitzari haren nabuffia, *harc* vste eztuen egunean, eta eztaquian orenean: eta bereciren du hura, eta haren partea infidelequin eçarriren.

47 Eta bere nabuffiaren vorondatea eçagutu duen cerbitzaria, eta ezpaita preparatu, eta ezpaitu haren vorondatearen araura eguin, cehaturen da anhitz *vkaldiz*:

48 Baina eçagutu eztuena, eta cehatu içateco mereci duqueen gauçac eguin dituena, cehaturen da *vkaldi* gutiz. Bada anhitz eman içan çayon guciari, anhitz galde eguinen çayó: eta beguiratzera anhitz eman içan çayonari, hambat guehiago galde eguinen çayó.

49 Suaren emaitera ethorri naiz lurrera: eta cer nahi dut *guehiago* baldin ia irachequia bada?

50 Baina baptismo batez batheyatzeco naiz, eta nola hertfen naiz *haur* compli daiten artean?

51 Vſte duque ecen lurreã baquearen eçartera ethorri naicela? ez, diotſuet, baina diuifionearẽ.

52 Ecen hemendic harát içanen dirade borz etche batetan diuifionetan diratenic, hirurac bi-én contra, eta biac hirurén contra.

53 Diuifionetan içanen da aitá ſemearen contra, eta ſemea aitaren contra: amá alabaren contra, eta alabá amaren contra: ama-guinharrebá bere errenaren cõtra, eta errena bere ama-guin harrebaren contra.

Mat. 16. 2.

54 * Guero erraiten cerauen gendetzey-ere, I-kus deçaquenean hodeybat altchatzen dela Occidentetic, bertan dioque, vria heldu da: eta hala guerthatzen da.

55 Eta hegoác draunſanean, erraiten duque, ecen bero eguinen duela: eta *hala* guerthatzẽ da.

56 Hypocritác, ceruären eta lurraren itchuraren iugeatzen daquique: eta dembora hunez no la eztuque iugeatzen?

57 Eta nola ceuron buruz-ere eztuque iugeatzen bide dena?

Mat. 5. 25

58 * Bada ioaiten aicenean eure partida contraſtarequin magiſtratuagana, enſeya adi bidean haren menetic ilkiten: tira ezeçançat iugeagana, eta iugeac eman ieçon ſargeantari, eta ſargeantac eçar ezeçan preſoindeguian.

59 Erraiten drauat, ezaiz ilkiren handic azquẽ pelata-ere renda diroqueano.

C A P. X I I I.

3 *Penitentiata* *Chriſtec* *exhortatzen.* 6 *Ficotze fru-*

ctu gabea piccatzera manatzen. 11 Emazte crocatua fendatzen. 15 Sabbath egunean vngui eguitea. 16 Mustarda bihiaren eta altchagarriaren comparationea. 24 Bortha herffia. 29 Iaincoaren refumán iartea. 34 Ierufalemeren destructionea.

1 Ta baciraden batzu dembo-
ra hartan berean hari conta-
tzen ceraucatenic Galileano-
éz, ceinén odola Pilatec na-
haffi vkan baitzuen hayén fa-
crificioequin.

2 Eta ihardeften çuela Iesufec erran cieçén, V-
ste duçe ecen Galileano hauc berce Galileano
guciac baino bekatoreago ciradela, ceren hala-
co gauçac suffritu baitituzte?

3 Ezetz diotfuet: aitzitic baldin emenda ezpa-
çaitetzte guciac halaber galduren çarete.

4 Ezpa, Siloeco dorreac gainera eroriric hil v-
kan cituen hemeçortzi hec, vste duçe Ierufa-
lemeco habitant guciac baino hoguendunago
ciradela?

5 Ezetz diotfuet: aitzitic baldin emenda ezpa-
çaitetzte, guciac halaber galduren çarete.

6 Erraiten çuen comparatione haur-ere, fico-
tzebat çuen edocein-batec landatua bere maha-
ftian: eta fructu bilha ethor cedin hartara: eta e-
tzeçan eriden.

7 Eta erran cieçón mahafti çainari, Huná, hi-
rur vrthe dic ethorten naicela fructu bilha fico-
tze hunetara, eta eztiat erideitē: picca eçac: cer-
taco lurra-ere empatchatzen du?

8 Eta harc ihardeften çuela erran cieçón, Iau-na, vtzi eçac are vrthe hunetan, inguru aitzurtu duquedano, eta vngarri eman deçaqueodano.

9 Eta baldin ekar badeça fructuric, *vngui*, ez-pere, guero piccaturen duquec.

10 Eta iracaften ari cen synagoga batetan Sabbathoan.

11 Eta huná, emaztebat ethor cedin eritaffu-nezco spiritua çuenic ia hemeçortzi vrthez: eta cen crocatua, eta neholetan-ere ecin chuchent ceiten.

12 Eta hura ikuffi çuenean Iesufec dei ceçan be-regana, eta erran cieçón, Emaztea, lachatu aiz eure eritaffunetic.

13 Eta gainean eçar cietzón escuac, eta bertã chuchent cedin, eta glorificatzen çuen Iaincoa.

14 Baina ihardeften çuela synagogaco principi-palac, gaitzituric ceren Sabbathoã fendatu çuen Iesufec, erran cieçon populuari, Sey egun dirade ceinetã lan eguin behar baita, hetã badaçatozte eta fenda çaitetzte, eta ez Sabbath egunean.

15 Ihardets cieçón bada Iaunac, eta erran ce-çan, Hypocritá, çuetaric batbederac Sabbathoã eztu lachatzen bere idia edo bere aſtoa mange-deratic, eta eramaiten ederatera?

16 Eta Abrahamen alaba haur, cein eſtecatu baitzuen Satanec, huná, hemeçortzi vrthedue-la, etzén eſtecadura hunetaric lachatu behar Sab-bath egunean?

17 Eta gauça hauc harc erraiten cituenean, cõ-funditzen ciraden hari contraſtatzen çaiçquion

guciac: baina populu gucia alegueratzen cen harçaz eguiten ciraden gauça gloriofo guciéz.

18 *Orduan erraiten çuen *Iefufec*, Cer irudi du Iaincoaren refumác? eta cerequin comparaturen dut hura? *Matth. 13. 31. marc 4. 31.*

19 Mustarda bihia irudi du, cein harturic guicçon batec eçar baitzeçan bere baratzean, eta haz cedin eta arbore handia eguin cedin eta ceruco choriéc ohatzeac eguin dituzte haren adarretan.

20 *Eta berriz erran ceçan, Cerequin comparaturen dut Iaincoaren refumá? *Matth. 13. 33.*

21 Altchagarria irudi du, cein harturic emazte batec eçar baitzeçan hirur neurri irinetan, gucia altchatu liçateno.

22 *Guero iragaiten cen hirietan eta burguetan, iracasten çuela, eta Ierufalemeratco bidea eguiten çuela. *Matt. 9. 35. marc 6. 6.*

23 Eta erran cieçón norbeitc, Iauna, gutiac dira saluatzen diradenac? Eta harc erran cieçén,

24 *Enfeya çaitczte fartzen bortha herffitic: *Matt. 7. 13* ecen anhitz, erraiten drauçuet, farthu nahiz ebiliren diradela, eta ecin farthuren baitirade.

25 Eta aitafamilia iaiqui datenean, eta borthá ertfi duqueenean, eta has çaitcztenean campoan egoiten, eta bortharen bulkatzen, erraiten duçuela, Iauna, Iauna, irequi eçaguc: eta ihardeften duela erranen drauçue, Eztaquit çuec non-go çareten.

26 Orduan haffiren çarete erraiten, Ian diagu hire prefentián, eta edan diagu, eta gure carri-

quetan iracatfi duc *hic*.

Matth. 7. 23
eta 25. 41.
psal. 6. 8.

27 *Eta erranen du, Erraiten drauquet eztaquit
çuec nongo çaretén: parti çaitetzte eneganic i-
niquitate eguiten duçuen guciác.

28 Han içanen da nigar eta hortz garrafscots:
ikus ditzaçueneã Abraham, eta Isaac, eta Iacob
eta Propheta guciac Iaincoaren refumán, eta
çuec campora iraitzen çaretela.

29 Orduan ethorriren dirade Orientetic, eta
Occidentetic: Aquilonetic, eta Egu-erdtic: eta
iarriren dirade mahainean Iaincoaren refumán.

Matth. 19.
30.
eta 20. 16.
marc 10.
31.

30 *Eta huná, dirade azquen, lehen içanen di-
radenac: eta dirade lehen, azquen içanen dira-
denac.

31 Egun hartan berean hurbil citecen Pharise-
uetaric batzu, erraiten ceraucatela, Ilki adi, eta
oha hemendic: ecen Herodesec hil nahi au.

32 Eta erran ciecén, Çoazte eta erroçue aceri
hari, Huná, egoizten citiát deabruac campora,
eta fendatzea acabatzen diát egun eta bihar, eta
hereneco egunean fin hartzen diat.

33 Baina bide eguin behar diat egun eta bihar
eta etzi: ecen eztuc guerthatzen Prophetaric
batre hil dadin Ierufalemetic lekora.

Matth. 23.
37.

34 *Ierufaleme, Ierufaleme, ceinec hiltzen bai-
tituc Prophetác, eta lapidatzen hiregana igorri
diradenac, cembat aldiz nahi vkan ditut bildu
hire haourrac, oilloac bere chito aldea *bere* he-
galén azpira beçala, eta ezpaituçue nahi vkan?
35 Horrâ vtziten çaiçue çuen etchea desert.
Baina eguiaz diotfuet, ecē eznaçuela ikufsiren,

guertha daiteno darraçuē, Benedicatu *dela* Iau-
naren icenean ethorten dena.

CAP. XIII.

2 *Hydropicoa fendatu.* 3 *Sabbath egunéz vngui egui-
tea.* 11 *Humiliaturen dena.* 13 *Nor gomitatzeco.*
16, 23 *Affarira gomitatuac.* 26 *Christigatic ahai-
dey gaitz eritziteco.* 27 *Christi iarreiquiteco.* 28
Comparationeac. 33 *Christen discipulu içatecotz
nola gucia renuntiatzeco.*

1 Vertha cedin halaber hura e-
thorri cenean Phariseuetaco
principal baten etchera Sab-
bathoan bere refectionearē
hartzera, hec gogoa emai-
ten baitzeraucaten.

2 Eta huná, guiçon hydropicobat cen haren
aitzinean.

3 Orduan ihardesten çuela Iesufec erran ciecén
Legueco doctorey eta Phariseuey, cioela, Sori
da Sabbathoan fendatzea?

4 Eta hec ichilic egon citecen, Eta harc hura
harturic fenda ceçan, eta igor ceçan.

5 Eta ihardesten cerauela, erran ceçan, Ceinec
çuetaric astoa edo idia putzura eror badaquió,
eztu bertan hura idoquiren Sabbath egunean?

6 Eta ecin gauça hauén gainean ihardets ce-
çaqueoten.

7 Erraiten cerauen halaber gomitatu içan cira-
deney comparationebat, gogoatzen çuela nola
lehen iarlekuéz hautatzen ciraden, cioftela,

8 Norbeitec dei açanean ezteyeta, ezadila iar lehen lekuan, guertha eztadin, hi baino ohoratuagobat harc deithu duen:

9 Eta ethorriric hura eta hi deithu çaituztenac erran dieçan, Emóc huni lekua: eta orduan has ezadin ahalquerequin azquen lekuaren edukiten.

Prou. 25. 7.

10 *Baina gomitatu aicenean, habil, iar adi azquen lekuan: dathorrenean hi gomitatu auenac erran dieçançat, Adifquideá, igan adi gorago: orduan duquec ohore hirequin mahainean iar-riric daudenén aitzinean.

Ber. 18. 14

mat. 23. 12

11 *Ecen bere buruá goratzen duen gucia, beheraturen da: eta bere buruá beheratzen duena, goraturen da.

Tob. 4. 7.

prou. 3. 9.

12 Eta bera gomitatu çuenari-ere erraiten ce-raucan, * Eguiten duanean barazcaribat edo afaribat, eztitzala dei eure adifquideac, ez eure anayeac, ez eure ahaideac, ez auço abratfac, hec ere aldiz bere aldetic gomita ezeçatençat, eta ordaina renda eztaquián.

13 Baina eguiten duanean banquetbat, dei itzac paubreac, impotentac, mainguác, itfuac:

14 Eta dohatfu ičanē aiz: ceren ezpaitute nondic hiri *ordaina* renda: ecen hiri rendaturen çaic ordaina iustoén resurrectionean.

15 Eta gauça hauc ençunic harequin mahainean iarriric ceudenetatic batec erran cieçon, Dohatfu *duc* Iaincoaren resumán ogui ianen duena.

Matt. 22. 2

apoc. 19. 9.

16 Eta harc erran cieçon, * Guiçon batec eguin

ceçan affari handibat, eta dei ceçan anhitz:
17 Eta igor ceçan bere cerbitzaria affal ordu-
tan, gomitatuey erraitera, Çatozte, ecen gauça
guciac prest dirade.

18 Baina guciac has citecen consentimendu
batez excusatzen. Lehenac errã cieçón, Posses-
sionebat erofsi diat, eta haren ikuftera ilki be-
har diat: othoitz eguiten drauat, eduqui neçac
excusatutan.

19 Eta berceac erran ceçan, Borz idi vztarri e-
rofsi citiat, eta banihoac hayén phorogatzera:
othoitz eguiten drauat eduqui neçac excusatu-
tan.

20 Eta berceac errã ceçan, Emazte hartu diat,
eta halacotz ecin niathorrec.

21 Eta itzuliric cerbitzari harc conta cietzón
gauça hauc bere nabufsiari. Orduan asferreturic
aitafamiliác erran cieçón bere cerbitzariari, Ha-
bil fitetz placetara, eta hirico carriquetara, eta
paubreac eta impotentac, eta mainguác eta it-
suac huna barnera erekar itzac.

22 Eta erran ceçan cerbitzariac, Nabufsiá, e-
guin içan duc, manatu duán beçala eta oraino
baduc leku.

23 Orduan errã cieçón nabufsiac cerbitzariari,
Oha bidetara eta berroetara, eta bortchaitzac,
fartzera bethe dadinçát ene etchea.

24 Ecen erraiten drauçuet, guiçon deithu içan
ciraden hetaric batec-ere eztuela ene affaritic
daftaturen.

25 Eta gendetze handiac ioaiten ciraden ha-

requin: eta itzuliric erran ciecén.

Lehen 9. 23

mat. 10. 37

eta 16. 24.

26 *Baldin nehor enegana ethorten bada eta gaitzestē ezpaditu bere aita eta amá, eta emaztea eta haourrac, eta anayec eta arrebác, etare guehiago bere arima-ere, ecin date ene discipulu.

Matth. 10.

38.

eta 16. 24.

marc 8. 35.

27 *Eta norc-ere ezpaitacarque bere crutzea, eta ene ondoan ethorten *ezpaita*, ecin date ene discipulu.

28 Ecen cein da çuetaric dorrebat edificatu nahi duenic, lehen iarriric gostuac contatzen eztituena, eya acabatzeco baduenez?

29 Fundamenta eçarri duqueen ondoan, eta ecin acabatu duqueenean, ikuffiren duten guciac harçaz truffatzen has eztitecençát, dioitela,

30 Guiçon hunec halsi du edificatzen eta ecin acabatu du.

31 Edo cein da reguea berce regue baten contra batailla emaitera abiatzen dena, lehen iarriric consultatzen eztuen, eya hamar millarequin aitzinera ilki ahal daquidionez, hoguey millarequin haren contra ethorten denari?

32 Bercela hura oraino vrrun deno, embachadore igorriric baque esquez iarten da.

33 Hala beraz, norc-ere çuetaric bere on guciac ezpaititu renuntiatzen *hura* ecin date ene discipulu.

Mat. 5. 13.

marc 9. 5.

34 *On da gatza: baina baldin gatza gueçat badadi, cerçaz gacituren da?

35 Ezta lurrecotzat, ez ongarricotzat deufgay: baina camporat egoizten da hura. Ençuteco

beharriric duenac, ençun beça.

CAP. XV.

1 *Bekatoreac Christi behatsen.* 4 *Ardi errebelatua.*
 7, 10 *Bekatore baten conuertitzeaz bozcario.* 8
Drachma galdua. 11 *Seme prodigoa.* 17 *Dolua.*
 20 *Bekatore cõuertitzen diradenetara, misericordia.*

1 Ta hurbiltzen ciraden haren-
 gana publicano eta gende vi-
 citze gaichtotaco guciac, hu-
 ra ençun leçatençát.

2 Eta murmuratzē çutén Pha-
 rifeuéc eta Scribéc, cioitela, Hunec gende vici-
 tze gaichtotacoac recebitzen ditu, eta iaten du
 hequin.

3 Baina harc erran ciecén comparatione haur,
 cioela,

4 *Cein guìçonec çuetaric ehun ardi dituela *Mat. 18.12*
 eta hetaric bat galtzen duela, eztitu vtziten lau-
 roguey eta hemeretziac desertuan eta ezta ioai-
 ten galduaren ondoan, hura eriden deçaqueno?

5 Eta eriden duenean eçarten du bere forbal-
 dén gainean alegueraric.

6 Guero ethorriric etchera, deitzen ditu adif-
 quideac eta auçoac, dioftela, Aleguera çaitetzte
 enequin: ecen eriden dut neure ardi galdua.

7 Erraiten drauçuet ecen hala bozcario içanen
 dela ceruän bekatore emendatzen den baten
 gainean, *quehiago* ecen ez lauroguey eta heme-
 retzi iusto emendamendu mengoa eztutenén
 gainean.

8 Edo cein emazte hamar drachma dituenec, baldin gal badeça drachmabat, eztu arguia vizten, eta etchea escobatzen, eta bilhatzen diligenti *hura* eriden deçaqueno?

9 Eta eriden duenean, deitzen ditu *emazte* adisquideac eta auçoac, dioela, Aleguera çaitetzte enequin: ecen eriden dut galdu nuen drachmá.

10 Hala, diotsuet, bozcario içanen dela Iaincoaren Aingueruén aitzinean, bekatore emendatzen den baten gainean.

11 Halaber erran ceçan, Guignon batec cituen bi seme:

12 Eta hetaric gaztenac erran cieçón aitári, Aitá, indac onhassunetic niri heltzen çaitadan partea. Eta parti cietzén onac.

13 Eta egun gutiren buruän, guciac bilduric seme gaztenor ioan cedin herri vrrun batetara: eta han irion ceçan bere onhassuna, prodigoqui vici içanez.

14 Gucia despendatu vkan çuenean, eguin içan cen goffete gogorbat herri hartan, eta hura has cedin behar içaten:

15 Eta ioanic leku hartaco burgés batequin iar cedin, eta *harc* igor ceçan bere possesseionetara vrdén bazcatzera.

16 Eta defir çuen vrdéc iaten çuten maguinchetaric bere sabelaren bethatzera: eta nehorc etzeraucan emaiten.

17 Eta bere buruári ohart cequionean, erran ceçan, Cembat alocacer diraden ene aitaren etchean oguia frango dutenic, eta ni goffez hiltzen

tzen bainaiz!

18 Iaiquiric ioanen naiz neure aitagana, eta erranen draucat, Aitá, huts eguin diat ceruären contra, eta hire aitzinean.

19 Eta guehiagoric eznauc digne hire seme deitzeco: eguin neçac eure alocaceretarie bat beçala.

20 Iaiquiric bada ethor cedin bere aitagana. Eta hura oraino vrrun cela, ikus ceçan bere aitat, eta compafsione har ceçan, eta lafter eguini egotz ceçan bere buruä haren leppora, eta pot eguin cieçon.

21 Eta erran cieçón semeac, Aitá, huts eguin diat ceruären contra, eta hire aitzinean, eta guehiagoric eznauc digne hire seme deitzeco.

22 Orduan erran ciecén aitác bere cerbitzariey, Ekarçue arropa principalena, eta iaunz eçoque: eta emoque erhaztubat bere efcura, eta çapatac oinetara:

23 Eta ekarriric aretze guicena, hil eçaque: eta iaten dugula atfeguin har deçagun.

24 Ecen ene seme haur hil cen, eta harçara viztu da: galdu cen, eta eriden da. Eta has citecen atfeguin hartzen.

25 Eta cen haren seme çaharrena landán, eta ethortē cela etcheari hurbildu çayonean, ençun citzan melodiá eta dançac.

26 Eta deithuric cerbitzarietarie bat, interroga ceçan hura cer cen.

27 Eta harc erran cieçón, hire anaye ethorri içan duc, eta hil vkan dic hire aitac aretze gui-

f.i.

cembat, ceren offoric hura recebitu duen.
 28 Eta asferre cedin: eta etzén farthu nahi ičan:
 bere aitác bada ilkiric othoitz eguin cieçon.
 29 Baina harc ihardesten çuela erran cieçon
 bere aitari, Huná, hambat vrthe dic cerbitza-
 tzen audala, eta egundano hire manuric eztiat
 iragan, eta egundano pitinabat eztrautac eman
 neure adifquidequin atseguin hartzeco.
 30 Baina hire seme haur, ceinec iretñi vkan bai-
 tu hire onhassun gucia putéquin, ethorri ičan
 denean, hil vkan draucac huni aretze guicena.
 31 Eta harc erran cieçon, Semé, hi bethi ene-
 quin aiz, eta ene gucia hire duc:
 32 Eta atseguin hartu behar çuán eta alegue-
 ratu, ceren hire anaye haur hil baitzén, eta viztu
 baita, galdu baitzén, eta eriden baita.

CAP. XVI.

1 *Despenfer nabuffia baithan accusatua.* 8 *Mundua-
 ren haourrac.* 9 *Iniquitatesco abraßassunac.* 11
Leyaltatea. 13 *Bi nabuffi ecin cerbitza.* 15 *Bere
 buruären iustificatzea.* 16 *Leguea eta Prophetác.*
 18 *Emastearen utzitea.* 19, 20 *Abrats gaichtóa
 eta Lazaroa.* 31 *Moysefen eta Prophetén ençutea.*

1 Ta erran ciecén bere discipu-
 luey - ere, Guiçon abratsbat
 cen despenferbat çuenic, haur
 accusa cedin hura baithã, ha-
 ren onén irioile beçala:

2 Eta hura deithuric erran cieçon, Cer dançut
 haur hiçaz? renda eçac eure despēsaren contua:

ecen guehiagoric ecin aiçate despenfér.

3 Orduan erran ceçan bere baithan despenferac, Cer eguinen dut, neure nabuffiac despenfaren carguã edequiten drautanaz gueroz? aitzureric ecin daidit, esque ebiltera abalque naiz.

4 Badaquit cer eguinen dudan, despenfergoatic kendu naicenean recebi neçatençát *batzuc* bere etchetara.

5 Orduan deithuric bere nabuffiaren çordunetarie batbedera, erran cieçón lehenari, Cembat çor draucac ene nabufsiari?

6 Eta hunec erran ceçan, Ehun barril olio: eta harc erran cieçón, Har eçac eure cedulá, eta iariric fitetz, scriba eçac berroquey eta hamar.

7 Guero berce bati erran cieçón, Eta hic cembat çorduc? eta harc erran ceçan, Ehun neurri ogui. Orduan harc erran cieçón, Har eçac eure cedulá, eta scriba eçac lauroquey.

8 Eta lauda ceçan nabufsiac despēser gaichtoa, ceren çuhurqui eguin vkan baitzuen: hunegatic mundu hunetaco haourrac çuhurrago dirade, ecen ez arguico haourrac bere generationean.

9 Eta nic erraiten drauçuet, Eguin itzaçue çuendaco adisquideac abrastaffun iniquoéz falta çaitzetenēan recebi çaitzatençat tabernacle eternaletara.

10 Gauça chipienetan leyal dena, handian-ere leyal da: eta gauça chipian iniusto dena, handian-ere iniusto da.

11 Bada baldin abrastaffun iniquoetan leyal içan ezaçarete, abrastaffun eguiazcoetan nor

fidaturen çaiçue?

12 Eta baldin berçeren gauçán leyal içañ ezpa-
çarete, çuen dena norc emanen drauque?

Mat. 6. 24 13 *Cerbitzaric batec-ere ecin bi nabufsi cer-
bitza ditzaque: ecen edo batari gaitz eritziren
drauca, eta berceari on: edo batarequin eduqui-
ren du eta bercea menospreciaturen. Ecin cer-
bitza ditzaqueque Iaincoa, eta abraftaffunac.

14 Eta gauça hauc guciac ençuten cituzten
Pharifeuec-ere, cein baitziraden auaritiofo: eta
harçaz truffatzen ciraden.

15 Eta erran ciecén, Çuec çarete çuen buruac
iustificatzē dituçuenac guiçonén aitzinean: bai-
na Iaincoac badaçaguzqui çuen bihotzac: ecen
guiçoney gora çayena, abominatione da Iain-
coaren aitzinean.

Mat. 11. 12 16 *Legueac eta Prophetéc *iraun duté* Ioan-
nelganano: dembora harçaz gueroztic Iaincoa-
ren refumá euangelizatzen da, eta batbederac
hura du bortchatzen.

Mat. 5. 18. 17 *Errachago da ceruã eta lurra iragã ditecē,
ecen ez Leguearen punctu hutsbat eror dadin.

Mat. 5. 32. 18 *Norc-ere vtziten baitu bere emaztea, eta
eta 19. 9. berce batequin ezcōcen baita, adulterio iauqui-
1. cor. 7. 11. ten du: eta senharrac vtzi duenarequin ezcon-
cen denac, adulterio iauquiten du.

19 Cen bada guiçon abratsbat, eta veztitzen
cen escarlataz eta cetaz, eta egun oroz tracta-
tzen cen vngui eta magnificoqui.

20 Cē halaber paubrebat Lazaro deitzē cenic,
cein baitzetzan haren borthán, çauriz bethea:

21 Eta çuen desir abratfaren mahainetic erorten ciraden appurretatic affetzeco, baina are orac ethorten ciraden eta haren çauriac limicatzzen cituztén.

22 Guertha cedin bada hil baitzedin paubrea, eta eraman baitzedin Aingueruéz Abrahamen bulharrera: hil cedin bada abrats hura-ere, eta ohortze içan cen.

23 Eta iffernuetan bere beguiac goiti altchatu-ric tormentetan cela, ikus ceçan Abraham vrrundanic, eta Lazaro haren bulharrean:

24 Orduan harc oihuz cegoela erran ceçan, Aita Abrahám, auc misericordia niçaz, eta igor eçac Lazaro, bufta deçã bere erhi mocoa vrean, eta refrefca dieçadan mibia, ecen tormentatzen nauc gar hunetan.

25 Eta erran ceçan Abrahamec, Semé, orhoit adi ecen eure onac eure vician recebitu dituala, eta Lazaroc halaber gaitzac: eta orain haur confolatzen duc, eta hi tormentatzen aiz.

26 Eta berce alde, gure eta çuen arteã abyfmo handibat duc: hala non hemendic çuetarát iragan nahi diradenac, ecin baititezque, ezeta hortie hunát iragan.

27 Eta erran ceçan *harc*, Othoitz eguité drauat beraz, Aitá, igor deçán hori ene aitaren etchera.

28 Ecen bacitiat borz anaye, hæy testifica diecençát, hec-ere ezatocençát tormentazco leku hunetara.

29 Diotfa Abrahamec, Bacitié Moyfes eta Prophetác: ençun bitzate hec.

30 Baina harc erran ceçan, Ez, aita Abrahám: baina baldin hiletaric cembeit ioan badadi heta, emendaturen dituc.

31 Eta Abrahamec erran cieçón, Baldin Moyfes eta Prophetác ençuten ezpadituzte, ezeta baldin cembeit hiletaric refuscita badadi-ere, eztié finhetfiren.

CAP. XVII.

1 *Scandaloac.* 3 *Barkatzea.* 5, 19 *Fedea.* 10 *Noiz nehor cerbitzari inutil.* 12 *Hamar forhaya sendatu.* 23 *Christ-falsuac.* 24 *Christen eguna.* 26 *Noe.* 27 *Dilubioa.* 29 *Lot eta haren emaztea.*

Matth. 18. 6
marc 9. 42.

1 Vehiago diofte bere discipuluey, * Impossibile da scandaloac ezatocen: baina maledictione hari, norçaz ethorten baitirade.

2 Harc hobe luque baldin errota harribat haren leppoaren inguruän eçar baledi, eta egotz ledin itfaffora, ecen ez chipi hautaric bat scandaliza deçan.

Matth. 18. 15.

3 Beguira çaitetze, * Baldin hire anayec hire contra faltatu badu, reprehendi eçac hura, eta baldin emenda badadi barka ieçóc.

Matth. 18. 21.

4 *Eta baldin çazpitan egunean faltatzen badu hire cõtra, eta çazpitan egunean itzultzen bada hiregana, dioela, Dolu diát: barkaturē draucac.

Matth. 17. 20.

5 Orduan erran cieçoten Apostoluéc Iaunari, Augmenta ieçaguc fedea.

6 Eta erran ceçan Iaunac, *Baldin fede bacin-

dute mustarda bihibat *den* becembat, erran ahal cineçaqueote marçucér huni, Erroetarie ilki adi, eta landa adi itsafsoan: eta obedi cinçaqueizte.

7 Baina ceinec çuetaric, cerbitzaribat duenean laboratzen edo abrén bazcatzen ari denic, landatic itzuli denean erraiten drauca bertā, Auançadi, eta iar adi mahainean.

8 Bainaitzitic eztrauca erraiten, Appain ieçadac affaria, eta guerricaturic cerbitza neçac, ian eta edan duquedano: eta guero ian eta edan eçac hic?

9 Esquerrie othe drauca cerbitzari hari, ceren eguin baititu manatu içan çaizcan gauçac? Ez tut vste.

10 Hala çuec-ere, eguin ditunqueuenean manatu içan çaizquiçuen gauça guciac, erraçue, Cerbitzari inutilac gara: eguin behar guendue-na eguin vkan dugu.

11 Eta guertha cedin hura Ierufalemerat ioaiten iragaiten baitzen Samariaco eta Galileaco artetic.

12 Eta hura burgu batetan sartzen cela, bathu içan çaizcan hamar guiçon forhayo, eta gueldi citecen vrrun:

13 Eta altcha ceçaten voza, cioitela, Iesus magiftruá, auc misericordia guçaz.

14 Eta ikufsi citunean erran cieçén, * Çoazte, *Leuit. 14,2* eracuts ietzeçue çuen buruác Sacrificadorey. Eta guertha cedin, ioaiten ciradela chahu baitzitecen.

15 Eta hetaric batec ikuffi çuenean, ecen fendatu cela, itzul cedin, glorificatzen çuela Iaincoa ocengui:

16 Eta egotz ceçan bere buruä ahozpez haren oinetara, esquerrac emaiten cerauzcala, eta haur cen Samaritano.

17 Eta ihardeften çuela Iesufec erran ceçan, Eztirade hamarrac chahutu içan? Bedratziac bada non *dirade*?

18 Batre ezta eridë içan itzuli denic, Iaincoari gloria emaitera, arrotz haur baicen.

19 Eta erran cieçón hari, Iaiquiric oha, eure fedecac saluatu au.

20 Eta interrogatu içanic Phariseuéz noiz ethorteco cen Iaincoaren refumá: ihardets cieçén, eta erran, Ezta ethorriren Iaincoaren refumá paradarequin:

21 Eta eztute erranen, Huná hemen, edo, hará han: ecen huná, Iaincoaren refumá barnean duçue.

22 Halaber erran cieçén discipuluey, Ethorriren dirade egunac defiraturen baituçue guiçonaren Semearen egunetarik baten ikultera, eta ezpaituçue ikuffiren.

Matth. 24.
23.

marc 13.
21.

23 *Eta erranen çaiçue çuey, Huna hemen, edo, hara han: *baina* etzoaztela, eta etzarreiztela.

24 Ecen nola chiftmistac argui eguiten baitu ceruären azpian den bazter batetic, eta arguitzen *berce bazter* ceruären azpian denerano: hala içanen da guiçonarë Semea-ere bere eguneä.

25 Baina lehen behar da anbitz suffri deçan

harc, eta reprobada dadin natione hunez.

26 * Eta nola eguin baitzedin Noeren egunetan, hala iñanen da guiñonaren Semearen egunetan-ere. *Gen. 7. 5. matth. 24. 38. i. pier. 3. 20*

27 Iaten çutén, edaten çutén, emazte hartzen çutén eta ezconçaz emaiten, Noe arkán far cedin egunerano: eta ethor cedin dilubioa, eta gal citzan guciac.

28 Halaber Lot-en egunetan-ere eguin iñan cen beçala: iaten çutén, edatē çutén, erosten çutén, saltzen çutén, landatzen çutén, edificatzen çutén:

29 * Baina Lot Sodomatic ilki cen egunean, fuz eta suphrez vri eguin ceçan cerutic, eta guciac defeguin citzan: *Gen. 19. 24*

30 Halaber iñanen da guiñonaren Semea declaraturen den egunean.

31 Egun hartan etche gainean datena, eta bere ofstillamendua etchean *badu*, ezalbeiledi iautes haren eramaitera: eta landán dena, halaber ezalbeiledi itzul guibelecoetara.

32 * Orhoit çaitetzte Lot-en emazteaz. *Gen. 19. 26 Lehtë. 9. 24.*

33 * Nor-ere enfeyaturen baita bere viciaren saluatzen, *harc* du galduren hura: eta norc-ere galduren baitu, viuificaturen du hura. *mat. 10. 39 eta 16. 25 marc 8. 35. ioan. 12. 25*

34 * Erraiten drauçuet, gau hartan biga iñanen dirade ohe batetan: bata harturen da, eta bercea vtziren. *Matth. 24. 41.*

35 Biga iñanen dirade elkarrequin *errotan* ehaiten duqueitenic: bata harturen da, eta bercea vtziren.

36 Biga iĉanen dirade landán: bata harturen da, eta bercea vtziren.

Matth. 24.
28.

37 Orduan ihardesten dutela, erraiten draucate, Non Iauna? Eta harc erran ciećen, *Non-e-re iĉanen baita gorputza, hara bilduren dirade arranoac-ere.

CAP. XVIII.

1 Othoitzea. 2 Alhargunac fashatzen ĉuen iugea 7 Elegituey iustitia eguinen. 8 Fedea. 9 Phariseuaren othoitzea, 13 Publicanoarena. 14 Humilitatea. 16 Ceruētaco refumá noren: 18 eta hura norc heretaturen. 22 On gucién saltzeaz eta paubrey emaitzez. 23 Abratfész. 28 Gucia Christgatic vtzi dutenés. 31 Nola passionatu behar den Christec aitzinetic discipuluey erraten. 35 Itſua arguitu.

Ecc. 18.12.
rom. 12. 12
i. theſ. 5.17

1

Ta erran ciećen comparationebat-ere *fin hu netaracotz* * ecen bethi othoitz eguin behar dela, enoyatu gabe:

2

Cioela, Iugebat cen hiri batetan Iaincoaren bel-

dur etzenic, eta nehorĉaz conturic eguiten etzu enic:

3 Eta cen hiri hartan *emazte* alhargumbat, eta ethor cedin harengana, cioela, Eguidac iustitia neure partida contraſtaz.

4 Eta *harc* etzuen deus eguin nahi vkan dembora lucez: baina guero erran ceĉan bere baidhan, Iaincoaren beldur ezpanaiz-ere eta ne-

horçaz conturic ez eguitenagatic:

5 Badaric-ere ceren falcheria emaiten baitraut alhargun hunec, iustitia eguinen draucat, fineã-ere ethorriz buruã hauts eztieçadan.

6 Eta dio Iaunac, Ençuque cer iuge gaichto harc erraiten duen:

7 Bada Iaincoac eztraue iustitia eguinen bere elegitu gau eta egun hari oihuz dagozcaney, hayén alde asferretzera luçatzen badu-ere?

8 Erraiten drauçuet, ecen hayén mendequioa eguinen duela sarri. Baina guiçonarē Semea dathorrenean, eridenen othe du federic lurrean?

9 Eta erran ciecén bere buruëtan iusto ciradela fida ciraden batzuey, eta berceac deuf-ere estimatzen etzituzteney, comparatione haur:

10 Bi guiçon igan içan ciraden tēplera othoitz eguitera, bata Phariseu eta bercea publicano:

11 Phariseuac cegoela gauça hauçaz bere baidhan othoitz eguiten çuen, Iaincoá, esquerrac emaiten drauzquiat ceren ezpainaiz berce guiçon harrapariac, iniustoac, adulteroac beçala: edo publicano haur beçala-ere.

12 Astean biguetan eguiten diat barur, posseditzen ditudan gauça guçietaric hamarrenac emaiten citiát.

13 Eta publicanoac vrrun cegoela, etzituen are beguiac-ere cerurat altchatu nahi: baina bere bulharrari ceraunfón, cioela, Iauna, amatiga aquit, *othoi* niri bekatoreoni.

14 Badiotsuet, iautfi içan dela haur iustificaturic bere etcherat, eta ez bercea: * ecen bere bu-

*Lehẽ i4. 11
mat. 23 12*

ruã goratzen duen gucia, beheraturẽ da: eta bere buruã beheratzen duena, goraturen da.

Matth. 19.

13

marc 10.13

15 * Eta ekarten cituzten harengana haour chi-piac-ere, hec hunqui litzançat: eta hori ikus ceçatenean discipuluéc, mehatcha citzaten.

16 Baina Iesufec haourtchoac beregana deithuric, erran ceçan, Vtzitzaçue haourtchoac enegana ethortera, eta eztitzaçuela empatcha: ecen hunelacoén da Iaincoaren resumá.

17 Eguiaz erraiten drauçuet, norc-ere ezpaitu recebituren Iaincoaren resumá haourtchoac beçala, eztela farthuren hartan.

Matth. 19.

16

marc 10.17

18 * Orduan interroga ceçan cembeit iaunec, cioela, Magiftru oná, cer eguinez, vicitze eternala possedituren dut?

19 Eta erran cieçon Iesufec, Cergatic deitzen nauc ni on? nehor eztuc onic bat baicen, *eta hura*, Iaincoa.

Ezo. 20. 14

20 Manamenduac badaquizquic, * Eztuc adulteraturen, Eztuc hilen, Eztuc ebatfiren, Eztuc testimoniage falsuric erranen, Ohoraitzac eure aita eta eure ama.

21 Eta harc erran ceçan, Horiac guciac beguiratu citiát neure gaztetaffunetic.

22 Eta Iesufec hori ençunic errã cieçon, Oraino gauçabat falta çaic: duán gucia fal eçac eta eman iecceç paubrey: eta vkanen duc thesaurbat ceruän: eta athor, arreit niri.

23 Eta hura gauça horiac ençunic, triste cedin: ecen guciz abratfa cen.

24 Eta ikuffiric Iesufec hura haguitz tristetu

cela, errã ceçan, Cein gaitz den onhaffundunac Iaincoaren resumán far ditecen!

25 Ecen errachago da cablebat far dadin orratzaren çulhotic, ecen ez abratfa far dadin Iaincoaren resumán.

26 Eta *haur* ençun vkan çutenéc errã ceçaten, Eta nor salua ahal daite?

27 Eta harc erran ceçan, Guizonac baithã impossible diraden gauçac, possible dirade Iaincoa baithan.

28 *Eta erran ceçan Pierrifec, Huná, guc vtzi citiagu gauça guciác, eta iarrei qui gaitzaizquic hiri. *Matth. 19. 27 marc 10 28.*

29 Eta harc errã ciecén, Eguiaz erraiten drauçuet, nehor eztela vtzi duenic etchea, edo aitamác, edo anayec, edo emaztea, edo haourrac Iaincoaren resumaren caufaz,

30 Non vnguiz guehiago recebi ezteçan dem bora hunetan, eta ethorteco den seculán vicitze eternala.

31 *Eta harturic hamabiac erran ciecén, Huná, igaiten gara Ierufalemara, eta complituren çaizquió, guizonaren Semeari Prophetéz scribatu içan diraden gauça guciac. *Matth. 20. 17 marc 10. 32.*

32 Ecen Gentiley liuraturen çaye, eta escarniaturen eta iniuriaturen eta thustaturen da.

33 Eta açotatu duqueitenean, hilen duté: baina hereneco egunean refuscitaturen da.

34 Eta hec gauça hautaric etzeçaten deus adi: eta ciraden hitz hauc hetaric estaliac, eta erraiten ciradenac etzituzten aditzen.

Matth. 26. 35 * Eta guertha cedin hura Iericorát hurbil-
 29. tzen cela, itsubat baitzén iarria bide bazterrean
marc 10. efque cegoela.
 46.

36 Eta *harc* ençun ceçanean populua iragai-
 ten, galde eguin ceçan, hura cer cen.

37 Eta erran cieçoten ecen Iesus Nazareno i-
 ragaiten cela.

38 Orduan oihu eguin ceçan, cioela, Iesus Da-
 uid-en semeá, auc pietate niçaz.

39 Eta aitzinean ioaiten ciradenéc mehatcha-
 tzen çutén ichil ledinçát: baina *harc* vnguiz oi-
 hu guehiago eguitē çuen, David-en semea, auc
 pietate niçaz.

40 Eta Iesufec gueldituric mana ceçan ekar le-
 quion beregana, eta hura hurbildu içan cenean,
 interroga ceçan,

41 Cioela, Cer nahi duc daguiadan? Eta *harc*
 erran ceçan, Iauna, viftá recebi deçadan.

42 Eta Iesufec erran cieçón, recebi eçac viftá:
 eure fedead saluatu au.

43 Eta bertan ikus ceçan, eta hari iarreiquiren
 çayón, glorificatzen çuela Iaincoa: Eta populu
 guciac *hori* ikuffiric eman cieçon laudorio Iain-
 coari.

CAP. XIX.

2 *Zaccheo* deithu. 12 *Cerbitzariéy* eman içan çai-
 ten marcoac. 17 *Christen* *etsayén* *punitioea* 28
Christ *Ierusalemén* *fartzen*. 39 *Bague*, *Gloria*. 41
Ierusalemérē *destructionea* *Christec* *aitzinetiç* *errai-*
ten. 44 *Viçitationezco* *demborá*. 45 *Marchantac*
templetiç *iraizten*:

1 Ta farthuric Iericon, iragaiten cen.

2 Eta huná, Zaccheo deitzen cē guicōbat, eta hura cen publicano principal, eta abrats:

3 Eta ikussi nabiz çabilan, cein cen Iesus: eta ecin ceçaqueen gendetzearen causaz: ecē thaillu chipitaco cen.

4 Eta aitzinera laster eguinic igan cedin bassa ficotze batetara, hura ikus leçançat: ecen handic iragan behar çuen.

5 Eta leku hartara ethor cedin beçala goiti behaturic Iesufec ikus ceçan hura: eta erran cieçō, Zaccheo, haitsa lehiatuqui: ecen egun hire etchean egon behar diat.

6 Orduan *haur* iauts cedin lehiatuqui, eta recebi ceçan hura alegueraqui.

7 Eta *hori* ikussiric guciéc murmuratzen çutē, cioitela, Ecen guicōn vicitze gaichtotaco batean farthu cela, alogea ledinçat.

8 Eta han cegoela Zaccheoc erran cieçón Iaunari, Huná, neure onén erdiac, Iauna, emaiten diraizteat paubrey: eta baldin deus nehoribidegabequi edequi badraucat, rendatzen diat halaco laur.

9 Orduan Iesufec erran cieçón, Egun saluamēdua etche huni eguin içan ciayóc, ceren haurere Abrahamen seme baita.

10 * Ecen ethorri içan da guicōnarē Semea gal- Matth. 18
du içan cena bilha eta salua leçançat. 12

11 Eta hec gauça hauc ençuten cituztela, con-

tinuatzén çuen, eta erran ceçan comparatione-
bat, ceren baitzén Ierufalemeco aldean, eta ce-
ren vſte baitzutén bertan Iaincoaren refumá
manifestaturen cela.

Matth. 25.
14.

12 Erran ceçan bada, * Guiçon noblebat parti cedin leku vrrun batetara, refuma baten con-
queſtatzera, guero itzultzecotán.

13 Eta deithuric hamar cerbitzari bereric, e-
man cietzén hamar marco, eta erran cieçén,
Traffica eçaçue nathorren artean.

14 Eta bere ciuitatecoéc çaritzoten gaitz, eta
igor cieçoten embachadorebat guibeletic, ci-
oitela, Eztugu nahi horrec regna deçã gure gai-
nean.

15 Eta guertha cedin itzuli cenean refumá cõ-
queſtaturic, mana baitzeçan dei lequizquion di
ruá eman cerauen cerbitzariac, laquiançat nore
cer traffica eguin çuen.

16 Ethor cedin bada lehena, cioela, Iauna, hire
marcoac hamar marco irabaci citic.

17 Eta *harc* erran cieçón, Vngui duc cerbitza-
ri oná: ceren gauça chipian leyal içan baitaiz,
auc bothere, hamar hiriren gainean.

18 Eta bercea ethor cedin, cioela, Iauna, hire
marcoac eguin citic borz marco.

19 Eta *harc* huni-ere erran cieçón, Hi-ere ai-
cén borz hiriren gaineco.

20 Eta bercea ethor cedin, cioela, Iauna, huná
hire marcoa, cein eduqui baitut gorderic oihal
batetan:

21 Ecen hire beldur içan nauc, ceren baitaiz
guiçon

guiçon gogorra: hartzen duc eçarri eztuana, eta biltzen duc erein eztuana.

22 Orduan *harc* erran cieçón, Eure ahotic iugeaturē aut, cerbitzari gaichtoá: bahaquian ecē guiçon gogorra naicela, hartzen dudala eçarri eztudana, eta biltzen dudala erein eztudana:

23 Nola beraz eztuc ene diruā banquean eman, eta nic hura lucuruarequin erekarri bainu-queen?

24 Eta present ciradeney erran ciecen, Edequi eçoque marcoa, eta emoque hamar dituenari.

25 Eta *hec* erran cieçoten, Iauna, bacitic hamar marco.

26 * Hala diotfuet, ecē duen guciari emanē çay- *Lehē 8. 18.*
ola, eta eztuenari, duena-ere edequiren çayola. *mat. 13. 12*

27 Guehiago, ene etfay nic hayén gainean re- *eta 25. 39.*
gna neçan nahi vkan eztuten hec, ekatzue hu- *marc 4. 25*
na eta hil itzaque ene aitzinean.

28 Eta gauça hauc erranic, aitzinean ioaiten cen Ierufalemerat igaiten cela.

29 * Eta guertha cedin, hurbildu cenean Beth- *Mat. 21. 1.*
phagera eta Bethaniara, Oliuatzetaco deitzen *marc. 11. 1.*
den mendi aldera, igor baitzitzan bere discipu-
luetic biga,

30 Erraiten çuela, Çoazte çuen aurkaco bur-
gura: hartan farthu eta, eridenen duque asto-
vme arbat estecatua, egundano nehor gainean
iarri etzayonic: hura lachaturic ekardaçue.

31 Eta baldin nehorc galde badaguique, Cer-
gatic lachatzen duque? Hunela erranen drauca-
que, Ceren Iaunac hunen beharra baitu.

t.i.

32 Eta ioanic igorri iĉan ciradenec eriden ĉuten erran cerauen beĉala.

33 Eta hec aĉto-vmea lachatzĕ ĉutela, erran ci-ecen haren iabĕc, Cergatic lachatzen duĉue aĉto-vmea ?

34 Eta hec erran ceĉaten, Cerĕ Iaunac hunen beharra baitu.

Mat. 21. 7.

ioan. 12. 14

35 * Eta eraman ceĉaten hura Ieſufgana, eta e-ĉarriric berĕn abillamenduac aĉto-vme gaineĕ, eĉar ceĉaten gainean Ieſus.

36 Eta hura cioala, hedatzen cituzten berĕn a-billamenduac bidean.

37 Eta ia Oliuatzetaco mendi ondora hurbil-tzen cela, has cedin diſcipulutze gucia alegue-raz Iaincoaren laudatzen ocengui, ikuffi vkan cituzten verthute guciacgatic,

38 Erraiten ĉutela, Benedicatu *dela* Iaunaren icenean ethorten den Reguea: baquea *dela* ce-ruĕn eta gloria *leku* gorenetan.

39 Orduan gendetzeco Pharifeuetaric batzuc erran cieĉóten, Magiſtruá, mehatcha itzac eu-re diſcipuluac.

40 Eta harc ihardeſten cuela erran cieĉén, Er-raiten drauĉuet, baldin ichil baditez hauc, ber-tan harriĕc oiĉu eguinen dutela.

41 Eta hurbildu cenean, ikuffiric hiria, nigar eguin ceĉan haren gainean, cioela,

Berr. 21. 6.

mat. 24. 1

marc 13. 1.

42 O baldin hic berere eĉagutu vkĕ bahitu eu-re iornata hunetan berere, * eure baquearen gau ĉác! Baina oraĭ eſtaliac diaudec hire beguietarie

43 Ecen ethorriren dituc egunac hire gainera,

eta eure etſayéc affetiaturen auté trancheaz, eta inguraturen, eta herſturen alde gucietaric.

44 Eta arrafaturen auté hi, eta hire haour hitan barna diradenac: eta eztié vtziren hitan harria harriaren gainean: ceren ezpaituc eçagutu eure viſitationearen demborá.

45 *Eta ſarthuric templean, has cedin, hartan ſal tzen eta eroſten ari ciradenén cãpora egoizten.

Matth. 21.
12.

marc 11. 11

46 Cioſtela, Scribatua da, * Ene etchea oratio-netaco etchea da, * eta çuec hura gaichtaguin le-ce eguin duçue.

Eſa. 56. 7.

Hiere. 7. 11

47 Eta iracaſten ari cen egun oroz templean:

*eta Sacrificadore principalac eta Scribác eta populuco principalac hura hil eraci nahiz çabiltzan.

Matth. 21.

15.

marc 11.

17.

48 Baina etzutén erideiten cer eguin ahal le-çaqueoten: ecen populu gucia cen attento harē ençutera.

CAP. XX.

2 *Chriſt bere authoritateaz Sacrificadoréc interrogatzē*

4 *Ioannesen Baptiſmoa.* 9 *Laborariey alocatu i-çan çayen mahastia.* 15 *Seme primua laborariéc hil.*

17 *Harri arbuyatu içana Chriſt.* 19 *Sacrificado-réc hil nahi Chriſt.* 22 *Tributareen emaita.* 27 37 *Re ſurrectionea.* 29 *Çazpi ſenhar vkan cituen emaztea*

41 *Chriſt David-en ſeme.* 46 *Scribác nolaco.*

*

Ta guertha cedin egun heta-taric batez, harc populua iracaſten çuela templean, eta euangelizatzen cegoela, e-thor baitzitecē Sacrificadore t.ii

Matth. 21.

24

marc 11. 27

principalac eta Scribác, Ancianoequin,
 2 Eta erran cieçoten, Erraguc cer authoritatez
 gauça horiac eguitē dituán, edo nor den hiri au-
 thoritate hori eman drauana.

3 Eta ihardeften çuela Iesufec erran ciecén, In-
 terrogaturen çaituztet nic-ere çuec gauça ba-
 tez: erradaçue bada niri,

4 Ioannesen baptifmoa cerutic cen, ala guiço-
 netaric?

5 Eta hec baciharducaten berén artean, cioite-
 la, Baldin erran badeçagu, Cerutic: erranen du,
 Cergatic beraz eztuçue finhetfi hura?

6 Eta baldin badarragu, Guiçonetaric: populu
 guciac lapidaturen gaitu: ecen segur daducate,
 Ioannes Propheta cela.

7 Ihardets ceçaten bada, etzaquitela nōdic *cen*

8 Orduan Iesufec erran ciecén, Nic-ere eztrau-
 çuet erranen cer authoritatez gauça hauc egui-
 ten ditudan.

9 Orduán has cedin populuari comparatione
Esa. 5. 1. hunen erraiten, * Guiçon batec landa ceçan ma
hiere. 2. 21. haftibat, eta aloca ciecén hura laborariey, eta
mat. 21. 33 dembora lucez campoan egon cedin.
marc. 12. 1.

10 Eta fasoineã igor ceçan laborari hetara cer-
 bitzaribat, mahastico fructutic lemotençat: bai
 na hec hura cehaturic igor ceçaten hutfic.

11 Eta continua ceçan berce cerbitzari baten
 igortera: baina hec haur-ere cehaturic eta gaiz-
 qui tractaturic igor ceçaten hutfic.

12 Eta cōtinua ceçan herenarē igortera: baina
 hec haur-ere çaurthuric egotz ceçaten cāpora.

13 Orduan erran ceçan mahafti iabeac, Cer eguinen dut? igorriren dut neure seme maitea: aguien haur dacuffatenean ohoraturen duté:

14 Baina hura ikuffiric laborariéc propos edui ceçaten, cioitela, Haur da primua: çatozte, hil deçagun haur, heretagea gure dençat.

15 Eta egotziric hura mahaftitic campora, hil ceçaten. Cer bada eguinen draue hæy mahafti iabeac?

16 Ethorriren da eta defeguinen ditu laborari hec, eta emanen draue mahaftia berce batzuey. Eta *haur* ençun çutenean erran ceçaten, Hala guertha eztadila.

17 Hare orduan hetarat behaturic dio, Cer da bada scribatua den hura, * Edificaçaléc arbuyatu *Pfal. 118.*
duten harria cantoin buru eguin içan da? *22.*

18 Harri haren gainera eroriren den gucia, çathicaturen da: eta noren gainera eroriren baita, *esal. 28. 16.*
act. 4. 11.
rom. 9. 33.
1. pier. 2. 6.

19 Orduan aiher ciraden Sacrificadore principal eta Scribac haren gainean elcuén eçartera ordu hartan berean: baina populuaren beldur ci tecen: ecen eçagutu vkan çutén hayén cõtra erran çuela comparatione haur.

20 Eta *hura* gogoatzē çutela, igor citzaten efiac iusto ciradela irudi eguiten çutela, hura hitzean hatzaman leçatençat, Gobernadorearen feignorián eta botherean eçar leçatençat.

21 * Eta *hec* interroga ceçaten hura, cioitela, Magistruá, baceaquiagu vngui erraiten eta iracastē *Matt. 22.*
16.
marc 12. 13

duala, eta ezagoela perfonara behá, baina Iaint.iii.

coaren bidea eguiazqui iracastén duala.

22 Bide dugu eman tributic Cefari, ala ez?

23 Eta adituric hayén fineciá, erran ciecéñ, Cergatic tentatzen nauque?

24 Eracustaque dinerobat: norenac ditu imagina eta scribua? Eta ihardesten çutela erran ceçaten, Cefarenac.

Rom. 13. 7 25 Orduan erran ciecéñ, * Renda ietzoque beraz Cefaren diradenac, Cefari: eta Iaincoaren diradenac, Iaincoari.

26 Eta ecin haren hitza reprehenditu vkan du té populuaren aitzinean: eta miraz iarriric haren repostaren gainean ichil citecen.

Matth. 22. 23 27 * Orduan hurbil cequizquion Sadduceu batzu (ceinéc vkatzen baituté resurrectionea) eta interroga ceçaten.

marc 12. 18. 28 Cioitela, Magiftruá, * Moyfesc scribatu diraucuc, Baldin cembeiten anayea hil badadi emazte duellaric, eta haourric gabe hil badadi, har deçan haren anayead haren emaztea, eta eguin dieçón leinu bere anayeri.

29 Bada çazpi anaye içan dituc, eta hetaric lehena emazte harturic hil içan duc, haourric gabe.

30 Eta har cieçán hura bigarrenac, hura-ere hil cidian haourric gabe.

31 Guero herenac har cieçán hura, eta halaber çazpiec-ere: eta etzeçatean haourric vtzi, eta hil cituán.

32 Eta gucién ondoã hil ciedián emaztea-ere.

33 Resurrectionean bada hetaric ceinē emaz-

te ičanē da? ecen çazpiéc vkan dié hura emazte
 34 Orduan ihardesten çuela erran ciecén Iesu-
 sec, Mundu hunetaco haourréc hartzē duté ez-
 conçaz eta hartzen dirade.

35 Baina secula harē, eta hiletaco resurrectio-
 naren vkaiteco digne eridenen diradenéc, eztu-
 té harturen ezconçaz, ez eztirade harturen.

36 Ecen guehiagoric ecin hil daitezque: ecen
 Aingueruēn pare dirade: eta Iaincoaren seme di-
 rade, resurrectionezco seme diradenaz gueroz.

37 Eta hilac refuscitatzen diradela, * Moysefec- *Exod. 3. 6.*
 ere eracutfi vkan du berro aldean, dioeneā Iau-
 na *dela* Abrahamen Iaincoa, eta Ifaac-en Iain-
 coa, eta Iacob-en Iaincoa.

38 Bada Iaincoa ezta hilena, baina viciena: ecē
 guciac hari vici çaizquio.

39 Eta ihardesten çutela Scribetaric batzuc er-
 ran ceçaten, Magistruá, vngui erran duc.

40 Eta guehiagoric etziraden aufartzē deusez
 haren interrogatzera.

41 * Eta erran ciecén, Nola erraiten duté Chrif *Matth. 22*
 Daid-en seme dela? *44.*

42 Ikuffiric ecen Daid-ec berac dioela Pfal- *marc 12.*
 muén liburuān, * Erran drauca Iaunac ene Iau- *35*
 nari, Iar adi ene escuinean, *Pfal. 110. 1*

43 Eçar ditzaquedano hire etfayac hire oinén
 scabella.

44 Daid-ec beraz Iaun hura deitzen du, eta
 nola da haren semé?

45 Eta populu guciac ençuten çuela, erran cie-
 cén bere discipuluey.

Lehē 11.43 46 * Beguirauque Scriba arropa lucequin ebili
mat. 23.6. nahi diradenetarie, eta on dariztenetarie saluta-
marc 12. tioney merkatuetan, eta lehen cadirey synago-
 38. guetan, eta lehen placey banquetetan.

47 Ceinéc iresten baitituzte *ema* alhargunén
 etcheac, are luçaqui othoitz eguin irudiz: hec re
 cebituren duté damnatione handiagoa.

C A P. X X I.

2 *Bi dirutcho truncora eman cituen alhargunaz.* 7 *Mi*
duaren finaren aitzineco signoéz. 8 *Christ-falsuez.*
 12 *Persecutionéz.* 14 *Iugén aitzinean ihardesteaz*
 19 *Patientiaz.* 20 *Ierusalemaren destructioneaz.*
 27 *Azquen indicioaz.* 36 *Veillatzeco, eta othoitz*
eguiteco.

Marc 12.
 41.

1 * Ta behatu çuenean ikus citzã
 abratlac eçarten cituztela be-
 re donoac truncora.

2 Eta ikus ceçan *emazte* alhar-
 gun paubrebat ere bi peça chi
 pi eçarten cituela.

3 Eta erran ceçan, Eguiazqui diotsuet, ecen al-
 hargun paubre hunec berce guciéc baino guehi
 ago eçarri vkan duela.

4 Ecen hauc guciéc soberaturic dutenetic eçar
 ri vkan duté laincoaren oblationetara: baina hu
 nec bere paubreciatic bere sustantia çuen gucia
 eçarri vkan du.

Lehē 19.43
mat. 24.1.
marc 13.1.

5 * Eta batzuc erraiten çutenean templeaz, e-
 cen harri ederrez eta emaitzaz ornatua cela, er-
 ran ceçan.

6 Hauc dirade miratzen dituçuenac? ethorri-

ren dirade egunac ceinetan ezpaita gueldituren harria harriaren gainean defeguin eztadin.

7 Orduan interroga ceçaten hura, cioitela, Magiftruá, noiz bada horiac içanen dirade? eta cer figno *içanen da* horiac ethorri behar diradeneã?

8 *Eta harc erran ceçan, Beguirauçue seduci *Ephes. 5. 6.*
etzaitezten: ecen anhitz ethorriren dirade ene *2. thess. 1. 3.*

icenean, dioitela, Ni naiz *Christ*: eta dēbora hurre hurbiltzē da: etzoaztela bada hayén ondoan.

9 Eta ençun ditzaçuenearan guerlác eta feditioneac ezalbeitzintezte icit: ecen gauça hauc lehen ethorri behar dirade: baina ezta bertan fina *içanen*.

10 Orduan erran ciecén, Altchaturen da nationea nationearen contra, eta refumá refumaren contra:

11 Eta lur ikaratze handiac içanen dirade lekutic lekura, eta goffeteac eta içurriteac, eta icidurác: eta figno handiac içanen dirade, cerutic.

12 *Baina gauça hauen gucion aitzinetic bere *Matt. 24. 8*
elcuac eçarriren dituzte çuen gainean, eta per- *marc 13. 9.*

fecutaturen çaituzte, liurutzen çaituztela synagoguetara eta prefoindeguetara, eramanic Reguetara eta Gobernadoretara, ene icenagatic.

13 Eta horiac helduren çaiçquique testimoniagetan.

14 *Eçarçue bada çuen bihotzetan, aitzinetic *Lehē. 12. 12*
ez penfatzera nola ihardetfiren duçuen. *mat. 10. 19*

15 Ecen nic emanen drauçuet aho, eta iaquite ceini ecin contraftaturen baitzaizquio, ezeta refistituren çuey contraftaturen çaiçquiquen guciéc. *marc 13. 11*

16 Halaber liuraturen çarete aitéz eta améz eta anayéz eta ahaidéz eta adifquidéz: eta çuetarie hil eraciren duté:

17 Eta guciéz gaitzetfiac içanen çarete ene icenaren caufaz.

Mat. 10. 30 18 * Baina çuen buruco bilobat ezta galduren.

19 Çuen patiētiáz poſſeditzaçue çuen arimác.

Dan. 9. 27 20 *Eta ikus deçaçuenean Ierufaleme gendar-
mat. 24. 15 meriaz inguratua, orduan albeitzinequite ecen
marc 13. hurbil datela haren destructionea.
14.

21 Orduan Iudean diradenéc ihes albeilequite mendietarát: eta harē artecoac retira albeilitez: eta cāpoetan diradenac ezalbeilitez hartan far.

22 Ecen mendequiozco egunac dirade hauc, ſcribatuac diradē gauça guciac cōpli ditecençat

23 Eta dohain gaiz *emazte* içorrén eta eredofquiten duqueitenén egun hetan, ecen neceſſitate handia içanen da lur haren gainean, eta hira populu hartan.

24 Eta eroriren dirade ezpataren ahoz, eta captiuo eramanen dirade natione gucietara, eta Ierufaleme aurizquia içanen da Gentiléz, Gentilén demborác compli daitezqueno.

Eſa. 13. 10 25 *Orduan içanen dirade ſignoac iguzquian
ezech. 32. 7 eta ilharguian eta içarretan: eta lurrean afflictio-
mat. 24. 29 ne nationetā ez iaquinez cer eguin, orroaz dau-
marc 13. dela itfaſſloa eta bagác:
24.

26 Hala non guiçonac hilac beçalacaturē baitirade iciduraren handiz, eta mundura ethorriren diraden *gaitzén* beguira egoitez: ecen ceruētaco verthuteac ikaraturen dirade.

27 Eta orduan ikuffiren duté guiçonaren Semea ethorten dela hodey batetan bothere eta gloria handirequin.

28 Eta gauça hauc eguitē has ditecenean, chuchent albeitzinteizte, eta goiti albeitzinçate çuen buruäc, * ecen hurbiltzen da çuen redem- *Rom. 8. 23.*
ptionea.

29 Eta erran ciecén comparatione *haur*, Ikuf-
quiçue ficotzea eta arbore guciac.

30 Ia hostatzen diradela dacuffaçuenean, ceu-
ron buruz eçagutzen duçue ecen ia hurbil dela
vdá.

31 Halaber çuec-ere ikuffiren duqueçuenean
gauça hauc eguiten diradela, eçagut albeitzine-
çate ecen hurbil dela Iaincoaren refumá.

32 Eguiaz erraiten drauçuet ecen eztela iraga-
nen mende haur, gauça hauc gucioc eguin dai-
tezqueno.

33 Ceruä eta lurra iraganen dirade, baina ene
hitzac eztirade iraganen.

34 *Gogoa eyeçue bada çuen buruëy, çuen bi- *Rom. 13. 13*
hotzac fortha eztitecen gormandiçaz, eta hor
diqueriaz, eta vicitze hunetaco anfiéz: eta subi-
toqui gainera ethor eztaquiçuen egun hura.

35 Ecen laço batec beçala attrapaturen ditu
lur guciaren gainean habitatzen diradē guciac.

36 Veilla eçaçue bada, dēbora gucian othoitz
eguiten duçuela, ethorteco diraden gauça gu-
ciey itzurteco digne eguin çaitetzēçat, eta gui-
çonaren Semearen aitzinean egon ahal çaitetz-
tençat.

37 Eta egunáz templean iracaſten ari cen, eta gauaz Oliuatzetaco deitzen den mendian egoiten cen.

38 Eta populu gucia goicean ethorten cen harengana, templean hura ençun leçañcat.

CAP. XXII.

1, 8 *Bazcoa.* 19 *Cenaren institutionea.* 20 *Testamentu berria.* 24 *Apostoluéc iharduqui bere arteco guehientaſſunaz.* 26 *Chriſt miniſtre.* 32 *Pierrifgatic Chriſtec othoitz eguin.* 34 *Pierrifſen arnegamenduaz.* 36 *Mulſáz. Maletáz. Eſpatáz.* 39 *Chriſt othoiztez egon.* 43 *Aingueruác confortatzen,* 44 *odolez icerdi.* 47 *Iudaſec traditzen.* 57 *Pierrifſec vkatzen.* 61 *Chriſtec Pierrifſganat behatzen.* 62 *Pierris nigarrez.* 63 *Chriſt eſcarniatzen eta cehatzen.* 70 *Chriſtec Iaincoaren Seme dela cõfeſſatzen.*

Matt. 26. 1 1 *
marc 14. 1.

Ta cen hurbiltzē .altchagarri gaberico oguién beſtá, Bazco erraiten dena:

2 Eta çabiltzan Sacrificadore principalac eta Scribác nola-tan hura hil ahal leçaqueten: ecen populuaren beldur ciraden.

Matth. 26.
14.
marc 14.13

3 *Baina Satan ſar cedin Iudas icen goiticoz Iſcariot deitzen cenera *cein baitzén* hamabién contuco.

4 Eta hura ioanic minça cedin Sacrificadore principalequin eta capitainequin nola hura liura lieçaqueen.

5 Eta aleguera citecen, eta accorda citecen hari diru emaitera.

6 Eta *harc* prometta ceçan: eta gendetzeric ez-licenean haren hæy liuratzeco dembora propi-
ren bilha çabilan.

7 *Ethor cedin bada altchagarri gaberico o-
guién eguna, ceinetā hil behar baitzen Bazcoa. *Matth. 26.*
17.

8 Eta igor citzan Pierris eta Ioannes, cioela, *marc 14.*
12.

Ioanic appain ieçaguçue Bazcoa iā deçagūçat.

9 Eta hec erran cieçoten, Non nahi duc appain
deçagun?

10 Harc erran cieçén, Huná, hirian farthu eta,
bathuren çaiçue guiçombat, pegarbat vr dara-
mala: hari çarreitzate farthuren den etchera:

11 Eta erroçue etheco aita familiari, Magi-
struac erraiten drauc, Non da neure discipulue-
quin Bazcoa ianen dudan oftatua?

12 Eta harc eracutfiren drauçue gambera han-
dibat apprestatua: han appain eçaçue *Bazcoa.*

13 Orduan ioanic eriden citzatē gauça guçiac
erran cerauen beçala: eta appain ceçatē Bazcoa.

14 *Bada ordu hura ethorri eta, iar cedin ma-
hainean, eta hamabi Apostoluac harequin. *Matth. 26.*
20.

15 Eta erran cieçén, Defirez defiratu vkan dut *marc 14.*
18.

Bazco hunen çuequin iatera, nic suffri deçadan
baino lehen. *ioan 13. 21*

16 Ecen erraiten drauçuet, guehiagoric eztu-
dala ianen hunetarie, compli daiteno Iaincoa-
ren refumán.

17 Eta copa harturic gratiác rēdatu cituenean
erran ceçan, Har eçaçue haur, eta parti eçaçue
çuen artean.

18 Ecen erraiten drauçuet eztudala edanen ai-

henaren fructutic, Iaincoaren refumá ethor dai-
teno.

Matth. 26.

26.

marc 14.

22.

1.cor. 11.24

19 *Eta harturic oguia, gratiác rendatu citue-
nean, hauts ceçan : eta eman ciecén, cioela, Haur
da ene gorputza çuengatic emaiten dena : haur
eguiçue ene memoriotan.

20 Halaber copa-ere *eman ciecén*, affal ondoan
cioela, Copa haur *da* Testamentu berria ene o-
dolean, cein çuengatic ifsurten baita.

Mat. 26. 21

marc 14.

18.

ioan 13. 21

Pfal. 41. 9.

21 *Badaric-ere huná, ni traditzen nauenaren
escua, enequin da mahainean.

22 Eta segur guiçonarē Semea, * ordenatu içan
den beçala badoa : guciagatic-ere maledictione
guiçon hari, ceinez traditzen baita.

23 Orduan hec has cequizquión bata berceari
galde eguiten elkarren artean, eya cein cen he-
taric hura eguinen luena.

24 Eta guertha cedin cõtentionebat-ere hayén
artean, cein hetaric estimaturen cen guehien.

Matth. 20.

25.

marc 10.

42.

25 Baina harc erran ciecén, * Nationén reguéc
feignoriatzen dute hayén gainean, eta hayén
gainean autoritate dutenac, vnguiguile dei-
tzen dirade.

26 Baina çueçaz ezta hala : aitzitic çuen arteco
handiena biz chipién beçala : eta gobernatzen
duena, cerbitzatzen duena beçala.

27 Ecen cein da handiago, mahainean iarriric
dagoena, ala cerbitzun ari dena ? eza mahainean
iarriric dagoena ? Bada ni naiz çuen artean cer-
bitzatzen ari dena beçala.

28 Eta çuec çarete enequin iraun duçuenac ene

tentationétan.

29 Nic bada dispoſatzen drauquet reſumá, niri neure Aitac diſpoſatu vkan drautan beçala.

30 Ian deçaquençat eta edan ene mahainean ene reſumán,* eta iar çaitetzē thronoén gainean ingeatzen dituçuela Ifraeleco hamabi leinuac. *Matth. 19. 28.*

31 Erran ceçan halaber Iaunac, Simon, Simon, huná,*Satanec bihiaren ançora çuen bahatze-co defira dic: *1. Pier. 5. 8.*

32 Baina nic othoitze eguin diat hiregatic, falta eztadin hire fedea: hic bada noizpait conuertituric confirmaitzac eure anayeac.

33 Eta harc erran cieçón, Iauna, preſt nauc hirequin eta preſoindegaira eta heriora ioaitera:

34 *Baina Ieſufec errā ceçan, Hiri dioſſat Pier-*Matth. 26. 34.*
ris, eztic ioren egun oillarrac, hiruretan ni neça-*marc 14. 30.*
guála vka deçaqueán baino lehen. *ioan 13. 38*

35 Guero erran cieçén,* Çuec igorri çaituzte-*Matt. 10. 9*
danean mulſa eta maleta eta çapata gabe, deufen falta içan çarete? Eta hec erran ceçaten, Deufen-ere.

36 Erran cieçén bada, Baina orain mulſa due-
nac, har beça, halaber maleta-ere: eta eztuenac, ſal beça bere arropá, eta eros beça ezpatabat.

37 Ecen erraiten drauquet oraino behar dela nitan complitu * ſcribaturic dagoen haur, Eta *Eſa. 53. 12.*
gaichtoequin cõtatu içan da. Ecen ſegur niçaz-*marc 15. 28.*
co gaucéc fin hartzen duté.

38 Eta hec erran ceçaten, Iauna, huná bi ezpa-*Matth. 26. 36.*
ta hemen. Eta harc erran cieçén, Aſco da. *marc 14. 32.*

39 *Guero ilkiric parti cedin coſtumatu be-*ioan 18. 1.*

çala Oliuatzetaco mendirát: eta iarrei qui içan
çaizcan bere discipuluac-ere.

Matth. 26.
41.
marc 14.
38.

40 Eta leku hartara ethorri cenean, erran cie-
cén, *Othoitz eguiçue far etzaitezten tentatio-
netan.

41 Orduan hura vrrund cedin hetaric harri irai-
tzi baten inguruä, eta belhauricaturic othoitz
eguiten çuen,

42 Cioela, Aitá, baldin nahi baduc iragan eçac
copa haur eneganic: badaric-ere ez ene voron-
datea baina hirea eguin bedi.

43 Eta aguer cequión Aingueruä cerutic hura
confortatzen çuela.

44 Eta hersturatan iarriric othoitze eguiten
çuen cineçago, eta cen haren icerdia odol chor-
ta gatzatu lurrera erorten diradenac beçala.

45 Guero orationetic iaquiric ethor cedin
bere discipuluetara, eta eriden citzan tritez lo
ceunçala.

46 Eta erran ciecén, Cergatic lo çauñcate? iai-
qui çaitetzte, eta othoitz eguiçue far etzaitezten
tensationetan.

Matth. 26.
47.
marc 14.
43.
ioan 18. 3.

47 *Eta hura oraino minço cela, huná, compai-
niabat, eta Iudas deitzē cena, hamabietaric bat,
hayén aitzinean ethortē cen, eta hurbil cequion
Iesufi pot leguionçát.

48 Eta Iesufec erran cieçón, Iudas, pot batez
guionaren Semea traditzen duc?

49 Orduan haren aldean ciradenéc ikuffiric
cer ethorteco cen, erran cieçoten, Iauna, ioren
dugu ezpataz?

- 50 Eta io ceğan hetaric batec Sacrificadore
principalaren cerbitzaria, eta edequi cieğon ef-
cuineco beharria.
- 51 Baina ihardesten çuela Iesufec erran ceğan,
Vtzitzaçue *eguitera* hunadrano. Eta haren be-
harria hunquiric, senda ceğan hura.
- 52 Guero erran ciecén Iesufec harengana e-
thorri ciradē Sacrificadore principaley, eta tem-
pleco capitainei, eta Ancianoey, Gaichtaguin
baten ondoan beçala ilki iğan çarete ezpate-
quin eta vhequin?
- 53 Egun oroz çuequin nincela templean, ezti-
tuçue elcuac hedatu ene gainera: baina haur da
çuen oren hura, eta ilhumbearen botherea.
- 54 *Orduan hatzamanic hura eramā ceçatē, eta *Matth. 26.*
sar eraci ceçaten Sacrificadore subiranoaren et- *57.*
chean. Eta Pierris iarreiquitē çayón vrrūdanic. *marc 14.*
53.
- 55 *Eta sua viztu çutenean salaren erdian, eta *ioan 18. 24*
elkarrequin iarri ciradenean, iar cedin Pierris- *Matth. 26.*
ere hayén artean. *69.*
marc 14.
66.
- 56 Eta ikuffi çuenean hura nescato batec fu *ioan 18. 26.*
bazterrean iarria, hari begui eratchequiric er-
ran ceğan, Haur-ere harequin cen:
- 57 Baina vka ceğan harçaz, cioela, Emazteá,
eztinat eçagutzen hura.
- 58 Eta appur baten buruän bercebatec hura
ikuffiric erran ceğan, Hi-ere hetaric aiz. Baina
Pierrifec diotſa, Guiçoná, ez nauc.
- 59 Eta quasi oren baten buruän, berce batec
seguratzten çuen, cioela, Segurqui haur-ere ha-
requin cen: ecen Galileano da.

60 Eta Pierrifec dio, Guiçoná, etzeaquiát cer erraiten duán. Eta bertan oraino hura minço cela, io ceçan oillarrac.

61 Orduan itzuliric Iaunac Pierrifganat beha ceçan: eta orhoit cedin Pierris Iaunaren hitzaz, nola erran vkan ceraucan, * Oillarrac io deçan baino lehen hiruretan vkaturen nauc.

Matth. 26.
34.
ioan 13. 38

62 Eta camporat ilkiric Pierrifec nigar eguin ceçan mingui.

Matth. 26.
67.
marc 14.
65.

63 *Eta Iesus çaducaten guiçonac, truffatzen ciraden harçaz, *eta* cehatzen çutén:

64 Eta hura inguru estaliric haren beguithar-teari ceraunfaten, eta interrogatzen çuten, cioitela, Prophetiza eçac nor den hi io auena.

65 Eta anhitz berce gauçaric erraiten çutén haren contra defondratzen çutela.

Matt. 27. 1
marc 15. 1.
ioan 18. 28

66 *Eta arguitu ceneã bil citecē populuco Ancianoac, eta Sacrificadore principalac, eta Scribác, eta eramã ceçatē hura bere cõseillu barnera

67 Cioitela, Hi aiz Chrif? erran ieçaguc. Eta erran ciecén, Baldin erran badieçaçuet, eztuçue finhetfiren:

68 Eta baldin interroga baçaitzatet-ere, ez-nauçue ihardetfiren, ezeta ioaitera vtziren.

69 Hemendic harát guiçonaren Semea iarria içanen da Iaincoaren verthutearen escuinean.

70 Orduan erran cieçoten guciéc, Hi aiz bada Iaincoaren Semea? Eta harc erran ciecén, Çuec dioçue ecen ni naicela.

71 Eta hec erran ceçaten, Cer guehiago testi-moniage falta gara? ecen gueuroc ençun dugu beraren ahotic.

CAP. XXIII.

1 *Chrift Pilaten aitzinean accusatu.* 7 *Herodesgana igorri icanic,* 9 *Ichilic egon.* 11 *Harçara Pilatgana igorri.* 14, 20 *Pilatec Chrift largatu nahi,* 24 *hura condemnatzen eta Barabbas largatzen.* 27 *Emasteac nigarrez Chriftgatic.* 28 *Ierusalemereen destructioneaz.* 33 *Chrift crucificatu.* 39 *Gaichtaguin harequin vrkatuetaric batac hura blasphematzén,* 42 *Eta berceac finhesten.* 44 *Herri gucia ilhundu.* 45 *Templeco velá erdiratu.* 47 *Centenerac Iaincoa glorificatzen.* 51 *Iosephc Chrift ohorzten.*

1 Vero altcha cedin hayén gendetze gucia, eta eramán ceçaten hura Pilatgana.

2 Eta has citecen haren accusatzen, cioitela, Eriden vkan

dugu haur populuaren corrumptizen, * eta tributén Cefari emaitetic debetatzē ari dela, dioela, bera dela Chrift Reguea.

3 *Orduan Pilatec interroga ceçan hura, cioela, Hi aiz Iuduén Reguea? Eta harc ihardeften ceraucala, erran ceçan, Hic dioc.

4 Eta erran ciecén Pilatec Sacrificadore principaley eta gendetzey, Hoguenic batre eztut erideiten guiçon hunetan.

5 Eta hec hambat gortzenago ciraden, cioitela, Mouitzen dic populua, iracasten ari dela Iudea gucian, Galilean haffiric hunadrano.

6 Eta Pilatec Galileaz minçatzen ençun çueñean, interroga ceçan, eya Galileano cenez guiçona.

7 Eta eçaguturic ecen hura Herodesen iurisdic-
u.ii.

*Matth. 22.
21.*

marc 12.

17.

rom. 13. 7.

Mat. 27. 11

marc 15. 2.

ioan 18. 33

ctioneco cela, igor ceçan Herodesgana, hura-
ere Ierufalemen cen egun hetan.

8 Eta Herodes Iesus ikuffiric aleguera cedin
haguitz : ecen aspaldi çuela, haren ikusteco defi-
ra çuen, ceren anhitz gauça ençuten baitzuen
harçaz : eta sperança çuen cembeit signo ikuffi-
ren çuela harçaz eguiten.

9 Eta interroga ceçã anhitz hitzez : baina harc
etzieçon deus ihardets.

10 Eta Sacrificadore principalac eta Scribác
ceuden han arrogâtqui hura accusatzen çutela.

11 Baina Herodesec bere gendearequin hura
menospreciaturic, eta escarniaturic, abillamen-
du churi batez veztituric, harçara igor ceçan
Pilatgana.

12 Eta egun hartan berean adiquisde citecen
elkarren artean Pilate eta Herodes : ecen lehen
etsay ciraden elkarren artean.

13 Orduã Pilatec, deithuric Sacrificadore prin-
palac, eta Gobernadoreac, eta populua, erran
ciecén,

Matth 27.
23.

marc 15.

14.

ioan 18.38

eta 19. 4.

14 *Presentatu drautaçue guiçon haur popu-
luaren nahatsale beçala : eta huná, nic çuen aitzí-
nean interrogaturic, hoguenic batre eztut eri-
den guiçon hunetan, çuec accusatzen duçuenen-
taric :

15 Baina ez Herodesec-ere : ecen igorri vkan
çaituztet harégana, eta huná, herio mereci duen
gauçaric eztrauca eguin.

16 Beraz gatzigatu eta, largaturen dut.

17 Eta behar cerauen bat largatu bestán.

18 Bada iar cedin oihuz elkarrequin gendetze gucia, cioela, Ken ieçaguc haur, eta larga ieçaguc Barabbas,

19 Cein baitzén, hirian eguin içan cen cēbeit mutinationegatic eta heriotzegatic prefoindeguian eçarria.

20 Berriz bada Pilate minça cequién, Iesus largatu nahiz.

21 Baina hec heyagoraz iarten ciraden, erraiten çutela, Crucifica eçac, crucifica eçac hori.

22 Eta harc heren aldian erran ciecén, Baina cer gaizqui eguin du hunec? hiltzeco hoguenic eztut erideiten haur baithan: gaztigaturic beraz largaturen dut.

23 Baina hec hertfen çutén oihu handiz requeritzen çutela, crucifica ledin: eta hayén heyagorác eta Sacrificadore principalenac renforçatzen ciraden.

24 Orduan Pilatec iugea ceçan eguin lequién galde eguiten çutena.

25 Eta larga ciecén mutinationeagatic eta heriotzeagatic prefoindeguian eçarri içan cena, ceinen efcatu içan baitziraden: eta eman ciecén Iesus, nahi lutena leguiten.

26 *Eta hura eramaiten çutela, harturic Simon *Matth. 27*
Cyreneano landetaric heldu cen-bat, hari cru- *32.*
tzea gainean eçar cieçotē Iesusen ondoan era- *marc 15.21*
maiteco.

27 Eta iarreiquiten çayón gendetze handia populutic eta emaztetaric, hura plaingnizen eta lamentatzen çutela.

28 Baina itzuliric hetarát Iesufec erran ceçan, Ierufalemeco alabác, eztaguiçuela nigarric ene gainean: baina ceuron buruén gainean eguiçue nigar, eta çuen haourrén gainean.

29 Ecen huná, ethorriren dirade egunac ceinétan erranen baitute, dohatfu *dirade* sterilac, eta engendratu eztuten fabelac, eta eredofqui eztuten vgatzac.

30 Orduan haffiren dirade erraiten mendiey, *Esa. 2. 19.* *Error çaitetzte gure gainera: eta mendisquey, e-
ose. 10. 8. stal gaitzaçue.
apoc. 6. 16.

31 *Ecen baldin egur hecean gauça hauc egui-
eta 9. 6. ten badituzte, eyharrean cer eguinen da?
1. Pier. 4.

32 *Eta eramaiten ciraden berceric bi gaizqui-
Matth. 27. guile-ere harequin hil eraciteco.
38.

33 Ethorri içan ciradenean bada Bur-heçur
marc 15. deitzen den lekura, han crucifica ceçaten hura,
27. eta gaizquiguileac: bata escuinean eta bercea
ioan 19. 18. ezquerrean.

34 Eta Iesufec erraiten çuen, Aitá, barka iecec: ecen etzeaquie cer eguiten dutén. Guero haren abillamenduac partituristic, çorte egotz ceçaten.

35 Eta populua han egoiten cen beha cegoela: eta truffatzen ciraden harçaz Gobernadoreac-ere hequin, cioitela, Berceac emparatu vkan ditu, empara beça bere buruá, baldin haur bada Christ Iaincoaren elegitua.

36 Eta truffatzen ciraden harçaz gendarmefac-ere, hurbiltzen çaiçcala eta vinagre presentatzen ceraucatela:

37 Eta erraiten çutela, Baldin hi bahaiz Iuduén

Reguea empara eçac eure buruã.

38 Eta cen scributo bat-ere harẽ garayan, letra Grec-ez eta Latinez eta Hebraicoz scribatua, hitz hautan, H A V R D A I V D V E N R E G V E A.

39 Eta gaizquiguile vrkatuetaric bat ac blasphemmatzen çuen hura, cioela, Baldin hi bahaiz Christ, empara eçac eure buruã eta gu.

40 Baina ihardestẽ çuela berceac reprotcha ceçan hura, cioela, Ezaiz Iaincoarẽ berere beldur, ikusiric ecen condemnatione berean aicela?

41 Eta gu behinçat iustoqui: ecen eguin ditugunén merecituac recebitzen citiagu: baina hunc eztic deus gaizquiric eguin.

42 Eta erran cieçón Iesufi, Orhoit albeitedi niçaz, Iauna, ethor adinean eure resumara.

43 Orduan errã cieçón Iesufec, Eguiaz erraitẽ drauat, egun enequin içanén aicela paradisoan.

44 *Eta cen sey orenẽ inguruã, eta ilhũbe eguin cedin lur guciarẽ gaineã bedratzi orenetarano. *Marc 15. 33.*

45 Iguzquia-ere ilhund cedin, * eta templeco velã erdira cedin artetic. *Matth. 27. 51.*

46 Eta oihu eguinic voz hãdiz Iesufec dio, * Aitã, hire escuetã eçarten diat neure spiritua. *Eta haur erranic renda ceçan spiritua. *marc 15. 38. Psal. 31. 5. Matth. 27. 50.*

47 *Eta ikusiric Centenerac cer eguin içan cen, glorifica ceçan Iaincoa, cioela, Eguiazqui guiçon haur iusto cen. *marc 15. 37. ioan 19. 30. Matth. 27. 54.*

48 Eta spectacle hartara bildu içan ciradẽ gen-detze guciac, ikusiric eguin içan ciradẽ gauçac bere bulharrey ceraunstela itzultzen ciraden. *marc 15. 39.*

Matth. 27.

57.

marc 15

42.

ioan 19. 38

49 Eta ceuden haren eçagunac guciac vrrun, eta emazte elkarrequin hari Galileatic iarreiqui içan çaiçcanac, gauça hauc ikusten cituztela.

50 *Eta huna, Ioseph çaritzan guiçõbat, confeiller, guiçon ona eta iustoa:

51 (Hunec etzuen consentitu hayén cõseilluan ez eguitatean) Iuduén Arimathea hirico, eta hura-ere lainçoaren refumaren beguira cegoen:

52 Hura ethorriric Pilatgana, esca cedin Iesufen gorputzaren.

53 Eta hura erautfiric estal ceçan mihiffe batetz, eta eçar ceçan monumēt batetan cein baitzén arroca batetan ebaquia, ceinetan oraino nehor ezpaitzén eçarri içan.

54 Eta cen preparationeco eguna, eta Sabbath eguna haren *ondoan* heldu cen.

55 Eta iarreiquiric harequin Galileatic ethorri içan ciraden emaztec-ere mira ceçaten monumenta, eta nola eçarri içan cen haren gorputza.

56 Guero itzuli ciradenean appresta citzaten vffainac eta vnguentuac, eta Sabbathoan repofa citecen, manamenduaren araura.

CAP. XXIIII.

2, 9 *Emaztec Christ refuscitatu dela denuntiatzen.* 13 *Bi bideazcori Christ aguertzen,* 36 *eta hamequey.* 41 *Hayén incredulitateaz.* 43 *Christec refuscitatu gueroztic ian.* 47 *Penitentia.* Bekatuen barkamēdua. 48 *Apostoluac Christen testimonio.* 49 *Haey Spiritu saindua promettatzen.* 50 *Christ Apostoluac benedicaturic,* 51 *cerurat igaiten,* 52 *eta hayéc adoratzen.*

1 * **B** Aina asteco lehen *egunean*, gucziz *Marc 16. 1*
 goiz ethor citecen monumen- *ioan. 20. 1.*
 tera, ekarten cituztela appaindu
 cituztén vřfain onac: eta cembeit
emazte hequin.

2 Eta eriden ceęaten harria monumentetic al-
 daratua.

3 Eta sarthu ciradenean etzeęaten eriden Iesus
 Iaunaren gorputza.

4 Eta guertha cedin hec halacotz duda handi-
 tan ciradela, huná bi guięon eriden baitzitecen
 han, chiftmift anęora arguitzen ęuten abilla-
 mendutan.

5 Eta nola icituac baitziraden, eta beheititzen
 baitziraden beguithartez lurrera *guięon hec* er-
 ran ciecen, Cergatic hilén artean bilhatzen du-
 ęue vici dena?

6 Ezta hemen, baina refuscitatu da: *orhoit ęai- *Lehen 9. 22*
 tezte nola errá cerauęuen oraino Galilean cela, *mat 17. 23*
marc 9. 31.

7 Cioela, Behar da guięonaren Semea liura da-
 din vicitze gaichtotacoen escuetara, eta crucifi-
 ca dadin: eta hereneco egunean refuscita dadin.

8 Eta orhoit citecen haren hitzéz.

9 Eta monumentetic itzuli ciradenean, conta
 cietzén gauęa hauc guciac hamequey, eta berce
 guciey.

10 Eta ciraden Maria Magdalena eta Ioanna
 eta Maria Iacquesen *ama*, eta berce hequin cira-
 denac, gauęa hauén Apostoluey erraileac.

11 Eta irudi cequiztén erguelqueria beęala ha-
 yén hitzac, eta etzitzaten finhets.

Ioan. 20. 6. 12 *Baina Pierrifec iaiquiric lafter ceguian monumentera, eta ikartzera beheitituric ikus citzã mihifse hutfac bere gain eçarriac: guero ioan ce din bere baithan mireftẽ çuela eguin içã cenaz.

Marc 16.
12.

13 * Eta huná, hetaric biga ioaiten ciraden egun hartan berean burgu batetara hiruroguey stadio Ierufalemetic vrrun, Emaus deitzen cenera: 14 Eta minço ciraden elkarren artean heldu içan ciraden gauça hauçaz guciéz.

15 Guertha cedin bada hec minço ciradela eta ciharducatela, Iesus-ere hæy hurbilduric ioan baitzedin hequin batean.

16 Baina hayen beguiac luluratuac ceuden hura eçagut ezleçatençát.

17 Eta erran ciecén, Ceric dirade ioaiten çaretela çuen artean compartitzen dituçuen hitz horiac, eta *cergatic* çarete triste?

18 Eta ihardeften çuela batat Cleopas deitzen cenac, erran cieçón, Hi euror aiz Ierufalemen arrotz, eta eztaquizquic hartan egun hautan eguin içan diraden gauçac?

19 Eta harc erran ciecén, Cer gauça? Eta erran cieçoten, Iesus Nazarenoaz, cein içan baita gui çon Propheta, eguinez eta erranez botheretsua, Iaincoaren eta populu guciaren aitzinean.

20 Eta nola hura liuratu vkã dutén Sacrificadore principaléc eta gure Gobernadoréc herioarẽ condemnationera, eta crucificatu vkan dutén.

21 Eta guc sperança guendián hura cela Israel redemitu behar çuena: badaric-ere horién gucion gainera, egun duc herén eguna gauça hauc

eguin ičan diradela.

22 Baina gure arteco emazte batzuc-ere icitu guiaitié, cein guciz goiz monumentean ičan baitirade:

23 Eta eriden eztutenean harē gorputza, ethorri ičan dituc, dioitela vifonebat-ere Aingueruënic ikuffi vkan dutela, hura vici dela dioitenenic

24 Eta ioan ičan dituc gurequin ciradenetarie batzu monumentera, eta hala eriden dié nola emaztéc errā baitzuten: baina bera eztié ikuffi.

25 Orduan harc erran ciecen, O adimendu ga-beac, eta Prophetéc erran dituzten gauça gucién finheftera bihotz berantcorretacoac!

26 Etzena behar Chriftec gauça horiac fuffri citzan, eta bere glorian far ledin?

27 Guero haffiric Moyfes baitharic eta Propheta gucietarie, declaratzen cerauzten Scriptura gucietan harçaz beraz ciraden gauçác.

28 Eta hurbil citecen ioaiten ciraden burgura, eta harc vrrunago ioaitera irudi eguiten çuen.

29 Baina bortcha ceçaten, cioitela, Ago gurequin: ecen arratfa duc, eta eguna duc beheratu. Sar cedin bada hequin egoitera.

30 Eta guertha cedin hequin mahainean iarri-ric cegoela, oguia harturic gratiác.renda baitzitzan, eta hautfiric eman baitziecén.

31 Orduan irequi citecen hayén beguiac, eta e-çagut ceçaten hura: baina hura ken cedin hayén aguerritic.

32 Eta erran ceçaten elkarren artean, Etzena gure bihotza erratzen gutan, minço çaicunean

bidean, eta declaratzen cerauzquigunean Scripturác?

33 Eta iaiquiric ordu hartan berean itzul citecen Ierufalemera, eta eriden citzaten elkargana bilduac hamecác, eta hequin ciradenac:

34 Erraiten çutela, Refulcitatu da Iauna egui-azqui, eta aguertu içan çayó Simoni.

35 Hec-ere conta citzaten bideco gauçác, eta nola heçaz eçagutu içan cen oguiaren hausteã.

Marc 16.

14.

ioan. 20 19

36 * Eta gauça hauçaz minço ciradela, presenta cedin Iesus bera hayén artean, eta erran ciecén, Baquea *dela* çuequin.

37 Baina *hec* trublaturic eta icituric, vste çutén spiritubat çacuffatela.

38 Orduan erran ciecén, Cergatic trublatsu çarete, eta cergatic penfamenduac igaiten dirade çuen bihotzetara?

39 Ikus itzaçue ene elcuac eta ene oinac: ecen hura bera naiz ni, hazta neçaçue, eta mira: ecen spirituuac haraguiric ez heçurric eztu, nola nic dudala baitacuffaçue.

40 Eta gauça hauc erran cituenean, eracuts cietzén elcuac eta oinac.

41 Baina oraino *hec* alegueraz finheften etzutela, eta miraz ceudela, errã ciecén, Baduçue hemen deus iatecoric?

42 Orduan *hec* presenta cieçoten arrain erre çathibat, eta ezti orrace batetatic.

43 Eta harturic hayén aitzinean ian ceçan.

44 Eta erran ciecén, Hauc dirade erraiten nerauzquiçuen hitzac, oraino çuequin nincela, e-

cē behar ciradela complitu niçaz Moyfesen Leguean, eta Prophetetan, eta Pfalmuetan scribaturic dauden gauça guciac.

45 Orduan irequi ceçan hayén adimēdua, Scripturén aditzeco.

46 Eta erran ciecén, Hala da scribatua eta hala behar cen Chriftec suffri leçan, eta refuscita ledin hiletaric hereneco egunean.

47 Eta predica ledin haren icenean penitentiá eta bekatuén barkamendua natione gucietan, haffiric Ierufalemetic.

48 Eta çuec çarete testimonio gauça hauçaz:

*eta huná nic igorriren dut neure Aitaren promessa çuen gainera:

Ioã. 14. 26.

eta 15. 26.

act. 1. 4.

49 Baina çuec çaudete Ierufalemeco hirian verthutez garaitic vezti çaitetzqueteno.

50 Guero eramã citzan camporát Bethaniarano eta bere escuac altchaturic, benedica citzan.

51 *Eta guertha cedin hec benedicatzen cituela, appartaturic hetaric, goiti altcha baitzedin ce rurát.

Marc 16.

19.

act. 1. 9.

52 Eta hec hura adoraturic itzul citecen Ierufalemera, bozcario handirequin.

53 Eta ciraden bethi templean, laudatzen eta benedicatzen çutela Iaincoa. Amen.

IESVS CHRISTEN EVANGELIO SAIN-

DVA S. IOANNEN

ARAVRA.

CAP. I.

1 *Christ Iainco, 4 Vicitze, 5 eta Argui. 6 Ioannes*
sec Christez testificatzē. 12 Iaincoarē haourrac cein
17 Gratiā, Christez. 18 Iaincoa nehorc ez ikussi.
20 Nola Ioannes estēn Christ. 26. 33 Vrezco ba-
ptismoa. 29 Iaincoaren Bildotsa. 37 Ioannesen
discipuluac Christli iarreiqui. 40 Andriu, 43 Si-
mon Cephas, Pierris. 44 Philippe deithu. 45, 49
Nathanael, eta haren fedea.

1 ATSEAN cen Hitza,
eta Hitza cen Iaincoa
baithan, eta Iainco cen
Hitza.

2 *Hitz* haur cen hatsean
Iaincoa baithan.

Colof. 1.16. 3

*Gauça guciac *Hitz* har
çaz eguin ičan dirade: eta hura gabe deus ezta
eguin, eguin denic.

4 Hartan cen vicitzea, eta vicitzea cen guiço-
nén Arguia:

5 Eta Argui hunec ilhumbean arguitzen du: e-
ta ilhumbeac hura ezta comprehenditu.

6 * Içan da guiçon-bat Iaincoaz igorria, Ioan-
nes deitzen cenic. *Mat. 3. 1.*
marc 1. 2.
luc. 3. 2.

7 Haur ethor cedin testimoniage *ekartera* Ar-
guiaz testifica leçançat, guciéc harçaz finhets
leçatençat.

8 Etzén hura Arguia, baina *igorri cen* Arguiaz
testifica leçançat.

9 * *Haur* cen Argui eguiazcoa, mundura ethor
ten den guiçon-gucia arguitzen duena. *Berriz 812*
eta 9. 5.

10 Munduan cen, * eta mundua harçaz eguin
içan da, eta munduac eztu hura eçagutu. *Heb. 11. 3.*

11 Beretara ethorri içan da, eta beréc eztute
hura, recebitu.

12 Baina hura recebitu duten guciëy, eman dra
ue priuilegio Iaincoaren haour içateco, haren i-
cenean finheften duteney:

13 Cein ezpaitirade iayo odoletaric, ez hara-
guiaren vorondatetic, ez guiçonaren voronda-
tetic: baina Iaincoaganic.

14 * Eta Hitza haragui eguin içã da, eta habitatu
içan da gure artean, (eta * contemplatu vkan du-
gu harē gloriá, gloriá *diot* Aitaganic engēdratu
bakoitzarena beçala) gratiaz eta eguiaz bethea *Mat. 1. 16*
luc 2. 17.
Mat. 17. 5.
2.pier.1.17

15 Ioannesec testificatu vkã du harçaz, eta oi-
hu eguin, cioela, Haur da ceinez erraitē-bainuē,
Ene ondoan ethorten dena, ni baino aitzineco-
ago da: ecen ni baino lehen cen.

16 * Eta haren abundantiatric guciéc recebitu v-
kan dugu, eta gratia gratiagatic. *Colof. 1.19.*
eta 2. 9.

17 Ecen Leguea Moyfesez eman içan da, bai-
na gratiá eta eguiá Iesus Christez eguin içã da.

S. I O A N

1. *Ioan.* 4. 18 * Iaincoa nehorc eztu ikuffi egundano, Aita-
12.
1. *tim.* 6. 16 ren bulharrean den seme bakoitzac berac de-
claratu *draucu*.

Matt. 3. 11 19 * Eta haur da Ioannesen testimoniage, Iudu-
marc 1. 17. éc Ierufalemetic Sacrificadoreac eta Leuitác i-
act. 13. 25. gorri cituztenecoa, hura interroga leçatençat,
Hi nor aiz?

20 Eta aithor ceçan, eta etzeçan vka: eta aithor
ceçan, *cioela*, Eznaiz ni Chrif.

21 Orduan interroga ceçaten, Cer beraz? Eli-
as aiz hi? Eta erran ceçan, Eznaiz. Propheta aiz
hi? Eta ihardets ceçan, Ez.

22 Erran cieçotē bada, Nor aiz? respostu deye
gunçat igorri gaituzteney: cer dioc eurorrez?

Esa. 40 3. 23 Dio, Ni *naiz* desertuan oihuz dagoenaren
matth. 3. 3 voza, *Plana eçaçue Iaunaren bidea, Esaias Pro-
luc 3. 4. phetác erran çuen beçala.

24 Eta igorri içan ciradenac Pharifeu ciraden.

25 Eta interroga ceçaten hura, eta erran cie-
çoten. Cergatic beraz batheyatzen ari aiz, bal-
din hi Chrif ezpahaiz, ez Elias, ez Propheta?

26 Ihardets ciecén Ioannesec, cioela, Ni bathe-
yatzen ari naiz vrez, baina çuen artean da bat
çuec eçagutzen eztuçuenic:

Mat. 3. 11. 27* Hura da ene ondoan ethorten dena, cein ni
marc. 1. 7. baino aitzinecoago baita, ceinen çapataco he-
luc 3. 16. dearen lachatzeco ezpainaiz ni digne.
act. 1. 5.
eta 11. 16.

eta 19. 4. 28 Gauça hauc Bethabaran eguin içan ciradē
Iordanaz berce aldean, non Ioannes batheya-
tzen ari baitzén.

29 Biharamunean ikusten du Ioannesec Iesus
haren-

harégana ethortē dela, eta dio, Huná Iaincoaren Bildotfa munduaren bekatuac kencen dituena.

30 Haur da ceinez erraiten bainuē, Ene ondoā ethorten da guiçon-bat, cein ni baino aitzine-coago baita, ecen ni baino lehen cen.

31 Eta nic eznuen hura eçagutzen: baina Ifraeli manifesta daquionçát, halacotz ethorri naiz ni vrez batheyatzera.

32 Orduan *bada* testifica ceçan Ioannefec, cio-ela,* Ikussi dut Spiritua iausten dela vffo colum-
 ba baten guiffán cerutic eta egon-*ere* bacedin haren gainean.

*Mat. 3. 16.
 marc 1. 10
 luc 3. 22.*

33 Eta nic eznuen eçagutzen hura: baina vrez batheyatzera igorri nauenac, erran cerautan, Noren gainera ikussirē baituc Spiritua iausten, eta egoiten haren gainean, hura duc Spiritu fa-induaz batheyatzen duena.

34 Eta nic dut ikussi, eta dut testificatu ecen haur dela Iaincoaren Semea.

35 Biharamunean berriz bacegoen Ioannes, eta harenic bi discipulu:

36 Eta ikussiric Iesus ebilten, erran ceçan, Hará Iaincoaren Bildotfa.

37 Eta ençun ceçaten hura bi discipuluéc min çatzen, eta iarreiqui içan çaizcan Iesufi.

38 Eta itzuliric Iesufec, eta ikussiric hec çarreitzala, diofte hæy, Ceren bilha çabiltzate? Eta hec erran cieçoten, Rabbi (erran nahi baita hambat nola Magistrua) non egoiten aiz?

39 Diofte, Çatozte eta ikussaçue. Ethor citecen eta ikus ceçaten non egoiten cen: eta hura

baithan egon citecen egun hartan: ecen hamar orenén inguruã cen.

40 Cen Andriu Simon Pierrisen anayea, Ioannes minçatzen ençun çuten bietaric eta hari iarreiqui çaiçconetaric bata.

41 Hunec eriden ceçan lehenic Simon bere anayea, eta erran cieçón, Eriden diagu Messias, (erran nahi baita hambat nola Christ.)

Matth. 16.
18.

42 Eta eraman ceçan hura Iesufgana. Eta Iesufec harenganat behaturic erran ceçan, Hi aiz Simon Ionaren semea: * hi deithurē aiz Cephas (hambat erran nahi baita nola harria)

43 Biharamunean Iesus ioan nahi içan cen Galileara eta eriden ceçan Philippe, eta erran cieçon, Arreit niri.

44 Eta Philippe cen Bethsaidaco, Andriuen eta Pierrisen hirico.

45 Erideiten du Philippec Nathanael, eta diotfa, Eriden diagu Iesus Nazarethcoa, Iosephen semea, ceinez scribatu baitu * Moyfsec Legueã *eta Prophetéc.

Gen. 49. 10
deut. 18. 18
Esa. 4. 2
eta 40. 10.
eta 45. 8.
hiere. 23. 5
eta 33. 14.
eze. 34. 23.
eta 37. 24.
dan. 9. 24.

46 Eta erran cieçón Nathanaelec, Nazarethetic deus onic ahal date? Diotfa Philippec, Athor eta ikuffac.

47 Ikus ceçan Iesufec Nathanael harengana ethorten cela, eta erran ceçan harçaz, Huná egui-azco Ifraelitabat ceinetan enganioric ezpaita.

48 Diotfa Nathanaelec, Nondic naçaguc? Ihardets ceçan Iesufec eta erran cieçón, Philippec dei ençan baino lehen, ficotze azpian incean ikuften indudan.

49 Ihardets ceșan Nathanaelec, eta erran cieșón, Magistruá, hi aiz Iaincoaren Semea: hi aiz Israeleco Reguea.

50 Ihardets ceșan Iesufec, eta erran cieșón, Ceren errã drauadan, Ikuffi aut ficotze azpian, finhesten duc? gauça hauc baino handiagoric ikuffiren duc.

51 Halaber erran cieșón, Eguiaz eguiaz erraiten drauquet, Hemendic harat ikuffiren ducue ceruã irequiric, eta Iaincoaren Aingueruac igaiten eta iauften diradela guișonaren Semearen gainera.

CAP. II.

1 Christ, vra mahatsarnotara conuertituric, 11 Bere buruären manifestatzen hassi: 12 Capernaumera ioan: 13 Ierusalemra igan. 14 Saltzaleac templetic iraitzi. 16 Iaincoaren etchea. 19 Temple deseguina arreguinen. 23 Anhitzec Christ baithan finhesten.

1 **E**Ta hereneco egunean eztey-
ac eguin citecen Cana Gali-
leacoã: eta Iesusen ama cẽ hã
2 **E**Ta deithu ișan cen Iesus-e-
re, eta haren discipuluac ez-
teyetara.

3 Eta faltatu cenean mahatsarnoa, bere amác diotfa, Iesufi, Mahatsarnoric eztié.

4 Diotfa Iesufec, Cer dut nic hirequin emaztea? oraino eztun ethorri ene orena.

5 Diofte haren amac cerbitzariey, Cer-ere
x.ii.

erran baitieçaque, eguique.

6 Eta ciraden han sey kuba harrizcoric eçarriac Iuduén purificationearen araura, çaducate-nic batbederac birá edo hirurná neurri.

7 Diofte Iesufec, Bethaitzaque kubác vrez. Eta bethe citzaten garairano.

8 Orduan diofte, Eraitsaque orain, eta ekarroque mestedostalari. Eta ekar cieçoten:

9 Eta dañtatu çuenean mestedostalac vr mahatsfarno eguin içan cena (eta etzaquian nondic cen: baina vra karreatu çuten cerbitzariéc baçaquiten) deitzen du spofoa mestedostalac,

10 Eta diotfa, Guiçon guciac lehenic mahatsfarno ona eçarten dic, guero vngui edan duquei ten orduá, gaichtoena: *baina* hic beguiratu vkan duc mahatsfarno ona oraindrano.

11 Signo hatse haur eguin ceçan Iesufec Cana Galileacoan, eta manifesta ceçan bere gloriá: eta sinhets ceçaten hura baithan harē discipuluéc

12 Guero iauts cedin Capernaumera, bera eta haren amá eta haren anayeac eta haren discipuluac: eta egon citecen han, ez anhitz egun.

13 Ecen hurbil cen Iuduén Bazcoa. Igan cedin bada Iesus Ierufalemera.

14 Eta eriden citzan templean idi eta ardi eta vffo columba falçaleac, eta cambiadoreac iarriric ceudela.

15 Eta eguinic açotebat kordatoz, guciac egotz citzan templetic, eta ardiac eta idiac: eta cambiadorén monedá issur ceçan, eta mahainac itzul citzan.

16 Eta vſſo columba falçaley errã ciecén, Ken itçaque gauça hauc hemendic: eta eztaguiçuela ene Aitaren etcheaz merkatalgoataco etche.

17 Orduan orhoit citecen haren discipuluac ecen scribatua dela, *Hire etcheazco zeloac ni iã *Pſal. 69.10* niauc.

18 Ihardets ceçaten bada Iuduéc eta erran ciçoten, Cer ſigno eracuſten draucuc gauça horiac eguin ditzán?

19 Ihardets ceçan Ieſufec, eta erran ciecén, *Deſeguin eçaque temple haur, eta hirur egu- *Matth. 26*
nez dut altchaturen: *61.*

20 Erran ceçaten bada Iuduéc, Berroquey, eta ſey vrthez edificatu içan duc temple haur, eta *eta 27.40.*
hic hirur egunez altchaturen duc? *marc 14.*
58.
eta 15.29

21 Baina hura minço cen bere gorputzazco templeaz.

22 Bada reſuſcitatu cenean hiletaric, orhoit citecen haren discipuluac, nola haur erran vkan cerauen: eta ſinhets ceçaten Scripturá, eta Ieſufec erran çuen hitza.

23 Eta Ieruſalemen cenean Bazco beſtán, anhitzec ſinhets ceçaten haren icenean, ikuffiric harc eguiten cituen ſignoac.

24 Baina Ieſus bera etzayen fida, ceren harc eçagutzen baitzituen guciac:

25 Eta ceren ezpaitzuen mengoaric nehorc te ſtifica leçan guiçonaz: ecen berac baçaquiã cer cen guiçonean.

*Spirituz sortzea. 13 Cerura nor igan. 14 Suguea
desertuan. 15, 16 Vicitze eternala. Iaincoaren a-
morioa. 17 Saluamendua. 18 Fedea. 19 Condem-
nationea. Arguia. Ilhumbea. Obrdc. 22 Christ Iu-
dean batheyatzen ari, 23 Ioannes-ere. 25 Purifi-
cationezco questionea. 33 Iaincoa eguiati. 36 Ia-
incoaren hirá infidelén gainean.*

1

En bada Phariseuetaric edo-
ceimbat Nicodemo deitzen
cenic, Iuduén arteco princi-
paletaric bat:

Haur ethor cedin Iesufgana
gauaz, eta erran cieçón, Magistruá, baceaquia-
gu ecen Iaincoaganic magistru ethorria aicela:
ecen nehorc ecin eguin citzaquec hic eguiten di
tuán signo hauc, Iaincoa harequin ezpada.

3 Ihardets ceçan Iesufec eta erran cieçón, E-
guiaz eguiaz erraiten drauat, berriz iayo içanen
eztenec, ecin ikus deçaquela Iaincoaren refumá
4 Erran cieçón Nicodemoc, Nolatan guiçona
iayo ahal daite çahar denean? ala berriz bere a-
máren fabelean far eta iayo ahal daite?

5 Ihardets ceçan Iesufec, Eguiaz eguiaz erraitē
drauát, vrez eta Spirituz iayo eztena, ecin far dai
tela Iaincoaren refumán.

6 Haraguitic iayo dena haragui duc: eta Spiri-
tutic iayo dena, spiritu duc.

7 Ezteçála mirets ceren erran drauadan, Ber-
riz iayo behar çarete.

8 Haiceac nahi duen lekura diraunfac: eta ha-
ren hotfa ençuten duc: baina eztaquic nondic

heldu den ez norat ioaiten den: hala duc spiritu
tic iayo den gucia.

9 Ihardets ceçã Nicodemoc, eta erran cieçón,
Nolatan gauça hauc eguin ahal daitezque?

10 Ihardets ceçan Iesufec, eta erran cieçón, Hi
aiz Ifraeleco doctor, eta gauça hauc eztituc e-
çagutzen?

11 Eguiaz eguiaz erraiten drauat, ecen daqui-
gun gauçá erraiten dugula, eta ikusfi dugun gau-
çáz testificatzen dugula: baina gure testimoni-
agea eztuçue recebitzen.

12 Baldi lurreco gauçác errã badrauzquiçuet,
eta finheftẽ ezpadituçue? nolatan baldin ceruco
gauçác erran badietzaçuet finhetfireduçue?

13 Ecen nehor ezta igan cerura, cerutic iaut-
fi dena baicen, *cein baita* guiçonaren Seme ce-
ruän dena.

14 * Eta nola Moyfsec altcha baitzeçan fu- *Nom. 21. 9.*
guea desertuan, hala altcha dadin behar da gui- *berr. 12. 32*
çonaren Semea:

15 Hura baithan finhefte duenic batre gal ez-
tadin, baina vicitze eternala duençát.

16 * Ecen hala Iaincoac onhetfi vkan du mun- *1. Ioan. 4. 9*
dua, non bere Seme bakoitza eman vkan baitu,
hura baithan finheften duenic gal eztadin, bai-
na vicitze eternala duençát.

17 * Ecen eztu igorri Iaincoac bere Semea mun- *Berr. 9. 39*
dura, mundua condemna deçançát, baina mun- *eta 12. 47*
dua harçaz falua dadinçát.

18 Hura baithan finheften duenic, ezta condẽ
natzen: baina finheften eztuena ia condemna-

tua da: ecen eztu finhetfi Iaincoaren Seme ba-
koitzaren icenean.

Lehen 1. 9.

19 Haur da bada condemnationea, * ecen Ar-
guia ethorri da mūdura, baina onhetfiago dute
guizonéc ilhumbea ecen ez Arguia: cerē hayen
obrác gaichtoac baitirade.

20 Ecen gaizqui ari den guciac, gaitz daritza
arguiari: eta ezta arguira ethorten, haren obrác
reprehendi eztitecençat.

21 Baina bidezqui ari dena, ethorten da argui-
ra, haren obrác manifesta ditecençat: ceren Ia-
incoaren araura eguinac baitirade.

22 Guero ethor cedin Iesus bere discipuluequi
Iudeaco lurrera: eta han egoiten cen hequin, eta

Berria 4. 1

*batheyatzen ari cen.

23 Eta Ioannes-ere batheyatzē ari cen Enonē
Salingo aldean, ceren anhitz vr baitzén hā: eta
ethortē ciradén *gendeac* eta batheyatzē ciraden.

24 Ecen oraino etzén eçarri ičan Ioannes pre-
foindeguian.

25 Altcha cedin bada questionebat Ioannesen
discipuluetaric Iuduequin purificationeaz.

Lehen 1. 17

26 Eta ethor citecen Ioannefgana, eta errā cie-
gotē, Magistruá, Iordanaz berce aldeā hirequin
cena, * ceinez hic testificatu baituc, hará, bathey
34. atzē ari duc, eta guciac ethortē dituc harēgana.

27 Ihardets ceçan Ioannef-ec eta erran ceçan,
Ecin guizonac recebi deçaque deus, baldin emā
ezpadaquio cerutic.

Lehen 1. 20

28 Çuec ceuroc çaituztet testimonio nola er-
ran dudan, * Ez naiz ni Chrif, baina igorri ičan

naiz haren aitzinean.

29 Spofa duena fposo da: baina fposo denaren adifquide han dena eta hura ençuten duena, harguitz alegueratzen da fposoaren vozagatic: beraz ene alegrançá complitu da.

30 Hare behar du handitu, eta nic chipitu.

31 Garaitic ethorri dena, gucién gaineco da: lurretic dena, lureco da, eta lureco gaucéz minço da: cerutic ethorri dena gucién gaineco da.

32 Eta cer ikuffi eta ençun baitu hura testificatzen du: baina haren testimoniagea nehorc eztu recebitzen.

33 Haren testimoniagea recebitu duenac ci-guilatu du *ecen Iaincoa eguiati dela.

Rom. 3. 4.

34 Ecen Iaincoac igorri duena Iaincoaren hitzé minçatzē da, ecen Iaincoac eztrauca neur-riz emaiten Spiritua.

35 Aitác maite du Semea, * eta gauça guciac eman ditu haren escura.

Matth. 11. 27.

36 *Sinheften duenac Semea baithan, badu vicitze eternala: baina Semea obeditzē eztuenac, eztu ikufsiren vicitzea, baina Iaincoaren hirádago haren gainean.

Haba. 2. 4. 1. ioan 5. 10

CAP. IIII.

7 *Christ Samaritanari edatera esquez euqui. 10 Vr vicia. 22 Saluamendua Iuduetaric. 23, 24 Adoratione eguiazcoa. 26 Iesus da Christ. 32 Haren viandá. 35 Vztá çorhi. 39 Samaritanoetaric anhitzec Christ baithan sinheften. 42 Hayen confessio-ne. 45 Christec Galileanoac recebitzen. 46 Iau-n baten semea fendatu. 54 Iesusen bigarren signoa.*

Lehen 3. 22

1 **B**Ada eçagutu çuenean Iaunac
nola ençun çuten Pharifeuéç
ecen Iesufec discipulu guehia-
go eguiten çuela * eta batheya-
tzen, ecen ez Ioannesec:

2 (Iesus bera batheyatzen ari ezpacen-ere, bai-
na haren discipuluac)

3 Vtzi ceçan Iudea, eta ioan cedin berriz Ga-
lilearát.

4 Eta harc behar çuen iragan Samariatic.

Gen. 33. 19

eta 48. 22.

iofue 24. 32

5 Ethorten da bada Samariaco hiri Sichar dei-
tzē den batetara *cein baita* * Iacob-ec bere seme

Iosephi eman ceraucan possesseionearen aldean.

6 Eta cen han Iacob-en ithurria: Iesus bada bi-
dean vnhatua berehala iar cedin ithur bazter-
rean: *ecen* bacén sey orenén inguruä.

7 Ethor cedin emazte Samaritanabat vr ido-
quitera: erran cieçón hari Iesufec, Indan edatera.

8 Ecen haren discipuluac ioan içan ciraden hi-
rira iateco eroftera.

9 Diotfa bada hari emazte Samaritana hunec,
Nola hi Iudu aicelatic, edatera niri esquez aut,
bainaiz emazte Samaritana? ecen eztié conuer-
sationeric Iuduéc Samaritanoequin.

10 Ihardets ceçan Iesufec eta errã cieçón, Bal-
din bahaqui laincoaren dohaina, eta nor den hi-
ri erraiten draunana, Indan edatera, hi escatu in-
çayqueon hari, eta eman baitzerauquenán vr
vicitic.

11 Diotfa emazteac, Iauna, eztuc cerçaz ido-
qui deçán, eta putzua duc barna: nondic duc be-

raz vr vici hori?

12 Ala gure aita Iacob baino handiago aiz hi, ceinec eman baitraucu putzu haur, eta berac hunetarie edan baitu, eta haren haourréc, eta haren abréc?

13 Ihardets ceçan Iesufec eta erran cieçón, Vr hunetarie edaten duen gucia egarrituren dun berriz:

14 Baina norc-ere edanen baitu nic emanen draucadan vretic, eztun egarriturē seculan: baina nic emanen draucadan vra, eguinen dun hura baithan vr iauzten denezco ithurri, vicitze eternalecotzat.

15 Diotfa emazteac, Iauna, indac vr horretarie, egarri eznadin, eta ethor eznadin huna idonquitera.

16 Diotfa Iesufec, Habil dei eçan eure senharra, eta athor huna.

17 Ihardets ceçan emazteac eta erran cieçón, Eztiát senharrie. Diotfa Iesufec, Vngui erran dun, Eztiát senharrie.

18 Ecen borz senhar vkan ditun, eta orain dunana, eztun hire senhar: hori eguiatz erran dun.

19 Diotfa emazteac, Iauna, badiacuffát ecen Propheta aicela hi.

20 Gure aitéc mendi hunetan adonatu vkan dié: eta çuec dioçue ecen * Ierusalem de la le- *Deut. 12. 6*
kua non adonatu behar baita.

21 Diotfa Iesufec, Emazteá, finhets neçan ni, ecen ethorten dela orena noiz ezpaituçue mendi hunetan ez Ierusalem adonaturen Aita.

2. Reg. 17. 22 *Çuec adoratzen duçue eztaquiçuenā, guc
29. adoratzen dinagu daquiguna: ecen saluamendua
Iuduetaric dun.

23 Baina ethorten dun orena, eta orain dun,
noiz adoraçale eguiazcoéc adoraturen baitute
Aita spirituz eta eguiaz: ecen Aita-ere halaco
adoraçalén galdez diagon.

1. Cor. 3. 17 24 *Iaincoa dun Spiritu: eta hura adoratzen du-
tenéc, spirituz eta eguiaz adonatu behar diné.
25 Diotfa emazteac, Baceaquiāt ecen Melsiala
ethorteco dela, Christ deitzē dena, harc dathor-
renean declaraturē dirauzquiguc gauça guciac.
26 Diotfa Iesufec, Ni naun *hura*, hirequin min-
ço naicena.

27 Eta bizquitartean ethor citecen haren di-
scipuluac, eta mirets ceçaten nola emazte bate-
quin minço cen: badaric-ere nehorc etzieçon
erran, Ceren galdez ago? edo, Cer minço aiz
horrequin?

28 Vtzi ceçan bada bere vncia emazteac, eta
ioan cedin hirira, eta erran ciecén leku hartaco
gendey.

29 Çatozte, ikuffaçue guiçon-bat ceinec erran
baitrauzquit eguin ditudan gauça guciac: ezta
haur Christ?

30 Ilki citecen bada hiritic, eta ethor citecen
harengana.

31 Eta bizquitartean othoitz eguiten cerauca-
ten discipuluéc, cioitela, Magiftruá, ian eçac.

32 Baina harc erran ciecén, Nic viandabat dut
iateco, çuec eztaquiçuenic.

33 Erraiten çuten bada discipuluéc elkarren artean, Nehorc ekarri othe drauca iatera?

34 Diofte Iesufec, Ene viandá da eguin deçadan ni igorri nauenaren vorondatea, eta acaba deçadan haren obrá.

35 Eztuçue çuec erraiten, Oraino laur hilebe-the dirade, eta vztá ethorriren da? *Huná, errai-
 ten drauçuet, goititzaçue çuen beguiac, mirai-
 tzaçue bazterrac, ecen ia churitu dirade vzta-
 ren biltzeco.

Mat. 9. 37.
 Luc 10. 2.

36 Eta vztá biltzen duenac, fari recebitzen du, eta biltzen du fructua vicitze eternaleracotzát: ereiten duenac bozcario duençát, bayeta biltzen duenac-ere.

37 Ecen hunetan erran haur eguiazco da, Bat da ereiten duena, eta bercebat biltzen duena.

38 Nic igorri çaituztet nekatu etzaretanaren biltzera: berceac nekatu içan dirade, eta çuec hayén travailluan farthu içan çarete.

39 Eta hiri hartaco Samaritanoetaric anhitzec finhets ceçaten hura baithan, emazte testifica-tu çuenaren erranagatic, *cioela*, Eguin dudan gucia erran draut.

40 Ethorri ciradenean bada Samaritanoac, o-thoitze eguin cieçoten hequin egon ledin: eta e-gon cedin han bi egun.

41 Eta anhitzez guehiagoc finhets ceçaten be-raren hitzagatic.

42 Eta emazteari erraiten ceraucaten, Eztina-gu goitiric hire erranagatic finheftē: ecen gueu-roc ençun dinagu, eta baceaquinagu ecen haur

dela eguiatzqui Chrifit munduaren Saluadorea.
 43 Eta bi egunen buruän parti cedin handie,
 eta ioan cedin Galilearát.

Matth. 13.
 57.

marc 6. 4.

luc 4. 24.

44 Ecen Iefufec berac* teftifica ceçan, ecē Pro-
 pheta batec bere herrian ohoreric eztuela.

45 Bada ethorri içan cenean Galileara, recebi
 ceçaten Galileanoec, beftán Ierufalemen eguin
 cituen gauça guciac ikuffiric: ecen hec-ere e-
 thorri içan ciraden beftara.

Lehen 2, 1.
 12.

46 Ethor cedin bada Iefus berriz* Cana Gali-
 leaco *hirira*, non eguin vkan baitzuen vra ma-
 hatfarno. Eta cen gorte iaun-bat, ceinen semea
 baitzén eri Capernaumen.

47 Haur, encunic ecen Iefus ethorri cela Iudea-
 tic Galileara, ioan cedin harengana, eta othoitz
 eguin cieçon iauts ledin, eta fenda lieçon bere
 semea: ecen hiltzera cioan.

48 Erran cieçon orduan Iefufec, Signoac eta
 miraculuac ikus ezpaditzaque, ezteçaqueque
 finhets.

49 Diotfa gorte iaun harc, Iauna, iautfi adi ene
 semea hil dadin baino lehen.

50 Diotfa Iefufec, Habil: hire semea vici duc.
 Eta finhets ceçan guiçonac Iefufec erran cerau-
 can hitza eta ioan cedin.

51 Eta ia hura iauften cela *bere* cerbitzariac bat
 cequizquion, eta conta cieçoten, cioitela, Hire
 semea vici duc.

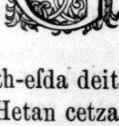
52 Orduan galdeguin ciecén, cer orenez hobe-
 qui eriden içan cen: eta erran cieçoten, Atzo
 çazpi orenetan vtzi cian helgaitzac.

53 Eçagut ceçan bada aitác ecen oren hartan
 cela Iesufec errã ceraucana, Hire semea vici duc.
 Eta finhets ceçan berac, eta haren etche guciac.
 54 Bigarren signo haur berriz eguin ceçan Ie-
 sufec ethorri içan cenean Iudeatic Galileara.

CAP. V.

2 Ikuzgarria. 4 Aingueruãc vra vherritzen. 5 Pa-
 ralyticoa sendatu. 16 Christ Iaincoaren Semea Iu-
 duéc hil nahi. 21 Hilén resuscitatzea eta viuifica-
 tzea. 23 Ohoratzeco Christ Aita begala. 24 Sin-
 hesten duenac, vicitze eternala du. 25, 29 Vicitzez-
 co resurrectionea. 30 Christen eta Aitaren voron-
 data. 32 Christec testificatzen. 35 Ioannes can-
 dela vicia. 36 Christen obrác Christen testimonio.
 39 Scripturac. 41 Guizonen gloriá. 42 Iaincoa-
 ren amorioa. 46 Moysec Christez scribatu.

1 Auça hauen ondoan, * Iuduén *Leuit. 23. 2*
 bestabat cen, eta igan cedin *deut. 16. 1.*
 Iesus Ierufalemera.

2 Eta da Ierufalemen ardi pla-
 çán ikuzgarribat Hebraicoz

Beth-esda deitzen denic, borz galeria dituenic.

3 Hetan cetzan eri, itfu, maingu, membro ey-
 hardun mulço handia, vraren higitzearen be-
 guira ceudela.

4 Ecen Ainguerubat iauften cen ordu iaquinez
 ikuzgarrira, eta vra vherritzen çuen: eta vraren
 vherritze ondoan lehen *hartara* iauften cena
 sendatzen cen, cer-ere eritassunec baitzaducan.

5 Eta cen guizon-bat han hoguey eta heme-
 çortzi vrthez erharçunac çaducanic.

6 Haur ikus ceçanean Iefufec cetzala, eta eçaguturic ecen ia dēbora lucea çuela, diotfá, Nahi aiz fendatu?

7 Ihardets cieçón eriac, Iauna, eztiat norc, vra vherritu denean, eçar neçan ikuzgarrira: baina ni ethorten naicen bizquitartean, bercebat ene aitzinean iauften duc.

8 Diotfa Iefufec, Iaiqui adi, altcha eçac eure ohea, eta ebil adi.

9 Eta bertã fenda cedin guiçon hura: eta altcha ceçan bere ohea, eta baçabilan: eta cen Sabbathoa egun hartan.

10 Erran cieçoten bada Iuduéc fendatu ičan
Hiere. 17. cenari, Sabbathoa duc, * eztuc fori ohea eraman
21. deçán.

11 Ihardets ciecén, Norc ni fendatu bainau, harc erran draut, Altcha eçac eure ohea eta ebil adi.

12 Orduan interroga ceçaten, Nor da hiri erran drauan guiçon hura, Altcha eçac eure ohea eta ebil adi?

13 Eta fendatu ičan cenac, etzaquian nor cen: ecen Iesus apparta cedin leku hartan cen genetzetic.

14 Guero eriden ceçan hura Iefufec templean, eta erran cieçón, Huná, fendatu aiz: guehiago bekaturic eztaguiala, cerbait gaizquiago hel eztaquián:

15 Ioan cedin guiçon haur, eta conta ciecén Iuduey ecē Iesus cela hura fendatu vkan çuena.

16 Eta halacotz persecutatzen çutén Iuduéc Iesus,

Iesus, eta hura hil nahiz çabiltzan, ceren gauça hauc eguin baitzituen Sabbathoan.

17 Baina Iesufec ihardets ciecén, Ene Aitac oraindrano obratzen du, eta nic-ere obratzen dut.

18 *Halacotz bada Iuduac hura hil nahiz ha- *Berr. 7. 19.*
guitzago çabiltzan, ez solament ceren Sabbatho hautfi çuen, baina are *ceren* harē Aita Iaincoa cela erran baitzuen, bere buruā Iaincoaren bardin eguinez.

19 Ihardets ceçan bada Iesufec, eta erran ciecén, Eguiaz eguiaz erraiten drauçuet, ecin daidi Semeac bere buruz deus, *erran nahi da*, baldin ikuffi ezpadu Aitá obratzen: ecen cer-ere harc eguiten baitu, hura Semeac-ere halaber eguiten du.

20 Ecen Aitác maite du Semea, eta berac eguiten dituen gauça guciac eracusten drauzca, eta hauc baino obra handiagoac eracutfiren drauzca hari, çuec mirets deçaçuençát.

21 Ecen nola Aitac refuscitatzen baititu hilac eta viuificatzen, halaber Semeac-ere nahi dituenac viuificatzen ditu.

22 Ecen Aitac eztu iugeatzen nehor, baina iugemendu gucia eman drauca Semeari:

23 Guciec Semea ohora deçatençát, Aita ohoratzen duten beçala: Semea ohoratzen ez-tuenac, eztu ohoratzen Aita, ceinec igorri baitu hura.

24 Eguiaz eguiaz erraiten drauçuet, ecen ene hitza ençuten, eta ni igorri nauena finhesten

y.i.

S. I O A N

duenac, baduela vicitze eternala, eta *haina* ezta condemnationetara ethorriren: baina iragan da heriotic vicitzera.

25 Eguiaz eguiaz erraiten drauquet, ecen ethorten dela orena, eta orain dela, noiz hiléc ençunen baitute Iaincoaren Semearen voza, eta ençunen dutenac vicico dirade.

26 Ecen nola Aitac baitu vicitze bere baithan, hala eman drauca Semeari-ere bere baithan vicitzearen vkaitea.

27 Eta bothere eman drauca iugemendu-ere eguiteco, guìonaren Seme den becombatean.

28 Ezteçaquela mirets haur: ecen ethorriren da orena ceinetan monumentetaco guciéc ençunen baitute haren voza.

Matth. 25. 29 *Eta ilkiren dirade vngui eguin duqueitenac, vicitzeco resurrectionera: baina gaizqui e-
35, 41. guin duqueitenac, condemnationeco resurrectionera.

30 Ecin daidit nic neure buruz deus: dançudan beçala iugeatzen dut: eta ene iugemendua iusto da: ecen ez nabila neure vorondatearen ondoan: baina ni igorri nauen, Aitaren vorondatearen ondoan.

Berr. 8. 14. 31 *Baldin nic testificatzen badut neure buruáz, ene testimoniagea ezta sinhefiteco.

Mat. 3. 17. 32 *Bercebat da testificatzen duenic niçaz, eta badaquit ecen eguiazco dela niçaz testificatzen duen testimoniagea.

Lehen 1. 27 33 *Çuec igorri vkan duçue Ioannefgana, eta harc testimoniage eman drauca eguiari.

34 Baina nic eztut guiçonaganic testimonia-
geric recebitzen: baina gauça hauc erraiten di-
tut quec falua çaitetzençát.

35 Hura cen candela çachecana eta argui egui-
ten çuena: eta quec nahi içan çarete appur-bate-
tacotz alegueratu haren arguiian.

36 Baina nic Ioannesena baino testimoniage
handiagoa dut: ecen niri Aitac compli ditza-
dançat eman drauzquidan obréc, nic eguiten
ditudan obra beréc testificatzen duté niçaz e-
cen Aitac igorri vkan nauela.

37 *Eta ni igorri nauen Aitac berac testificatu
du niçaz. Eztuçue haren voza egundano ençun,
*ezeta haren irudia ikuffi.

*Mat. 3. 17.
eta 17. 5.*

Deut. 4. 12

38 Eta eztuçue haren hitza quec baithan egoi-
ten dela: ecen nor harc igorri baitu, hura quec
eztuçue finhesten.

39 Informa çaitetzte diligētqui Scripturetaric;
ecen quec vſte duçue hetan vicitze eternala du-
çuela: eta hec dirade niçaz testificatzen dute-
nac.

40 Eta etzarete ethorri nahi enegana, vicitzea
duçuença.

41 Gloriaric guiçonetarie eztut hartzen.

42 Baina eçagutzen çaituztet ecen Iaincoaren
amorioa eztuçuela quec baithan.

43 Ni ethorri naiz neure Aitaren icenean, eta
eznauçue recebitzen: baldin bercebat ethor ba-
dadi bere icenean, hura recebituren duçue.

44 Nolatan quec finhets ahal deçaqueçue, ba-
tac berceaganic gloria recebitzen duçularic,
y.ii.

S. IOAN

Ber. 12. 43. eta * Iaincoaganic beraganic heldu den gloriá
ezpaituque bilhatzen?

45 Eztuqueela vste ecen nic accusaturen çaituz-
tedala quec Aita baithan: bada norc accusa çai-
tzaten, Moyfes, ceinetan quec sperança baitu-
que.

Gen. 3. 15.

eta 22. 28.

eta 49. 10.

deut. 18. 15

46 Ecen baldin Moyfes finhesten bacindute,
finhetz nindiroqueque ni: * ecen niçaz harc scri-
batu vkan du.

47 Baina baldin haren scribatuac finhesten ez-
padituque, nolatã ene hitzac finhetfirẽ dituque.

CAP. VI.

2, 14 *Borz oguiesco miraculua.* 15 *Christec regue isa-
tera refusatzen.* 19 *Itsas gainez Christ ebili.* 28, 29
Iaincoaren obrã. 30 *Populua signo esquez eugui.* 31
Mannã. 33, 48 *Christ ogui vicitzecoa.* 37, 65
Harengana ioaitea. 38 *Certara Christ iautsi.* 40, 47
*Hura baithango finhestea, vicitze eternal eta resurre-
ctione.* 41 *Iuduac Christez scandalizatzen.* 44
Christ baithan finhestea. 51 *Haren haraguiaren ia-
tea eta odolaren edatea.* 60 *Discipuluac scandali-
zatu.* 66 *Batzu Christganic retiratu.* 68 *Aposto-
luen confesionea.* 70 *Iudas deabru.*

1 Vero ioan cedin Iesus Gali-
leaco itsafsoaz berce aldera,
Tiberiacora.

2 Eta iarreiquiten çayón gen-
detze handia, ceren ikusten
baitzituzten harc erien gainean eguiten cituen
signoac.

3 Orduan igan cedin mendi batetara Iesus, eta han iar cedin bere discipuluequin.

4 Eta hurbil cen Bazco, * Iuduen bestá.

5 *Bada beguiac altchatu cituenean Iesufec eta ikuffi çuenean ecen gendetze handia ethorten cela harengana, diotfa Philipperi, Nondic erof-
firen dugu ogui, hauc ian deçatençat?

Leuit. 23. 7

deut. 16. 1.

Matth. 14.

16.

marc 6. 38.

luc 9. 13.

6 (Baina haur erraiten çuen haren enseyatzeagatic, ecen berac baçaquian, cer eguiteco çuen)

7 Ihardets cieçón Philippec, Ber-ehun dine-
rorē oguiaz ezliqueye asco, den gutiena batbe-
derac har leçan.

8 Diotfa bere discipuluetaric batec, Andriu Si-
mon Pierriſen anayeac.

9 Baduc hemen muthilcobat, dituenic borz o-
gui garagarrezcoric, eta bi arrain: baina hauc
cer dirade hambaten arteco?

10 Eta erran ceçan Iesufec, Iar eraci eçaçue
gendea. Eta cen belhar handi leku hartan. Iar
citecen bada borz milla guiçonen contuaren
inguruã.

11 Eta har citzan Iesufec oguiac: eta gratiac
rendaturic parti cietzén discipuluey: eta discipu-
luéc iarriric ceudeney: halaber arrainetaric-ere
nahi çuten becembat.

12 Eta reffasiatu içan ciradenean erran ciecén
bere discipuluey, Bil itzaçue soberatu diraden
çathiac, deus gal eztadin.

13 Bil citzaten bada, eta bethe citzaten hama-
bi faſqui çathiz, borz ogui garagarrezcoetaric,
ian çuteney soberaturic.

14 Gende hec bada ikuffi çutenean Iesufec e-
guin çuen miraculua, erraiten çutén, Haur da e-
guiazqui mūdura ethorteco cen Propheta hura.

15 Iesufec bada eçaguturic ecen haren harra-
patzera ethorteco ciradela hura regue eguin le-
çatençát, retira cedin berriz mendira ber-bera.

Matth. 14.
23.

marc 6. 47.

16 *Eta arratfa ethor cedinean, iauts citecen
haren discipuluac itsaffora.

17 Eta farthuric vncira, ioaitē ciraden itsaffoaz
berce aldera Capernaum alderát: eta ia ilhuna
cen, eta etzén Iesus hetara ethorri.

18 Eta itsaffoa, haice handic erauntsiz altcha-
tzen cen.

19 Bada hoguey eta borz, edo hoguey eta ha-
mar stade beçala abiroina tiratu ondoan, iku-
sten dute Iesus itsas gainez dabilala, eta vnciari
hurbiltzen çayola, eta ici citecen.

20 Eta harc erran ciecén, Ni naiz, etzaretela
beldur.

21 Nahi vkan çutén bada hura vncira recebi-
tu: eta bertan vncia arriba cedin ioaiten ciraden
lekura.

22 Biharamunean itsaffoarē berce aldetic guel-
dituric cegoen gendetzeac ikuffi duenean ecen
berce vncitchoric etzela han bat baicen, ceine-
tara haren discipuluac farthu içan baitziraden,
eta etzela farthu bere discipuluequin Iesus vn-
citchora, baina haren discipuluac berac ioan i-
çan ciradela:

23 Eta Tiberiadetic berce vncitchoric ethorri
cela leku *haren* aldera non oguia ian vkan bai-

tzutén, gratiac rendaturic Iaunac.

24 Ikus ceçanean bada gendetzeac ecen Iesus etzela han, ez haren discipuluac, sar citecen hecere vncietara, eta ethor citecen Capernaumera, Iesus bilhatzen çutela.

25 Eta hura eridenic itsafsoaren berce aldean, erran cieçotē, Magistruá, noiz huna ethorri aiz?

26 Ihardets ciecén Iesufec, eta erran ceçan, Eguiaz eguiaz erraiten drauçuet, ene bilha çabiltzate, ez ceren miraculuac ikussi dituçuen, baina ceren ian baituçue oguietarie, eta reffafiatu içan baitzarete.

27 Trabailla çaitetzte ez vianda galtzen denagatic, baina vicitze eternalecotzat irauten due-nagatic, cein guiçonaren Semeac emanen baitrauçue: *ecen *Seme* haur Iainco Aitac ciguilatu vkan du. *Lehen 1. 32
mat. 3. 17.
eta 17. 5*

28 Erran cieçoten bada, Cer eguinen dugu e-guin ditzagunçat Iaincoaren obrác?

29 Ihardets ceçan Iesufec, eta erran ciecén, *Haur da Iaincoarē obrá, finhets deçaçuen harc 1. Ioã 3. 23.
igorri duena baithan.

30 Orduan erran cieçoten, Cer figno bada hic eguiten duc, dacussagunçat eta hi finhets eça-gun? cer obra eguiten duc?

31 Gure aitéc ian vkan dié manná desertuan: scribatua den beçala, * Cerutico oguia eman draue iatera. *Exo. 16. 14.
nom. 11. 7.
psal. 78. 24.
sap. 16. 20.*

32 Erran ciecén bada Iesufec, Eguiaz eguiaz erraiten drauçuet, eztrauçue Moyfsec emã cerutico oguia: baina ene Aitac emaiten drauçue

cerutico ogui eguiazcoa.

33 Ecen Iaincoaren oguia da cerutic iautfi dena, eta munduari vicitze draucana.

34 Erran cieçoten bada, Iauna, eman ieçaguc bethiere ogui hori.

35 Eta erran ciecén Iesufec, Ni naiz vicitzeco
Eccl. 24. 29 oguia: enegana ethorten dena, ezta goffeturen:
* eta ni baithan finheften duena, ezta egarrituren iagoitic.

36 Baina erran drauçuet, ecen ikuffi-ere banuçuela, eta eztuçue finheften.

37 Aitac emaiten drautan gucia, enegana ethorriren da, eta enegana ethorten dena, eztut campora iraitziren.

38 Ecen cerutic iautfi içan naiz eguin deçadençát ez neure vorondatea, baina ni igorri nauenaren vorondatea.

39 Eta haur da ni igorri nauenaren vorondatea, Aitarena, cerere eman baitraut, ezteçadan gal hartaric, baina refuscita deçadã hura azquen egunean.

40 Halaber haur da ni igorri nauenaren vorondatea, Semea ikuften eta hura baithan finheften duen guciac, duen vicitze eternala, eta nic refuscitaturen dut hura azquen egunean.

41 Murmuratzen çutén bada Iuduéc harçaz, ceren erran baitzuen, Ni naiz cerutic iautfi naicen oguia.

Math. 13.
55.

42 Eta erraitē çutén, * Ezta haur Iesus, Iosephen semea, ceinen aita eta ama guc eçagutzen baititugu? Nola dio bada hunec, Cerutic iautfi naiz?

43 Ihardets ceçan bada Iesufec eta erran cie-
cén, Ezteçaçuela murmura çuen artean.

44 Nehor ecin dathor enegana, baldin ni igor-
ri nauen Aitac tira ezpadeça: eta nic refuscita-
turen dut hura azquen egunean.

45 Scribatua da Prophetetan, * Eta içanen di-
rade guciac Iaincoaz iracatfiac. Norc-ere beraz
ençun baitu Aitaganic eta ikaffi, *hura* ethorten
da enegana. *Esa. 54.13.*
hiere. 31.33

46 Ez Aita ikuffi duenez nehorc, * Iaincoaga-
nic denac baicen: harc ikuffi du Aita. *Matth. 11.*
27.

47 Eguiaz eguiaz erraiten drauçuet, ni baithan
finhesten duen guciac badu vicitze eternala.

48 Ni naiz vicitzeco oguia.

49 Çuen aitéc ian vkan duté* manná defertuã, *Ezo. 16.15*
eta hil içan dirade.

50 Haur da oguia cerutic iautfi dena, hunetarie
ianen duena hil eztadinçát.

51 Ni naiz ogui vicia cerutic iautfi naicena: ne-
horc ian badeça ogui hunetarie, vicico da eter-
nalqui, eta nic emanen dudan oguia, ene hara-
guia da, nic munduaren vicitzeagatic emanen
dudana.

52 Baciharducaten bada Iuduéc elkarren ar-
tean, erraiten çutela, Nolatan hunec guri *bere*
haraguia eman ahal dieçaquegu iatera?

53 Orduan erran ciecén Iesufec, Eguiaz egui-
az erraiten drauçuet, baldin ian ezpadeçaçue
guiçonaren Semearen haraguia, eta edan ezpa-
deçaçue haren odola, eztuçue vicitzeric çuec
baithan.

1. Cor. 11.
37

54 * Iaten duenac ene haraguia, eta edaten ene odola, badu vicitze eternala: eta nic dut refuscitaturen hura azquen egunean.

55 Ecen ene haraguia eguiazqui da vianda, eta ene odola eguiazqui da edari.

56 Ene haraguia iaten duena, eta ene odola edaten, nitan egoiten da, eta ni hartan.

57 Nola ni igorri bainau Aita vici denac, eta ni vici bainaiz *neure* Aitaz: hala ni ianen nauena ere, vicico da hura-ere niçaz.

58 Haur da ogui cerutic iautfi içan dena: ez çuen aitéc manná ian duten beçala, eta hil içã di rade: ogui haur ianē duena vicico da eternalqui.

59 Gauça hauc erran citzan synagogán iracasten ari cela Capernaumen.

60 Haren discipuluetaric bada anhitzec gauça hauc ençunic erran ceçaten, Gogor da hitz haur: norc ençun abal deçaque?

61 Çaquialaric bada Iesufec bere baithan ecen haren discipuluéc huneçaz murmuratzē çutela, erran ciecén, Hunec scandalizatzen çaituzte?

Lehen 3. 13 62 *Cer date* bada baldin ikus badeçaque guiçonaren Semea igaiten * lehen cen lekura?

63 Spiritua da viuificatzen duena, haraguiac eztu deus probetchatzen: nic erraiten drauzquiçuedan hitzac spiritu dirade eta vicitze.

64 Baina badirade batzu çetaric finheftē ez-tutenic. Ecen baçaquian hatfeandanic Iesufec cein ciraden finheften etzutenac, eta cein cen hura tradituren çuena.

65 Eta erraiten çuen, Halacotz erran drauçuet

ecen nehor ecin dathorrela enegana, baldin ene Aitaz eman ezpaçayo.

66 Orduandanic haren discipuluetaric anhitz guibelerat citecen: eta guehiagoric etzabiltzan harequin.

67 Erran ciecén bada Iesufec hamabiey, Ala çuec-ere ioan nahi çarete?

68 Ihardets cieçón bada Simon Pierrifec, Iau-na, norengana ioanen gara? vicitze eternalezco hitzac dituc *hic*:

69 Eta guc finhetfi eta eçagutu diagu ecen, * hi *Matth. 16.*
aicela Chrifst Iainco viciaren Semea. *16.*

70 Ihardets ciecén Iesufec, Etzaituztet nic hamabi elegitu, eta çuetaric bat deabru baita?

71 Eta *haur* erraiten çuen Iudas Ifcariot Simonen *femeaz*: ecen haur cen hura traditu behar çuena, hamabietaric bat bacen-ere.

CAP. VII.

2 *Tabernaclen bestá. 5 Christen ahaideac. 7 Cergatic hari Munduac gaitz eritzi. 12 Harçaz gendéc cer opinione. 14 Chrifst iracasten ari. 16 Haren doctriná. 24 Iustoqui iugeatzeco. 30 Christen orena. 31 Anhitzec hura baithan finhesten. 32 Haren hartzera igorri officierac. 39 Spiritu saindua. 40 Christez iharduqui. 47 Phariseuén arrogantia. 51 Nicodemoren respoſta.*

1 Ta guero baçabilan Iesus Galilean: ecen etzén Iudean ebili nahi, ceren Iuduac baitzabiltzan hura hil nahiz.

2 Eta hurbil cē Iuduén bestá * ta- *Leuit. 23*
34.

bernaclén deitzen cena.

3 Erran cieçoten bada bere anayéc, Parti adi hemendic eta habil Iudearát, hire discipuluec-ere ikus ditzatençát hire obra eguiten dituanac.

4 Ecen nehorc eztic deus secretuan eguiten, e-ftimationetan içan nahiz dabilanec, baldin gauça hauc eguiten badituc, manifesta ieçoc eure buruä munduari.

5 Ecen are haren anayec-ere etzuten finheften hura baithan.

6 Diofte bada Iesufec, Ene demborá ezta oraino ethorri: baina çuen demborá bethi da preft.

7 Ecin munduac gaitzets çaitzaquezte çuec: baina niri gaitz darizt: ceren nic testificatzen baitut harçaz, ecen haren obrác gaichto diradela.

8 Çuec igan çaitetze befta hunetara: ni eznaiz oraino igaiten befta hunetara, * ceren ene demborá ezpaita oraino bethe.

Berriz 8.
20.

9 Eta gauça hauc erran cerauztenean egon cedin Galilean.

10 Eta igan ciradenean haren anayeac, orduan hura-ere igan cedin beftara, ez aguerriz, baina ichilic beçala.

11 Iuduéc bada bilhatzen çuten hura beftán, eta erraiten çuten, Non da hura?

12 Eta murmuracione handia cen populuaren artean harçaz: ecen batzuc erraiten çuten *Guiçon* ona da: eta bercéc erraiten çutén, Ezta: baina feducitzen du populua.

13 Badaric-ere nehor frangoqui etzén minço

harçaz, Iuduén beldurrez.

14 Eta bestá ia erdi iragan cenean, igan cedin Iesus templa, eta iracasten ari cen.

15 Eta miraz ceuden Iuduac, cioitela, Nolatan hunec letrác daquizqui, ikaffi gabe?

16 Ihardets ciecén Iesufec, eta erran ceçã, Ene doctriná ezta enea, baina ni igorri nauenarena.

17 Baldin nehorc nahi badu haren vorondatea eguin, eçaguturen du doctrináz, eya Iaincoaganic denez, ala ni neure buruz minço naicenez.

18 Bere buruz minço dena, *bere* gloriaren bilha dabila: baina bera igorri duenaren gloriaren bilha dabilana, da eguiati, eta iniustitiaric hura baithan ezta.

19 *Eztrauçe Moyfesc eman Leguea? eta ez- *Exod. 24. 3*
paitu çuetaric batec-ere obratan eçartē Legue-
a? *Cergatic çabiltzate ni hil nahiz? *Lehen 5. 18*

20 Ihardets ceçan populuac eta errã, Deabrua duc *hic*: nor dabila hi hil nahiz?

21 Ihardets ceçan Iesufec eta erran ciecén, Obrabat eguin dut, eta guciac miraz çaudete.

22 Baina halere * Moyfesc eman drauçe Cir- *Leuit. 12. 3*
concifionea, (ez Moyfeganic denez, *baina Ai *Gen. 17. 10*
tetaric) eta Sabbathoan circonciditzen duçe guiçona.

23 Baldin Circoncifionea recebitzē badu guiçonac Sabbathoan, Moyfesen Leguea hauts eztadinçát: asferre çarete ene contra ceren guiçon-bat osloqui fendatu dudan Sabbathoan?

24 *Ezteçaçuela iugea apparentiarē araura, bai *Deut. 1. 16*
na iugemendu bidezco batez iugea eçaçue.

25 Erraiten çutén bada Ierufalemetar batzuc, Ezta haur hiltzeco bilhatzen dutena?

26 Eta huna, frangoqui minço da, eta eztraucate deus eguiten: ala eguiazqui eçagutu othe luqueite Gobernadoréc, ecen haur dela eguiazqui Chrifst?

27 Baina haur badaquigu nondic den: baina Chrifst dathorrenean, nehore eztu iaquinē nondic daten.

28 Oihuz cegoen bada Iefus templean, iracaſten çuela eta erraiten, Eta ni nauçue eçagutzē, eta nondic naicén badaquiçue, eta neüre buruz eznaiz ethorri, baina da eguiati ni igorri nauena, cein ezpaituçue çuec eçagutzen.

29 Baina nic eçagutzen dut hura, ceren haren-ganic bainaiz, eta harc igorri bainau.

30 Orduan hura hatzaman nahiz çabiltzan: baina nehore etzitzan eſcuac eçar haren gaineā, ecen etzén oraino ethorri haren orena.

31 Eta gendetzecoataric anhitzec finhets ceçaten hura baithan, eta erraiten çutén, Chriftec dathorrenean guehiago miraculu eguinen othe du, hunec eguiten dituenac baino?

32 Ençun ceçaten Pharifeuéc gendetzea hauén gainean harçaz murmuratzen: eta igor citzaten Pharifeuéc eta Sacrificadore principaléc officierac hura hatzaman leçatençát.

33 Erran ciecén bada Iefufec, Oraino dembo-ra gutibatetacotz çuequin naiz, guero banoa i-gorri nauēnaganát.

34 * Bilhaturen nauçue eta ez eridenen: eta non

ni iñanen bainaiz, *hara* çuec ecin ethor çaitез-
quete.

35 Erran ceçaten bada Iuduéc elkarren artean,
Norat haur ioaiteco da, guc ezpaitugu eridenē?
ala Grecoén artean barreyatuac diradenetarat
ioaiteco da, eta Grecoén iracaftera?

36 Ceric da erran duen propos haur, Bilhatu-
ren nauçue, eta ez eridenen: eta non ni iñanen
bainaiz, *hara* çuec ecin ethor çaitезquete?

37 * Eta bestaco azquen egun handian eriden *Leuit. 23.*
cedin Iesus han, eta oihuz cegoen, cioela, Baldin *36.*

nehor egarri bada, bethor enegana eta edā beça
38 * Ni baithan finhesten duenari, Scripturác *Esa. 55. 1.*
dioen beçala, vr vicizco fluuioac iariatūrē çaiз-
ca bere labeletic.

39 (Eta haur erraiten çuen hura baithan finhe-
sten çutenéc * recebitзeco çuten Spirituáz: ecen *Ioel 2. 28.*
oraino Spiritu saindua etzén *eman*, ceren Iesus *act. 2. 17.*
oraino ezpaitzén glorificatu)

40 Anhitзec bada gendetzecoetarie propos *Deu. 18. 15*
haur ençun çutenean, erraiten çuten, * Haur da
eguiazqui Propheta hura.

41 Bercéc erraiten çutén, Haur da Chrif. Eta
batзuc erraiten çutén, Alabaina Galileatic e-
thorriren da Chrif?

42 * Eztu Scripturac erraiten, ecen Daud-en *Mich. 5. 2.*
hacitic, eta Bethlehemgo Daud egoitē cen bur *mat. 2. 5.*
gutic Chrif ethorriren dela?

43 Diffensione eguin cedin bada populuaren
artean harengatic.

44 Eta hetarie batзuc nahi çuten hatzaman,

S. I O A N.

baina nehore etzitzan eçar haren gaineã escuac
45 Ethor citecen bada officierac Sacrificado-
re principaletara eta Phariseuetara, eta hec er-
ran ciecen, Cergatic ezтуque hura ekarri?

46 Ihardets ceçaten officieréc, Egundano ezta
hala minçatu guiçonic, nola guiçon haur.

47 Halacotz ihardets ciecen Phariseuéç, Ezo-
the cinatezte çuec-ere seducitu?

48 Ala Gobernadoretaric edo Phariseuetaric
batec-ere finhetfi du hura baithan?

49 Baina populu Leguea cer den eztaquian
haur, maradicatua da.

Lehen 3. 2. 50 Diofte Nicodemo * harēgana gauaz ethor-
ri ičan cenac, cein baitzén hetaric bat,

51 Ala gure Legueac condemnatzen du ne-
Deut. 17. 8 hor, bera behin ençun gabe, * eta cer eguin duē
eta 19. 15 eçagutu gabe?

52 Ihardets ceçaten eta erran cieçoten, Ezaiz
hi-ere Galileaco? informadi, eta iaquic ecen Ga-
lileatic Prophetaric eztela ilki.

52 Eta itzul cedin batbedera ceī bere etcherát.

C A P. V I I I.

3 Emazte adulterioan hatsamana. 12 Christ mundu-
aren arguia. 13, 18 Testimoniage bere buruüz ekar-
ten. 15 Nehor ez harc iugeatzen. 23 Hura ez mi-
du hunetaric. 24 Sinhesten eztuena, bekatutan hilen.
25 Christ nor. 28 Bere herioa Christec aitzinetic er-
raiten. 30 Iudu batzuc sinhesten. 32 Eguiac libre e-
guiten. 34 Bekatuarē cerbitzari nor. 37, 39 Abra-
hamen haour. 42 Iaincoaren haour. 44 Deabrua-
ren haour. 57 Christ Abraham baino lehen. 59 Iu-
duéc Christ lapidatu nahi.

Baina

- 1 **B** Aina Iesus ioan cedin Oliua-
tzetaco mendirát.
- 2 **B** Eta arguiaren beguian berriz
ethor cedin templera, eta po-
pulu gucia ethor cedin harēga
na: eta iarriric cegoela iracasten cituen hec.
- 3 Orduan duté ekarten harengana Scribéc eta
Phariseuéc emazte adulterioan hatzaman-bat:
eta hura artean eçarriric,
- 4 Diotfate, Magistruá, emazte haur hatzaman
içan duc adulterioco eguitate berean.
- 5 * Eta Leguean Moysefec manatu diraucuc hu *Leuit. 20.*
nelacoac lapida ditecen: hic bada cer dioc? *10.*
- 6 Eta haur erraiten çuten hura tentatzē çutela,
hura cerçaz accusa lutençát. Baina Iesufec behei
ti gurthuric erhiaz scribatzen çuen lurrean.
- 7 Eta haren interrogatzez perseueratzen çute- *Deut. 17. 7*
la, chuchenduric erran cieçén, * Çuetàric beka-
tu gabe denac, lehenic horren contra harria aur-
digu beça.
- 8 Eta berriz gurthuric scribatzen çuē lurrean.
- 9 Bada hori ençun çutenean, cōscientiac accu-
satzen cituela, bata bercearen ondoan ilkiten ci
radē çaharrenetarin hassiric azquenetarano: eta
Iesus bera gueldi cedin, eta arteā cegoē emaztea
- 10 Eta chuchendu cenean Iesufec nehor etza-
cussanean emaztea baicen, erran cieçón hari,
Emazteá, non dirade hire accusaçaleac? nehorc
ezau condemnatu?
- 11 Eta harc erran çeçan, Ez nehorc, Iauna. Eta
erran cieçón Iesufec, Ezaut nic-ere condemna-
z.i.

tzen: oha, eta guehiago bekaturic eztaguinala.

*Lehē 1. 5. 9
berriz 9. 5.*

12 Berriz bada Iesus minça cequien, cioela,
* Ni naiz mūduaren arguia: niri darreitana ezta
ilhūmbean ebiliren, baina vkanen du vicitzeco
arguia.

13 Erran cieçoten bada Pharifeuéc, Hic eure
buruāz testificatzen duc, hire testimoniagea ez-
tuc finhefteco.

Lehen 5. 31

14 Ihardets ceçan Iesufec eta errā cieçén, * Nic
neurorçaz testificatzenagatic finhefteco da ene
testimoniagea: ecē badaquit nondic ethorri nai-
cén, eta norat ioaiten naicē: baina çuec eztaqui-
çue nōdic ethortē naicen, ez norat ioaitē naicén
15 Çuec haraguiaren arauez iugeatzen duçue,
nic eztut iugeatzen nehör.

16 Eta baldin iugea badeçat-ere nic, ene iuge-
mendua eguiazco da: ecen eznaiz neuror, baina
ni eta ni igorri nauen Aita.

*Deut. 17. 6
eta 19. 15.*

17 Baina çuen Leguean-ere scribatua da, ecen
*bi guiçonen testimoniagea finhefteco dela.

mat. 18. 16

18 Ni naiz neurorçaz testificatzen dudana, e-
ta testificatzen du niçaz ni igorri nauen Aitac.

*2. cor. 13. 1.
heb. 10. 18.*

19 Erraiten ceraucatē bada, Non da hire Aita?
Ihardets ceçan Iesufec, Ez ni nauçue eçagutzē,
ez ene Aita: baldin ni eçagutzen baninduçue, e-
ne Aita-ere eçagut cindeçaquete.

20 Hitz hauc erran citzan Iesufec thesaureriā,
iracasten ari cela templeā: eta nehör etzaquión
lot, ceren oraino ezpaitzén ethorri haren orena

21 Erran cieçén bada berriç Iesufec, Ni banoa
eta bilhaturen nauçue, eta çuen bekatuan hilen

çarete: norat ni ioaiten bainaiz, çuec ecin çatozquete.

22 Erraiten çuten bada Iuduéc, Berac hilen othe du bere buruä? erraiten baitu, Norat ni ioaiten bainaiz, çuec ecin çatozquete.

23 Orduan erran ciecén, çuec beheretic çarete, ni garaitic: çuec mundu hunetarie çarete, ni ez naiz mundu hunetarie.

24 Halacotz erran drauçuet ecen çuē bekatu-
etan hilē çaretela. Ecē baldin finhets ezipadeça-
çue ni naicela *hura*, çuē bekatuetā hilen çarete.

25 Erran cieçoten bada, Hi nor aiz? Orduan erran ciecén Iefufec, Hatseandancoa, badiotsuet.

26 Anhitz gauça dut çueçaz minçatzeco eta iugeatzeco: baina ni igorri nauena eguiati da: eta nic harenganic ençun ditudan gauçac munduari erraiten drauzquiot.

27 Etzeçaten eçagut ecē Aitaz minço çayela.

28 Erran ciecén bada Iefufec, Altchatu duqueçuenen guiçonaren Semea, orduan eçaguturen duçue ecen ni naicela *hura*, eta neure buruz eztudala deus eguiten, baina Aitac iracatfi na-
uen, beçala gauça hauc erraiten ditudala.

29 Ecen ni igorri nauena enequin da: eznau v-
tzi neuror Aitac, ceren nic haren gogaraco gauçac eguiten baititut bethiere.

30 Gauça hauc harc erraiten cituela, anhitzec finhets ceçaten *hura* baithan.

31 Orduan erraiten cerauen Iefufec *hura* fin-
hetfi vkan çuten Iuduey, Baldin çuec perfeuera-
badeçaçue ene hitzean, eguiazqui ene discipulu

içanen çarete.

32 Eta duçe eçaguturen Eguiá, eta Eguiác çuec libre eguinen çaituzte.

33 Ihardets cieçotē, Abrahamen hacia gaituc, eta nehor eztiagu cerbitzatu egundano: nola dioc hic gu libre içanen garela?

Rom. 6. 20.
2. pier. 2. 19

34 Ihardets ciecén Iesufec, Eguiaz eguiáz erraiten drauçuet ecen bekatua eguiten duen gucia * bekatuaren cerbitzari dela.

35 Eta cerbitzaria ezta egoiten bethierecotz etchean, semea dago bethierecotz.

36 Bada baldin Semeac çuec libre eguin baçaitzate, eguiázqui libre içanen çarete.

37 Badaquit ecen çuec Abrahamen hacia çaretela: baina ni hil nahiz çabiltzate, ceren ene hitzac ezpaitu lekuric çuec baithan.

38 Nic erraiten dut neure Aita baithan ikuffi dudana: eta çuec eguiten duçe çuen aita baithā ikuffi duçuenā.

39 Ihardets ceçaten eta erran cieçoten, Gure aita, Abraham duc. Diofte Iesufec, Baldin Abrahamen haour bacinete, Abrahamē obrác eguin cinçaqueizte.

40 Orain bada ni hil nahiz çabiltzate, bainaiz, Iaincoaganic ençun dudan eguia erran drauçuedan guiçona: hori Abrahamec eztu eguin.

41 Çuec eguiten dituçue çuen aitaren obrác. Eta erran cieçoten, Gu ezgaituc paillardičataric iayo: aitabat diagu, *baita* Iaincoa.

42 Erran ciecén bada Iesufec, Baldin Iaincoa çuen aita baliz, maite nindunqueue ni: ecen ni

Iaincoaganic partitu eta ethorri naiz: eta eznaiz neure buruz ethorri, baina harc igorri nau.

43 Cergatic ene lengoagea eztuque aditzē? ceren ecin ençun baitiroqueque ene hitza.

44* Çuec, aita deabruaganic çarete, eta çuen aitaren defirac eguin nahi dituque: hura guicerhai

1. Ioan. 3. 8

le cen hatseandanic, eta eguián eztu perfeueratu: ecen eguiaric ezta hartan. Noiz-ere erraiten baitu gueçurra, bere propritic minço da: ecen gueçurti da eta gueçurraren aita.

45 Eta ceren nic eguia erraiten baitut, eznauque finheften.

46 Norc çuetaric reprehenditzen nau ni bekatz? eta baldin eguiá erraiten badut, ceren çuec eznauque finheften?

47* Iaincoaganic denac, Iaincoaren hitzac ençuten ditu: halacotz çuec eztituque ençutē, ceren ezpaitzarete Iaincoaganic.

1. Ioan. 4. 6

40 Ihardets ceçaten orduan Iuduéc eta erran cieçoten, Eztugu vngui erraiten guc, ecen Samaritano aicela hi, eta deabrua duala?

49 Ihardets ceçan Iefusec, Eztut nic deabrua: baina dut ohoratzen, neure Aita, eta çuec defohoratzen nauque ni.

50 Eta nic eztut neure gloriá bilhatzen: bada bilhatzen duenic, eta iugeatzen duenic.

51 Eguiaz eguiaz erraiten drauçuet, baldin ne horc ene hitza beguira badeça, herioa eztu ikuffiren seculan.

52 Orduã errã cieçoten Iuduéc, Orain eçagutu diagu ecē deabrua duala: Abrahã hil içã duc eta

Prophetác: eta hic dioc, Baldin nehorc ene hitza beguira badeça, eztu dastaturan herioa seculan.

53 Ala hi gure aita Abraham baino handiago aiz, cein hil ičan baita? Prophetac-ere hil ičan dituc: nor hic eure buruä eguiten duc?

54 Ihardets ceçan Iesufec, Baldin nic glorificatzen badut neure buruä, ene gloria ezta deus: e-ne Aita da ni glorificatzen nauena, ceinez erraiten baituque çuec ecen çuen Iainco dela.

55 Eta eztuque eçagutzen hura: baina nic eçagutzen dut hura: eta baldin erran badeçat ecen eztudala hura eçagutzen, içanen naiz çuec irudi, gueçurti: baina badaçagut hura, eta haren hitza beguiratzen dut.

56 Abraham çuen aita aleguera cedin ikus leçançat ene egun haur: eta ikussi vkan du, eta alegueratu ičan da.

57 Erran cieçoten bada Iuduéc, Berroquey eta hamar vrthe oraino eztituc, eta Abraham ikussi duc?

58 Erran ciecén Iesufec, Eguiaz eguiaz erraitē drauçuet, Abraham cedin baino lehen, ni naiz.

Ber. 10. 31.

59 * Har ceçaten orduä harri: haren contra aurthiteco: baina Iesus gorde cedin, eta ilki cedin templetic.

C A P. I X.

¹ *Itsuric forthua sendatu.* 5 *Munduaren arguia.* 18, 34 *Phariseuén incredulitatea eta arrogancia.* 28 *Moysefen discipulu Iuduac.* 35 *Itsu arguituac Christ baithan finhesten,* 38 *eta hura adoratzen.* 39 *Christ mundura ingemendutan ethorri.*

1 **E**Ta iragaiten cela Iesufec ikus ceçan guiçon fortzetic itfubat.

2 **E**tta interroga ceçaten bere discipuluéc, erraiten çutela, Magistruá, Ceinec bekatu eguin du, hunec ala hunen aitaméc, hunela itfu for ledin?

3 Ihardets ceçan Iesufec, Ez hunec bekatu eguin du, ez hunen aitaméc: baina *itsu iayo da*, Iaincoaren obrác manifesta litecençat hunetan.

4 Ni igorri nauenaren obrác eguin behar ditut, eguna deno: badatorque gaua noiz nehorcecin obraric baitaidi.

5 Munduã naiceno, * munduaren Arguia naiz.

Lehẽ 1. 5. 9

eta 8. 11.

6 Haur erran çuenean thu eguin ceçan lurrera, eta eguin ceçan lohi thutic, eta lohi harçaz frota citzan itfuaren beguiac:

berriz 12.

35. 46.

7 Eta errã cieçõ, Oha garbitzera Siloe, igorria erran nahi deneco ikuzgarrira. Ioan cedin bada, eta garbi cedin, eta itzul cedin ikuften çuela.

8 Bada auçoéc, eta lehen ikuffi çutenéc ecen itfu cela, erraiten çutén, Ezta haur iarriric *ohi* cegoena eta escatzen cena?

9 Batzuc erraitẽ çutén, Haur da: eta bercéc, Hura dirudi, *Baina* berac erraitẽ çuẽ, Ni naiz *hura*.

10 Erran cieçoten bada, Nolatan irequi içan dirade hire beguiac?

11 Ihardets ceçan harc, eta erran ceçan, Iesus deitzen den guiçonac lohi eguin du, eta frotatu ditu ene beguiac, eta erran draut, Oha Siloeco ikuzgarrira, eta garbi adi. Bada ioanic eta gar-

bituric ikuftea recebitu dut.

12 Orduan erran cieçoten, Non da hura? Dio, Eztaquit.

13 Eramaiten dute itfu ohi cen hura Phariseuetara.

14 Eta cen Sabbathoa Iefufec lohia eguin çue-nean eta haren beguiac irequi cituenean.

15 Berriz bada interroga ceçaten hura Phari-seuéc-ere nolatan ikuftea recebitu çuë. Eta harc erran cieçén, Lohi eçarri vkan draut neure be-guién gainera, eta garbitu naiz, eta ikusten dut.

16 Erraiten çuten bada Phariseuetaric batzuc, Guiçon haur ezta Iaincoaganic: ecen Sabba-thoa eztu beguiratzen. Bercéc erraiten çuten, Nolatan guiçõ vicitze gaichtotaco batec signo hauc eguin ahal ditzaque? Eta diffenfione cen hayén artean.

17 Erraitë draucate itfuari berriz, Hic cer dioc harçaz, ceren beguiac irequi drauzquian? Eta harc erran ceçan, Propheta dela.

18 Baina etzeçatë finhets Iuduéc harçaz, ecen itfu içan cela, eta ikuftea recebitu çuela, ikuftea recebitu çuenaren aitamác dei litzaqueteno:

19 Eta interroga citzaten hec, cioitela, Haur da çuen seme çuec itfu iayo cela dioçuena? no-latan bada orain dacuffa?

20 Ihardets cieçén haren aitaméc, eta erran ce-çaten, Badaquigu ecen haur dela gure semea, e-ta itfu iayo içan dela:

21 Baina nolatan orain dacuffan, eztaquigu: e-do norc irequi dituen hunen beguiac, guc ezta-

quigu: berac adin du: bera interroga eçaque, bera bere buruáz minçaturen da.

22 Gauça hauc erran citzaten haren aitaméc, ceren beldur baitziraden Iuduén: ecen ia ordenatu çuten Iuduéc, baldin nehorc aithor baleça hura licela Chrif, fynagogatic iraitz ledin.

23 Halacotz haren aitaméc erran ceçaten, Adin du, bera interroga eçaque.

24 Dei ceçaten bada bigarren aldian guiçon itfu içana, eta erran cieçoten, Emóc gloria Iaincoari: guc bacequiagu ecen guiçon hori gaichtoa dela.

25 Ihardets ceçan bada harc, eta erran ceçan, Gaichto denez eztaquit: gauçabat badaquit, ecen itfu nincelarie orain badacuffadala.

26 Eta erran cieçoten berriz, Cer eguin drauc? nolatan irequi ditu hire beguiac?

27 Ihardets ciecén, Ia erran drauçuet, eta eztuque ençun: cergatic berriz ençũ nahi duque? ala çuec-ere haren discipulu eguin nahi çarete?

28 Orduan iniuria ceçaten hura, eta erran ceçaten, Aicén hi haren discipulu: guçaz den becembatean, Moyfesen discipulu gaituc.

29 Guc bacequiagu ecen Moyfesi minçatu içan çayola Iaincoa: baina haur nondic den e-tzequiagu.

30 Ihardets ceçan guiçonac eta erran ciecén, Segur, hunetan da miraculua, ceren çuec ezpaitaquiçe nondic den, eta irequi baititu ene beguiac.

31 Eta badaquigu ecen Iaincoac vicitze gaich-

totacoac eztituela ençutē: baina baldin norbeit
Iaincoaren cerbitzari bada, eta haren voronda-
tea eguiten badu, hura ençuten du.

32 Egundano ençun içan ezta ecen nehorc ire-
qui duela itfu forthuren beguiric.

33 Baldin ezipaliz haur Iaincoaganic, deus ecin
laidi.

34 Ihardets ceçaten eta erran cieçoten, Hi be-
katutan forthua aiz guciori, eta hic iracasten
gaituc gu? Eta iraitz ceçaten hura campora.

35 Ençun ceçan Iesufec nola egotzi vkan çu-
ten hura campora: eta eriden çuenean hura, er-
ran cieçón, Sinhesten duc hic Iaincoaren Semea
baithan?

36 Ihardets ceçan harc eta erran ceçan, Eta nor
da, Iauna, finhets deçadan hura baithan?

37 Eta erran cieçón Iesufec, Eta ikuffi duc hu-
ra, eta hirequin minço dena duc hura.

38 Eta harc dio, Sinhesten diat, Iauna. Eta ado-
ra ceçan hura.

*Lehen 3. 17
berr. 12. 47*

39 Eta erran ceçan Iesufec, * Iugemēdu *eguitera*
ni mundu hunetara ethorri naiz: ikusten eztu-
tenéc, ikus deçatençát: eta ikusten dutenac itfu
ditecençat.

40 Eta ençun ceçaten hori, Pharifeuetaric ha-
requin ciraden batzuc, eta erran cieçoten, Ala
gü-ere itfu gara?

41 Erran ciecén Iesufec, Baldin itfu bacinete, e-
tzinduqueite bekaturic: baina orain erraiten du-
çue, Badacuffagu: beraz çuen bekatua badago.

CAP. X.

1, 7, 9 *Borthá Christ, Arthaldea. Ohoin eta gaichtaguin cein.* 2, 11 *Artzaina.* 12 *Mercenaria.* 16, 27 *Christen ardiac.* 19 *Diffensione Christen causaz.* 24 *Iesus interrogatu, Christ denez.* 26 *Iuduc ez sinhesten:* 31 *eta Christ lapidatu nahi.* 35 *Iainco cein deitzen Scripturán.* 41 *Anhitzec Christ baithan sinhesten.*

1 **E** Guiaz eguiaz erraiten drauquet, borthatic ardién artheguiria sartzen eztena, baina da igaiten bercetarie, hura ohoin da eta gaichtaguin.

2 Baina borthatic sartzē dena, da ardiē artzaina.

3 Huni borthalçainac irequiten drauca, eta ardiéc haren voza ençuten duté: eta bere ardiac deitzen ditu cein bere icenez, eta eramaiten ditu camporat.

4 Eta bere ardiac idoqui dituenean, hayén aitzinean ioaiten da: eta ardiac hari iarreiquiten çaizca, ecen eçagutzen dute haren voza.

5 Eta arrotz bati etzaizca iarreiquiren, baina ihes eguinen draucate: ceren ezpaitute eçagutzen arrotzén voza.

6 Comparatione haur erran ciecén Iesufec: baina hec etzeçatē eçagut cer cen hæy erraiten cerauena.

7 Erran ciecén bada berriz Iesufec, Eguiaz eguiaz erraiten drauquet, ecen ni naicela ardién borthá.

8 Guciac cembat-ere ene aitzinean ethorri

baitirade ohoin dirade eta gaichtaguin: baina ardiéc eztituzte hec ençun vkan.

9 Ni naiz borthá, nitaric baldin nehor far baddi saluaturen da: eta farthuren da eta ilkiren da, eta bazca eridenen du.

10 Ohoina ezta ethorten *ardiac* ebats eta hil eta defeguin ditzançat baicen: ni ethorri naiz vicitze dutençat, eta abundantia dutençát.

Esa. 4. 11.
ezech. 34.
23.

11 *Ni naiz artzain ona: artzain onac bere vicia eçarten du bere ardiacgatic:

12 Baina mercenarioac, eta artzain eztenac, ceinenac ezpaitirade ardiac, dacuffanean otfoa heldu dela, vtziten ditu ardiac, eta ihes eguiten du: eta otfoac harrapatzen eta barreyatzen ditu ardiac.

13 Eta mercenarioac ihes eguiten du, ceren mercenario baita, eta ezpaitu ardién anfiaric.

14 Ni naiz artzain ona, eta eçagutzen ditut neure ardiac, eta eçagutzen naiz neure *ardiéz*.

15 Aitac ni eçagutzen nauen beçala, nic-ere eçagutzen dut Aita: eta neure vicia eçarten dut *neure* ardiacgatic.

Ezech. 37.
22.

16 Berce ardiric-ere badut cein ezpaitirade arthegui hunetaco: hec-ere ekarri behar ditut: ecen ene voza ençunen duté, * eta eguinen da artheguibat *eta* artzaimbat.

Esa. 53. 7.

17 Halacotz maite nau ni Aitac, ceren * nic eçarten baitut neure vicia, berriz hura har deçadançat.

18 Nehorc eztraut hura edequiten, baina nic dut eçarten hura neure buruz: bothere dut ha-

ren eçarteco, eta bothere dut berriz haren hartzeco. * Manamendu haur recebitu dut neure *Act. 4. 28.*
Aitaganic.

19 Orduan berriz diffenfione eguin cedin Iuduén artean propos haucgatic.

20 Eta erraiten çuten hetaric anhitzec, Deabrua du, eta erhotu doa: cergatic horri behatzẽ çaizquiete?

21 Bercéc erraiten çutén, Hitz hauc ez tirade deabrua duenarenac: ala deabruac itluén beguiac irequi ahal ditzaque?

22 *Orduan Dedicacionearen *bestá* eguin cedin Ierufalemen, eta neguá cen. *1. Mach. 4. 59.*

23 Eta pafseatzen cen Iefus templean Salomonen galerian.

24 Ingura ceçaten bada hura Iuduéc, eta erran cieçoten, Noizdrano gure arimá daducac dudatan? baldin hi bahaiz Chrif, erran ieçaguc frangoqui.

25 Ihardets ciecén Iefufec, Erran drauçuet, eta ez tuçue finheften: nic neure Aitaren icenean eguiten ditudan obréc niçaz testificatzen duté.

26 Baina çuec ez tuçue finheften: ecen etzarete ene ardiataric, nola erran baitrauçuet.

27 Ene ardiéc ene voza ençuten duté, eta nic eçagutzen ditut hec, eta iarreiquiten çaizquit niri.

28 Eta nic vicitze eternala emaiten drauet hæy: eta ez tirade galduren feculan: eta ez titu harra-paturen hec nehorc ene efcutic.

29 Ene Aita niri *hec* eman drauzquidana, gu-

ciac baina handiago da, eta nehorc ecin harra-
pa ditzaque hec ene Aitaren escutic.

30 Ni eta Aita bat gara.

Lehen 8. 59 31 *Har ceçaten bada berriz harri Iuduéc ha-
ren lapidatzeco.

32 Ihardets ciecén Iesufec, Anhitz obra onic
eracutfi vkan drauquet neure Aitaganic: obra
hetaric ceinagatic lapidatzen nauçue?

33 Ihardets cieçoten Iuduéc, cioitela, Obra o-
nagatic ezaugu lapidatzen, baina blasphemioa-
gatic, eta ceren hic guiçon aicelaric eguiten bai-
tuc eure buruã Iainco.

Pfal. 82. 6. 34 Ihardets ciecén Iesufec, Ezta scribatua çuen
Leguean, *Nic erran dut, Iainco çarete?

35 Baldin hec deithu baditu Iainco, ceinetara
Iaincoaren hitza eguin içan baita, eta ecin hauts
baitaite Scripturá:

36 Ni Aitac sanctificatu eta mūdura igorri bai-
nau, çuec dioçue ecen blasphematzē ari naicela,
ceren errā dudā, ecen Iaincoarē Semea naicela?

37 Baldin neure Aitaren obrác eguiten ezpa-
ditut, ezneçaçuela finhets:

38 Baina baldin eguiten baditut, eta baldin ni
finhetfi nahi ezpanauçue, obrác finhets itzaque:
eçagut eta finhets deçaçuen ecen Aita nitan
dela eta ni hartan.

39 Berriz bada hura hartu nahiz çabiltzan:
baina itzur cedin hayén escuetaric.

40 Eta ioan cedin berriz Iordanaz berce alde-
ra, lehen Ioannes batheyatzen ari cen lekura: eta
egon cedin han.

41 Eta anhitz ethor cedin harengana, eta er-
raiten çutén, Ioānesec eztu signoric batre eguin
vkan: baina Ioannesec huneçaz erran dituen
gauça guciac, eguiazcoac ciraden.

42 Eta anhitzec han finhets ceçaten hura bai-
than.

CAP. XI.

1 Lazaro eri. 11 Lo etzatea, hil icateagatic. 16 Tho-
mas. 21, 32 Martharen eta Mariaren arrangurá
Christez. Vicitzeco resurrectionea. 26 Christ bai-
thango fedea. 21 Martharē aithorra. 33, 35 Christ
nigarrez, 41 eta othoiztez egon, 44 Lazaro resu-
scitatu. 45 Iuduetaric anhitzec Christ baithan sin-
hesten. 47 Conseillu Phariseuéc Christen contra. 48
Romanoac. 49 Caiphasec prophetizatzen. 54 Ie-
sus Ephraïmera retiratsen.

1 En bada Lazaro deitzen cen
guiçombat eri, Bethaniaco,
Mariaren eta Martha haren
ahizparen burguco.

2* (Eta Maria haur cen Iauna *Mat*
vnguentuz vnetatu çuena, eta haren oinac bere *berr.*
adatsec biloez ichucatu cituena: ceinen anaye
Lazaro baitzen eri)

3 Igor ceçaten bada hunen arrebéc harengana,
cioitela, Iauna, huná, hic maite duana, eri duc.

4 Eta hori ençunic Iesufec erran ceçan, Eritaf-
fun hori ezta heriotara, baina Iaincoaren gloria-
tan, eritassun harçaz Iaincoaren Semea glorifica-
dadinçat.

5 Eta cituen maite Iesufec Martha, eta haren
ahizpá, eta Lazaro.

6 Bada ençun çuenean ecen eri cela, bi egun e-
gon cedin, orduan non baitzén leku hartan.

7 Guero horren ondoan erran ciecén discipu-
luey, Goacen Iudearát berriz.

8 Diotsfate discipuluéc, Magiftruá, orain ciabil-
tzan Iuduac hi lapidatu nahiz, eta berriz hara
ioaiten aiz?

9 Ihardets ceçan Iesufec, Egunean eztira ha-
mabi oren? baldin nehor egunaz ebil badadi,
ezta behaztopatzen: ecen mundu hunetaco ar-
guia ikusten du.

10 Baina baldin nehor ebil badadi gauaz, be-
haztopatzē da: ecen arguiric ezta hura baithan.

11 Gauça hauc erraiten ditu, eta guero diofte,
Lazaro gure adiquisdea lo datza, baina banoa
iratzar deçadan.

12 Erran cieçoten bada bere discipuléc, Iauna,
baldin lo badatza fendaturen duc.

13 Eta *haur* erran ceçan Iesufec haren herioaz:
eta hec vste çuten lozco lokartzeaz erraiten
çuela.

14 Orduan bada erran ciecén Iesufec claroqui,
Lazaro hil da:

15 Eta aleguera naiz çuengatic (sinhets deça-
çuençat) ceren ezpainincén han: baina goacen
harengana.

16 Erran ciecén bada Thomas Didymus dei-
tzen denac discipulu laguney, Goacen gu-ere
horrequin hil gaitecençát.

17 Ethor cedin bada Iesus, eta eriden ceçan
hura ia laur egun çuela monumentean cela.

- 18 Cen bada Bethania hurbil Ierufalemeren hamaborz stadioren inguruä:
- 19 Eta Iduetarie anhitz ethor citecen Marthagana eta Mariagana, hec consola litzatençát bere anayear.
- 20 Marthac bada ençun ceçanean Iesus ethorten cela, aitzinera ilki cequión: eta Maria etcheã iarriric cegoen.
- 21 Errã cieçón bada Marthac Iesufi, Iauna, baldin içan bahinz hemē, ene anaye etzuqueán hil:
- 22 Baina orain-ere baceaquiat ecen cer-ere galde eguinen baitraucac Iaincoari, emanen drauala hiri.
- 23 Diotfa Iesufec, Refuscataturē dun hire anaye.
- 24 Diotfa Marthac, Baceaquiat ecen refuscitaturen dela * resurrectionean, azquen egunean. *Lehen 5. 29 luc 14. 14.*
- 25 Erran cieçón Iesufec, Ni naun resurrectionea eta vicitzea: * ni baithan finhesten duena, *Lehen 6. 35* baldin hil içan badere vicico dūn:
- 26 Eta nor-ere vici baita, eta finhesten baitu ni baithan, seculan eztun hilen. Sinheftē dun haur?
- 27 Erraiten drauca, Bay, Iauna, nic diat finhesten ecen hi aicela Christ Iaincoarē Seme munda ethorteco cena.
- 28 Eta haur erranic, ioan cedin, eta secretuqui dei ceçan Maria bere ahizpá, cioela, Magistrua dun hemen, eta deitzen au.
- 29 Hura, *hori* ençun duenean, iaiquitē da fitetz, eta ethorten da harengana.
- 30 Ecen oraino etzén ethorri Iesus burgura: baina cen Marthac encontratu çuen lekuan.

31 Orduan harequin etchean ciraden Iuduac, eta hura consolatzen çutenac, ikuffiric ecen Maria hain fitetz iaiqui, eta ilki cela, iarrei qui cequizquion hari, cioitela, Monumentera ioaiten da, han nigar daguiança.

32 Bada Mariac, ethor cedinean Iesus cen lekura, hura ikuffiric, egotz ceçan bere buruã haren oinetara, ciotsala, Iauna, baldin içan bahinz hemen, etzunqueán hil ene anaye.

33 Iesufec bada ikus ceçanean hura nigarrez legoela, eta harequin ethorri ciraden Iuduac nigarrez leudela, spirituz mouituric trubla ceçan bere buruã:

34 Eta erran ceçan, Non eçarri duçue? Erraiten draucate, Iauna, athor eta ikuffac.

35 Eta nigar eguin ceçan Iesufec.

36 Erran ceçaten bada Iuduéc, Horra nola maitte çuen.

37 Eta hetaric batzuc erran ceçaten, Ecin e-
Lehen 9. 6. guin ciroqueen *itsuaren beguiac irequi dituen hunec, haur-ere hil ezladin?

38 Iesus bada berriz bere baithan mouitzen cela, ethorten da monumentera, eta lecea cen, eta harribat haren gainera, eçarria.

39 Dio Iesufec, Altcha eçaçue harria. Diotfa Marthac, hil içan cenaren arrebac, Iauna, kirestu duc gaurguero: ecen laur egunetacoa duc.

40 Diotfa Iesufec, Eztraunat erran, ecen baldin finhets badeçã ikuffirẽ dunala Iaincoarẽ gloria?

41 Ken ceçatẽ bada harria, hila eçarri içan cen *lekutic*. Orduã Iesufec altchaturic goiti beguiac,

erran ceçan, Aitá, esquerrac emaitē drauzquiát,
ceren ençun bainauc:

42 Eta nic baniaquián ecen bethi ençuten nau-
uala: baina inguru dagoen gendetzeagatic erran
diát, finhets deçatençat ecen hic igorri nauala.

43 Eta hauc erranic, voz goraz oihu eguin ce-
çan, Lazaro, athor campora.

44 Eta hil içan cena ilki cedin, escuac eta oinac
lothuraz lothuac cituela: eta haren beguithartea
crobitchet batez cen estalia. Diofte Iesufec, La-
cha eçaque eta vtzi eçaque ioaitera.

45 Bada Iudu Mariagana ethorri ciradenetarie,
eta Iesufec eguin cituen gauçac ikuffi cituzte-
netarie anhitzec finhets ceçaten hura baithan.

46 Baina hetarie batzu ioan citecen Phariseu
etara, eta erran cietzen hæy Iesufec eguin cituen
gauçac.

47 Orduan bil ceçaten Sacrificadore principa-
léc eta Phariseuéc conseillua, eta erraiten çuten,
Cer eguiten dugu, ecen guiçon hunec anhitz si-
gno eguiten du.

48 Baldin hunela vtzi badeçagu, guciéc finhet-
firen duté hori baithan: eta ethorriren dirade
Romanoac, eta arrafaturen duté bay gure lekua,
bay nationea.

49 Orduan hetarie batec, Caiphafec, cein bai-
tzén vrthe hartaco Sacrificadore subirano, erran
ciecén, Çuec eztaquiçue deus:

50 *Eta eztuçue pensatzen ecen probetchu du- *Ber. 18. 14*
gula, guiçombat hil dadin populuagatic, eta na-
tione gucia gal eztadin.

51 Eta haur bere burutic etzeçan erran: baina nola baitzén vrthe hartaco Sacrificadore subirano, prophetiza ceçan ecen Iesufec hil behar luela nationeagatic.

52 Eta ez solament natione harengatic, baina are Iaincoaren haour barreyatuac bil litzançát batetara.

53 Bada egun harçaz gueroztic consultatzen çutén elkarrequin hura hil leçatençát.

54 Iesus bada guehiagoric etzabilan aguerriz Iuduén artean: baina ioan cedin hãdic desertuaren aldeco comarcarát, Ephraim deitzen den hirira: eta han egoiten cen bere discipuluequin.

55 Eta cen hurbil Iuduén bazcoa, eta igan cedin anhitz Ierufalemera comarca hartacoric bazco aitzinean, purifica litecençát.

56 Bada Iesufen bilha çabiltzan, eta elkarren artean erraiten çutén, tẽplean leudela, Cer irudi çaiçue, ecen eztela ethorriren bestara?

57 Eta eman ceçaten Sacrificadore principalc eta Pharifeuéc manamendu, baldin nehorc eçagutzen balu non licén, eracuts leçan, hatzaman leçatençát.

C A P. X I I.

3 *Mariac Iesufen oinac vnguenstatzen.* 10 *Sacrificadoréc Lazaro hil nahi.* 14 *Christ Ierusalemén sartzen.* 25 *Bere viciari on edo gaitz eritzitea.* 26 *Christ cerbitsatzen dutenac.* 27 *Christen othoitza.* 28 *Voza cerutic.* 31 *Mũduaren iugemendua.* 35, 46 *Arguia. Ilhumbea.* 36 *Arguia baithan sinhestea.* *Christ Iuduetaric gordatzen.* 42 *Sinhetsi dutẽ principal batzuén fedea beldurti.* 47 *Christ ez munduaren iugeatzera ethorri, baina saluatzera.*

1 * **B** Ada Iesus sey egun bazcoren *Mat. 26. 6.*
aitzinetic ethor cedin Betha- *marc 14. 3.*
niara, non baitzén Lazaro hil
içan cena, cein resuscitatu bai-
tzuen hiletaric.

2 Eguin cieçoten bada hari affaribat han, eta
Marthac cerbitzua eguiten çuen: eta Lazaro
cen harequin mahainean iarriric ceudenetaric
bat.

3 Orduan Mariac harturic liberabat vnguentu
aspic finez precio handitacoric, vncta citzan Ie-
fusen oinac, eta ichuca citzan bere adatsaz: eta
etchea bethé cedin vnguentuaren vrrinez.

4 Orduan erran ceçan harē discipuluetaric ba-
tec, Iudas Iscariot Simonen *femeac*, hura traditu-
ren çuenac.

5 Ceren vnguentu haur ezta saldu içan hirur
ehun dinerotan, eta eman paubrey?

6 Eta haur erran ceçan, ez paubrez harc anfia-
ric çuenéz: baina cerē ohoin baitzen,*eta mul- *Ber. 13. 29*
fá baitzuen, eta eçarten ciradenac *harc* ekarten
baitzituen.

7 Erran ceçan bada Iesufec, Vtzi eçac, ene se-
pultura eguneco hori beguiratu dic.

8 Ecen paubreac bethiere vkanē dituçue çue-
quin: baina ni eznauçue bethiere vkanen.

9 Orduan eçagut ceçan Iuduetaric gendetze
handic, ecen han cela: eta ethor citecen ez Iesuf-
gatic folament, baina are Lazaro ikus leçatēçat,
cein *harc* hiletaric resuscitatu baitzuen.

10 Eta consulta ceçaten Sacrificadore princi-

S. I O A N

paléc Lazaro-ere hil leçatençát.

Matt. 21 8
marc 11. 7.
luc 19. 35.

11 Ecen Iuduetaric anhitz haren caufaz ioaiten ciraden, eta finhesten çuten Iesus baithan.

12 *Biharamunean bestara ethorri içan cen gendetze handic, ençunic ecen Iesus ethorten cela Ierufalemera,

13 Har citzaten palma adarrac, eta ilki cequiz-quion aitzinera, eta oihu eguiten çutén, Hofanna, Benedicatu *dela* Iaunaren icenean ethorten den Ifraeleco reguea.

Zach 9. 9.

14 Eta eriden ceçan Iesufec aſto-vme arbat, eta iar cedin haren gainean, ſcribatua den beçala,

15 *Ezaicela beldur Siongo alabá: huná, hire Regue ethorten dun iarriric dagoela aſto-vme ar-baten gainean.

16 Eta gauça hauc etzitzaten eçagut haren diſcipuluéc lehenetic: baina Iesus glorificatu içan cenean, orduan orhoit citecen ecen gauça hauc harçaz ſcribatuac ciradela, eta hari gauça hauc eguin cerautzatela.

17 Eta teſtificatzen çuen harequin cen gendetzeac, ecen Lazaro deithu çuela monumētetic, eta hura reſuſcitatu çuela hiletaric.

18 Halacotz atzinera ethorri-ere içan çayón gendetzea, ecen ençun çutē, harc miraculu haur eguin çuela.

19 Eta Pharifeuéc erran ceçaten bere artean, Eztacuffaçe ecen etzaretela deus probetchatzen? horrá, mundua haren ondoan ioan da.

20 Eta baciraden Grec batzu igaiten ohi ciradenetaric adoratzera beſtán:

21 Hauc bada ethor citecen Philippegana cein *baitzén* Bethsaidaco Galilean, eta othoitz eguin cieçoten, cioitela, Iauna, nahi guendiquec Iesus ikuffi.

22 Ethorten da Philippe eta erraiten drauca Andriui, Andriuëc berriz eta Philippec erraiten draucate Iesufi.

23 Eta Iesufec ihardets ciecén, cioela, Ethorri da ordua guiçonaren Semea glorificaturen baita.

24 Eguiaz eguiatz erraiten drauçnet, baldin ogui bihia lurrera eroriric hil ezpadadi, hura bera dago: baina baldin hil badadi fructu anhitz ekarten du.

25 *Bere viciari on daritzanac galdurē du hura: *Matth. 10. 39.*
eta bere viciari gaitz daritzanac mūdu hunetan, *eta 16 25.*
vicitze eternalecotzat beguiraturen du hura. *marc 8. 35.*

26 Baldin ni cembeitec cerbitzatzen banau, *luc 9. 24.*
eta 17. 33.

niri iarrei qui bequit: eta non ni içanen bainaiz, han ene cerbitzaria-ere içanen da: eta baldin cembeitec ni cerbitza baneça, ohoraturen du hura *ene* Aitac.

27 Orain ene arimá trublatua da: eta cer erranen dut? Aitá, empara neçac orē hunetaric: baina halacotz ethorri nauc oren hunetara.

28 Aitá, glorifica eçac eure icena. Ethor cedin orduan vozbat cerutic, *cioela*, Eta glorificatu diat, eta berriz glorificaturen.

29 Eta gendetze han cenac, eta ençun çuenac, cioen, igorciribat eguin çuela. Bercéc cioiten, Aingueruā minçatu içan çayó.

30 Ihardets ceçan Iesufec eta erran, Ezta ene-

gatic voz haur eguin ičan, baina çuengatic.

31 Orain da mundu hunen iugemendua: orain mundu hunetaco princea egotziren da cāpora.

32 Eta nic, baldin goititua banaiz lurretic, guciac tiraturen ditut neuregana.

33 (Eta haur erraiten çuen, aditzera emaiten çuela cer herioz hil behar çuen)

Pfal. 89. 36

eta 110. 4,

eta 117. 2.

esā. 40. 8.

ezec. 37. 25

34 Ihardets cieçón gēdetzeac, Guc ençun diagu Leguetic, * ecē Chrifst badagoela eternalqui: eta nola hic erraiten duc ecen behar dela goiti dadin guiçonaren Semea? nor da guiçonaren Seme hori?

Lehen 1. 9.

35 Erran cieçén orduan Iesufec, Oraino dem-bora guti batetacotz * Arguia çuequin da: ebil çaitetzte Arguia duçueno, ilhumbeac ardiets etzaitzatencāt: ecen ilhumbean dabilanac, eztaqui norat ioaiten den.

36 Arguia duçueno finhets eçaçue. Arguia bai-than, Arguiaren seme çaretencāt. Gauça hauc erran citzan Iesufec: guero ioanic gorde cedin hetaric.

37 Eta hambat miraculu eguin baçuen-ere hayén aitzinean, etzutē finhesten hura baithan:

Efa. 53. 1.

rom. 10. 16.

38 Efaias prophetaren hitza compli ledincāt, cein erran vkan baitu, *Iauna, norc finhetfi vkan du gure hitza, eta Iaunaren beffoa nori reuelatu ičan çayo?

Efa. 6. 9.

mat. 13. 14

marc 4. 12.

luc 8. 10.

act. 28. 26.

rom. 11. 8.

39 Halacotz ecin finhets ceçaqueten, ceren berriz erran baitu Efaiafec,

40 *Itfutu vkan ditu hayén beguiac, eta gogortu vkan du hayén bihotza: beguiz ikus ezteça-

tençat, eta bihotzez adi *ezteçaten*, eta conuerti *eztitecen*, eta senda *eztitzadan*.

41 Gauça hauc erran citzan Eſaiaſec, haren gloria ikuffi çuenean, eta minçatu içan da harçaz.

42 Badaric-ere principaletaric-ere anhitzec hura baithan finhets ceçaten: baina Pharifeuacgatic etzuten aithortzen, ſynagogatic campora egotz litecen beldurrez.

43 * Ecen maiteago vkan dute guiçonén gloria, *Lehen 5.44*
ecen ez Iaincoaren gloria.

44 Orduan oihu eguin ceçan Ieſufec, eta erran ceçan, Ni baithan finheſten duenac, eztu finheſten ni baithan, baina ni igorri nauena baithan.

45 Eta ni ikuſten nauenac, ikuſten du ni igorri nauena.

46 * Ni Argui mūdura ethorri naiz, ni baithan finheſten duenic batre, ilhumbean eztagoençat *Lehen 3.19*
eta 9.39.

47 * Eta baldin nehorc ençū baditza ene hitzac, *Lehen 3.17*
eta ez finhets, nic eztut condemnatzen hura: ecen eznaiz ethorri mundua condemna deça-dançat, baina mundua ſalua deçadançat.

48 Ni iraizten nauenac, eta ez recebitzen ene hitzac, badu norc hura condemna deçan: * ni *Marc 16.16.*
minçatu naicen hitzac condemnaturen du hura azquen egunean,

49 Ecen ni neure burutic eznaiz minçatu: baina ni igorri nauen Aitac berac manamendu eman draut, cer erran deçaquedan eta cer minçanaiten.

50 Eta badaquit ecen haren manamendua vi-

citze eternal dela : bada nic erraiten ditudan gau
çac, nola Aitac eman baitrauzquit, hala erraiten
ditut.

CAP. XIII.

5 *Christec bere discipuluey oinac ikutzen eta ichucatzē.*
12 *Apostuluac chahu.* 13 *Christ laun.* 14 *Oinén*
ikutzea. 16 *Apostuluac cerbiltzari.* 18, 21 *Iuda-*
sen traditionea aitzinetic erran ičan. 20 *Christec i-*
gorria recebitzean, nor recebitzen. 27 *Satan Iudas*
baithan farthu. 34 *Onheriztea.* 38 *Pierrisen vka-*
ztea aitzinetic erran.

Mat. 26. 2. 1 *

marc 14. 1

luc 22. 1.

Ta bazco beſta aitzinean, ça-
quiala Ieſufec ecen ethorri ce
la haren orena iragan ledin-
çat mundu hunetariç Aitaga-
nât, nola maite vkan baitzi-
tuen bereac, munduan ciradenac, finerano mai-
te vkan ditu hec.

2 Eta affal ondoan (deabruac ia eçarri çuenean
Iudas Ifcarioten, Simonen ſemearen bihotzean,
hura tradi leçan)

3 Daquialaric Ieſufec gauça gucia emã drauz-
cala hari Aitác eſcuetara, eta bera Iaincoaga-
nic ilki dela, eta Iaincoganat ioaiten dela :

4 Iaiquiten da affaritetic, eta vtziten du arropá :
eta harturic longerabat, guerrica cedin *harçaz.*

5 Guero eçar ceçan vr bacin batetara, eta has
cedin discipuluen oinén ikutzē, eta guerricatu-
cen oiſalaz ichucatzen.

6 Ethor cedin bada Simon Pierrifgana : eta
harc erran cieçon, Iauna, hic niri oinac ikutzen

drauzquidac?

7 Ihardets ceġan Ieſufec eta erran cieġon, Nic eguiten dudana, hic eztaquic orain: baina guero eġaguturen duc.

8 Diotſa Pierrifec, Eztituc ikuciren ene oinac ſeculan. Ihardets cieġon Ieſufec, Baldin ikuz ezpaheġat, eztuc vkanen parteric enequin.

9 Diotſa Simon Pierrifec, Iauna, ez ene oinac ſolament, baina eſcuac-ere eta buruä.

10 Diotſa Ieſufec, Ikucia denac, eztic mengo-
aric oinac ikuz ditzan baicen, baina duc chahu
gucia: * eta ġuec chahu ġarete, baina ez gucioc.

*Berriz 15.
3.*

11 Ecen baġaquiä cein cen hura traditzen ġue-
na: halacotz errä ceġan, Etzarete chahu gucioc.

12 Bada ikuci cituenean hayén oinac, eta bere
arropac harġara hartu cituenean, berriz mahai-
nean, iarriric errä ciecén, Badaquiġue cer eguin
drauġuedan?

13 ġuec deitzen nauġue, Magiſtrua eta Iauna,
eta vngui dioġue: ceren bainaiz.

14 Baldin beraz nic ikuci baditut ġuen oinac
Iauna eta Magiſtrua naicelaric, ġuec-ere behar
drauzteġue elkerri oinac ikuci.

15 Ecen exemplu emä vkä drauġuet, nic ġuey
eguin drauġuedan beġala, ġuec-ere daguiġuen.

16 *Eguiaz eguiaz erraitē drauġuet, Cerbitza-
ria ezta bere nabuſſia baino hādiago, ezeta em-
bachadorea hura igortē duena bainoa hādiago.

*Berriz 15
20.
mat. 10. 24
luc 6. 40.*

17 Baldin ġauġa hauc badaquizġuiġue, dohat-
ſu iġanen ġarete baldin eguin baditzaġue.

18 Eznaiz ġueġaz guciroz minġo: nic badaquit

Pfal. 4. 10 cein elegitu ditudan: baina *behar da* compli dadin Scripturá, * Enequin oguia iaten duenac, altchatu du ene contra bere oindogorá.

19 Oraindanic erraiten drauquet eguin dadin baino lehen, eguin datenean, finhets deçaquençát ecen ni naicela.

Matth. 10. 40. 20 * Eguiaz eguiaz erraiten drauquet, baldin nic
luc 10. 16. norbeit igor badeçat, norc-ere hura recebitzen baitu, ni recebitzen nau: eta ni recebitzen naue-nac, recebitzen du ni igorri nauena.

Matth. . 26 21 Gauça hauc erran cituenean Iesus trubla ce
21. din spirituan, eta testifica ceçan, eta erran, * E-
marc 14. 18 guiaz eguiaz erraiten drauquet, ecē çuetaric ba-
luc 22. 21. tec tradituren nauela ni.

22 Orduan discipuluéc batac berceaganat be-
hatzen çutén, ceinez minço cen dudatã içanez.

23 Eta cen Iesufen discipuluetaric bat mahai-
nean haren bulharrera iarria, cein maite baitzuē Iesufec:

24 Eta keinu eguin cieçón huni Simon Pier-
rifec, galde leguión, cein cen harc erraitē çuena.

25 Bada harc Iesufen stomaquera beheraturic,
diotfa, Iauna, cein da?

26 Ihardets ceçan Iesufec, Hura duc nic ahamē
trempatua emanen draucadana. Eta busti çue-
nean ahamena, eman cieçón Iudas Iscariot Si-
monenari.

27 Eta ahamenaren ondoan far cequión Satã.
Eta diotfa Iesufec, Eguiten duana eguic fitetz.

28 Baina mahainean ciradenetaric batec-ere
etzuen aditzen certara hura erran ceraucan.

29 Ecen batzuc vſte çuten, * ceren mulſá ba-
tzuen Iudaſec, ecen erran ceraucala Ieſufec, E-
ros itzac beſtacotzát behar ditugū gauçác: edo
paubrey cerbait eman liecén. *Lehen 12. 6*

30 Hura bada ahamena harturic, bertan ilki ce
din, eta cen gauä.

31 Eta ilki cenean, erran ceçan Ieſufec, Orain
glorificatu da guiçonaren Semea, eta Iaincoa
glorificatu da hartan.

32 Baldin Iaincoa glorificatu bada hartan, Iain
coac-ere glorificaturē du hura bere baithan, eta
bertan glorificaturen du hura.

33 Haourtoác, oraino appurbat çuequin naiz:
bilhaturen nauçue: baina * Iuduey erran draue- *Lehen 7. 34*
dan beçala, Norat ni ioaiten bainaiz, çuec ecin
ethor çaitetzquete: *hala* çuey-ere erraiten drau-
çuet orain.

34*Manamendu berribat emaiten drauçuet, ba *Berriz 15.*
tac berceari on daritzoçuen, *nic* çuey on eritzi *12.*
drauçuedan beçala, *çuec*-ere elkarrri on daritzo- *leuit. 19. 18*
çuençat. *mat. 22. 39*
1. ioã. 4. 21.

35 Hunetan eçaguturen dute guciéc ecen ene
diſcipulu çaretela, baldin charitate baduçue ba-
tac berceagana.

36 Diotſa Simon Pierrifec, Iauna, norat ioai-
ten aiz? Ihardets cieçón Ieſufec, Norat ni ioai-
ten bainaiz, ecin orain iarreiQUI aquidit: baina
iarreiquiren atzait guero.

37 Diotſa Pierrifec, Iauna, ceren ecin iarreiQUI
naquidic orain? neure arima hiregatic eçarri-
ren diát.

Matth. 26. 38 Ihardets cieçón Iesufec, Eure arimá enegatic eçarriren baituc?* eguiaz eguiaz erraiten drauat, eztic ioren oillarrac vkatu nuqueano hiruretan.

CAP. XIII.

1 *Christen diuinitatea.* 2 *Vicitze eternala.* 6 *Bidea eta eguia.* 9 *Iaincoa eta Christ bat.* 11 *Haren obrác.* 14 *Haren icenean esca dadinac recebituren.* 16, 26 *Consolaçalea.* 21 *Christi on daritzana.* 27 *Christen baquea.* 30 *Mundu hunetaco princea.*

1 Ztadila trubla çuen bihotza: sinhesten duçue Iaincoa baitan, ni baithan-ere sinhets eçaçue.

2 Ene Aitaren etchean egoitzác anhitz dirade: baldin berçela baliz errá nerauqueçuen, Banoa çuey leku appaincera.

3 Eta ioan naiçatenean, eta leku çuey appaindu drauqueçuedaneã, berriz ethorriren naiz, eta harturen çaituztet neuregana: nõ bainaiz ni, çuec-ere çaretencát.

4 Eta norat ni ioaiten naicen badaquiçue, eta bidea badaquiçue.

5 Diotfa Thomafec, Iauna, etzeaquiagu norat ioaiten aicen: eta nolatan bidea ahal daquiçuegu?

6 Diotfa Iesufec, Ni naiz bidea eta eguia eta vicitzea: nehor ezta ethorten Aitagana niçaz baicen.

7 Baldin eçagutzen baninduçue ni, ene Aita-

ere eçagut cineçaquete: eta oraindanic eçagutzen duçue hura, eta ikuffi duçue hura.

8 Diotfa Philippec, Iauna, eracuts ieçaguc Aita, eta asco ciaicuc,

9 Diotfa Iesufec, Hambat demboraz çuequin nauc, eta eznauc eçagutu ni? Philippé, ikuffi na-
uenac ni, ikuffi dic Aita: eta nola hic erraité duc,
Eracuts ieçaguc Aita?

10 Eztuc finhesten ecen ni Aita baithan, eta Aita ni baithan dela? Nic çuey erraiten drauz-
quiçuedan hitzac, neurorganic eztitut erraiten:
baina nitan dagoen Aitac eguiten ditu obrác.

11 Sinhets neçaçue ecen ni Aita baithan, eta Aita ni baithan *dela*: ezpere obra beracgatic sin-
hets neçaçue.

12 Eguiaz eguiatz erraité drauçuet, norc ni bai-
than finhesten baitu, nic eguité ditudan obrác,
harc-ere eguinen ditu, eta hauc baino hãdiago-
ac eguinen ditu: ecen ni Aitaganat ioaiten naiz.

13*Eta cer-ere elcaturen baitzarete ene iceneã, hura dut eguinẽ: glorifica dadinçat Aita Semeã.

Berriz 16.
23.

14 Baldin cerbait efca baçaitezte ene icenean, nic dut eguinen.

mat. 7. 7
marc 11. 24
luc 21. 9.
iac. 1. 6.

15 Baldin niri on badariztaçue, ene manamẽ-
duac beguiraitzaçue.

16 Eta nic othoitz eguinen draucat Aitari, eta berce Confolaçalebat emanen drauçue, dagoen
çat çuequin eternalqui:

17 Eguiazco Spiritu munduac ecin recebi de-
çaquena *diot*: ceren ezpaitu ikusten hura, ez eça
gutzen: baina çuec badaçaguçue hura, cerẽ çu-

ec baithan egoiten baita, eta çuetan içanen da.
18 Etzaituztet vtzirē çurtz: itzuliren naiz çu-
etara.

19 Oraino gutibat, eta munduac eznau guehi-
agoric ikuffiren, baina çuec ikuffiren nauçue: ce-
ren ni vici bainaiz, çuec-ere vicico çarete.

20 Egun hartan çuec duçue eçaguturen ecen
ni naicela neure Aita baithan, eta çuec ni baithā
eta ni çuec baithan.

21 Ene manamenduey datchetena, eta hec be-
guiratzten dituena, da niri on dariztana: eta niri
on dariztana, ene Aitaz onhetfia içanen da: eta
nic hari on eritziren draucat, eta manifestaturē
draucat hari neure buruā.

22 Diotfa Iudafec, ez Ifcariotec, Iauna, nondic
da ceren guri eure buruā manifestaturen bai-
traucuc, eta ez munduari?

23 Ihardets ceçan Iefufec, eta erran cieçón, Bal-
din norbeitec on badarizt niri, ene hitza begui-
raturen du: eta ene Aitac onhetfirē du hura, eta
harengana ethorriren gara, eta hura baithan e-
goitza eguinen dugu.

24 Niri on eztariztanac, ene hitzac eztitu be-
guiratzten: eta ençuten duçuen hitza, ezta enea,
baina ni igorri nauen Aitarena.

25 Gauça hauc erran drauzquiçuet, çuequin
nagoela.

Berriz 15. 26 * Baina Consolaçaleac, Spiritu sainduac, cein
26. igorriren baitu Aitac ene icenean, harc iracatfi-
iac. 1. 5. ren drauzquiçue gauça guciac, eta orhoit eraci-
ren drauzquiçue erran drauzquiçuedan gauça
guciac.

guciac.

27 Baquea vtziten drauquet, neure baquea emaiten drauquet: eztrauquet munduac emaiten duen beçala, nic emaiten çuey. Eztadila trubla çuen bihotza, eta eztadila icit.

28 Ençun duçue ecen erran drauqedala, Banoa, eta itzuliren naiz çuetara. Baldin on bacin-daritzé, segur aleguera cintequete ceren erran baitut, banoa Aitaganát: ecen Aita ni baino handiago da.

29 Eta orain erran drauquet eguin dadin baino lehen, eguin datenean finhets deçaçuençát.

30 Eznaiz guehiagoric çuequin anhitz minçaturen: ecen ethorri da mundu hunetaco princea, eta nitan eztu deus.

31 Baina *haur eguiten da*, eçagut deçañçát mū duac: ecen on daritzadala Aitari: eta nola manatu bainau Aitac, hala eguiten dut. Iaiqui çai-tezte, goacen hemandic.

C A P. X V.

1, 5 *Hessia, mahastiçaina.* 2 *Chirmendua.* 4 *Fructu ekarteco moiēna.* 7 *Othoizteac nola ençun daitezqueen.* 12 *Batac bercea maite vkaiteco.* 14 *Apostoluac Christen adisquideac eta elegituac.* 18 *Fidelac gaitzeften munduac eta persecutatzen.* 26 *Spiritu jaindua promettatu.*

1 I naiz aihen eguiazcoa, eta ene Aita da mahastiçaina.

2 * Nitā fructu ekartē ez- *Matth. 15.*
tuen chirmendu gucia, *13.*
kencē du: eta fructu e-

B.i.

S. I O A N

karten duen gucia, chahutzen du, fructu guehiago ekar deçançât.

Lehë 13. 11

3* Ia çuec chahu çarete *nic* erran drauçuedan hitzagatic.

4 Çaudete nitan eta ni çuetan: chirmenduac berac fructuric bereganic ecin ekar deçaqueen beçala, baldin aihenean ezpadago: ezeta çuecere baldin nitan ezpaçaudete.

5 Ni naiz aihena, çuec chirmenduac: nor baitago nitan, eta ni hartan, harc ekarten du fructu anhitz: ecen ni gabe deus ecin daidiçue.

6 Baldin norbeit nitan ezpadago, egotzia da campora chirmendua beçala, eta eihartzen da: guero biltzen, eta fura egoizten, eta erratzen.

7 Baldin baçaudete nitan, eta ene hitzac çuetan badaude, * cer-ere nahi baituçue elca çaitetze, eta eguinen çaiçue.

1. Ioã. 3. 22

8 Hunetã da glorificatu ene Aita, fructu anhitz daccarraçuen: eta içanen çarete ene discipulu.

9 Ni Aitac maite vkã nauẽ beçala, nic-ere mai te vkã çaituztet çuec: çaudete ene charitatean.

10 Baldin ene manamẽduac beguira baditzaçue, egonen çarete ene charitateã: nic-ere neure Aitaren manamenduac beguiratu ditudã beçala, eta egoiten bainaiz haren amorioan.

11 Gauça hauc erran drauzquiçuet çuey, ene alegrançã çuetan dagoençat, eta çuen alegrançã bethé dadinçât.

Lehë 13. 34

1. thes. 4. 9.

1 ioan. 3. 11

eta 4. 21.

12 * Haur da ene manamendua, batac bercea maite duçuen, *nic* maite vkã çaituztedã beçala.

13 Haur baino amorio handiagoric nehorc ez

tu, norbeitec bere arimá bere adifquideacgatic eman deçan.

14 Çuec ene adifquide içanen çarete, baldin e-
guí badeçaque cer-ere nic manatzē baitrauçuet

15 Guehiagoric etzaituztet cerbitzari deithu-
ren, ecen cerbitzariac eztaqui haren nabuffiac
cer eguiten duen: baina çuec deithu çaituztet a-
difquide, ceren neure Aitaganic ençun dudan
gucia, eçagut eraci baitrauçuet.

16 Eznauçue çuec ni elegitu, baina nic elegitu
çaituztet çuec, eta ordenatu çaituztét, *ioã çai-
teztençat eta fructu ekar deçaçuē, eta çuen fru-
ctua dagoen: cer-ere efca baitzaquizquiote ene
Aitari ene icenean, eman dieçaçuençat.

Matth. 28.
19.

17 Gauça hauc manatzen drauzquiçuet, elkar
maite duçuençát.

18 Baldin munduac gaitzeften baçaituzté, ba-
daquiçue ecen ni çuec baino lehen gaitzetli v-
kan nauela.

19 Baldin munduco bacinete, mñduac bere lu-
ena maite luque: ordea ceren ezpaitzarete mun-
duco, baina nic elegitu baitzaituztet mundutic,
halacotz gaitz daritzue munduac.

20 Orhoit çaitetzte nic erran drauçuedā hitzaz

*Ezta cerbitzaria bere nabuffia baino hādiago: *Lehē* 13. 16

*baldin ni perfecutatu banauté, çuec-ere perfecu *mat.* 10. 24

taturen çaituzte: baldin ene hitza beguiratu ba-
duté, çuena-ere beguiraturen duté.

Mat. 24. 9.

21 *Baina gauça hauc guciac eguinen drauzqui-
çue ene icenagatic, ceren ezpaituté ni igorri na-
uena eçagutzen.

Ber. 16. 4.

22 Baldin ethorri ezpaninz, eta berey minçatu ezpaninçaye, bekaturic ezluquete: baina orain excufaric eztuté bere bekatuaz.

23 Niri gaitz dariztanac, ene Aitari-ere gaitz daritza.

24 Baldin hayén artean nehorc bercec eguin eztituen obrác eguin ezpanitu, bekaturic ezluquete: baina orain ikuffi dituzté, eta gaitz eritzi draucute niri eta ene Aitari.

Pfal. 35. 19. 25 Baina *haur da* hayén Leguean scribatua da-
goen hitza compli dadinçát, *dioela*, *Hoguē ga-
be gaitz eritzi draudate.

Lehē 14. 26 26 * Baina nic neure Aitaganic igorriren drau-
luc 24. 49 çuedan Consolaçalea dathorreanean, Spiritu e-
guiazcoa *diot* cein ene Aitaganic proceditzen
baita, harc testificaturen du niçaz.

27 Baina çuec-ere testificaturen duçue, ecen
hatseandanic enequin çarete.

C A P. X V I.

1 *Afflictione fideley assignatsen. 7, 13 Spiritu sain-
duaren ethortez. 9 Bekatuaz. 10 Iustitiaz. 11*
*Iugemenduaz. 23 Christen icenean esca bagaitz re-
cebituren. 27 Apostoluac laincoaren onhetsiac. 28*
Christen ascensíonea. 33 Baguea Christez munduco
hersturarequin.

1 Auça hauc erran drauzqui-
çuet scandaliza etzaitezten-
çát:

2 Egotziren çaituzte synago-
guetaric: baina ethorriren da
demborá non norc-ere hilen baitzaituzte vste

vkanen baitu cerbitzu eguiten draucala Iaincoari.

3 Eta gauça hauc eguinen drauzquiçue, ceren ezpaitute eçagutu Aita, ez ni.

4 * Baina gauça hauc erran drauzquiçuet cuey, *Lehẽ 15. 21*
ordu hura ethorri datenean, orhoit çaitetzẽçat heçaz, ecen nic erran drauzquiçuedala : badaricere gauça hauc hatseandanic eztrauzquiçuet erran, ceren çuequin bainincẽn.

5 Baina orain banoa ni igorri nauenaganát, eta çuetaric nehore eznavu interrogatzan, Norat oha?

6 Baina ceren gauca hauc erran drauzquiçuedan, triftitiác bethe du çuen bihotza,

7 Baina nic eguia erraiten drauçuet, behar duçue ni ioan nadin : ecen baldin ioan ezpanadi, Confolaçalea ezta ethorriren çuetara : baina baldin ioan banadi, igorriren dut hura çuetara.

8 Eta dathorrenean harc vençuturen du munda bekatzuz eta iustitiaz eta iugemenduz.

9 Bekatzuz diot, ceren ezpaitute ni baithan finheften.

10 Eta iustitiaz, ceren neure Aitaganát ioaiten bainaiz, eta guehiagoric eznavuçue ikuffirẽ.

11 Eta iugemenduz, ceren mundu hunetaco princea condemnatu baita.

12 Oraino anhitz gauça dut çuey erraiteco, baina ecin egar ditzaqueçue orain.

13 Baina dathorrenean hura, Spiritu eguiazcoa *diot*, *harc* guidaturen çaituzte eguia gucitara : ecen ezta minçaturen bere buruz, baina cer-

ere ençun baituque erranen du: eta ethorteco diraden gauçac declaraturen drauzquiçue.

14 Harc nau glorificaturen: ecen enetic harturen du, eta declaraturen drauçue.

15 Aitac dituen gauça guciac, ene dirade: halacotz erran drauçuet ecen enetic harturen duela eta declaraturen drauçuela.

16 *Dembora* gutibat, eta eznauçue ikuffiren: eta berriz *dembora* gutibat, eta ikuffiren nauçue: ecen ni banoa Aitaganát.

17 Erran ceçaten bada haren discipuluetaric *batzuc* elkarren artean, Cer da erraiten draucun haur, *Dembora* gutibat, eta eznauçue ikuffiren: eta berriz *dembora* gutibat, eta ikuffirē nauçue: eta, Ecen ni banoa Aitaganát.

18 Erraiten çuten bada, Cer da erraiten duen haur *dembora* gutibat? eztaquigu cer erraitē duē

19 Eçagut ceçan bada Iesufec ecē interrogatu nahi çutela, eta erran ciecén, Elkarren artean hu neçaz galdez çaudete, ceren erran baitut, *Dembora* gutibat eta eznauçue ikuffiren: eta berriz *dembora* gutibat eta ikuffiren nauçue.

20 Eguiaz eguiaz erraiten drauçuet, nigar eta lamentatione eguinen duçue çuec, eta mundua bozturen da: eta çuec triste içanen çarete, baina çuen tristitiá conuertituren da bozcariotara.

21 Emazteac, ertzē deneā dolore du, cerē harē ordua ethorri baita: baina erdi deneā haourtcho batez, guehiagoric ezta doloreaz orhoit, bozca rior çeren guiçōbat mundura iayo daten.

22 Çuec-ere bada orain tristitia duçue: baina

harçara ikuffiren çaituztet, eta çuen bihotza alegueraturen da, eta çuen alegrâçá eztu nehorc edequiren çuetaric.

23 Eta egun hartan eznauçue deusez interrogaturen. * Eguiaz eguiaz erraiten drauçuet ecen *Lehẽ 14.13*
cer-ere efcaturen baitzaizquiote ene Aitari ene *mat. 7. 7.*
icenean, emanen drauçuela. *eta 21. 22.*

24 Oraindrano etzarete deus efcatu ene icenean: eſca çaitetzte, eta recebituren duçue, çuen alegrancá complitua dençát. *marc 11.24*
luc 11. 9.

25 Gauça hauc comparationez errã drauzquçuet: baina ethorten da ordua ezpainaitzaïçue guehiagoric comparationez minçaturen, baina claroqui neure Aitaz minçaturẽ bainaitzaïçue.

26 Egun hartan ene icenean efcaturen çarete, eta eztrauçuet erraiten ecen nic othoitz eguinẽ draucadala Aitari çuengatic.

27 Ecen Aitac berac maite çaituzte, cerẽ çuec ni maite vkan bainauçue, eta finhetſi baituçue ecen Iaincoaganic ilki naicela.

28* Ilki naiz Aitaganic, eta ethorri naiz munda: harçara vtziten dut mundua, eta banoa Aitaganát. *Berr. 17. 8*

29 Diotſate bere diſcipuluéc, Huná, orain claroqui minço aiz, eta comparationeric batre ez-tuc erraiten.

30 Orain baceaquiagu ecen badaquizquiala gauça guciac, eta eztuc mengoa nehorc interroga açan: huneçaz diagu finheſten ecen Iaincoaganic ilki aicela.

31 Ihardets ciecẽ Ieſufec, Oraĩ finheſtẽ duçue?

B.iiii.

S. IOAN

Matth. 26. 32 * Huná, ethorten da ordua, eta ia ethorri da,
31. barreyaturen baitzarete batbedera cein çuene-
marc 14. tarát, eta ni neuror vtziren bainaue: baina ez-
27. naiz neuror: ecen Aita enequin da.

33 Gauça hauc errã drauzquiçuet, nitan baque
duçuēçat: mūduã afflictione vkanē duçue: baina
auçue bihotz on, ni mūduari garaithu natzayo.

C A P. X V I I.

1, 10 *Christen othoitzá.* 2 *Vicitze eternala.* 4 *Chri-
stec Iaincoaren obrá complitu.* 9 *Christec Aposto-
luacgatic othoitz eguiten.* 13 *Christen bozcarioa.* 14
Apostoluac munduaz gaitzetfi. 25 *Iaincoa mundu-
ac ez eçagutu.*

1 Auça hauc erran citzã
Iesufec, eta goiti citzã
beguiac cerurát, eta er
ran ceçan, Aitá, ethor-
ri duc orena, glorifica
eçac eure Semea, eure
Semeac - ere hi glorifi-

ca eçançát.

Matth. 28. 2* Nola eman baitraucac bothere haragui guci
18. aren *gainean*, hari eman drauzquioán guciy, vi
citze eternala eman diecençát.

3 Eta haur duc vicitze eternala, hi euror eçagut
eçatē Iainco eguiazco, eta Iesus Christ *hic* igor-
ri duana.

4 Nic glorificatu aut lurraren *gainean*: acabatu
diat eguiteco eman draután obrá.

5 Eta orain glorifica neçac *hic* Aitá, euror bai-

than, gloria harçaz cein vkan baitut hirequin mundu haur eguin cedin baino lehen.

6 Manifestatu diraueat hire icena *hic* niri mundutic eman drauztán guïoney: hireac cituán, eta niri hec eman drauzquidac, eta hire hitza beguiratu dié.

7 *Orain eçagutu dié, ecen niri eman drauzquidán gauça guciac hireganic diradela. *Lehë 16. 27*

8 Ecen niri emã drauzquidán hitzac hæy eman dirauzteat: eta hec recebitu citié, eta eçagutu dié eguiazqui ecen ni hireganic ilki naicela, eta finhetfi dié ecen *hic* igorri nauala.

9 Nic hecgatic othoitz eguiten diat: eztiat munduagatic othoitz eguiten, baina *hic* niri eman drauzquidanacgatic, ecen hiriac dituc.

10 Eta ene gauça guciac hire dituc, eta hireác ene, eta glorificatu içan nauc hetan.

11 Eta guehiagoric eznauc munduan, baina hauc munduan dituc, eta ni hiregana ethorten nauc. Aita fainduá, beguiraitzac eure icenean, niri eman drauzquidanac, bat diradençat, gu beçala.

12 Hequin munduan nincenean, nic beguiratzen nitián hec hire icenean: niri eman drauzquidanac, nic beguiratu citiat, eta hetaric batre eztuc galdu içan, perditionezco semea baicen:

*Scripturá compli ledinçat.

Pfal. 109. 8

13 Eta orain hiregana ethorten nauc, eta gauça hauc erraiten citiat munduan, dutençát ene alegrança complitua berac baithan.

14 Nic eman diraueat hæy hire hitza, eta mun-

duac hec gaitzetfi vkan citic, ceren ezpaitirade mundutic, nola ni-ere ezpainaiz mundutic.

15 Eztiat othoitz eguitē ken ditzán hec mundutic, baina beguira ditzán gaichtotic.

16 Eztituc mundutic, nola ni-ere ezpainaiz mundutic.

17 Sanctificaitzac hec eure eguiáz: hire hitza duc eguiá.

18 Nola ni igorri binauc mundura, nic-ere igorri citiat hec mundura.

19 Eta hecgatic sanctificatu diát neure buruā hec-ere sanctificatuac diradençát eguiáz.

20 Eta eztiat hecgatic solament othoitz eguiten, baina hayén hitzaz ni baithan finhetfiren dutenacgatic-ere *bay*:

21 Guciac bat diradençát, nola hi Aita *baitaiz* nitan, eta ni hitan, hec-ere gutā bat diraden: finhets deçançat mūduac ecen hic ni igorri nauāla.

22 *Hic* niri eman drautan gloriá, nic-ere eman diraueat hæy: bat diradençát gu-ere bat garen beçala.

23 Ni *nauc* hetan, eta hi nitan, perfecto diradençát bat berean, eta eçagut deçan munduac ecen hic ni igorri nauāla, eta maite dituala hec ni maite vkan nauán beçala.

Leh̃ 12. 26 24 *Aitá, niri eman drauzquidanac, nahi diat non bainaiz ni, hec-ere diraden enequin: contempla deçatēçát ene gloria *hic* niri eman drautána, ecen maite vkan *nauc* mundua funda ce din baino lehendaníc.

25 Aita iustoá, munduac hi ezau eçagutu, bai-

na nic hi eçagutu aut, eta hauc eçagutu dié ecen hic ni igorri nauāla.

26 Eta eçagut eraci diraueat hire icena, eta eçagut eraciren: *hic* niri on eritzi draután onheriztea, hetan dençát, eta ni hetan.

CAP. XVIII.

1 *Christ baratzean, 2 Iudas ez traditzen. 13 Annasgana eta Caiphasgana eramaiten. 15 Pierrifec iarreiquiric, 17, 25 harçaz ukatzen. 19 Caiphasfec Christ interrogatzen, 28 guero Pilatgana dute eramaiten. 31, 37 Christec Iuduen Regue dela confesjatzen. 37 Certara ethorri den Christ mundura. 40 Barabbas largatu.*

1 Auça hauc erran cituenean, ilki cedin Iesus bere discipuluequin * Cedrongo torrētaz berce aldera, non baitzén baratzebat, ceinetan far baitzedin hura eta haren discipuluac.

Matth. 26. 36. marc 14. 32. luc 22. 39. 2. reg. 23. 24.

2 Eta baçaquian leku hura Iudasfec-ere, ceinec traditzen baitzuen hura: ecen anhitzetan Iesus bildu içan cen hara bere discipuluequin.

Matth. 26. 47. marc 14. 43. luc 22. 47

3 *Iudas bada harturic soldadozco bandabat, eta Sacrificadore principaletaric eta Phariseuetaric officierac, ethor cedin hara lanternequin eta torchoequin eta harmequin.

4 Iesufec bada çaquizquialaric haren gainera ethorteco ciradenen gauça guciac, aitzinaraturic erran cieçén, Noren bilha çabiltzate?

5 Ihardets cieçotē, Iesus Nazarenoren. Diofte Iesufec, Ni naiz. Eta hequin cegoen Iudas-ere

S. I O A N

ceinec traditzen baitzuen hura.

6 Bada erran cerauenean, Ni naiz, guibelerat citecen, eta eror citecen lurrera.

7 Orduan berriz interroga citzan, Noren bilha çabiltzate? Eta hec erran ceçaten, Iesus Nazarenoren.

8 Ihardets ceçan Iesufec, Erran drauçuet ecen ni naicela: bada baldin ene bilha baçabiltzate, vtzitzaque hauc ioaitera.

Lehë 17. 12

9 Erran çuen hitza compli ledinçát, *Niri *hic* eman drauzquidanetarie, eztiát galdu batre.

10 Eta Simon Pierrifec nola baitzuen ezpatá, idoqui ceçan hura, eta io ceçan Sacrificadore fubiranoaren cerbitzaria, eta ebaqui cieçón efcuineco beharria: eta cerbitzariaren icena cen Malchus.

11 Erran cieçón bada Iesufec Pierrifi, Eçarrac eure ezpatá maguinán: ala eztut edanen Aitac niri eman drautan copa?

12 Orduan bandác eta capitainac eta Iuduen officieréc elkarrequin hatzaman ceçaten Iesus, eta efteca ceçaten.

Luc 3. 2.

13 Eta eraman ceçaten lehenic * Annafgana: (ecen Caiphafen guinharreba cen, cein baitzén vrthe hartaco Sacrificadore fubirano) eta harc igor ceçan hura eftecatuie Caiphaz Sacrificadore fubiranoagana.

Lehë 11. 50

Matth. 26.

58.

marc 14.

54.

Luc 22. 54.

14 Eta Caiphaz cen * confeillu eman cerauena Iuduey ecen probetchu cela guiçombat hil ledin populuagatic.

15 *Eta iarreiquiten çayón Iesufi Simon Pier-

ris, eta berce discipulubat, eta discipulu hura cen Sacrificadore subiranoaren eçaguna, eta far cedin Iesusequin batean Sacrificadore subiranoaren salán.

16 Baina Pierris borthaldean cāpotic cegoen. Ilki cedin bada berce discipulu Sacrificadore subiranoaren eçaguna, eta minça cequión nescato borthalçainari, eta far eraci ceçan Pierris.

17 Eta erran cieçón Pierrisi nescato borthalçainac. Ez othe aiz hi-ere guiçon hunen discipuluetaric? Dio harc, Ez naun.

18 Eta ceuden han cerbitzariac eta officierac ikatz kamborra eguinic, ecen hotz ari cen, eta berotzen ciraden: eta cen hequin Pierris-ere eta berotzen cegoen.

19 Sacrificadore subiranoac bada interroga ceçan Iesus bere discipuluéz eta bere doctrináz.

20 Ihardets cieçón Iesufec, Ni publicoqui minçatu içan natzayóc munduari, nic bethiere iracatfi vkan diat synagogán eta templean, nora Iuduac alde gucietaric biltzen baitirade, eta secretuan eznauc minçatu deus.

21 Cergatic interrogatzen nauc ni? interrogaitzac ni cer minçatu natzayen ençun dutenac: hará, hec cíaquié cer erran dudan nic.

22 Eta gauça hauc harc erran cituenean, present ciraden officieretaric batec cihor colpebat eman cieçón Iesufi, cioela, Horrela ihardesten draucac Sacrificadore subiranoari?

23 Ihardets cieçón Iesufec, baldin gaizqui minçatu banaiz, testifica eçac gaizquiaz: eta baldin

- Matth.* 26. vngui *erran badut*, cergatic ioiten nauc?
 57. 24 *Orduan igor ceçan hura Annafec eftecaturic Caiphas Sacrificadore subiranoagana.
marc 14. 25 *Eta cegoen han Simon Pierris, eta bero-
 53. tzen cen: erran cieçoten bada hari, Ez othe aiz
Luc 22. 54. 26 Diotfa hari Sacrificadore subiranoaren cer-
Matth. 26. 69. bitzarietatic cembeitec, Pierrifec beharria eba-
marc 14. 66. qui ceraucanarē ahaide batec, Ez aut nic hi ikufi
Luc 22. 55. 27 Orduan berriz vka ceçan Pierrifec, eta bertan oillarrac io ceçan.

Mat. 27. 2. 28 *Guero eraman ceçaten Iesus Caiphasganic Pretoriora: eta cen goiça, eta berac etzitecen far Pretoriora, fatfu ezlitecēçat, baina Bazcoa ian leçatençat.
marc 15. 1. 29 Ilki cedin bada Pilate hetara campora, eta erran ceçan, Cer accusatione daccarqueque guiçon hunen contra?
Luc 23. 1. 30 Ihardets ceçaten eta erran cieçoten, Baldin hori gaizqui-eguile ezpaliz, ezquindrauegán hiri liuratu.
act. 10. 28. 31 Diofte orduan Pilatec, Har eçaque haur çuec, eta çuen Leguearen araez condemna eçaque. Orduan erran cieçoten Iuduéc, Eztuc fori guretzát nehoren hiltzea.
Matth. 20. 32 **Haur cen* *Iesufen hitza compli ledinçát, cein erran baitzeçan aditzera emaiten çuela
 19. cer herioz hil behar luen.
Matth. 27. 11. 33 *Sar cedin bada berriz Pretoriora Pilate,
marc 15. 2. 33
Luc 23. 3.

eta dei ceğan Iefus, eta erran cieçón, Hi aiz Iuduen Reguea?

34 Ihardets cieçon Iefufec, Eurorren burutic hic hori erraitē duc, ala bercéc errā draue niçaz?

35 Ihardets ceğan Pilatec, Ala ni Iudu naiz? eure nationeac eta Sacrificadore principaléc liuratu arauté: cer eguin duc?

36 Ihardets ceğan Iefufec, Ene resumá eztuc mundu hunetariç: baldin mundu hunetariç bализ ene resumá, ene gendeac combati litezquec Iuduey liura eznendingát: baina orain ene resumá eztuc hemengo.

37 Erran cieçón orduan Pilatec, Regue aiz bada hi? Ihardets ceğan Iefufec, Hic dioc ecen Regue naicela ni. Ni hunetacotzát iayo iğan nauc, eta hunetacotzát ethorri iğan nauc mundura, testimoniage demodāçát eguiari. Eguiatic den guciac, ençuten dic ene voza.

38 Diotfa Pilatec, Cer da eguia? Eta haur erran çuenean, berriz ilki cedin Iuduetara, eta diofte, Nic eztut erideiten haur baithan caufaric batre.

39 *Eta costumabat baituçue bat larga dieçaçuedan Bazcoz: nahi duçue bada larga dieçaçuedan Iuduen Reguea?

*Matth. 27
15.
marc 15. 6.
luc 23. 17.*

40 *Oihuz iar citecen bada berriz guciac, cioitela, Ez hori, baina Barabbas: eta cen Barabbas gaichtaguin-bat.

*Matth. 27.
20.
act. 3 14.*

1 *Christ açotatu.* 2 *Elhorriz coroatu.* 10 *Pilaten puiſſançá Christen gainean.* 16 *Christ eman içan crucifica ledinçát.* 19 *Haren crutzeco scribua.* 27 *Ioanneſi bere ama gommendatzen Christec,* 30 *Spiritua rendatzen.* 34 *Haren ſeihetſaçulhatu.* 38 *Ioseph Arimatheacoa.* 39 *Nicodemo.* 40 *Christ ohortze.*

Matth. 27.
26.
marc 15.15

1 * Rduan bada har ceçan Pilatec Ieſus, eta açota ceçan.
2 Eta gendarmeféc plegaturic coroabat elhorriz eçar ceçaten haren buru gainean, eta eſcarlatazco abillamendu batez vezti ceçaten.
3 Eta erraitē çutén, Vngui hel daquiala Iuduen Regueá. Eta cihor vkaldiz ceraunſaten.
4 Ilki cedin bada berriz Pilate campora, eta erran ciecén, Huná, ekarten drauçuet campora, eçagut deçaçuençat ecen eztudala hunetan hoguenic batre erideiten.
5 Ilki cedin bada Ieſus campora, elhorrizco coroa çacarquela, eta eſcarlatazco abillamendua. Eta dioſte *Pilatec*, Huná guiçona.
6 Baina ikuſſi çuteneã hura Sacrificadore principaléc eta officieréc, oihu eguin ceçaten, cioitela, Crucifica eçac, crucifica eçac. Dioſte Pilatec, Har eçaçue ceuroc, eta crucifica eçaçue: ecen nic eztut erideiten haur baithan hoguenic.
7 Ihardets cieçoten Iuduéc, Guc Leguea diagu, eta gure Leguearen arauetz hil behar dic, ecen Iaincoaren Seme bere buruã eguin dic.

8 En-

8 Ençun çuenean bada Pilatec hitz haur, bel-
durrago cedin.

9 Eta sar cedin Pretoriora berriz, eta erran cie-
çón Iesufi, Nongo aiz hi? Eta Iesufec repofita-
ric etzieçón eman.

10 Diotfa bada Pilatec, Niri ezatzait minço?
Eztaquic ecē bothere dudala hire crucificatze-
co, eta bothere dudala hire largatzeco?

11 Ihardets ceçan Iesufec, Ezuque bothereric
batre ene contra, baldin eman ezpalitzaic gai-
netic: halacotz, ni hiri liuratu narauanac, bekatu
handiagoa dic.

12 Handic harat baçabilan Pilate hura largatu
nahiz: baina Iuduac heyagoraz ceuden, Baldin
hori larga badeçac, ezaiz Cefaren adifquide:
ecen bere buruã regue eguiten duen gucia con-
traftatzen ciayóc Cefari.

13 Pilatec bada ençunic hitz haur, eraman ce-
çan cãpora Iesus, eta iar cedin alki iudicialcan,
Pabadura, eta Hebraicoz Gabbatha deitzen
den lekuan.

14 Eta cen *orduan* Bazcoco preparationea, eta
sey orenén inguruã: orduan diofte *Pilatec* Iu-
duey, Huná çuen Reguea.

15 Baina hec oihu ceguiten, Ken, ken, crucifi-
ca eçac. Diofte Pilatec, çuen Reguea crucifica-
turen dut? Ihardets çaçaten Sacrificadore prin-
cipaléc, Eztiagu regueric Cesar baicen.

16 Orduan bada eman ciecén crucifica ledin-
çát. Eta har ceçaten Iesus, eta eraman ceçaten.

17 *Eta *hura* bere crutzea çacarquela ethor ce-

Matth. 27.
33.

marc 15.

22.

luc 23, 33.

din Bur-heçur plaça deitzē denera, eta Hebraicoz Golgotha.

18 Non crucifica baitzeçaten hura, eta harequin berceric biga, alde batetic eta bercetic, eta Iesus artean.

19 Eta scriba ceçan titulubat Pilatec, eta eçar ceçan harē crutze gaineā: eta cen scribatua, IESVS NAZARENO IVDVEN REGVEA.

20 Titulu haur bada Iuduetaric anhitzec iracurt ceçaten: ecen ciuitate aldean cen Iesus crucificatu cen lekua: eta cen scribatua Hebraicoz, Grecquez, eta Latinez.

21 Ciotfaten bada Pilati Iuduén Sacrificadore principaléc, Ezteçála scriba Iuduén Regue: baina berac erran duela, Iuduén Reguea naiz.

22 Ihardets ceçan Pilatec, Scribatu dudana, scribatu dut.

Matth. 27.

35.

marc 15.

24.

luc 23. 33.

23 *Bada gendarmeféc Iesus crucificatu çutenan har citzaten haren abillamenduac, (eta eguin citzaten laur parte, gendarmefetariec batbederari ceini bere parte) iaca-ere *har ceçaten*: eta iacá cen ioftura gabe gainetic gucia ehoa.

24 Erran ceçaten bada bere artean, Ezteçagula hura erdira, baina daguigū harçaz çorthe ceinen içanen den: *eta haur*, Scriptura compli le-

Pfal. 22. 19 dinçát, dioela, *Ene abillamenduac partitu vkan ditutzé bere artean, eta ene abillamēduaren gainean çorthe egotzi vkan duté. Bada gendarmeféc gauça hauc eguin citzaten.

25 Eta ceuden Iesusen crutzearen aldean, haren ama eta haren amaren ahizpá, Maria Cleo-

pasena eta Maria Magdalena.

26 Ikus citzanean bada Iesufec *bere* ama, eta maite çuen discipulua han cegoela, diotfa bere amari, Emazteá, horrá hire semea.

27 Guero diotfa discipuluari, Horrá hire ama. Eta orduandanic recebi ceçan hura discipuluac beregana.

28 Guero nola baitzaquian Iesufec ecen *berce* gauça guciac ia complitu ciradela, * compli le- *Pfal. 69. 22*
mat. 27. 48
dinçat Scripturá, erran ceçan, Egarri naiz.

29 Eta vncibat cen han vinagrez betheric e-
çarria. Eta hec bethe ceçaten spongiabat vina-
grez, eta hissopoaren inguruän eçarriric, presen-
ta cieçoten ahora.

30 Eta hartu çuenean Iesufec vinagrea, erran
ceçan, *Gucia* complitu da: eta buruá beheraturic
renda ceçan spiritua.

31 Orduan Iuduéc ezlaudençat crutzean gor-
putzac Sabbathoan, ceren orduan baitzén pre-
parationeco eguna: (ecē Sabbath hartaco egun
handia cen) othoitz ceguioten Pilati hauts lite-
cen hayén çangoac, eta ken litecen.

32 Ethor citecen bada gendarmefac, eta hauts
citzaten lehenaren çangoac, eta berce harequin
crucificatu cenarenac.

33 Baina Iesufgana ethor citecenean, ikuffiric
ia hura hil cela etzitzaten hauts haren çangoac.

34 Baina gendarmesetarik batec dardoaz ha-
ren seihetfa iragan ceçan, eta bertan ilki cedin
odol eta vr.

35 Eta ikuffi duenac testificatu vkan du, eta e-
C.ii.

guiazcoa da haren testimoniagea: hanc badaqui ecen eguiác erraiten dituela, çuec-ere finhets deçaçuençát.

Exo. 12. 46
nom. 9. 12.

36 Ecen gauça hauc eguin içan dirade Scriptura compli ledinçát, * Ezta hautfiren haren heçurric.

Zac. 12. 10

37 Eta berriz berce Scriptura batec erraiten du, * Ikuffiren duté nor çulhatu dutén.

Matth. 27.

57.

marc 15.

42.

luc 23. 50.

38 *Gauça hauen ondoan othoitz eguin cieçón Pilati Ioseph Arimatheacoac (cein baitzén Iesufen discipulu, baina ichilizco, Iuduén bel-durrez) ken leçã Iesufen gorputza: eta permiti cieçón Pilatec. Ethor cedin bada eta ken ceçan Iesufen gorputza.

Lehen 3. 2.

39 *Eta ethor cedin Nicodemo-ere (ethorri içan cena Iesufgana gauaz lehenic) ekartē çuela myrrhazco eta aloefezco quafi ehun liberataco mixtionebat.

40 Har ceçaten orduan Iesufen gorputza, eta lot ceçaten hura mihistoihalez aromatezco vñ-fainequin, nola costuma baitute Iuduéc ohorz-teco.

41 Eta *hura* crucificatu içan cen leku hartan cen baratzebat, eta baratzean monument berribat, ceinetan oraino ezpaitzén nehor eçarri içan.

42 Han bada, Iuduén preparationeco *egunaren* caufaz, ceren hurbil baitzén monumenta, eçar ceçaten Iesus.

C A P. X X.

1 *Maria Magdalena monumentera.* 3 *Pierrifec eta Ioannesec hara laster eguiten.* 11, 12 *Bi Aingueru Mariac ikusten.* 14 *Iesus hari minçatzen.* 18 *Harc denuntiatzen Christ resuscitatu dela.* 22, 23 *Christec Spiritu saindua eta gakoac discipuluéy emaiten.* 25, 26 *Thomas incredul.* 31 *Euangelioa cergatic scribatu.*

1 * Ta Sabbathoén lehen egu- *Marc 16. 1*
luc 24. 1.
neã Maria Magdalena ethor-
ten da goicean, oraino ilhun
celaric, monumentera: eta i-
kusten du harria monumen-
tetic aldaratua.

2 Orduan laster eguiten du eta ethorten da Si-
mõ Pierrifgana, eta berce discipulu Iesufec mai-
te çuenagana, eta diofte, Kendu duté Iauna mo-
numentetic, eta eztaquigu non eçarri dutén.

3 Ilki cedin bada Pierris, eta berce discipulu
hura, eta ethor citecen monumentera.

4 Eta lasterca cioacen biac elkarrequin: baina
berce discipulu hura aitzin cequión Pierrifi, eta
lehen ethor cedin monumentera.

5 Eta beheitituric ikus citzan oihalac aldara-
tuac: badaric-ere etzedin far.

6 Ethorten da orduan Simõ Pierris hari dar-
reicola, eta far cedin monumentera, eta ikus ci-
tzan oihalac *han* eçarriac:

7 Eta haren buru gainean içan cen crobitcheta,
ez oihalequin eçarria, baina appart biribilgatua
leku batetara.

8 Orduan bada far cedin berce discipulu monumentera lehenic ethorri iĉan cen hura-ere, eta ikus ceĉan, eta finhets ceĉan.

9 Ecen oraino etzaquiten Scripturá, ecen behar cela hura hiletaric refuscita ledin.

10 Itzul citecen bada discipuluac beretarat.

*Matt. 28. 1
marc 16. 5.*

11 * Baina Maria cegoen monumentaren aldean campotic, nigarrez : bada nigarrez cegoela, beheiti cedin monumentera :

12 Eta ikus citzã bi Aingueru churiz veztituac, iarriric ceudela, bata burura eta bercea oinetara, Iesufen gorputza etzan iĉan cen lekuan.

13 Eta *hec* erran cieĉoten, Emazteá, cergatic nigarrez ago? Diofte, *Ceren* kendu baitute ene Iauna, eta ezpaitaquit non eĉarri dutén.

14 Eta haur erran ĉuenean itzul cedin guibelerát, eta ikus ceĉan Iesus han cegoela, eta etzaquian Iesus cela.

15 Diotſa Ieſufec, Emazteá, cergatic nigarrez ago? noren bilha abila? Harc vſtez ecen baratzeĉaina cela, diotſa, Iauna, baldin hic eraman baduc hura, erradac non eĉarri duán : eta nic kenden diat.

16 Diotſa Ieſufec, Mariá: Itzuliric harc diotſa, Rabboni, erran nahi baita, Magiſtrúa.

17 Diotſa Ieſufec, Ezneĉanala hunqui: ecen oraino eznaun igan neure Aitagana: baina habil ene anayetara, eta erran iecén, Igaiten naiz neure Aitagana, eta ĉuen Aitagana, eta neure Iaincoagana eta ĉuen Iaincoagana.

18 Ethor cedin Maria Magdalena contatzen

cerauela discipuluey ecen ikuffi çuela Iauna, eta *harc* gauça hec erran cerautzala.

19 *Eta arrastu cenean Sabbathoén asteco lehen egun hartā, eta borthác ertfiac ceudela, non bilduac baitziraden discipuluac Iuduén beldur-
rez, ethor cedin Iesus eta gueldi cedin hayén artean, eta diofte, Baquea *dela* çuequin. Matth. 16.
14.
luc 24. 36.
1.cor. 15.1.

20 Eta haur erran çuenean, eracuts cietzén escuac eta bere seihetfa : eta aleguera citecen discipuluac ikuffiric Iauna.

21 Eta erran ciecén berriz, Baquea *dela* çuequin : *ni Aitac igorri nauen beçala, nic-ere igorten çaituztet çuec. Matth. 28.
18.
marc 16.15

22 Eta haur erran çuenean, hats eman ciecén eta erran, Recebi eçaçue Spiritu saindua.

23 *Noren-ere bekatuac barkaturen baitituçue, barkatzen çaizte hæy : eta norenac-ere eduquiren baitituçue, eduquiac dirade. Mat. 18.18

24 Eta Thomas, hamabietaric bat, Didymus deitzē dena, etzén hequin Iesus ethorri cenean.

25 Erran cieçoten bada hari berce discipuluéc, Ikuffi diagu Iauna. Eta *harc* erran ciecén, Baldin ikus ezpadeçat haren escuetan itzén seignalea, eta eçar ezpadeçat neure erhia itzén lekuā, eta eçar ezpadeçat neure escua harē seyhetsean, eztut finhetfiren.

26 Eta çortzi egunen buruān berriz ciraden haren discipuluac barnean, eta Thomas hequin : ethor cedin Iesus borthác ertfiac ceudela, eta gueldi cedin *hayén* artean, eta erran ceçan, Baquea *dela* çuequin.

S. I O A N

27 Guero diotſa Thomafi, Eçarrac eure erhia hemen, eta ikus itzac ene eſcuac: eta heda eçac eure eſcua, eta eçarrac ene ſeihetſean: eta ezai-cela finheſte-gabe, baina finheſte-dun.

28 Eta ihardets ceçan Thomasfec: eta errã cieçón, Ene Iauna eta ene Iaincoá.

29 Diotſa Ieſufec, Ceren ikuffi binauc, Thomas finheſten duc: dohatſu *dituc* ikuffi ez, eta finhetſi dutenac.

Ber. 21. 25 30 *Bada anhitz berce ſignoric-ere eguin ceçan Ieſufec bere diſcipuluén aitzinean, cein ez-paitirade ſcribatuac liburu hunetan.

31 Baina gauça hauc ſcribatu içan dirade, finhets deçaçuençát ecen Ieſus dela Chriſt Iaincoaren Semea, eta finheſten duçuela vicitzea duçuençát haren icenean.

C A P. X X I.

1 Chriſt aguertzen diſcipuluéy, arrain hatzamaiten ari ciradela. 6 Arrain hatzamanac. 18 Pierrifen herioa Chriſtec aitzinetiç erraiten, 20 eta Ioannesenaz Pierris informatzen. 25 Scribatu eſten gauçaric anhitz eguin Ieſufec.

1 Vero manifeſta cequién ber-riz Ieſus diſcipuluey Tiberia-co itſas aldean, manifeſta ce-din bada hunela:

2 Ciraden elkarrequin Simon Pierris, eta Thomas Didymus deitzen dena, eta Nathanael, cein baitzén Cana Galileaco, eta Zebedeoren *ſemeac*, eta haren diſcipuluetaric

berceric biga.

3 Diofte Simon Pierrifec, Banoa arrainçara. Diotfate, Baguioaçac gu-ere hirequin. Parti citecen, eta igan citecen vncira bertan: eta gau har tan etzeçaten deus har.

4 Baina goiça ethorri cenean, eriden cedin Iesus vr bazterrean: badaric-ere etzeçaten eçagut discipuluéc Iesus cela.

5 Diofte bada Iesufec, Haourrac, iaquiricbatre baduque? Ihardets cieçoten, Ez.

6 Eta harc diofte, Egotzaque farea vnciarẽ efuineco aldera, eta eridenẽ duque. Egotz ceçaten bada, eta guehiagoric ecin hura tira ceçaqueten arrainén anhitzez.

7 Diotfa bada Iesufec maite çuẽ discipulu harc Pierrifi, Iauna duc. Simon Pierris bada, ençun çuenean ecen Iauna cela, *berẽ* iuppáz ingura cedin (ceren billuzgorria baitzén) eta egotz ceçan bere buruã itfaffora.

8 Eta berce discipuluac vncian ethor citecen, (ecen etziraden lurretic vrrun, baina ber-ehun befforen inguruã) tiratzun çutela farea arrainez *bethea*.

9 Eta lurrera iautfi ciradenean ikus citzaten ikatzac eçarriac, eta arraina gainean eçarria eta oguia.

10 Diofte Iesufec, Ekarque orain hartu dituen arrainetarie.

11 Igan cedin Simon Pierris, eta tira ceçan farealurrera, ehun eta berroquey eta hamairur arrain handiz *bethea*: eta hambat bacen-ere, e-

tzedin ethen farea.

12 Diofte Iefufec, Çatozte barazcal çaitetzte. Eta discipuluetaric batre etzayón venturatzén interrogatzera, Hi nor aiz? çaquitelaric ecē Iau-na cela.

13 Ethorten da bada Iefus eta hartzē du oguia eta emaiten draue, eta arrainetic halaber.

14 Haur *cen* ia heren aldia Iefus bere discipuluey manifestatu içan çayena hiletaric refuscitatz gueroztic.

15 Bada barazcaldu ciradenean, diotfá Simon Pierrifi Iefufec, Simon Ionarē *femeá*, hauc baino hobe dariztac? Diotfa, Bay Iauna: hic badaquic ecen on dariçadala. Diotfa, Bazcaitzac ene bil-dotfac.

16 Diotfa are berriz, Simon Ionaren *femeá*, on dariztac niri? Diotfa, Bay Iauna, hic badaquic ecē on dariçadala. Diotfa, Bazcaitzac ene ardiac.

17 Erraiten drauca herenean, Simon Ionaren *femeá*, on dariztac niri? Trifte cedin Pierris ceren errā baitzieçón herenean, On dariztac niri? Eta erran cieçón, Iauna, hic gauça guciac badaquizquic, hic badaquic ecen on dariçadala. Diotfa Iefufec, Bazcaitzac ene ardiac.

2. Pier. 1.
14.

18* Eguiaz eguiaz erraiten drauat, gazteago incenean, guerricatzen incén, eta bahindoã norat nahi baihincén: baina çahar adinean, hedaturen dituc eure escuac, eta bercec guerricaturen au, eta eramanen au nahi ezтуquean lekura.

19 Eta haur errā ceçã, aditzera emaiten çuela cer herioz glorificaturē çuen Iaincoa. Eta haur

erran çuenean, diotſa, Arreit niri.

20 Itzuliric Pierrifec ikus ceçan Ieſufec maite çuen diſcipulu hura, iarreiquiten cela, * cein fu- *Lehë 13.23*
ſtengatu-ere baitzén affarian harē eſtomac gai-
nera, eta erran baitzeçan, Iauna, nor da hi tradi-
tzen auena?

21 Haur bada ikuſſi çuenean Pierrifec, diotſa Ieſuſi, Iauna, eta haur cer?

22 Diotſa Ieſufec, Baldin hori nahi badut dagoen nathorreno, cer mengoa duc hic? hi arreit niri.

23 Eta ilki cedin hitz haur anayén artean ecen diſcipulu hura etzela hilen: baina etzeraucan erran Ieſufec, eztuc hilen: baina, Baldin hori nahi badut dagoen nathorreno, cer mengoa duc hic?

24 Haur da diſcipulu hura ceinec teſtificatzen baitu gauça hauçaz, eta gauça hauc *harc* ſcribatu ditu: eta badaquigu ecen eguiazco dela haren teſtimoniagea.

25 * Baina bada anhitz berce gauçaric-ere Ieſu- *Lehë 20.30*
ſec eguinic, cein baldin ſcribatuac balirade punctuz punctu, munduac-ere eztut vſte eduqui litzaqueela ſcriba litezquen liburuäc.

